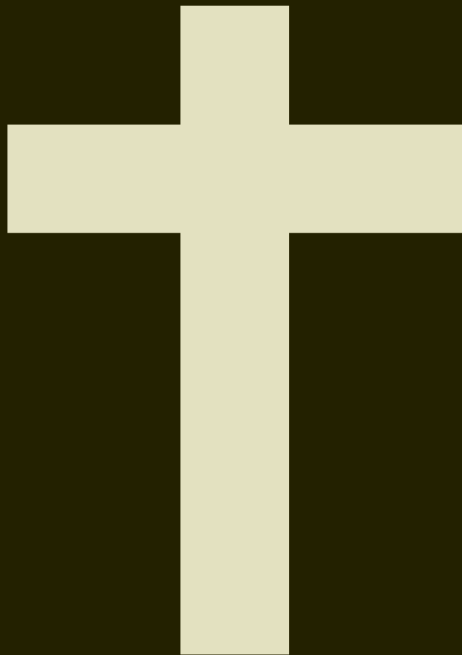


# Séréel Ndút: Unni Koope



Ndut: Séréel Ndút: Unni Koope (New Testament+)

**Séréel Ndút: Unni Koope**  
**Ndut: Séréel Ndút: Unni Koope (New Testament+)**

copyright © 2020 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Ndut)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-20

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022  
a3a1238b-9393-5875-a4c5-1d3f38537bfe

## Contents

|                       |     |
|-----------------------|-----|
| Lúkkë . . . . .       | 1   |
| Saṅ . . . . .         | 39  |
| Fílíp . . . . .       | 66  |
| 1 Tesalonik . . . . . | 70  |
| 2 Tesalonik . . . . . | 74  |
| 2 Timoote . . . . .   | 76  |
| Tít . . . . .         | 80  |
| Filemoo . . . . .     | 83  |
| Saak . . . . .        | 85  |
| 1 Peer . . . . .      | 90  |
| 1 Saṅ . . . . .       | 95  |
| 2 Saṅ . . . . .       | 100 |
| 3 Saṅ . . . . .       | 101 |
| Yúdf . . . . .        | 102 |
| Feeñiyoh . . . . .    | 104 |

## Uni Neba bíní Lúkkë rë Kúnsëe

Di baahi jaŋaa Lúkkë daa bíní téeríi Uni Nebi beh, ndaa biti daa ri bíní rí wonuy filiḅ. Di fi Lúkkë nék húmú payoh, te ri húmú yëwúḁ neh. Di bínité téeré kay, daa ri bee won sun fi tílédí apootarra ra. Di húmúy apootari Yéésú dé', bani Pool daa na húmú ñéerúu (Saame Kolos 4.14). Di meelsa' meelsoo níi dí lahte yíi lante ri sun fi pesi Yéésú, dí na anti bíní unni yeh. Di bíní unna bëyí hínú Tewofil.

Lúkkë bínité íñi lahte solo pesadi Yéésú : Koope wolte Yéésú éldúnë nda bëyí gém díi na bééḅ múc. Di teeḅa'te biti ḅal Yéésú daa Yíkëe.

Filiḅ téeríi beh, dí wonte sun fi :

- yíi lenke dee aya' Saŋ Batis éldúnë rë (1.5-25 ; 56-80),
- yíi lenke dee aya' Yéésú éldúnë rë (1.26-55 ; 2.1-20),
- yíi lenke payi Yéésú jéríḁḁé (4.38-41 ; 5.12-26),
- yíi lenke kimtaanni caakka paŋ ri ra (7.11-17 ; 8.22-25 ; 9.10-17),
- yíi lenke anili bëe' naa'-keeñ dék Samari ra (10.29-37),
- yíi lenke bee paya' Yéésú faam i Martaa a Mari ra (10.38-42),
- yíi lenke kolohi Yéésú Galile dí na saañ Yerusalem (13.22-30 ; 18.31-34),
- yíi lenke anili kúkëyë múuy níi olute ra (15.11-32),
- yíi lenke húlí Yéésú (23.13-56),
- a yíi lenke kolohi búudé (24.1-49).

Bëyí fí jaŋi téeríi bee bééḅ ay yúh biti Yéésú daa Sëmlëhí bëewë gémú díi na ra bééḅ.

### Yee tah Lúkkë bíní unna ra

<sup>1</sup> Bah Tewofil, ow caak bíníyúté di oluu wa ri, di yíi lenke íña lah filiḅ fi fun dee bín fë rë, <sup>2</sup> ti di bíllúu wë bëewë maasuu íñyaaha dalaani wa ra, te daa wa bëewë na waariyu Unni Koope ra. <sup>3</sup> So' ḅal, mi nampee meelsa' yíi lante sun fi íñyaaha bééḅ, mi na téebíḁ, dala'te dalaani wa, mantee ot biti ette mi bíníyíḁ ḁë wë. <sup>4</sup> Hen ḁaaha raa, fay yúh biti íña teeḅu fu ra bééḅ kaah.

### Woni ban fi límí Saŋ Batis

<sup>5</sup> Jamanaa hena' Erot buuri Yúdëe rë, húmú lahte seeyohi hínú Sakari, dí non goomali seeyoh yi Abiyaa koon. Beleḅi hínú Ilsabet, dí sédí Aaron seeyohi gaana. <sup>6</sup> Wa bééḅ ana húmú júbúté íllí Koope, wa na hélíh yin túuyë' yë, wa na pagu íña naha' Koo-Yíkëe rë bééḅ. <sup>7</sup> Wa húmú lahuy koy, af biti Ilsabet húmú mínëh pok loo, te wa bééḅ ana ḅahayute.

<sup>8</sup> Lahte bis, Sakari hompe waaji seeyoha yulíḁ Koope na ra, ndah goomali daa eyuu paŋi. <sup>9</sup> Di ḅaahuu wa ri, seeyoh ya húmú tansuu ow, kéḁrí Koope cuuraay tígë lukki sela filiḅ Faam fi gaani Koo-Yíkëe rë. Bee yínëe tansa keen sun fi.

<sup>10</sup> Wahtaa na kara' cuuraaya ra, bëewë bééḅ húmú èssë na ḁagu. <sup>11</sup> Sakari hom filiḅ níi ri otte malaakii Koo-Yíkëe hatna paa' tígë na tamuú cuuraay ra ya' ñamaa. <sup>12</sup> Di títté, afa kúnëhté. <sup>13</sup> Ndaa malaakaa won ri tih : « Ngana tíit Sakari ! Koope tahte ḁaŋu : beleḅu Ilsabet ay roo límíḁ koy yaal, lah dëekëe rí Saŋ. <sup>14</sup> Keeñu ay naa sos níi sos te límí ay neḅa' ow caak. <sup>15</sup> Di ac ow gaan íllí Koo-Yíkëe. Di ii han bëeñ mbée hani mín maniyil bééḅ. Balaa ri límú, dí ay líif a Ruuh-Pesen. <sup>16</sup> Di ay nimilíḁ ow caak di bëy Israyel Koope na, Yíkíi wë. <sup>17</sup> Di ay këllëh Yíkëe, ñéerë' a doolii Ruuhi Koope húmú yonente Éelí në rë, yugusa' hanndal ki baappa a koyya, nimilíḁ bëewë súugúu Koope ra, wa ñéerë' a bëewë júbú rë. Di ay saam dúukëlí bëewí ay homḁe Koo-Yíkëe. » <sup>18</sup> Sakari meelte malaakaa won ri tih : « May yúhëe biti yíi baa ay lah díh ? So' mi ḅahate te beleḅ so' bitiffe. » <sup>19</sup> Malaakaa tahte won ri tih : « Daa mi Gaburyel, mi homa' hëḅís Koo. Daa ri wol so' ḁoo na, komu uni nebi bah. <sup>20</sup> Yee won mi ro baa ra ay lahee ḁaaha biti wahtaa lah. Ndaa gémë gémëy fu so' ra tahte fii míníḁ won níi yíin nay lahe íñyaaha ra. »

<sup>21</sup> Yaaha bééḅ bëewë húmú èssë na sehu, wa éemúté maaña maañ Sakari filiḅ tígí selaa ra. <sup>22</sup> Dúhë' rí rë, dí mínëh won waa na, dí wona' a wa wonaḁ likíḁ. Tígí daaha, bëewë anutee yúh biti ri ot yin tígë.

<sup>23</sup> Dúmlè' Sakari waalla eyuu ri Faam Koope ra, dī nimilte faam. <sup>24</sup> Gétè' iñyaa bééβ rē, hompe ní Ilsabet beleβi pokke loo, hompe yii mitte céyín iip faam dūhëy. Di won nufi tih : <sup>25</sup> « Èlí yee pagid' so' Koo-Yíkëe rē kan ! Nufa payte soo na, dī níssé gacaa húmú homa' mi leelii béewë rē. »

### *Woni ban fi límí Yéésú*

<sup>26-27</sup> Céyín pëenë filoon fi heni Ilsabet loo, Koope wolte malaaka Gaburyel kúkëy cafay na, hínú Maryaama ; dī dék Nasaret di Galile. Di húmú onute yaal ; yaala Suseef sédí Dawit. <sup>28</sup> Laha' malaakaa faam Maryaama ra, dī won ri tih : « Coleere Maryaama, dō fa Koo-Yíkëe on dō mal ra. Di ee dōo na. » <sup>29</sup> Woni malaakaa kúnté af Maryaama ; dī na níβ yee wafti fahaa won wodohi baa ra. <sup>30</sup> Malaakaa won ri tígí daaha tih : « Ngana tiit Maryaama, Koope daa on dō mal. <sup>31</sup> Síkirée ! Fay pok loo te fay lahee koy yaal, lah dëekée rí Yéésú\*. <sup>32</sup> Di ac ow gaan te ri ay dëekúu Koy Koope fa sunaa-sun. Koo-Yíkëe ay rii yed' ñaani nguur ki Dawit ciffi. <sup>33</sup> Di ay hen buuri bëy Israyel faraah, Nguur ki ii mëssí dúm. » <sup>34</sup> Maryaama won malaakaa tih : « Yii baa ay mínée lah dīh te mi yéeh yaal ? » <sup>35</sup> Malaakaa won ri tih : « Ruuh-Pesen ay cép sun fu, Koope fa sunaa-sun ay teeβa' doolii dōo na. Daa tah kúkëyí selaa nay fuu lahee ra ay dëekúu Koy Koope. <sup>36</sup> Bitifa' mboko mu Ilsabet níi, dī pokke loo ; dī fa húmú wonu biti mínéh lah koy ra, dī hom céyín fí pëenë fí woteh. <sup>37</sup> Lahay yii wooñ Koo. » <sup>38</sup> Maryaama won tígí daaha tih : « Mi súrgíi Koo-Yíkëe ; yee won fu ra lahaan dāaha. » Tígí daaha, malaakaa takohte, saañce.

### *Yerí Maryaama Ilsabet*

<sup>39</sup> Tíkëh i waal, Maryaama kolohhte yíppée saañ gini hom danñi deyi Yúdee. <sup>40</sup> Laha' ri ra, dī haalte faam Sakari, wodohhte Ilsabet. <sup>41</sup> Ilsabet na keloh wodohi Maryaama, koy ka lowa hégíyëhté, Ruuh-Pesen yíppée rii haal. <sup>42</sup> Tígí daaha, dī béyídté uní sun won tih : « Koope lukki barkel ro beleβba feey fa

bééβ te koy ka lowu barkelte bal. <sup>43</sup> Daa mi wa níi, yaafi Yíkíi sè' na ac yérí sè' ? <sup>44</sup> Ole ! Mi na keloh wodohu rek, keeñ koy ka loo so' sosse níi sos, tahte ri na hégíyëh. <sup>45</sup> Fu lahte sos-keeñ, gémë gém fu biti iña wonu fu te kola' Koo-Yíkëe nē rē ay lah. » <sup>46</sup> Maryaama won tígí daaha tih :

« Mee kañ dee gaana' Koo-Yíkëe rē,  
<sup>47</sup> dī fa na sémle' sè' rē tahte keeñ so' sosse níi sos,  
<sup>48</sup> di yee hela' ri nuf soo na ra, so' mi súrgë dīi na kut ra.  
Daa tah dala'te woteh níi kiri fi kirih, béewë ay soo dëekée sos-keeñ fe.  
<sup>49</sup> Koope fa mín bééβ rē pagidte so' yii gaante ;

tiyi selate.

<sup>50</sup> Dee níi kiri fi kirih,  
dī ay teeβ béewë neehu ri ra naa'-keeñ.

<sup>51</sup> Di teeβa'te doolii, pañke i yin gaan ;  
dī tasaara'te béewë nē gaan-gaanluu ra.

<sup>52</sup> Di cépídté buurra ñaanni nguur ki wa,  
béyídté béewë lahuy doole ra.

<sup>53</sup> Di onte béewë yaabu ra njél,  
líkké béewë caaku yin ra wa suute a ya' holoñ.

<sup>54</sup> Di sémle'té bëy Israyel súrgë yí,  
teeβpe wa naa'-keeñ,

<sup>55</sup> ti di húmú gapa' ri caacci yen nen,  
Abraham a séttí níi kiri fi kirih. »

### *Límí Sañ Batis*

<sup>56</sup> Maryaama hompe Ilsabet na yii mitte céyín éeyë antee nimil faam. <sup>57</sup> Laha' loo Ilsabet ra, dī lahte koy yaal. <sup>58</sup> Keluu béewë dékú a ri ra a mboko yi biti Koo-Yíkëe teeβpe ri naa'-keeñ níi rē, bani wa bééβ bokute lahute na sos-keeñ. <sup>59</sup> Nimila' bisa límú kúkëyë rē, béewë ayute leji. Wa fahuu yeri tii Sakari koon, boffa ; <sup>60</sup> ndaa yaafa tahte won tih : « Èe-èe', dī hínú Sañ. » <sup>61</sup> Wa wonu ri tih : « Lahay bëyí hínú daaha mboko yu na. » <sup>62</sup> Wa anutee won a boffa wonađ likid', meelute ri tiya nay yeru kooñi ra. <sup>63</sup> Tígí daaha, Sakari meela'te arduwaas, bínité nē unni yeh : « Di ay hínú Sañ. » Béewë bééβ éemuté nē. <sup>64</sup> Pereem Sakari yíppée pëkísëh, dī dalaatte won, dī yampe na sím Koope. <sup>65</sup> Béewë bani

\* **1:31** 1.31 Tii Yéésú di ébrë daa Yosuwe. Yosuwe daa ri : Yahwee daa Sémleñhë.

wa dékú rē béeb tíituté. Wona hente léyēŋ deyi danŋi Yúdée béeb. <sup>66</sup> Bëewë keluu iñyaa ra béeb na níbú yii leŋ na, wa na meelu affi wa yee nay millée kúkëyë rē, ndée lante biti Koo-Yíkëe ñéerë'té a ri.

### *Kaŋi Sakari Koope*

<sup>67</sup> Ruuh-Pesen haalte Sakari boffi kúkëyë, dī na léhín unni kola' Koope na won tih :

<sup>68</sup> « Bëewë béeb símún Yíkëe, Koope fi bëy Israyel, di yee yeela' ri bëewí, sëmlë'té wë rē.

<sup>69</sup> Di kompe yen bëyí gaani nay yen sëmlée, bi d'úhë' tali Dawit súrgíi.

<sup>70</sup> Daa ri yee maañ rii gapa', ñeya'te ri yonente yi sela yi ra.

<sup>71</sup> Di húmú wonte yen biti ri ay yen sëmlë' ya' yi haa'oh yi yen a kaa'oh yi yen.

<sup>72</sup> Di teebpe caacci yen naa'-keeñ, hampe yee húmú pok ri hanndal ki wa ra.

<sup>73</sup> Koope aňohte ciffi yen Abraham biti

<sup>74</sup> dī ay yen sëmlë' ya' yi kaa'oh yi yen, nda yen néekiñiñih jaamiyohi ;

<sup>75</sup> nda pesi yen béeb, yen hen bëewí selayute te júbúté illí.

<sup>76</sup> Te do fi koy so', fay dëekúu yonen-tii Koope fa sunaa-sun, ndée fay këllëh Yíkëe, fu d'arid ri waali,

<sup>77</sup> fu teebe bëewí biti ri ay waa sëmlë', baal wa bakaadfi wa.

<sup>78</sup> Koope fi yen baahte te ri naa'te keeñ, daa tah dī ay yen hawaan a niiñi d'úhë' sun ti na'a na púl rē nen,

<sup>79</sup> niiñli yen fa homu ñuus te tasuu seh kúl kē rē, dī tík yen waali jaamma. »

<sup>80</sup> Saŋ na ood, afa na baatti kúnsëh. Di húmú pesa' luufa ní yiin teekiroh ri bëy Israyel ra.

## 2

### *Lími Yéésú*

*(Saame Maccëe 1.18-25)*

<sup>1</sup> Jamanii baaha, buura hínú Ēgís rē túuyë'té kíní bëewë dékú ginna Rom ílíf wë rē béeb. <sup>2</sup> Lahi kínë d'ëb baa ra, deef Kiriñus daa kélfíi gini Sírí, <sup>3</sup> te ow fi ow béeb saya' bíníyëh gina coosaana' ri ra.

<sup>4</sup> Di fi Suseef bal nampee koloh Nasaret di Galile, saañce Betle'em di Yúdée, gina coosaana' Dawit ra, ndée ri non tali Dawit. <sup>5</sup> Na saañ Suseef bíníyëh rē, ñani Maryaama ñéerúu. Deef Maryaama húmú pokke loo. <sup>6</sup> Homi wa Betle'em daaha, lowa hampe ; <sup>7</sup> dī saawohte koy yaal. Di lëmëssé baakera ndíimú, fënídté rí mbalka ñamaa júr, bi deef wa húmú d'ëmíh lasa na hanluu ayoh ya ra\*.

<sup>8</sup> Húmú lahte níirëh yí na nee'u wohi yuppi wa luufi baaha. <sup>9</sup> Malaaka yínë di malaaka yi Koo-Yíkëe púlëhté waa na, niiñi ndami Yíkëe hawaante wa. Tígí daaha, wa tíituté níi tíit. <sup>10</sup> Malaakaa won wa tih : « Ngënë tíití ! Mi ac wonon yii nebpe keloh, yii ay sosil keeñi bëewë béeb níi sosil. <sup>11</sup> Elgee woteh beh, di gin Dawit, lahte Sëmlëhí límdúté rën, daa ri Kiristaa, daa ri Yíkëe. <sup>12</sup> Te d'on ay rii yúhsée deh : d'on ay ot baakeri lëmësú ndíimú, fëndú mbalka ñamaa júr. » <sup>13</sup> Malaakaa na woc wona, malaaka caak yípútée rii deefid, wa na njoobru Koope wonu tih : <sup>14</sup> « Koo laha ndam di sunaa-sun, te bëewë ri faha' wa ra béeb lah jaamma feey fa. »

<sup>15</sup> Nimiluu malaaka ya sun-Koo ra, níirëh yë na wonantuu hanndal ki wa tih : « Yen yíppí koloh yen saañ Betle'em, yen ole yee lah ra, yee teeñ yen Koo-Yíkëe rē. » <sup>16</sup> Wa yípútée koloh suute na saamu. Lahuu wa ra, wa olute Maryaama a Suseef, wa deefute baakera fëndúté mbalka ñamaa júr. <sup>17</sup> Oluu wa kúkëyë rē, wa bílluté yee won wa malaakaa sun fi ra. <sup>18</sup> Bëewë keluu bíllí níirëh yë rē béeb éemuté woni wa níi éem. <sup>19</sup> Di fi Maryaama hampe iñyaa béeb afi, na níb nē. <sup>20</sup> Níirëh yë anutee koloh na nimilu yuppi wa, na kañu Koope, na njoobru ri di iña keluu wa te olute wa ra. Iña béeb lahte ti dee húmú wona' wa malaakaa ra nen.

<sup>21</sup> Nimila' bisa límú kúkëyë rē, wahtaa nay rii lecu ra lahte ; dī yerute tii Yéésú ti di húmú naha' ri malaakaa deef yaafa pokay loo doom ra.

\* **2:7** 2.7 Jamanii baaha, bëewë ginna luufa deyi baaha a júrë húmú mínú nee' lasa yínë. Deefuu wa lasa na hanluu ra líffé rē, Suseef a Maryaama húmú lasa na hom júrë rē.

### *Kúrí Yéésú Faam fi gaani Koope*

<sup>22</sup> Hompe níi wahtaa wad waa púúsúun rē lahte ti dee túuyē' rí kootii Mēyíis rē nen. Tígí daaha, Suseef a Maryaama koluute kúrúté Yéésú Yerusalem, jébéłúté rí Koo-Yíkēe, <sup>23</sup> ndée bíníyúté di kootii Koo-Yíkēe bitih : « *Koy ki saawi yaali límú béeb ay jébéłú Koo-Yíkēe.* »<sup>✠</sup> <sup>24</sup> Wa yeruute hawra na naha' kootii Koo-Yíkēe rē bal : hētē ana mbée bédú teem-teem ana<sup>†</sup>.

<sup>25</sup> Húmú lahte bēyí dék Yerusalem, dī hínú Simewon. Di júbpé, gémpé Koope níi gém, te lahte yaakaar ayi bēe' nay sēmlée bēy Israyel ra. Ruuh-Peseñ húmú haalte ri, <sup>26</sup> te teeβpe ri biti dī ay ot Buura Koo-Yíkēe fal ri ra, balaa ri húl. <sup>27</sup> Daaha, Ruuh-Peseñ yeñce ri Faam fi gaani Koope. Kúrúu Suseef a Maryaama koy wa Yéésú pañi yee naha' kootii Mēyíis rē, <sup>28</sup> Simewon bebpe kúkēyē boppe ri, símpé Koope na won tih : <sup>29</sup> « Koo-Yíkēe, yee gap fu so' ra lahte woteh. Fu mín sēe yeris so' mi súrúú mi húl, mi saañ a jaamma, <sup>30</sup> ndée mi tíkké íllí sē' ngēey sun fi Sēmléhē wol fu ra, <sup>31</sup> te bēy éldúnē béeb ay rii ot. <sup>32</sup> Daa ri niiña nay tahe heetta feey fa béeb yúh rē rē ; dī ay on bēewú, bēy tali Israyel ndam. » <sup>33</sup> Boffa a yaafa éemuté yee won Simewon sun fi kúkēyē rē. <sup>34</sup> Simewon dagidte wa antee won Maryaama yaafi Yéésú tih : « Koope daa wol kúkēyí beh, kéendí a béyrí ow caak Israyel. Di ay hen tীনndēe te bēewē ay rii kaa'. <sup>35</sup> Di ay tah ow caak teeβa' yee hom nuffi wa ra ; te dō fi yaafa, fay lah yii ay roo misik keeñu níi misik. »

<sup>36</sup> Húmú lahte yonentii bitiffe níi bitif hínú Aane ; dī koy Penuwel fa tali Aseer. Bani yaala húmú kood' ri hena' ri cafay ra pesute kíil paana, yaala antee húl. <sup>37</sup> Kola'te baaha, dī pesse níi ri lahte kíil sabay peeye a kíil iniil (84) te ri lahaatay yaal kay. Di homa' Faam fi gaani Koope na' a elek oore, dāge. <sup>38</sup> Di laha' daaha deeffe wa na, dī yampe na sím Koope, na won bēewē nē sehaaluu biti Koope

ay sēmlē' Yerusalem ra béeb yii lenjke kúkēyē nē.

<sup>39</sup> Wocuu boffi Yéésú a yaafa pañi yee naha' kootii Koo-Yíkēe rē, wa nimilute gin wa Nasaret di Galile. <sup>40</sup> Yéésú na ood', afa na baatti kúnsēh na won wonad baha. Di húmú nebpe nuf te Koope yedday ri.

### *Laha' Yéésú kíil sabboo a kíil ana ra*

<sup>41</sup> Húmú lahaa kíil béeb, boffi Yéésú a yaafa pay feedi PaagaYerusalem. <sup>42</sup> Laha' Yéésú kíil sabboo a kíil ana ra, wa ñéerúuté a ri suute feedin, di baahuu wa ri. <sup>43</sup> Dúmē' feeda ra, bēewē nē nimilu, ndaa Yéésú tasse Yerusalem te boffa a yaafa yíh yin na. <sup>44</sup> Wa habuu biti koon bani kooyya ñéerúu rē daa homu, níi wa tílúté bis múlgús. Kanuu wa ri ra, wa na anuu rii saam mboko ya a kooyya na. <sup>45</sup> Oluy wa ri ra, wa nimilute Yerusalem na saamu ri. <sup>46</sup> Waali éeyē fē, wa deefu ri filiβ Faam fi gaani Koope tookke yēeddēh yē nē, na síkírēh wē, na meel wa. <sup>47</sup> Bēewē nē síkírúu rí rē béeb, éemuté dee ñaaña' ri ra a dee na lofa' ri won ra. <sup>48</sup> Boffa a yaafa éemuté níi éem oluu wa ri ra. Yaafa won ri daaha tih : « Do fu paga' fun yii bee díh ? Funi boffu moku moko saamu níi mok. » <sup>49</sup> Di won wa tih : « Don saamuu so' yih ? Don yíh biti mi wadti homa faam Baaso' a ? » <sup>50</sup> Ndaa wa yíh yee faha' ri waa won baa ra.

<sup>51</sup> Yéésú kolohte bani wa nimilute Nasaret. Di tassi ñeya' woni wa. Yaafa hampe iña lah yaa ra béeb afi. <sup>52</sup> Yéésú na ood', nufa na baatti neb ; dī baattee neba' Koope a bēewē.

## 3

### *Warii Sañ Batis*

*(Saame Maccēe 3.1-12 ; Marka 1.1-8 ; Sañ 1.19-28)*

<sup>1</sup> Kíilí sabboo a iip fa homa' buura hínú Tibeer nguur ka ra, deef Poos Pilaat daa húmú géernēerí Yúdée, Erot kúdté Galile, Fílíp bahii kúdté Ítúrú a Tarakonit, Lisañas kúdté Abilen ; <sup>2</sup> Haan a Kayif daa húmú seeyoh yi gaanna. Kíilí baaha,

✠ 2:23 2.23 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 13.2, 12, 15 ; Kíní bēy Israyel 18.15-16 † 2:24 2.24 Kootaa húmú naha' hawid har a hētē mbée har a bédú teem-teem, ndaa bēyí húmú lahay cadum har raa, dī mín yera' hētē ana mbée bédú teem-teem ana. Saame Tali Léwi 12.8.

Sanj fi Sakari hom luufa, liilte Una kola' Koope na ra, bee nay rii waareye ra. <sup>3</sup> Daaha, dī wérté deyi Yurdeŋ béeb, na won bëewë bití wa warutee lof pesad, wa bëtsú, Koope baal wa bakaadfi wa <sup>4</sup> ti dee húmú bíníyúu rí téeríi yonente Isayii ra bitih :

« *Lahte un bëyí dfofohte luufa na won tih*  
*“Dëd’dí Yíkëe waal,*  
*don yugusid dī waalla nay rii ñeye ra ní*  
*júb.*

<sup>5</sup> *Húlúbbë béeb píubún,*  
*danŋa a dúŋŋë béeb deelu ;*  
*waalla lúgúy’ëh rë yugusuu,*  
*waalla lah ngas ra leeñu.*

<sup>6</sup> *Hen daaha raa, bëewë béeb ay ot bití*  
*Koope ay sëmlë’.” »\**

<sup>7</sup> Ow caak ayute bëtsëh Sanj na, dī won wa tih : « Tisoh yi hiliññi yeh ! Daa won don bití don mínú hegoh daanee ke Koope na ac ra ? <sup>8</sup> Hena bití kaah don lofute pesad raa, lah téebíi rí pagad’don. Ngënë hëbí affon bití don séttí Abraham rek doyte. Mee ron won ra ee bití Koope mín yídís la' yi yeh wa hen séttí Abraham ! <sup>9</sup> Wëettíyíi affon ! Yíinë canke leca'i kilikka tal-tal ka ; kilki límëy koy ki lahte njiriñ béeb ay lecu, betu kíi. »

<sup>10</sup> Bëy mboolo ma na meelu Sanj wonu ri tih : « Koope faha' bití fun pagun yih ? » <sup>11</sup> Di tahte won wa tih : « Bëyí lah búub ana, ona bëyí lahay búubí yínëe ; te bëyí lah yii ñama ri, wora' a bëyí lahay ñam. » <sup>12</sup> I yeekoh túm ayute bëtsëh bal, meelute ri wonu tih : « A fun nék bahaa, fun wadti pagun yih ? » <sup>13</sup> Di tahte won wa tih : « Ngënë méelíi yii luk yee nahu ron meela' túm rë. » <sup>14</sup> I soldaar ayute bal, meelute Sanj wonu ri tih : « A fun ! Fun wadti henun díh ? » Di won wa tih : « Ngënë nëefí hélíis ow, te ngënë félí ow ron beß hélsí. Lah téyí ñña na yínlú ron ra. »

<sup>15</sup> Bëewë lahute yaakaar níi wa béeb na wonu nuffi wa nda Sanj daa Buura Koo fal ri ra neh. <sup>16</sup> Sanj won wa béeb tih : « So' mi beh, mi bëtsë' ron a muluþ, ndaa lahte bëyí ee ac ra, dī luk soo gaan fap,

mi haayayti liil kotti\*. Di ay ron bëtsëe a Ruuh-Peseŋ a kíi. <sup>17</sup> Di hampe ifi ya'i : dī ay faad too ka, sod peba misahi, tam fikid fa filiþ kíi kí yímëeh. »

<sup>18</sup> Sanj ñeya' yëeddë' yí yaaha a i won kay caak waareye bëewë Uni Neba. <sup>19</sup> Di wonte af gëernëer Erot bal, naafa naaf ri Erojat beleþ bahii ra a ñni bossi caakki kayya paŋ ri ra. <sup>20</sup> Erot pagilte bi luk yaa bos, dī bekrohte Sanj kasu.

### *Bëtsí Yéésú*

*(Saame Maccëe 3.13-17 ; Marka 1.9-11)*

<sup>21</sup> Sanj húmú bëtíssë bëewë húmú daaha ra béeb, dī bëtsëelëhté Yéésú në bal. Na húmú danj Yéésú bee na bëtsú rí rë, sun-Koo kúnsëhté, <sup>22</sup> Ruuh-Peseŋ céppé sun fi man bédú nen, antee lah uni d’uhë'té sun won tih : « Daa fu Koy so' ! Mi faha'te ro níi faha' ! Keeñ so' sosse d’oo na níi sos ! »

### *Coosaani Yéésú*

*(Saame Maccëe 1.1-17)*

<sup>23</sup> Na dal Yéésú légéyí rë, d’eeef ri wadti lahaa kíil sabay éeyë (30). Bëewë húmú habuu bití dī koy Suseef fi Héelí. <sup>24</sup> Héelí koy Matat fi Léwí ; Léwí koy Melki fi Yanay ; Yanay koy Suseef <sup>25</sup> fi Matacaas ; Matacaas koy Amos fi Nahum ; Nahum koy Esli fi Nagaay ; <sup>26</sup> Nagaay koy Maat fi Matacaas ; Matacaas koy Séméyín fi Yoseh ; Yoseh koy Yoda <sup>27</sup> fi Yowanan ; Yowanan koy Resaa fi Sorobabel ; Sorobabel koy Salasiyel fi Nérí ; <sup>28</sup> Nérí koy Melki fi Adí ; Adí koy Kosam fi Elmadam ; Elmadam koy Er <sup>29</sup> fi Yéésú ; Yéésú koy Eliyeseer fi Yorim ; Yorim koy Matat fi Léwí ; <sup>30</sup> Léwí koy Simewoŋ fi Yudaa ; Yudaa koy Suseef fi Yonam ; Yonam koy Eliyakim <sup>31</sup> fi Meleyaa ; Meleyaa koy Menna fi Matataa ; Matataa koy Natan fi Dawit ; <sup>32</sup> Dawit koy Yéssëe fi Obet ; Obet koy Búus fi Sala ; Sala koy Nahson <sup>33</sup> fi Aminadap ; Aminadap koy Atmin fi Arni ; Arni koy Hesron fi Peres ; Peres koy Yudaa <sup>34</sup> fi Yakop ; Yakop koy Isaak fi Abraham ; Abraham koy Terah fi Nahoor ; <sup>35</sup> Nahoor koy Sérúk fi Réwú ; Réwú koy Pelek fi Ebeer ; Ebeer koy Selaa <sup>36</sup> fi Kenan ;

\* **3:6** 3.6 Saame Isayii 40.3-5 \* **3:16** 3.16 mi haayayti liil kotti :Di gerek, bíníyú d’eh : te mi yinte sah pëkísi níh yí ñafad’fi.



Kenan koy Arpaksat fi Sem ; Sem koy Nowe fi Lemek ; <sup>37</sup> Lemek koy Matusalem fi Henok ; Henok koy Yeret fi Mahaleyel ; Mahaleyel koy Kenan <sup>38</sup> fi Enos ; Enos koy Set fi Aadama ; Aadama koy Koope.

## 4

### *Saami Seytaane fiirí Yéésú*

*(Saame Maccëe 4.1-11 ; Marka 1.12-13)*

<sup>1</sup> Yéésú lííffé a Ruuh-Pesen, kolohte laahi Yurden, Ruuha kúdté rí na ñen ri luufa. <sup>2</sup> Di hompe dín fë waal sabay iniil (40) Seytaane na saam fiirí. Waalli yaaha béeb, ði túmëy yin loyi ní yaabi misikke millé'té rii ham.

<sup>3</sup> Seytaanaa won ði tígí daaha tih : « Hena biti fu Koy Koope kaah raa, túuyé la'i bee yíssëh ñam. » <sup>4</sup> Yéésú won ði tih : « Bíníyúté Téerëe bitih : "Ow pesa' ñam neh kut." »

<sup>5</sup> Seytaanaa kúdté rí sun fi dani utte, yíppée rii teeb ginna feey fa béeb, <sup>6</sup> antee rii won tih : « May roo yed'nguur ka a alal ma ginni yee béeb ; wa béeb ee ya' so', te mi mín wëe on bëyí neba' so'. <sup>7</sup> Kon fu jaamiyoh so' raa, fu laha' wa béeb. » <sup>8</sup> Yéésú won ði tih : « Bíníyúté Téerëe bitih : "Fay yekre Koo-Yíkëe daa Koope fu ra te fay jaamiyee ri kut." »

<sup>9</sup> Filoon fi baaha, Seytaane kúdté rí Yerusalem, cëgídté rí jibi Faam fi gaani Koope, antee rii won tih : « Hena biti fu Koy Koope kaah raa, yed'dee feey. <sup>10</sup> Bíníyúy Téerëe biti Koope ay nah malaaka yi níidú woo ? <sup>11</sup> Bíníyúté biti bal : "Wa ay roo meeb tenel, toñeh fay kabinee la'." » <sup>12</sup> Yéésú won ði tih : « Bíníyúté Téerëe bitih : "Koo-Yíkëe daa Koope fu, ngana saam olsohi." »

<sup>13</sup> Filoon fi bee ñeya' ri pagad'ra ra béeb na saam fiirí Yéésú rë, Seytaane saañce na séhíð waal kay.

### *Nimili Yéésú Galile*

*(Saame Maccëe 4.12-17 ; 13.53-58 ; Marka 1.14-15 ; 6.1-6)*

<sup>14</sup> Yéésú kola' daaha, ñéerë'té a doolii Ruuh-Pesen nimilte Galile. Tiyi hente

lëyëñ deyi baa béeb. <sup>15</sup> Di húmú yéeddé' filib ílíyyé na ðaguu yëwúððé Koope ra, bëewë béeb kañe ri.

<sup>16</sup> Lahte bis, Yéésú kolohte saañce Nasaret fa kora' ri ra. Laha' bisa na hílsúu yëwúððé rë, ði payte haalte tígë na ðaguu Koope ra ti di na húmú paga' ri merees nen ; ði kolohte janii Unni Koope. <sup>17</sup> Di yerute téerëe bíní yonente Isayii ra. Kúnsé' rí téerëe rë, ði otte tígë bíníyú unna na húmú saam ri yee ra :

<sup>18</sup> « Ruuhi Koo-Yíkëe ee soo na, ði falte so' waarii ñëkíððé Uni Neba, ði wolte so' woni bëewë téyú kasu ra biti wa ay yed'fu,

woni búumíððé biti wa ay ot a sëmlé'i bëewë moklu ra.

<sup>19</sup> Di wolte so' woni bëewë biti kíilë nay waa teebe Koo-Yíkëe naa'-keñ ra ee ac ra. »

<sup>20</sup> Janiya' ri unna níi wocce ra, Yéésú kúnté téerëe, nimilidte ri bëe' në toop-pitoh yii lenke tígë na ðaguu Koope ra, tookke ay yéeddé. Bëewë húmú daaha ra béeb na yeelu ri. <sup>21</sup> Di won wa tígí daaha tih : « Woteh fee Koo beh, Unnee téerëe keluu ron yaa ra, lahte kah-kah ! »

<sup>22</sup> Keeñni bëewë béeb sosse Yéésú në te wa éemuté unni nebba won ri ra, na wonu tih : « Añcañ yaa koy Suseef kep ee ! » <sup>23</sup> Di won wa tih : « Mi yúhté biti ðon ay soo won léehí beh : "Do fi naahee, paye afu !" Don ay soo won biti bal : "Fun keltuute iña pañ fu Kafarnawum ra béeb ; page mani wa filib ginu noo, fun ot !" » <sup>24</sup> Di baatte won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : yonente na síkíriih gina dék rí rë. <sup>25</sup> Cëe mi won ron : lante biti belebbi yaalli wa húlúté húmú caakute Israyel na pesa' yonente Éelí rë. Bín fë, Koo húmú tobay níi hente kíil éeyé a caan, tahte yaabi misikke laþpe gina béeb. <sup>26</sup> Añcañ, Koope húmú wolay Éelí ow yínë sah belebbi yaa na ; ði wol ri bi dék Sareptaa di deyi Sidon, te ri yëwúð neh. » <sup>27</sup> Guuñíð caak bal húmú Israyel na pesa' yonente Élísée rë ; añcañ, ow yínë sah waa na guuña laday faana ; faan

✧ 4:4 4.4 Saame Nérsí Kootaa 8.3 ✧ 4:8 4.8 Saame Nérsí Kootaa 6.13 ✧ 4:11 4.11 Saame Kañaa ya 91.11-12

✧ 4:12 4.12 Saame Nérsí Kootaa 6.16 ✧ 4:19 4.19 Saame Isayii 61.1-2 ✧ 4:26 4.26 Saame 1 Buurra 17.8-16

✧ 4:27 4.27 2 Buurra 5.1-14

Naamaan fa dék Sírí rë kut daa lan guuña, te ri yëwúdf neh.\* »

<sup>28</sup> Keluu bëewë húmú tígè na daguu Koope ra unni yah, keeñni wa béeb haayte ní haay. <sup>29</sup> Wa koluute, dúhruté Yéésú gina, kúrúte rí af daña yípúu gin wa ra, na fahuu yeñi feey. <sup>30</sup> Ndaa ri húussé leelii wa saañce.

*Payi bëyí yébitèh na ham ri  
(Saame Marka 1.21-28)*

<sup>31</sup> Yéésú lahte Kafarnawum di Galile. Bisa na hílsúu yëwúdfdë rë, dí na yëedídf bëewë yee won Téerëe rë. <sup>32</sup> Wa éémúte dee na yëeddë' rí rë, bi na yëeddë' rí a sañ-sañ. <sup>33</sup> Deef bëyí laha' yébitèh húmú waa na, di tígè na daguu yëwúdfdë Koope ra, dí fonke sun won tih : <sup>34</sup> « Yéésú fí bëy Nasaret, fu faha' pañi fun yih ? Fu ac múklí fun a ? Mi yúh rë ! Daa fu Bëyí selaa dúhë' Koope na ra. » <sup>35</sup> Tígí daaha, Yéésú digidte uni won afa tih : « Héddée te fu yeris bëyí beh ! » Yébitèh fë kéenídfé bëe' feey fíi bëewë béeb, yerisse ri te yin misikay ri. <sup>36</sup> Bëewë béeb éémúte, wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Bee wonad mën dí kan ? Bëyí bee túuyé' yébitèh yë a sañ-sañ a doole : dí túuy wë yeris ow raa, wa yeris ri. » <sup>37</sup> Tii Yéésú yíppée hen lëyën deyí baa béeb.

*Bëewí caakka pay Yéésú rë  
(Saame Maccëe 8.14-17 ; Marka 1.29-34)*

<sup>38</sup> Yéésú dúhté tígè na daguu yëwúdfdë Koope ra, saañce faam Simon\*. Laha' ri ra, deef jér fénídfé pacool Simon beleb, faana tampe ní ti paloß nen. Yéésú dagute payi. <sup>39</sup> Tígí daaha, dí sígimpé sun fi jérdë, digidte uni túuycé tami faana yeris dí. Tami faana yerisse belaa, dí yíppée koloh na tooppitoh wa.

<sup>40</sup> Haala' na' ra, bëewë lahu jérídf rë béeb, a di míntí man jéré, komute wa Yéésú. Di tikké wë béeb ya' payce wa. <sup>41</sup> I yébitèh yedfdute jérídf caak bal, na fogu wone tih : « Daa fu Koy Koope ! » Ndaa Yéésú digidte uni sun fi wa, kadda'te waa won, ndah wa fi yaa yúhúte

biti daa ri Buura Koo fal ri ra, te dí fahaay biti daa wa wonun yii baaha.

*Kolohi Yéésú Kafarnawum saañce na waare Yúdée  
(Saame Marka 1.35-39)*

<sup>42</sup> Lada' Koo ra, Yéésú dúhté gina, saañce tígí daayte. Ow caak koluute saami. Oluu wa ri ra, wa na fahuu hami, kaa' ri sañ hel wa. <sup>43</sup> Ndaa ri won wa tih : « Mi wadtee pay ginni kayya bal, mi waare wa Uni Nebi Nguur ki Koope, ndée yii baaha daa tah Koope wol so'. » <sup>44</sup> Daaha, dí kolohte na waare íllyyë na daguu yëwúdfdë Koope Yúdée rë.

## 5

*Taalibe ya débpi deek Yéésú rë  
(Saame Maccëe 4.18-22 ; Marka 1.16-20)*

<sup>1</sup> Lahte bis, Yéésú húmú búk laahi Senesaret\*, ow caak ayute na yejantuu hébísí, na fahuu síkírehí Unni Koope. <sup>2</sup> Di otte gaal ana búk laaha, deef seeboh ya cépúte na hosu mbaalli wa. <sup>3</sup> Tígí daaha, dí haalte gaali yínëe, bi Simon daa laha' ri, nahte ri yeñi gaala filib mulaa, dí hécèh yutuud búk laaha. Di tookke filib na yëedídf bëewë.

<sup>4</sup> Woca' ri wona ra, dí won Simon tih : « Kúré gaala tígí noodte, don anti bac mbaallon, don seeb. » <sup>5</sup> Simon won dí tih : « Bahaa, yee mínú fun ra fun pagute rí elga béeb, fun habuy yin. Ndaa hém daa fu nah so' pañi raa, fun ay bac mbaalla. » <sup>6</sup> Wa yeeluutee bac mbaalla. Jennë habu wa ra caak caako ní mbaalla dalte pas. <sup>7</sup> Tígí daaha, wa heegute bëewë húmú gaali yínëe rë ya', wa ac habra'i wa. Ayuu wa ra, wa lífruté gaalli ana ya jén ní gaalla talla' honoh.

<sup>8</sup> Ola' Simon Peer yii bah, dí yedfdohte yekke fíi Yéésú, won dí tih : « Damaay mi lebee ro Yíkëe, ndée mi bakaaroh. » <sup>9</sup> Simon a bëewë bani húmú rë béeb tíitúte, bi caak jennë habu wa ra ní caak. <sup>10</sup> Saak a Sañ koyyi Sebede, yee wani Simon boku légéy rë tíitúte bal. Ndaa Yéésú won Simon tih : « Ngana tíit !

\* **4:38** 4.38 Simon fa na wonuu tígí dee ra, daa ri bee Yéésú yedf dí tii Peer ra. \* **5:1** 5.1 Senesaret :Tii yínii laahi Galile.

Dala'te woteh, fay soo tasee saamid ow. »  
<sup>11</sup> Tígí daaha, wa teerute, helute iña lahuu  
 wa ra béeb ñeyute tal Yéésú.

### *Payi guuñnda*

*(Saame Maccèe 8.1-4 ; Marka 1.40-45)*

<sup>12</sup> Lahte bis, Yéésú húmú gin-taah deyi  
 baaha, bëyi faana yahte a guuñ púlèhté  
 ðii na. Ola' bëe' Yéésú, ði yedfohte kotti  
 lihèhté feey, na ðaŋ ri won tih : « Bahaa,  
 mi yúhté biti fu mín sèe pay mi haalaat  
 bëewë në†. Fii soo rii pagid a ? » <sup>13</sup> Yéésú  
 yedte ya'i tikké sun fi, won ði tih : «  
 Mi tahte ðaŋu. Yípée wah ! » Guuña  
 yíppée lan faan bëe'. <sup>14</sup> Yéésú kadda'te  
 ri bílíd won ði tih : « Ngana won ow yii  
 beh. Paye seeyoha na ði olsoh ro, te fu  
 yera' saraha naha' Mëyiis rë fu púusëh,  
 teebi bëewë béeb biti fu lante. » <sup>15</sup> Filiß fi  
 baaha béeb, tii Yéésú baattee hen lëyëŋ  
 ; ow caak na ayu sikirëhí, jéríððé filiß  
 fi wa nahee pay. <sup>16</sup> Ndaa hom níi rëe  
 Yéésú saañ tígí ðaayte, ði hom dín fë ðage  
 Koope.

### *Payi lëfëñíðé*

*(Saame Maccèe 9.1-8 ; Marka 2.1-12)*

<sup>17</sup> Lahte bis, Yéésú hom yëeddë', i  
 farisenj a i yëeddëh yí kootii Mëyiis maa-  
 suute ; wa dúhúu ginna luufa di Galile  
 a Yúdée, lahte yi dúhúu Yerusalem bal.  
 Doolii Koo-Yíkëe húmú Yéésú në, tahte  
 ri na pay jéríððé. <sup>18</sup> Lahte bëewí kúrú  
 lëfëñíð sun dil ayute, na fahuu haal faam  
 fa, komi ri Yéésú. <sup>19</sup> Ndaa wa yíh tígé  
 nay wa rii ñeyré rë af caagi bëewë. Wa  
 míllúu rii lëwíð sun fi lasa, saamute buut  
 anutee yëellíð lëfëñíðé hom sun fi dila  
 ra fii Yéésú leelii bëewë. <sup>20</sup> Ola' Yéésú  
 ðee gé múu wë rí rë, ði won lëfëñíðé tih  
 : « Yaal kowa, fu baalute bakaadfu. »  
<sup>21</sup> Yëeddëh yí kootii Mëyiis a farisenja na  
 wonu nuffi wa tih : « Bëyé na sol Koope  
 bee ra wa ? Daa mín baala' bakaad henay  
 Koope ? » <sup>22</sup> Bi yúh Yéésú yee nuffi wa, ði  
 won wa tih : « Don níbúu yii baa díh ?  
<sup>23</sup> Yi daa lukki yooß biti mi won bëyi beh  
 : fu baalute bakaadfu, mbée kolee fu tíl

? <sup>24</sup> Woteh ðon ay yúh biti so' mi Koy-  
 bëe', mi lahte sañ-sañ baalaa mi bakaad  
 feey fi beh. » Di won lëfëñíðé tígí daaha  
 tih : « Kolee fu pon dilu, fu saañ faam.  
 Daa mi túuy ðé rí. » <sup>25</sup> Lëfëñíðé yíppée  
 koloh fii bëewë béeb, ponte dila húmú  
 fëndú rí rë, na saañ faam, na kañ Koope.  
<sup>26</sup> Bëewë béeb éemuté níi éem, na kañu  
 Koope ñéeré'té a tít na wonu tih : « Bee  
 woteh bee lëhírey. »

### *Dëegí Yéésú Léwí*

*(Saame Maccèe 9.9-13 ; Marka 2.13-17)*

<sup>27</sup> Filoon fi baaha, Yéésú dúhté, otte  
 yeekoh túm tookke tígé në légéyë' rí rë ;  
 ði hínú Léwí. Yéésú won ði tih : « Kolee  
 fu ñee tal so'. » <sup>28</sup> Léwí yíppée koloh,  
 yerisse béeb, wa ñéerúuté. <sup>29</sup> Léwí antee  
 cëgíð ndaje faami, teeriyohi Yéésú. Wani  
 i yeekoh túm caak a i ow kay daa boku  
 ñama. <sup>30</sup> Farisenja a yëeddëh yí kootii  
 Mëyiis, yee nonu waa na ra, bi nebaay  
 wa yaa, wa wonu taalibe yi Yéésú tih : «  
 Yi tah ðon na boku ñam a yeekoh yi túmé  
 a bakaaroh ya ? » <sup>31</sup> Yéésú won wa tih :  
 « Jéríððé daa sohluu payoh ndaa bëewë  
 wahu ra neh. <sup>32</sup> Bakaaroh ya daa tahu mi  
 koloh nda wa lof pesad, ndaa bëewë júbú  
 rë neh. »

### *Yéésú a oora*

*(Saame Maccèe 9.14-17 ; Marka 2.18-22)*

<sup>33</sup> I farisenj wonu Yéésú tih : « Taalibe  
 yi Saŋ na caakuu oor, ðage ; yi farisenja  
 henuu ðaaha bal, ndaa taalibe yu dékúu  
 ñam a han. » <sup>34</sup> Yéésú won wa tih : « Bee  
 kíléek lahte ra, ðon habuu biti ðon mínú  
 oorloh kooyya, te ðeefa bëe' kooð ða lísé  
 leelii wa a ? Don halaatuy ri maan ? Funi  
 taalibe yi so' nék madu a bëe' kooð baa  
 ra hom a kooyyi ra nen. <sup>35</sup> Bis ay lah, mi  
 këllú leelii wa. Tígí daaha, wa ay oor. »

<sup>36</sup> Yéésú wonte wa léehí bee bal : «  
 Ow na leceh nuf búub has daafa' ri búub  
 kílíð. Henun ðaaha raa, búubí hasa ay  
 lah ðad, te nuf píisí hasa ii ñéerë' a búubí  
 kíildé. <sup>37</sup> Te ow na soreh bëeñí hasi anti  
 ðal poosa' filiß mbúus hun‡ kílíð. Henun  
 ðaaha raa, bëeñë ay poo mbúusë, wa

† 5:12 5.12 Mi yúhté biti fu mín sèe pay mi haalaat bëewë në :Di gerek, biníyú ðeh : Mi yúhté biti fu mín sèe  
 bukut mi lan. ‡ 5:37 5.37 mbúus hun :Bëy gini bín fë túmúu han mbúusí yugusuu a hun. Hani túmú mbúus  
 hun home poosa' raa, mbúusë baaysa' baaysoo. Ndaa mbúusë baha raa, na mínlíléh baaysoh.

yúfëh, mbúusë yah. <sup>38</sup> Béeñ has kay, soruu mbúus has. <sup>39</sup> Bëyí meedte hani poosa'te na faheeh han has ; dî haba' biti hana poosa' ra daa lukki neß. »

## 6

*Yéésú a bisa na hílsúu rë*  
(Saame Maccëe 12.1-8 ; Marka 2.23-28)

<sup>1</sup> Bisa na hílsúu yëwúddë rë ín, Yéésú a taalibe yi ñeyu waali húus filib i meey bele. Taalibe ya homu waala, yabute na kodu yaaŋga yi belaa, na buluñu na húñú. <sup>2</sup> Lahte fariseŋŋi wonu wa tih : « Haala' yi ní ðon na pagu yii Kootaa kadda'te ri bisa na hílsúu rë ? » <sup>3</sup> Yéésú won wa tih : « Don yúhú yee húmú paŋ Dawit bee yaabuu ðani bëewí rë maan ? <sup>4</sup> Di húmú haal Faam Koope\*, ñampe na mbúurëe yefu fii Koope ra, yee seeyoh ya kut daa waruu naa ñam ra, yedte na bëewí, wa ñamute bal. » <sup>5</sup> Yéésú baatte won wa tih : « So' mi Koy-ðee', daa mi lah sañ-sañ sun fi bisa na hílsúu rë. »

*Yéésú a bëe' ya'a beedoh ra*  
(Saame Maccëe 12.9-14 ; Marka 3.1-6)

<sup>6</sup> Lahte bis hílsëe kay, Yéésú haalte tígë na ðaguu yëwúddë Koope ra, yampe na yëeddë'. Bëyí ya'i ñamaa fa beedohte húmú në. <sup>7</sup> Yëeddëh yí kootii Mëyíis a fariseŋŋa na olsuu Yéésú nda ri ay pay ow bisa na hílsúu rë, nda wa lah yii yabun wa ri. <sup>8</sup> Ndaa bi yúh rí yee nuffi wa, tígí daaha dî won bëe' tih : « Kolee fu caŋ fii bëewë béeb deh. » Bëe' kolohte caŋke daaha. <sup>9</sup> Yéésú antee waa won tih : « Cëe mi meel ron : Kootaa naha' yi bisa na hílsúu rë ? Paŋ yin wun mbée paŋ yin bos ? Sëmlë' ow mbée yeris bëe' húl ? » <sup>10</sup> Di yeelte bëewë béeb ní, antee won bëe' ya'a beedoh ra tih : « Yere ya'u ! » Bëe' yedte ya'i, ya'a yíppée wah koloŋ. <sup>11</sup> Ndaa keeñni bëewë ñéerúuy a Yéésú rë haayte ní wa na peenu yee nay wa rii mínée paŋ ra.

*Tansi apootarra*  
(Saame Maccëe 10.1-4 ; Marka 3.13-19)

\* **6:4** 6.4 Faam Koope :Tígë seeyoh yi bëy Israyel húmú hawruu Koope na ra. Na húmú tabahay Salomoo Faam fi gaani Koope Yerusalem ra, Mëyíis húmú yugusa' Faam Koope a taanta gaan ti di húmú naha' ri Koope ra nen, na homu wa luufa ra. † **6:15** 6.15 jammaara :Mín hen bëyí far-farlohte kootii Mëyíis, mbée bëyí non bëewë na haa'uu nguur ki bëy Rom ra.

<sup>12</sup> Lahte bis, Yéésú lappe sun daŋ ðaŋi Koope, dî ðaŋke elga béeb. <sup>13</sup> Lada' Koo ra, dî ðëkké taalibe yi, tanisse na ow sab-boo a ow ana, falte wa apootar. <sup>14</sup> Tii yi wa daa wa yeh : Simon fa Yéésú yed ri tii Peer ra a Anndere koy-yaafi, Saak a Saŋ, Fílíp, Bartalemi, <sup>15</sup> Maccëe, Toomaa, Saak fi Alfe, Simon fi jammaara†, <sup>16</sup> Yudaas fi Saak a Yudaas Iskariyot fa míllë'tée yaay Yéésú rë.

*Yëeddë'í Yéésú a payi bëewë*  
(Saame Maccëe 4.23-25)

<sup>17</sup> Yéésú kolohte ðani apootarri na cépú daŋa. Laha' ri tígí yëeddë'té di araal daŋa ra, dî caŋke daaha ðeef taalibe caak húmú në. I ow caak kay húmú në bal : yee ðúhúu Yerusalem a ginni kayya Yúdee béeb, yee i gin-taah búk kisi fë : Tíir a Sidon. <sup>18</sup> Wa húmú ayu síkirëhí Yéésú a payohi jérrí wë. Yee yébitëh na ham wa ra wahute bal. <sup>19</sup> Bëewë béeb na saamu lebi faan Yéésú af biti lahte yii na ðúhë' ðii na paye wa béeb.

*Bëewë lahu sos-keeñ a yee torohu ra*  
(Saame Maccëe 5.1-12)

<sup>20</sup> Yéésú yeelte taalibe yi tígí daaha, won wa tih : « Don lahute sos-keeñ ðon fi ñëkíddë : daa ron lahuu Nguur ki Koope. <sup>21</sup> Don lahute sos-keeñ ðon fa yaabu ra : ðon ay lah njélí doyte. Don lahute sos-keeñ ðon fa na looyu ra : ðon ay lah neß. <sup>22</sup> Don lahute sos-keeñ biti bëewë kaa' ron, tik ðon dín, sol ron te wa haba' biti ðon ow bos af so' mi Koy-ðee'. <sup>23</sup> Dëmíi ðon bec ndah sos-keeñ biti iñyaaha lah : waafi mitte ín ðon seh sun-Koo ra. Yúhí biti caacci wa húmú mokluu yonente ya ðaaha. <sup>24</sup> Ndaa mas ðon fi yíkëe yí alalla : ðon pesute nebi ron ní wocce ! <sup>25</sup> Mas ðon fa lahu njélí doyte ra : ðon ay yaab. Mas ðon fa nebluu ra :

don ay lah dígëem don looy.

<sup>26</sup> Mas biti bëewë béeb wone wun sun fon.

Caacci wa húmú henuu yonente yi padfah ya daaha. »

### *Yii lenjke kaa'oh yon*

*(Saame Maccëe 5.38-48 ; 7.1-5, 12, 16-20 ; 12.33-35)*

<sup>27</sup> Yéésú baatte won tih : « Don fa síkírúu sè' yee ra, mi won don tee : lah fëhíi kaa'oh yon don pagid' haa'oh yon yin wun ; <sup>28</sup> yéeniýíi bëewë në cuju ron ra yin wun, don dagid' bëewë na moklu ron ra. <sup>29</sup> Ow laß ro mbey, lah yere ri kakaabi yínëe. Ow naaf sabidooru, ngana kadda' ri beyi búubi jíitlëe bal. <sup>30</sup> Bëyi ñaŋ ro one ri. Bëyi beß yii daa fu laha' ri, ngana meel di ri. <sup>31</sup> Iña fahuu ron biti bëewë pagid' don wa ra, lah pëgíríi wë bëewí kayya daaha.

<sup>32</sup> « Don fahuun bëewí fahuute ron kut raa, don séentúu në waafi mën díh ? Bakaaroh ya sah fahuute bëewë daa fahuu wa ra. <sup>33</sup> Don pagrún yin wun bëewë në pagiru ron yin wun kut raa, don séentúu në waafi mën díh ? Bakaaroh ya sah henuu ri daaha. <sup>34</sup> Te don wëtdún bëewë habuu ron biti kut wa ay ron yíníl rëe, don séentúu në waafi mën díh ? Bakaaroh bal na wëtid' bakaaroh, séentée biti ri ay yínílú teemi yee wëtdë' rí rë. <sup>35</sup> Daa neh ! Lah fëhíi kaa'oh yon, don pagid' wa yin wun te ngënë séentíi yíníl biti ron wëtdë'. Hen daaha raa, waafon ay gaan. Don ay teebee biti don koyyi Koope fa sunaa-sun daaha, ndée keeña naa'te bëewë në gérmíh a yee bosu ra na. <sup>36</sup> Di naa'a' Boffon keeñ níi naa', lah mëdí daaha nen naa'-keeñ. <sup>37</sup> Don heefuy ow raa, Koope ii ron heef bal ; don habruy ow yin raa, Koope ii ron habid' yin bal ; lah bëelíi, Koope ay ron baal. <sup>38</sup> Èní bëewí kayya, Koope ay ron on : boonnon ay túmú níi líif, ñegu níi yúfée. Dee na natduu don bëewë rë, Koope ay ron natdee daaha. »

<sup>39</sup> Yéésú ñeyaatte wa léeh won wa tih : « Búumíd' mínéh nook búumíd' neh a ? Lahaa daaha raa, wa béeb ana ay keen ngas. <sup>40</sup> Yoodoh lukeh yëeddëhí mín

; ndaa yoodohi yoon níi dúmël béeb ay mín ti yëeddëhí nen.

<sup>41</sup> « Fu olsoh yi losa íl koy-yaafu te fu kénsëey dúuñë ílú ? <sup>42</sup> Do fa olay sah dúuñë ílú rë, fu mínë' won koy-yaafu biti fay rii nísíd' losa ílú díh ? Wonu teem búkú ! Nísé dúuñë ílú níi íllú lan paay, fanti mín nís losa íl koy-yaafu.

<sup>43</sup> « Tal kilki lahte njiriñ na líméh koy kilki lahay njiriñ, te tal kilki lahay njiriñ na líméh koy ki lahte njiriñ. <sup>44</sup> Tal kilik yúhsúu koy ka : ñoltok na líméh koy sún te tal hak na líméh koy ña'. <sup>45</sup> Bëyi naa'te keeñ hom wona' yii wunte ndah keeñi naa'a laha' ri ra ; bëyi bosse keeñ nék hom wona' yii bosse ndah bossi keeña homa' ri ra. Yii won ow béeb dúhë' rí keeñi kaah.

### *Bëyi hoffë*

*(Saame Maccëe 7.24-27)*

<sup>46</sup> « Yi tah don dékéë dëekë'í sè' Yíkëe te don na pëgíh iña na won mi ron ra ? <sup>47</sup> Cëe mi teeß ron ñee na man bëyi na ac soo na béeb, na síkírëh unna na won mi ra te paga' wa daaha : <sup>48</sup> di mada' a bëyi saañ tabahe faam, hacce feey fa níi daße ngana, yíppé tabaha sun. Aya' mbënë më rë, mulaa na hüt na laboh faam fa, ndaa mínéh rii bëp bi híin tabaha. <sup>49</sup> Ndaa bëyi síkírëh sè' te anti ñeyay woni so', di mada' a bëe' tabah faami te hacay dalaa ra. Aya' mulaa labohte faam fa ra, di yíppée bëp, poysa'te béeb. »

## 7

### *Ngémí kélfií soldaara*

*(Saame Maccëe 8.5-13)*

<sup>1</sup> Woca' Yéésú woni bëewë iña ri faha' waa won ra béeb, di kolohte saañce Kafarnawum. <sup>2</sup> Daaha, lahte kélfié soldaari lahte súrgíi ri fonkote ri níi fonko. Súrgëe antee jér níi na ñaatoh. <sup>3</sup> Kela' kélfié ban fi Yéésú rë, di wolte i baha yëwúdfíi na, woni biti di ac sèmlë' súrgíi kúl kë. <sup>4</sup> Lahuu wa Yéésú në rë, wa caguute ri na ñagu wonu tih : « Bëe' wol fun doo na ra cal habra', <sup>5</sup> ndée di faha'te yen fi yëwúdfé, te daa ri tabahroh tígë na ñaguu bëy gina Koope ra. »

<sup>6</sup> Yéésú kolohte ñéerë'té a wa. Lebuu wa faam fa ra, kélfií soldaara wolte i kooy

dii na, lah wa wonid ri unni yeh : « Bahaa, ngana mokil afu, mi caleh fu haale faam so' ; 7 daa tah mi haba' biti mi yinte canj fiyú. Wone un yiné kut, súrgíi sè' ay wah. 8 Fu ot mi won do ri, biti so' mi bee mi lahte kélfè yí daa paa'uu so' sun, te mi kélfè i soldaar bal. Mi won ow yiné waa na gété rée, di saañ. Mi won ow kay aye raa, di ac. Te mi won súrgíi sè' page yii bee raa bal, di pañ yaa. » 9 Kela' Yéésú unni kélfi soldaara ra, di éempé woni. Di yísséhté dúukéli bēewē ñeyu tali ra na, won wa tih : « Mee ron won ra ee : mi èllèy bēyí gémè'té d'eh ! Tali Israyel sah, mi èllèy mani na. » 10 Nimiluu kooyya wolu ra faam kélfèe rē, wa deefu súrgèe wahte.

### *Belaa koohi kèllú búudé rē*

11 Filoon fi baaha, Yéésú kolohte na saañ gin-taaha na wonuu Nayin ra, taalibe yi a i ow caak ñéerúuté a ri. 12 Leba' ri haalaani gina ra, lahte búudé fí na kúru haca yin. Húldè húmú koy yiné yaafi na ; di fi yaafa yaala húlté. I ow caak di bēy gina na bedu yaafa. 13 Ola' di fi Yíkèe belaa ra, keeña d'umpé dii na, di won di tih : « Yedde looya. » 14 Di antee leboh, tíkké ya' yi jaada, bēewē kúru búudé fē rē cagute. Di won búudé fē tih : « Kolee yaal kowa ! Daa mi túuy dē rí ! » 15 Húldè yíppée koloh, tookke na won. Yéésú won yaafa tih : « Koohu abeh ! » 16 Bēewē béeβ títúté ní tít, wa na kañu Koope wonu tih : « Yonente gaan acce yen na ; Koope acce sèmlè'í bēewí. » 17 Bēy Yúdee a bēy deyi baa béeβ kèluute yee pañ Yéésú rē.

### *Yee won Yéésú sun fi Sañ Batis ra (Saame Maccèe 11.2-19)*

18 Taalibe yi Sañ bílluté kélfi wē iña na pañ Yéésú rē béeβ. Tígí daaha, Sañ dēekké ow ana waa na, 19 wolte wa di fi Yíkèe nē, meeli nda daa ri Sèmlèhè nē séentúu rē mbée bēewē wadti sehun ow kay. 20 Lahuu taalibe yi Sañ Yéésú nē rē, wa wonu ri tih : « Sañ Batis daa wol fun meelu nda daa fu Sèmlèhè nē séentúu rē mbée bēewē wadti sehun ow kay ? »

21 Guutaa baaha, Yéésú payce na ow caak : i jéríd, i misikíd, bēewí lahuu yébitèh, a i búumíd. 22 Di antee won taalibe yi Sañ tih : « Nímíli Sañ na don bílíd rí iña olu ron a yee keluu ron ra. Wéní rí biti búumíddē yeelute, lèfèñíddē koluute, guuñídda wahute\*, likídda ee keluu ra, bēewē húlú rē kèlluté búudé, ñèkíddē kèluute Uni Neba. 23 Bēyí af iñi so' taheh di yeris ngémí, bēyí baa lahte sos-keñ. »

24 Bi na suu bēewē húmú wolu dii na ra, Yéésú yampe na goneel a dúukéli bēewē yii lenke Sañ Batis na, meelte wa won tih : « Don húmú payu olsoh yi luufa ? Tal bēhēerí ngilaaw ma na jaay ri neh maan ? 25 Kon don húmú payu olsoh yih ? Bēyí bēkoh búubbí wunte neh maan ? Yíkèe yí búubbí wunna na pesu pesi nebpe ra oluu faam buur. 26 Mantee, don húmú payu olsoh yi luufa ? Yonente neh a ? Mee ron won ra biti di yonente kaah ; di luk sah yonente gaan ! 27 Daa ri bēe' nē wona' Koope Téerèe rē bitih : “Olsee ! May wol ow kèllèh d'ad'í ro waal.”\* » 28 Yéésú baatte won tih : « Mee ron won ra ee : lahay bēyí límúté feey fi beh te luk Sañ Batis gaan. Añcañ bēe' lukki yin Nguur ki Koope ra luk dii gaan. »

29 Bēewē béeβ ní luka' yeekoh yi túmè húmú síkírúu Sañ ní rí bētíssé wē rē tahute biti Koope júbpé. 30 Ndaa farisenña a yēeddèh yí kootii Mēyíis tahuy yee faha' Koope ra, wa húmú kaa'uute biti Sañ bētís wē.

31 Yéésú baatilte won tih : « May mínée mèldè' bēy jamanii bee a yih ? Wa maduu a yih ? 32 Wa maduu a tunji tooku kēem, yee na wonu affi yee tih : “Fun poosute, don becuy ! Fun fogute, don hílípúy fun !” 33 Húmú aya' Sañ Batis kaa'a'te ñam a han ra, don wonu di laha' yébitèh. 34 Aya' so' mi Koy-bēe', mi na ñam maa han ra, don wonu tih : “Élí ! Bēyí bee ñam a han kut daa afa, te di kooya' yeekoh yi túmè a i bakaaroh kay.” 35 Añcañ bēewē ñeyu Unni Koope ra béeβ olute biti waalli júbpé. »

\* 7:22 7.22 guuñídda wahute :Di gerek, biníyú d'eh : guuñídda ladute. ☆ 7:27 7.27 Saame Malasi 3.1

*Yéésú a belii bakaaroha*

<sup>36</sup> Húmú lahte farisenji hínú Simon dëekké Yéésú ñam faami. Yéésú saañce faam fin, lahte wa na ñamu. <sup>37</sup> Gini baaha, húmú lahte belii bosse pesaɗ. Kela' ri biti Yéésú ín ñam faam farisenja ra, dī kúdté bútlí yotuu la'a na wonuu albataar ra, bi líffé a laakkoloñi neɓpe, <sup>38</sup> hompe kotti Yéésú na looy, muun mi na hilsid kotta. Di antee beb fen fi moosse wa, feenté† wë, túmpé wë laakkoloña.

<sup>39</sup> Ola' farisenja dëek Yéésú faami ra yii bah, dī won nufi tih : « Bëyi bee hena yonente koon, tin ri ay yúh belaa leɓ dī na bee ra a pesadi bosa homa' dī ra. » <sup>40</sup> Yéésú won farisenja tígí daaha tih : « Simon, mi lahte yii nay mi roo wone. » Simon won dī tih : « Wone mi keloh bahaa. » <sup>41</sup> Yéésú won dī tih : « Lahte bëewí ana yi húmú lahrute bëyi nè wëtdë' kabut. Bëyi yínëe lahidte ri kabut caak, yi yínëe luk yaaha sabboo. <sup>42</sup> Bi ow yínëe waa na sah mínéh ríi yíníl kabut ka, dī baalte wa béeb ana. Tígí daaha, fu haba' biti bëyi bi di wa fi yaaha nay lukee faha' bëe' wëtdë' rë ? » <sup>43</sup> Simon won ri tih : « Mi haba' ri bëe' kabut ki lukki caak ra. » Yéésú won dī tih : « Fu won kaah. »

<sup>44</sup> Di antee yíssëh belaa na, won Simon tih : « Ole yee pañ belii bee ra ! Haala' mi faamu, fu onay so' muluɓ hosaa kot ; ndaa belaa hosse kotti so' a muun mi, moosse wa a fen fi. <sup>45</sup> Fu fëenëy së' na wodoh fu so' ra ; ndaa haala' mi dee níinén, belaa yedday fëení kotti so'. <sup>46</sup> Fu túmëy díw af so' sah ; ndaa belaa baabpe laakkoloñ kotti so'. <sup>47</sup> Daa tah mi won don tih ; dee faha' so' ri níi faha' ra daa teeba' biti ri baalute bakaadfi caakki ; ndaa bëe' baalu bakaad yutuud da, faha'i na gaaneh. »

<sup>48</sup> Yéésú antee won belaa tih : « Fu baalute bakaadfu. » <sup>49</sup> Bëewë bani wa húmú loona ra wonantuu hanndal ki wa tih : « Bëyéé daa wa níi na kaañ baala' bakaad ? » <sup>50</sup> Ndaa Yéésú won belaa tih : « Ngémú sëmle'té rë ; kolee fu saañ a jaamma. »

**8***Bëewë nè húmú ñéerúu a Yéésú rë*

<sup>1</sup> Filoon fi baaha, Yéésú saañce na wër filiɓ ginna béeb, na waare Uni Nebi Nguur ki Koope. Bani taalibe yi sabboo a ana ya daa húmú ñéerúu <sup>2</sup> a belebbi dī húmú líkídté wë yébitëh, yee ri payce jérrí wë. Tii yi wa daa wa yeh : Mari fi bëy Makdalaa bee líkídu yébitëh paana ra, <sup>3</sup> Saan beleb Kusaa fa iña faam Erot tiku ya'a ra, Susaan a i beleb caak kay. Belebbi yaa béeb beyu alalli wa, na habruu Yéésú a taalibe yi.

*Anili feeyya maduy ra*

*(Saame Maccëe 13.1-9 ; Marka 4.1-9)*

<sup>4</sup> Bëewë húmú dúhúu gin-taah ya béeb na ayu Yéésú nè. Bëewë na baatuu caak, dī yampe na won wa léehí beh : <sup>5</sup> « Lahte bëyi húmú koloh sohi meeyi. Di hom hasli tisoɓ ka, lahte peppi keente búk waala, kotta ñeete sun, yakka ayute, tanute wa béeb. <sup>6</sup> Lahte yi keen feey fi laha' la'. Paala' wa ra, bi siit feey fa, wa yippée tam. <sup>7</sup> Lahte yi keen tígí paala' ñobitaan, wa pëeltuté, ñobitaan fa hampe wa, wa tampe. <sup>8</sup> Lahte yi keen feey fi loobpe. Wa paalte, talla kolohte, dúhídté íl, laabpe níi laab\*. » Yéésú baatte won wa tih : « Bëyi lah nuf kela, kelaan na ! »

*Yi tah Yéésú na ñeya' léeh ?*

*(Saame Maccëe 13.10-17 ; Marka 4.10-12)*

<sup>9</sup> Filoon fi baaha, taalibe yi meelute ri yee faha' won léehë rë. <sup>10</sup> Di won wa tih : « Don, kumpë yi Nguur ki Koope teebu don, ndaa yii won mi bëewí kayya béeb teya' léeh, nda wa yeele raa, wa ëlth nè, te wa kelee raa, wa yíh yee na wonu ra.✧

*Iti fi anili feeyya maduy ra*

*(Saame Maccëe 13.18-23 ; Marka 4.13-20)*

<sup>11</sup> « Léehí baa faha' woni yii beh : tisoɓ ka daa Unni Koope. <sup>12</sup> Búk waala keen tisoɓ ka ra daa wa bëewë yéñké biti keluu wa Unni Koope ra, Seytaane yippée ac pahte wa keeñni wa, toñeh wa ay gémé

† 7:38 7.38 Fëenë fëen belaa kotti Yéésú rë teeba' biti ri yedte Yéésú cér. \* 8:8 8.8 laabpe níi laab :Di gerek, biníyú deh : tal fi tal béeb límpé pep tíméer (100). ✧ 8:10 8.10 Saame Isayii 6.9

Koope, wa múc. <sup>13</sup> Feey fa laha' la' ra daa bëewë yéŋké bití keluu wa Unna ra, wa yípútée wée tah a sos-keeñ ; ndaa Unna yípëy níl keeñni wa. Wa topuun waa ham guuttii baaha : misike waa na rek, wa koluun daaha yeris ngémë. <sup>14</sup> Feey fa na paal ñobitaan ra daa bëewë yéŋké bití keluu wa Unna ra, tíl tílë níl sohle yi èldúnë, alal a neŋ pes hampe wa tahte níl kaah púlëy waa na. <sup>15</sup> Feey fi looba daa bëewë yéŋké bití keluu wa Unna ra, wa tahuute wa ya' ana, habuute wa a keeñi naa'te, wa pokuute na níl wa dúhrútë njiriñ ra. »

### *Léehí lampa*

*(Saame Marka 4.21-25)*

<sup>16</sup> Yéésú baatte won tih : « Ow na kédédéh lampa líh if sun, mbée bek ri fëgërëh tìgal. Daaha neh ! Lampa líkúu líkëe, bëyí haal, ot kotti na. <sup>17</sup> Yii dapu béeb ay yúhú, yii laku béeb ay olu. <sup>18</sup> Yúhí dee na síkírúu ron Unni Koope ra ! Bëyí ham yee yeru ri ra a ya' ana ay baatu. Bëyí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda haba' ri bití dī lahte ri ra sah ay naafu†. »

### *Bëy faam i Yéésú*

*(Saame Maccëe 12.46-50 ; Marka 3.31-35)*

<sup>19</sup> Koy-yaayyi Yéésú a yaafi wa ayu dīi na koon, ndaa caagi bëewë tahte wa mínih lah dīi na. <sup>20</sup> Tígí daaha, lahte bëyí won dī tih : « Yaafu a koy-yaayyu ínú èssín, na meeluu ro. » <sup>21</sup> Ndaa Yéésú won bëewë béeb tih : « Yaaso' a koy-yaayyi so' daa bëewë në síkírúu Unni Koope, te ñeye na ra. »

### *Yéésú luk ngilaaw doole*

*(Saame Maccëe 8.23-27 ; Marka 4.35-41)*

<sup>22</sup> Lahte bis, Yéésú a taalibe yi haalute gaal, dī won wa tih : « Yen saañ búk laaha hatni bín. » Wa koluute na suu. <sup>23</sup> Wa homu húusí laaha, Yéésú fanohte na nee'. Hom homo níl ngilaaw gaan yíppée laŋ laaha ; mulaa na maannda' líifrí gaala, lool daŋpe wa. <sup>24</sup> Taalibe ya lahute Yéésú në tígí daaha, na fogu yúunútë rí wonu ri

tih : « Yen ee suu húlë rë Bahaa ! » Yéésú kolohte, digidte uni túuycé ngilaaw ma a mboowaanna héddëh. Deyi baa béeb hente tid. <sup>25</sup> Di won taalibe ya tígí daaha tih : « Ngémën tasa'te ee ! » Wa tíitú tíitë níl ñéerë'té a éem, wa na meelantuu hanndal kí wa tih : « Bëyí bee mën dī ow bal níl dī túuy ngilaaw ma a mulii laaha héddëh rëe sah, wa ñee woni ? »

### *Yéésú luk yébitëh doole*

*(Saame Maccëe 8.28-34 ; Marka 5.1-20)*

<sup>26</sup> Húusúu wë laaha ra, Yéésú a taalibe yi teeruu deyí Gerasaa, búgí yínii laaha jaannda' Galile ra. <sup>27</sup> Kot Yéésú na lah feey, ow yaal di bëy gina, bi yébitëh caak na ham ri, tébilëhté rí. Hente yii maañce, dī na bekeeh búuŋ, na homeh faam. Di dék hacaayin.

<sup>28</sup> Ola' bëe' Yéésú rë, dī yeddohte kotta dāañjohte won tih : « Do fi Yéésú Koy Koope fa sunaa-sun, fu faha' pañi so' yih ? Daa mi na dāñ do ri, ngana torohal so' ! »

<sup>29</sup> Biti Yéésú ee lík yébitëh fë dīi na ra daa tah ri won yii bah. Yébitëh fë haba'te bëe' waal caak. Ya' ya a kotta pokalsuu tiñj kaa' ri fús koon raa, faraah ri korsa' wa, yébitëh fë yeñ ri luufin. <sup>30</sup> Yéésú meelte ri won dī tih : « Daa fu hínú dīh ? » Di tahte won tih : « Mi hínú Dúukël. » Biti yébitëh caak daa húmú dīi na daa tah ri won yii bah. <sup>31</sup> Yébitëh yë na anuu dāñ Yéésú bití ri ñan waa bet ngaara mi nuña.

<sup>32</sup> Deef lahte yubi mbaam-túgëllí caakute na píisúu ñam araal daña hatni baaha. Yébitëh yë na dāgu Yéésú nda wa mínú haal mbaammi yaaha na raa. Yéésú onte wa ri. <sup>33</sup> Yébitëh yë yípútée yeris bëe', haalute mbaamma na. Yuba yíppée yeddoh yëellëen kí daña, mbaamma béeb soruute laaha, húlútë.

<sup>34</sup> Oluu níirëh yí mbaamma yee lah ra, wa heguute suute gin-taahin a ginna lu-ufa, na bíllú yee lah ra. <sup>35</sup> Bëewë koluute olsohi yee na wonuu ra. Lahuu wa hëbís Yéésú rë, wa dëefu bëe' yébitëh yë húmú habu ri ra bekohte búuŋ, tookke hëbís Yéésú ñéerë'té a sago fi. Wa yípútée tíit.

† 8:18 8.18 bëyí pagay yii baaha raa nék, yii yutuuda haba' ri bití dī lahte ri ra sah ay naafu .Bëe' pagay yii baaha ra, daa ri bëe' habay unna keloh ri ra, dī húl fayuu raa, dī ay ñak béeb.



<sup>36</sup> Bëewë maasuu ra bílluté wë dee payuu bëe' yébitèh yë húmú habu ri ra.

<sup>37</sup> Tíidí misiga tahte bëy Gerasaa béeb dagute Yéésú d'uh gin wa saañ. Di yeeltee haalaat gaala tígí daaha na faha' saañ.

<sup>38</sup> Bëe' yébitèh yë yeris ri ra ñanke Yéésú nda wa mínú ñéerè' rëe. Yéésú tahray ri, ndaa won ri tih : <sup>39</sup> « Nimile faam, fu bílíd iña pagid ro Koope ra béeb. » Tígí daaha, bëe' ñeete filib gina na bílíd iña pagid dí Yéésú rë béeb.

### *Yéésú luk jér a húl doole*

*(Saame Maccëe 9.18-26 ; Marka 5.21-43)*

<sup>40</sup> Nimila' Yéésú rë, dúukéli bëewë téebilèhté rí. Wa béeb húmú sehu ri. <sup>41</sup> Lahte bëyí hínú Yayrus, njíidí tígè na daguu yëwúddë Koope ra, acce wahtii baaha, yeddohte kottí Yéésú, na ñan ri ac faami, <sup>42</sup> ndah ri hela' koy ki belii na ñaatoh. Di laha' koy ki yíníi baa kut, bi wadti lahaa kíil sabboo a kíil ana. Yéésú hom saaña, dúukéli bëewë darute ri.

<sup>43</sup> Deef lahte belii húmú në, hente kíil sabboo a kíil ana yi ri yúfè' ñif. Di túmpé iña laha' ri ra béeb faammi payoh ya, ndaa ri píyë yoofaa. <sup>44</sup> Di ñeya'te Yéésú filoon, lebpe nuf búubí, yíppée wah kotta-kotta. <sup>45</sup> Yéésú meela'te won tih : « Daa leb soo na ? » Taasuu bëewë béeb rë, Peer won ri tih : « Bahaa ! Fu olay biti bëewë béeb ee yejantuu ra, na babuu doo na hatinna béeb è ? » <sup>46</sup> Ndaa Yéésú won tih : « Ow lebpe soo na : mi yéñké biti lahte yii kolohte faan so'. » <sup>47</sup> Ola' belaa biti yee pañ ri ra yúhuté rë, dí acce, yeddohte kottí Yéésú faana béeb na saak. Di bílídte fii bëewë béeb yee tah ri leñ Yéésú në rë a dee waha' ri kotta-kotta ra. <sup>48</sup> Yéésú won dí tih : « Yaa ow, ngémú tahte fu wahte. Fu mín saañ a jaamma. »

<sup>49</sup> Yéésú hom wona, lahte bëyí kola' faam Yayrus acce, won kélfii tih : « Sohlaay fu mokle Yeeddèhë ; koohu húlté ! » <sup>50</sup> Kela' Yéésú wona ra, dí won Yayrus tih : « Ngana néekiñë'. Fu laakira' gém kut, koohu ay koloh. »

<sup>51</sup> Laha' Yéésú faam fa ra, dí tahay biti ow kay haal a ri, henay Peer, Sañ, Saak, boffi kúkëyë a yaafa. <sup>52</sup> Húlí kúkëyë tahte bëewë béeb na fogu na hawuu. Yéésú

won tígí daaha tih : « Ngënë fëgí : kúkëyë húlëy, dí nee' nee'o rek. » <sup>53</sup> Bëewë yabute na yenu ri, ndah wa yúhuté biti kúkëyë húlté kaah. <sup>54</sup> Ndaa Yéésú hampe ya' kúkëyë, bëyídté uni won dí tih : « Kolee, kúkëyë beleb ! » <sup>55</sup> Kúkëyë yíppée koloh. Yéésú nahte wa yeri ñam. <sup>56</sup> Boffi kúkëyë a yaafa éemuté níi éem, ndaa Yéésú kadda'te wa bílíd yee lah ra.

## 9

*Woli Yéésú taalibe yi sabboo a ana ya*  
*(Saame Maccëe 10.5-15 ; 14.1-12 ; Marka 6.7-29)*

<sup>1</sup> Lahte bis, Yéésú dëekké taalibe yi sabboo a ana ya, onte wa ham-ham a sañ-sañ líkëe yébitèh béeb a payaa jéríd. <sup>2</sup> Di antee waa wol waarii Nguur ki Koope a payi jéríddë. <sup>3</sup> Di won wa tih : « Ngënë kúrëelii yin waalon : duud neh, nafa neh, yii ñamun neh, hélíis neh, te ow banan kúrëelèh búub lofaa. <sup>4</sup> Tígí habuun ron haneel béeb, lah hémí faam fa níi bín koluun ron gini baaha ra. <sup>5</sup> Te ñon pay ílly bëewë kaa' hamon haneel raa, lah d'uhí daaha, ñon paañ pënë mí kotton, teebi wa biti wa homuy kaah. » <sup>6</sup> Daaha, taalibe ya koluute suute, haalute ginna luufa béeb na waariyu Uni Neba, na payu jéríddë.

<sup>7</sup> Kela' Erot gëernëerí Galile iña na pagu Yéésú a taalibe yi ra, afa kúnèhté, ndah lahte bëewí wonu ti Sañ Batis daa wadti kèllú búudé. <sup>8</sup> I ow kay wonu ti yonente Éelí daa feeñiyoh. Lahte yi wonu ti ow kay di yonente ya déb rë daa kèllú búudé. <sup>9</sup> Ndaa Erot won nufi tih : « Mi lecdóhte lúum Sañ Batis. Kon bëe' na pañ iñi éemilè' yí yaa béeb rë, wadti henan wa ? » Erot na anti faha' oli Yéésú.

*Mbúurú yí iippa a jénní ana ya*  
*(Saame Maccëe 14.13-21 ; Marka 6.30-44 ; Sañ 6.1-14)*

<sup>10</sup> Koluu apootarra waala húmú wol wa Yéésú rë, wa bílluté rí iña pagu wa ra béeb. Wa béeb ñéerúuté, hécuté waal gin-taaha na wonuu Betsaydaa ra. <sup>11</sup> Keluu dúukéli bëewë biti Yéésú saañce ra, wa koluute téebídí. Lahuu wa díi na

ra, dī teeriyoh̄te wa, wonte wa yīi len̄ke Nguur ki Koope, payce jérídf̄e.

<sup>12</sup> Bi na yēell̄h̄ na'a, taalibe yi sabboo a ana ya lebuute ri, wonu ri tih : « Wone bēewí yee saañ ginna leboh dee ra, wa saame yīi túmún wē búkkí wē a tígí homun wa, tígē homu yen dee ra lahay yin. » <sup>13</sup> Ndaa dī won wa tih : « Don fi yah, yérí wē yīi nay waa ñame. » Wa wonu ri tih : « Fun lahuu mbúurú iip a jén ana kut. Fu wonay biti fun nay lomre bēewí yee bēeb̄ ñam maan ? » <sup>14</sup> Bēewí yaalla húmú nē rē warutee mit ow júnní iip (5.000). Yéésú won taalibe yi tih : « Wēní wē tooka' goomal-goomal, bina-bina bēeb̄ wadtee hen ow sabay iip (50). » <sup>15</sup> Taalibe ya pagute yee nahu wa ra, tēekrúuté bēewē bēeb̄ d̄aaha. <sup>16</sup> Yéésú bēepe mbúurú yí iippa a jénní ana ya, báyídté afi yeelte sun, símpé Koope, antee waa lecsa', yed̄te wa taalibe ya, nahte wa woralsa' wa bēewē. <sup>17</sup> Bēewē bēeb̄ ñamute níi laalute. Négírúu wooñjiida ra, wa líiffé dama sabboo a dama ana.

*Woni Peer biti Yéésú daa Kiristaa  
(Saame Maccēe 16.13-21 ; Marka 8.27-31)*

<sup>18</sup> Lahte bis, Yéésú hécēhté na d̄aŋ Koope ; taalibe ya homute hēbísí. Di meelte wa won tih : « Bēewē wonuu biti daa mi wah ? » <sup>19</sup> Wa wonu ri tih : « Lahte bēewí wonu biti fu Saŋ Batis, lahte yi wonu yonente Éelí, i ow kay bal wonu ti fu ow kay di yonente yee merees bi koloh búudé. » <sup>20</sup> Yéésú meelte wa won tih : « A d̄on, d̄on wonu biti daa mi wah ? » Peer tahte won tih : « Daa fu Buura Koo fal ri ra. » <sup>21</sup> Tígí daaha, Yéésú kadda'te wa won tih : « Ngēnē wēní ow kay yin na. » <sup>22</sup> Di antee baat won tih : « So' mi Koy-bēe', mi wadtee mok níi mok : baha ya, kél̄fē yí seeyoh ya a yēeddēh yí kootii Mēyíis ii soo faha' tík íl ; may hawu húl, te waali éeyē fē filoon fi húlí sē', may kēllú búudé. »

*Dee wadti ñéerúun a Yéésú rē  
(Saame Maccēe 16.24-28 ; Marka 8.34 níi 9.1)*

<sup>23</sup> Yéésú antee won bēewē bēeb̄ tih : « Bēyí faha' ñéerē' a so', dī helan ñni afi, faraah ri enee kurwahi, anti ñee tal so'.

<sup>24</sup> Bēyí núp húl ay ñak ñiini ; ndaa bēyí tah ñagi ñiini af so', ay lah pesa na d̄uméh rē. <sup>25</sup> Kaah neh biti alal mi èldúnē caleh ow yaay ñiini, saŋku afi a ? <sup>26</sup> Bēyí ñni so' a wonni so' tah ri sopoh fii bēewē, so' mi Koy-bēe' may rii súugēh yiin nay mii aye filib̄ ndami so', daa ndami Baaso' a malaaka yi sela ya ra. <sup>27</sup> Mee ron won kaaf ka ra ee : lahte bēewí ewu don na deh, balaa wa húl, wa ay ot Nguur ki Koope. »

*Teeba'i Yéésú ndami  
(Saame Maccēe 17.1-8 ; Marka 9.2-8)*

<sup>28</sup> Yii wadtee hen waal peeye filoon fi bee wona' ri ñnyaa ra, Yéésú dēekké Peer, Saŋ a Saak, wa lawute sun d̄aŋ, dī na d̄aŋ Koope. <sup>29</sup> Di hom d̄aŋa, kanama lofisohte, búubí na' naa'o níi na hap íl. <sup>30</sup> Dee a d̄eh, ow ana feeñiyuute na gonlu a ri : wa húmú Mēyíis a yonente Éelí. <sup>31</sup> Wa fi yaa bal, búubí wē naa' naa'o níi na hap íl. Wa gonlu sun fi húlē wadti húl Yéésú Yerusalem ra. <sup>32</sup> Peer a kooyi húmú nee'ute nee'i misikke. Yúunúu wē rē, wa olute ndami Yéésú a bēewí ana ya homu a ri ra. <sup>33</sup> Tígē nē takuu bēewē a Yéésú rē, Peer won dī tih : « Bahaa, nebpe biti yen homun tígí deh, fun yíp dút éeyē : fu lah yínē, Mēyíis yínē, Éelí yínē. » Peer húmú yéeh ñna na won dī ra. <sup>34</sup> Di hom wona, lahte nérí acce húunté wē. Taalibe ya títúté húunē húun wē nérē rē. <sup>35</sup> Lahte uní d̄ofoh̄te filib̄ nérē won tih : « Bee daa Koy so'. Daa ri bee fal mi ra. Síkiríi rí ! » <sup>36</sup> Wona' una níi wocce ra, taalibe ya olute biti Yéésú a afi kut daa tasu tígē. Wa habute yii baa waa na, te bín fē, wa bíllúy ow yee olu wa ra.

*Payi kúkēyē yin na ham ri ra  
(Saame Maccēe 17.14-18 ; Marka 9.14-27)*

<sup>37</sup> Kéy fín fē, cépúu Yéésú a taalibe yi d̄aŋa ra, lahte dúukélí bēewí ayute téebílēhí. <sup>38</sup> Ow di bēewē báyídté uní won tih : « Bahaa, mi d̄aŋ ro biti fu olsid̄ so' koy so'. Mi laha' ri koy kut. <sup>39</sup> Yébitēh daa na ham ri. Te ri ham ri raa yíp rii bēka' liik, hégíy faana hégíyí misikke, púumíl búgē ; balaa yébitēh fē yeris ri raa, hom rii mokla' mokloo níi ! <sup>40</sup> Mi

danke taalibe yu lígí yébitèh fë, ndaa wa mínih yin na. » <sup>41</sup> Yéésú tahte won bëewë tígí daaha tih : « Don fi bëy jamanii beh, don fi bossi yee gémúy Koope yee ra, may home don na mi mújdé rën ní kirih ? » Di antee won bëe' tih : « Kom so' koohu deh ! » <sup>42</sup> Kúkëyë na ac Yéésú nè, yébitèh fë kéenídté rí feey, hégíycé faana hégíyí misikke. Ndaa Yéésú digidte uni túuycé yébitèh fë d'uh líkké rí, yedte kúkëyë boffi. <sup>43</sup> Bëewë béeb éemuté ní éem di dee gaana' Koope doole ra.

*Woni Yéésú biti ri ay yaayu*

*(Saame Maccëe 17.22-23 ; Marka 9.30-32)*

Bi homu bëewë béeb éemí wë di iña pañ Yéésú rë, dī won taalibe yi tih : <sup>44</sup> « Hëbí yee nay mi ron wone bee ra affon : so' mi Koy-bëe', may yaayu bëewë. » <sup>45</sup> Ndaa taalibe ya húmú yíh yee faha' ri waa won dā. Koo onay wa nufi yúhúun wë wona bín fë, te wa kaañuy meel Yéésú yin na.

*Bëe' lukki gaan dā*

*(Saame Maccëe 18.1-5 ; Marka 9.33-40)*

<sup>46</sup> Filoon fe, taalibe ya na taasantuu bëe' lukki gaan waa na ra. <sup>47</sup> Bi yúh Yéésú yee nuffi wa, dī beβ kúkëy yutuud' cëgídté hëbísí, <sup>48</sup> antee waa won tih : « Bëyí af so' tah dī ham kúkëy ti bee nen a ya' ana, deaf dī ham so' ; te bëyí ham so', deaf dī ham bëe' wol so' ra. Bëe' haba' afi biti daa ri lukki yin don na ra, daa ri lukki gaan. » <sup>49</sup> Sañ won tígí daaha tih : « Bahaa, fun olute bëyí líkë' yébitèh tiyu. Biti ri noneh yen na tahte fun kadduute ri. » <sup>50</sup> Yéésú won tih : « Ngënë keddíí rí ! Yúhí biti bëyí kaa'aay ron, ñéerë' a ron. »

*Bëy Samari ya kaa'uu teeriyohi Yéésú rë*

<sup>51</sup> Leba' wahtaa wad' rii béyrëe Koope sun ra, Yéésú canke lok biti ay saañ Yerusalem. <sup>52</sup> Di wolte i ow këllëh rí. Wa suute, haalute gin di Samari, saamdí tígë nay rii home ra. <sup>53</sup> Ndaa biti ri hom saañ Yerusalem tahte bëy gina kaa'uute. <sup>54</sup> Keluu Saak a Sañ yii baa ra, wa wonu Yéésú tih : « Bahaa, fu fahaay biti fun

kéeníd pilliña sun fi wa, múkíl wë woo ? » <sup>55</sup> Di yíssëhté waa na, wonte affi wa. <sup>56</sup> Wa anutee koloh na suu gin kay.

*Bëewë fahuu ñéerë' a Yéésú rë*  
*(Saame Maccëe 8.19-22)*

<sup>57</sup> Homuu wa waala ra, lahte bëyí won Yéésú tih : « Tígí mín fúu saañ béeb, may ñee talu. » <sup>58</sup> Yéésú won dī tih : « Tílé yë lahute faam, yakka lahute túf, ndaa so' mi Koy-bëe', mi lahay dék. » <sup>59</sup> Yéésú won ow kay tih : « Aye fu ñee tal so'. » Ndaa bëe' won dī tih : « Bahaa, on so' paay mi pay mi hace baaso'. » <sup>60</sup> Yéésú won dī tih : « Légéyú hac búudé neh\* ; kolee fu waareye Nguur ki Koope. » <sup>61</sup> Ow kay wonil Yéésú tih : « Bahaa, may ñéerë' a ro, ndaa on so' paay, mi pay takohi bëyí faam so'. » <sup>62</sup> Yéésú won dī tih : « Bëyí tilë' tilëe heeltee, mínéh non Nguur ki Koope. »

## 10

*Woli Yéésú taalibe yi sabay paana a ana (72) ya*

*(Saame Maccëe 11.20-24)*

<sup>1</sup> Filoon fi baaha, Yéésú-Yíkëe tanisse i ow kay. Wa ow sabay paana a ow ana (72), faha' woli wa ana-ana, wa këllëh rí gin-taah ya a ílýyë wad' rii ñeya ra béeb. <sup>2</sup> Di won wa tih : « Meeya laaβpe te lecoh ya mítih yin ; kon d'égí yíkíi meeya baat i lecoh, wa ac leja. » <sup>3</sup> Këlíi mi wol ron ti ndenñi suu filíβ i gúmú nen. <sup>4</sup> Ngënë kúrëelíi hélíis, mbée nafa, mbée ñafad' lofaa ; ngënë cëgëelíi wodoh ow waala. <sup>5</sup> Don haal faam, d'ébíi d'agid' bëy faam fa jaamma. <sup>6</sup> Bëyí sosse hom na raa, jaammaa d'agu don ra ay cép sun fi. Bëyí sosse homay na raa nék, jaammaa nimil don na. <sup>7</sup> Lah hëmí faam fi baaha, don ñam te ron han yii yeru ron na. Bëyí légéy wadtee yínlú opa'i. Ngënë jëebëntíi faamma. <sup>8</sup> Don haal gin, don habu na haneel raa, yii yeru ron lah ñëmí. <sup>9</sup> Lah pëyí jérídfë gini baaha, te ron won bëewë dékú nè rë béeb biti Nguur ki Koope lebohte wa. <sup>10</sup> Ndaa ron haal gin, don habuy na haneel raa, lah d'uhí

\* **9:60** 9.60 Légéyú hac búudé neh :Di gerek, bíníyú d'eh : yédfíi húlídfë hac húlídfë.

këemë, don won bëewë tih : <sup>11</sup> “Pëndë mée ginon ñaak kotti fun ra, fun ee waa paagu ra, teefi ron biti don homuy kaah. Añcañ, yúhí biti Nguur ki Koope lebohte ron na.” <sup>12</sup> Mi won don tee : yiin nay aattiyee Koope bëewë rë, daani bëy gini baaha ay luk bi bëy Sodom misik. »

<sup>13</sup> Yéésú baatte won tih : « Mas don fi bëy Korasin ! Don torohute, don fi bëy Betsaydaa ! Kimtaanna pagu gin don da, paguun Tiir a Sidon koon, tin bëy ginni yaaha maañutee lamboh saaku, wa leefoh yet, teeḅa'i biti wa lofute pesad. <sup>14</sup> Daa tah yiin nay aattiyee Koope bëewë rë, daanon nay luke bi bëy Tiir a bi bëy Sidon misik. <sup>15</sup> A don fi bëy Kafarnawum, mbaa don habuu biti don ay béyrú ní sun-Koo neh ? Èe-èe' ! Añcañ, don ay cépirú ní safara. »

<sup>16</sup> Yéésú baatte won taalibe yi tih : « Bëyi sikiirëh rën, deef di sikiirëh sè' ; bëyi kaa' sikiirëhí rën, deef di kaa' sikiirëhí sè' ; te bëyi kaa' sikiirëhí sè', deef di kaa' sikiirëhí bëe' wol so' ra. »

### *Nimili taalibe yi sabay paana a ana (72) ya*

<sup>17</sup> Ayuu taalibe yi sabay paana a ana (72) ya waala koluu wa ra, keeñni wa sosse ní sos. Wa wonu Yéésú tih : « Yíkëe, fun ñeya' tiyu fun túuy yébitëh yë pañ yin raa sah, wa ñee na. » <sup>18</sup> Yéésú won wa tih : « Mi otte Seytaane hélkisè'té sun, keente ti héléy nen. <sup>19</sup> Sikiiríi : mi onte ron sañ-sañi tilúun don sun goñ a sun dagal a dakaya'i Seytaane a dee gaana' ri doole ra béeb, te yin ii ron míníl dara. <sup>20</sup> Ndaa biti yébitëh yë ñeyute wonon banan hen damaa don na ; demíi biti kay, tii yon ín sun-Koo. »

### *Kúmpëe teebu bëewë bëy ëldúnë heefu wa ra*

*(Saame Maccëe 11.25-27 ; 13.16-17)*

<sup>21</sup> Wahtii baaha, Ruuh-Pesenj sosilte keeñ Yéésú ní sosil. Yéésú yíppée won tih : « Baap, Yíkíi sun a feey ! Mee roo sím rë, di yee teeḅa' fu bëewë bëy ëldúnë heefu wa ra iña dap fu baha ya a bëewë

janjiyu ra. Baap, yii baa daa neba' ro, daa tah ri laha' daaha ! »

<sup>22</sup> Yéésú baatte won bëewë tih : « Baaso' tíkké iña béeb ya' so'. Ow yéeh so' mi Koy ka hém henay Baaso' ; te ow yéeh Baaso' hém henay so' mi Koy ka a bëewë mi faha' wa rii teeb ra. » <sup>23</sup> Di antee yíssëh taalibe yi na, won wa fi yaaha tih : « Lahute sos-keeñ bëewë olu yee olu ron ra. <sup>24</sup> Mee ron won da ee : caakke yonente a buurri húmú fahuute ot yee olu ron ra, wa oluy ri ; te wa húmú fahuute keloh yee keluu don da, wa keluuy ri. »

### *Anili bëe' naa'-keeñ dék Samari ra*

<sup>25</sup> Tígí daaha, ow di yéeddëh yí kootii Mëyiis kolohte na saam olsohi Yéésú, meelte ri won tih : « Bahaa, mi wadti paga yi ní mi lah pesa na dúmëh rë ? »

<sup>26</sup> Yéésú won di tih : « Kootaa won yi na ? Fu yoon yi na ? » <sup>27</sup> Bëe' tahte won tih : « Kootaa won tih : “Lah fëhú Koo-Yíkëe di keeñnon béeb, di peson béeb, di dooloon béeb a nuffon béeb. Di fahuu ron affon, lah fëhú moroommon daaha.” » <sup>28</sup> Yéésú won di tígí daaha tih : « Yee won fu ra kaah. Fu pañ yii baa raa, fay lah pesa na dúmëh rë. »

<sup>29</sup> Ndaa bëe' na saam layaa, meelte Yéésú won di tih : « A wa daa moroomi so' ? » <sup>30</sup> Yéésú won di tih : « Lahte bëyi húmú kola' Yerusalem na saañ Yérikëe. Di hom waali, i banndi geesuute ri, naafute búuḅbí, labute ri labbi misikke, anutee saañ, helute ri hanndal ki húl a pes. <sup>31</sup> Deef lahte seeyohi ñee waali baaha. Ola' ri bëe' rë, di ñeete búk waala hatni yínëe saañce. <sup>32</sup> Ow di bëewë na habruu seeyoh ya ra\* ñeete daaha bal, otte bëe', ñeete búk waala hatni yínëe bal saañce. <sup>33</sup> Ow di bëy Samari saañ baab ñeete waali baaha bal. Laha' di fi baa daaha otte bëe' rë, keeña dúmpé ces. <sup>34</sup> Di lebohte bëe', bebpe bëeñ a díw payce gaañña†, ñaawte wa, antee rii tík sun fi mbaam fi, kúdté rí tígí di mín nëe payu, tooppitohte ri. <sup>35</sup> Kéy fín fë, di yedte yíkíi faam fa hélíis caak, antee rii won tih : “Tooppitee bëyi beh ; mi ñeyaat

☆ **10:27** 10.27 Saame Tali Léwí 19.18 ; Nérsí Kootaa 6.5  
:Di gerek, biniyú deh : ow di bëy tali Léwí. † **10:34** 10.34 Béeñ hosii gaañña, díwë èylii misiga.

\* **10:32** 10.32 Ow di bëewë na habruu seeyoh ya ra

dee raa, yii tikèh sun fi hélsè yed' mi ro yee ra béeb, may roo waa yíníl." »

<sup>36</sup> Yéésú meelte ri won tih : « Di bëewí éeyè yí yah, fu haba' biti bëyí bi waa na daa pagid' bëe' hawu ra, ti di wadti pagraa ow moroomi nen ? » <sup>37</sup> Yéeddèhí Kootaa won dī tih : « 'Bëe' teeb' ri naa'-keñ, payce ri ra. » Yéésú won dī tígí daaha tih : « Tílé fu hen dāaha. »

### *Hanliri Yéésú Martaa a Mari*

<sup>38</sup> Yéésú hom waali a taalibe yi, dī lahte gin, ow beleb' di bëy gina hampe ri haneel faami. Bëyí belaa hínú Martaa. <sup>39</sup> Di lahte koy-yaafi hínú Mari. Koy-yaafa acce, tookke hëbís dī fi Yíkëe, na síkírèh ñña na won dī ra. <sup>40</sup> Martaa nék, légéyí caaga faam fa hampe ri. Hompe ní ri lahte Yéésú nē, won dī tih : « Yíkëe, fu olay biti koy-yaaso' helte légéyí faam fa béeb ya' so' a ? Wone ri habra' so' book. » <sup>41</sup> Di fi Yíkëe won dī tih : « Do fi Martaa, ñña mokil dō ra caakke, <sup>42</sup> ndaa yínè kut daa lah na solo. Mari tanis bee gén dē, te ow mínéh rii kaa' síkírèhí sè'. »

## 11

### *Dee na d'aguu Koope ra*

*(Saame Maccëe 6.9-13 ; 7.7-11)*

<sup>1</sup> Lahte bis, Yéésú hómú ílý na d'ag Koope. Woca' ri ra, ow di taalibe yi won dī tih : « Yíkëe, yéedí' fun di na d'aguu Koope, ti dee hómú yéeddè' Sañ taalibe yi ra nen. » <sup>2</sup> Yéésú won wa tih : « Don yahti d'ag Koope raa, lah wèní tih : Baap,

bëewè yúhún biti tiyu selate.

Nguur ku lahan bëewè nē.

<sup>3</sup> Bisi yíilèe Koo béeb, lah on fun njél.

<sup>4</sup> Baal fun bakaad' dī fun ;

ndée bëyí tooñ fun béeb, fun baal ri bal. Ngana yeris nuf bos haal fun. Démíin ! »

<sup>5</sup> Yéésú wonaat wa tih : « Ow di don na pay faam kooyi leelu elek koon, won dī bitih : "Wétí' sè' bookaa kiid' éeyè daa noo, yaal kowa ; <sup>6</sup> mi laha' haneel faam so', te mi lahay yii yera mi ri." <sup>7</sup> Te kooji baa won dī biti raa : "Ngana ñogol so' ! Mi wonte ílí las so' níi wocce, te funi

kooyi so' fanuute. Mi mínéh koloh yeru yin !" <sup>8</sup> Daa mi won don dī ee biti dī ay koloh yeri ñam. Di ii kola' yeri ñam biti dī kooji dé' ; dī ay rii yed' ñña sohla' dī ra béeb, ndah bëe' na meela' ra bekay na sopoh, ññaakke meela'a rek\*.

<sup>9</sup> « Mi won don tee bal : d'égí don ay onu, sëmí don ay ot, lëbí ilè don ay kúnsírú. <sup>10</sup> Ahan'kay ! Bëyí d'ag ay onu, bëyí saam ay ot, te bëyí laβ il ay kúnsírú. <sup>11</sup> Boffi koy ki bi don na, nay yere koohi gon' biti ri d'aga ri jén, <sup>12</sup> mbée yera ri dagal biti ri d'aga ri wah ? <sup>13</sup> Bosuu don ní, don mínú pagid' kooyon yin wun. Kon don mínú yii baaha raa, d'ee'f luka' Boffa sunaa-sun neh : bëyí d'ag dī Ruuh-Pesen, dī ay ri rii on. »

### *Sañ-sañi Yéésú kola' waa na ?*

*(Saame Maccëe 12.22-30, 43-45 ; Marka 3.22-27)*

<sup>14</sup> Lahte bis, Yéésú hom payi bëyí laha' yébitèh fí kadda' ri won. Yed' dā' yébitèh fè bëe' rē, bëe' dalaatte won. Bëewè hómú daaha ra béeb éemúté. <sup>15</sup> Ndaa i ow waa na wonu dī ñéerè' a Belsebul buuri yébitèh yè, daa tah dī mín wée lík. <sup>16</sup> I ow kay na saamu olsohi, nahute ri pañ kimtaani nay teebee biti Koope daa wol ri. <sup>17</sup> Ndaa bi yúh Yéésú yee nuffi wa, dī won wa tígí daaha tih : « Bëewí daa boku nguur haa'ee filib' fi wa raa, nguur ki baa ii míllè' keen a ? Bëewí daa boku faam haa'ee filib' fi wa raa, faam fi baa ay míllée poo. <sup>18</sup> Kon hena biti Seytaane haa' afi koon, nguur ki ay mínée cañ d'ih ? Don wonu neh Belsebul daa yed' so' sañ-sañi líkèe mí yébitèh è ? <sup>19</sup> Hena biti Belsebul daa yed' so' sañ-sañi na líkè' mi yébitèh rée, kon daa yed' bëewèn sañ-sañi na líkúu wè yébitèh rē ? Wa fi yaa teebute ron biti don homuy kaah ! <sup>20</sup> Yee lah ra biti kay, mi ñéerè' a Koope daa tah mi mín lík yébitèh. Baa daa teeβa' biti Nguur ki Koope lahte níi don na.

<sup>21</sup> « Bëyí mitte ow ham ngodi, cañ wohi faami raa, ow ii leβ alal mi. <sup>22</sup> Ndaa bëyí luk dī doole ac, yejoh ri haa' d'ag dī raa,

\* **11:8** 11.8 dī ay rii yed' ñña sohla' dī ra béeb, ndah bëe' na meela' ra bekay na sopoh, ññaakke meela'a rek : Lahte bëewí habuu ri d'eh : ndaa bëe' ay kaa' lah gace yed' ri ñña sohla' dī ra béeb.

dí ay naaf ngoda húmú yaakaar ri ra, anti wora' iña beɓ ri díi na ra béeb.

<sup>23</sup> « Bëyi ñéerëey a so', kaa'a'te so' ; te bëyi habraay so' négirë'i yubi so', bëyi baa hasla' hasloo.

<sup>24</sup> « Yébitèh d'uh ow na raa, saya' mbale luufin saame tigi hílsëe ri. Di olay raa, wona' nufi tih : “May nimil tige húmú kola' mi ra.” <sup>25</sup> Di nimil deef bëe' man ti faam fi parute, yugusute níi wunte raa, <sup>26</sup> tigi daaha, dí ay pay saam yébitèh paana kay, yi luku rii sohoor, wa ac dék bëe' në. Hen daaha raa, deé nay míllée bëe' rë ay luk deé man dí débëenë rë bos. »

<sup>27</sup> Yéésú hom wona, un beleb dofohte filiɓ fi bëewë won dí tih : « Belaa kúd dë èldúnë bëpídté rë rë lahte sos-keen. »

<sup>28</sup> Ndaa Yéésú won dí tih : « Bëewë në síkírúu Unni Koope te na ñeyu na ra kay, daa lahu sos-keen. »

### *Kimtaani yee húmú kat Sonaas ra*

*(Saame Maccëe 12.38-42)*

<sup>29</sup> Bi na baatuu bëewë caak hëbis Yéésú, dí won wa tih : « Don fi bëy jamanii bee don bosute ; don meeluu kimtaani kola' Koope na a ? Añcañ don ii teebu kimtaan hémm henay yee húmú kat yonente Sonaas ra. <sup>30</sup> Di húmú ñeya' Koope Sonaas na teebpe bëy Níniif doolii, dí ay ñeyee so' mi Koy-bëe' në daaha bal, teeb bëy jamanii bee doolii. <sup>31</sup> Yiin nay aattiyee Koope bëewë rë, buuri belaa húmú ilíf deyi Sabaa ra ay koloh, cañ fii don fi bëy jamanii beh, teeb don biti don homuy kaah. Di húmú kola' ginna lukuu wuloh ra neh, acce síkírëhí wonnee ke Salomoo neɓ keloh níi rë è ? Añcañ, bëyi luk Salomoo gaan daa deh. <sup>32</sup> Yiin nay aattiyee Koope bëewë rë, bëy Níniif bal ay koloh cañ fii don fi bëy jamanii beh, teeb don biti don homuy kaah. Keluu bëy Níniif waarii Sonaas ra, wa lofute pesad neh a ? Añcañ, bëyi luk Sonaas gaan daa deh. »

### *Léehi lappaa*

*(Saame Maccëe 5.15 ; 6.22-23)*

<sup>33</sup> Yéésú baatte won tih : « Ow na kéddéh lampa dap ri, mbée lih if sun fi. Daaha neh ! Lampa líkúu líkëe, bëyi

haal, ot kotti na. <sup>34</sup> Íllú daa lampii faanu : íllú wah raa, fu homa' leelii níiña ; ndaa íllú nebay raa, fu homa' ñúusë. <sup>35</sup> Kon lah olsee afu nda níiña doo na ñúus neh. <sup>36</sup> Hena biti fu homa níiñ níi cér yínë sah homay ñúus rëe, fay home níiñ ti deé na hawaana' ro lampii níiñce ra nen. »

### *Yee na seh farisenja a yëeddëh yi Kootaa ra*

*(Saame Maccëe 23.1-36 ; Marka 12.38-40)*

<sup>37</sup> Woca' Yéésú wona ra, lahte farisenja deekké ri ñam faami. Laha' ri faam fa ra, dí haalte wa na ñamu. <sup>38</sup> Farisenja éempé, ola' ri biti Yéésú booñjaay booñjohi ñeete waal na dal ri ñam ra. <sup>39</sup> Di fi Yíkëe won dí tigi daaha tih :

« Éli don fi farisenja di madu don : don hom hosuu féel fi gulunja a loonna don hel filiɓ. Don hosuu faannon don hel keññon : don caakute nuf lohaa te don bosute nuf. <sup>40</sup> Don daa luhú nuf ! Bëe' sak féel rë, daa sak filiɓ bal neh a ? <sup>41</sup> Éni ñékíddë kay iña lahuu don ra. Hen daaha raa, don ay lan ces. <sup>42</sup> Mas don fi farisenja ! Yii lín don béeb, don wod na Koope níi luka' yee lukki ñak solo ra, ndaa don sarganuute pañ yii júbpé a faha'i Koope. Añcañ, yaa daa iña wadti pagun koon da, yee tas da banti halu. <sup>43</sup> Mas don fi farisenja ! Don fahuu took ñaanna këllëh di ilíyyë na daguu Koope ra, te don fahuu biti don woduun a ya' ana këemmë. <sup>44</sup> Mas don fa madu a luuyyi tiinndúuy, bëewë ñeyuu sun, te wa yiih biti wa ñeyuu sun luuy ra. »

<sup>45</sup> Ow di yëeddëh yi kootii Mëyiis won dí tih : « Bahaa, fu wonaa daaha raa, deef fee fun sol ra bal. » <sup>46</sup> Yéésú won dí tih : « Íi ! Mas don fi yëeddëh yi Kootaa ! Don tikuú bëewë eni bítté te don na hëbiríih wë dalaa sah. <sup>47</sup> Mas don fa tabahuu luuyyi yonente ya caacon húmú bëemú wë rë tabah yi wunte ra. <sup>48</sup> Daaha, don teebuute biti don ñéerúuté a yee húmú pagu caacon ra : wa bëemúté yonente ya, don ayute don na tabahu luuyyi wa. <sup>49</sup> Yii baa daa tah Koope fa yuh béeb dë won tih : “May wol i yonente a i apootar waa na, ay

lah yi wa bëem wë, yee wa mokil wa nîi mokil.” <sup>50</sup> Daa tah ñif mi yonente ya bëemú dala'te sagi ëldúnë nîi a woteh ra, ay keen sun fi bëy jamanii beh : <sup>51</sup> dala'te bëemí Abeel\* nîi bi Sakari fa bëemú baylii Faam fi gaani Koope, hanndal ki tígë na hawruu ra a tígí selaa. Mee ron won da ee : kaah biti bëy jamanii bee ay yíníl ñíinnë kéendú yaa ra béeb. <sup>52</sup> Mas don fi yëeddëh yí Kootaa ! Don wodute ilë nè yúhúu yee won Koope ra ; don fi yah, don kaa'uute haal, don anutee kaa' bëewë fahuu ra haal. »

<sup>53</sup> Kola' Yéésú tígí daaha ra, yëeddëh yí kootii Mëyiis a fariseŋŋa haayluute sun fi, na anuu ri meel yin fi yin béeb. <sup>54</sup> Wa na olsuu ri, nda ri ay won yii ñeyay waal raa.

## 12

### *Líkíní Yéésú taalibe yi*

*(Saame Maccëe 10.19-20, 26-33 ; 12.32)*

<sup>1</sup> Wahtaa na wona' Yéésú fariseŋŋa na a yëeddëh yí kootii Mëyiis rë, i ow júnní-júnní na baatuu ac ; caagi wa tahte wa na togantuu hanndal ki wa. Yéésú dëbë' taalibe yi na won wa tih : « Lah mëytii lëwíirí fariseŋŋa\*, daa ri wonnee ke wa teem búkkí wë rë. <sup>2</sup> Yii laku béeb ay olu, yii dapu béeb ay yúhú. <sup>3</sup> Yii don won dî filib ñúus béeb ay keluu na' këtëŋ, te yii don mëddë' rí filib las béeb ay dääñjuu këem.

<sup>4</sup> « Mi won don na, don fi kooyyi so' : ngënë néehí bëewë na hawu ow húl rë, wa mínih yii luk baaha. <sup>5</sup> Cëe mi teeb don bëe' warun don neeh ra : néehí Koope, ndah ri hap húl rëe mín bek safara. Mi won don tee bal, don wadti neehun dî.

<sup>6</sup> « Ndiit iip na yëeyíh fittíŋ ana woo ? Añcaŋ, yínë sah na múuyéh nè Koope. <sup>7</sup> Baatte biti fen fi affon sah kídúté ! Kon ngënë sídii yin, don génú liir ndiit fap !

<sup>8</sup> « Mi won don tee : bëyí won fii bëewë biti dî non bëewí so' mi Koy-bëe', may won fii malaaka yi Koope biti bëyí baa non bëewí së'. <sup>9</sup> Bëyí won fii bëewë biti dî yéeh së' nék, may won fii malaaka yi Koope biti mi yéeh bëyí baaha bal. <sup>10</sup> Bëyí

won yin bos sun fi so' mi Koy-bëe' béeb, dî mín baalu. Yaha sun fi Ruuh-Peseŋ raa nék, bëyí baa ii baalu.

<sup>11-12</sup> « Don tëekrú këem filib ílíyyë na d'aguu yëwúddë Koope ra mbée fii njíttí gina a bëewë homru nguur ka ra, ngënë sídii : yee nay ron layee wahtii baaha teme ra ii kola' don na, ay kolee Ruuh-Peseŋ na. »

### *Léehí yíkii alal ma lúh nuf ra*

<sup>13</sup> Tígí daaha, ow di bëewë won Yéésú tih : « Bahaa, wone bahii so' wod so' na alal ma helid fun boffi fun ra. » <sup>14</sup> Yéésú won dî tih : « Kooja, daa fal so' aattiya'i iñon mbée wora'i alal mon ? » <sup>15</sup> Di antee baat won bëewë béeb tih : « Lah héní wun, ngënë fëhíi alal nîi lukus, ndée caagi ow alal taheh ri laha' ñíiní. »

<sup>16</sup> Tígí daaha, Yéésú ñeya'te wa léeh won wa tih : « Lahte yíkii alal mi húmú laha' meeyyi laabpe nîi laab. <sup>17</sup> Di won nufi tih : “May hene dî dëh, bee lahay mi tígí túmë mí pebi so' bee ra ? <sup>18</sup> Mi ot na ! May hene dëh : may baate misah yi so', mi túm pebi so' a iña laha' mi ra béeb filib. <sup>19</sup> Mi anti won af so' tih : mi lahte alal mi ay soo mín kúf kíil caak ; mi talla' hílseh, mi ñame, mi hane nîi keñ so' sos siib.” <sup>20</sup> Ndaa Koo won dî tih : “Lúh nuf fe ! Fay húl elgee woteh beh. Daa nay lahee iña yefid fu afu ra béeb leegi ?” » <sup>21</sup> Yéésú baatte won tih : « Bëyí homa' négírë' alal mi saañ afi na kut, saamay Koope, hom míllë' d'aaaha. »

### *Koo daa na ona'*

*(Saame Maccëe 6.19-21, 25-34)*

<sup>22</sup> Yéésú antee won taalibe yi tih : « Yii baa daa tah mi won don tee : ngënë sídii yii ñamun don, mbée yii bekuun don. <sup>23</sup> Pes luk ñam lah solo, te faan luk yéré lah solo bal.

<sup>24</sup> « Èlsii ŋaakka : wa na sëhíh nîi púlë lec, wa lahuy misah, lahuy túmëe, ndaa Koope ee waa ñëmírf rë ! Don nék, don lúkih yakka lah solo a ? <sup>25</sup> Wa don na, sídë'ë nè sídë' rí rë, mín fehe nîi baat yin yutuud pesi ? <sup>26</sup> Hém don daa mínih yii yutuudi baa raa, don sídúu yi yin kay ?

\* 11:51 11.51 Saame Dalaana 4.1-8 \* 12:1 12.1 lëwíirí fariseŋŋa :Lëwíir daa na tah mín më na yugusuu mbúurú rë poosa'.

27 « Ëlsii dee man capussi gaaw fa luufa ra : wa na légéyih te wa na mëkíh díis búub. Añcañ, mee ron won ra ee : dí fi buura hínú Salomoo ra sah, húmú laha' ri alal níi, dí lahay búubbí mada' a capussi gaaw fi yaa wun ! 28 Ngémèn tasa'te ee ! Koope posil gaaw fa luufa woteh níi wa man dfaaha wun, te teem key wa ay luuhu tamu raa, dí ay lukee bek don fi yaa búub neh a ? 29 Kon ngënë mëklí affon saami yii ñamun don mbée yii hanun don ; ngënë sídíi. 30 Bëewë nënih bëewí Koope feey fi bee ra daa na moklu affi wa saami iñyaaha béeb. Ndaa don fi yah, Boffon yúhté bití don sohlute wa béeb. 31 Nguur ki Koope daa mit saam ; bee tas da ín ya' Koo ! 32 Don fa yubi yutuudi beh, ngënë néekiñii, ndée Boffon daa faha' bití don haal Nguur ki. 33 Yëeyí alal mon don sarah ñëkídfë cadum fa. Sëemí tígí wëerté, négíríi alal mi mínéh dúm sun-Koo, tígí lohoh liileh na te lahay maasoh. 34 Yúhí bití tígí hom alal mon, nuffon homa' na bal.

*Dee wadti sehuun ayi Yéésú rë  
(Saame Maccëe 24.45-51)*

35 « Pëkii, don këríd lampa yon. 36 Mëdíi a sùrgë yí sehu kélffii saañ kílëek, nda ri ac lab ilë rëe, wa yíp ríi kúnsíd. 37 Lahute sos-keñ, sùrgë yí yaa yéñké bití aya' kélffii wë rë, deef wa na sehu ra. Mee ron won kaaf ka ra ee bitih : dí fi kélffë ay pokoh, tëekíd sùrgë yë, yed wa ñam. 38 Wuti kélffë elka' níi elka' raa sah, te deef wa sehe ri, wa ay lah sos-keñ.

39 « Don yúhúté bití yíkëe faam yúh wahtaa nay aye lohoha faami ra koon, tin dí ii rii yeris poo faam fa. 40 Kon këlí affon don bal, ndée so' mi Koy-bëe', may nimile wahtii nuffon paay na. »

41 Peer won Yéésú tígí daaha tih : « Yíkëe, fu woníd fun kut léehí bah, mbée fu bekke bëewë béeb në ? » 42 Dí fi Yíkëe won dí tih : « Mëdíi a sùrgíi ñeya' woni kélffii te ñaañce, bi kélffii tík sùrgë yí kayya faam fa ya'i, yeri wa ñam bití wahtaa lah ra. 43 Lahte sos-keñ, sùrgíi baa yéñké bití yiin nay nimile kélffii faam fa ra, deefa ri page yee nahu ri ra. 44 Mee

ron won kaaf ka ra ee, kélffii ay tík iña laha' ri ra béeb ya'i. 45 Ndaa hena bití koon sùrgíi baaha won nufi tih : "Kélffii sè' aay doom", níi tah dí yam sun fi sùrgë yí kayya hawsee wa, dí ñame ñami nebpe, hane maniye, 46 kélffii ay nimil wahtii dí yéeh rí te deefa ri seheh ri. Tígí daaha, kélffii ay rii bëkdë' bëewë gémúy Koope ra, mokil ri mokli misikke. 47 Sùrgíi yúh yee faha' kélffii rë, antee cagay afi te pagay yii baaha, ay labu labbi misikke. 48 Ndaa sùrgíi yéeh yee faha' kélffii rë, anti pañ yii cal hap, ii labu lab caak. Bëyí onu yin caak ay meelu caak ; bëyí déjéénú yin caak ay meelu yi luk yi bëyí déjéénú yutuud. »

*Yéésú kúf jaamma mbée daralsa' ?  
(Saame Maccëe 10.34-36)*

49 Yéésú baatte won tih : « Mi ac yiin kii feey fa, a dee faha' mi bití dí yíppí kad haat da ! 50 Mi wadtee ñee coono†, keñ so' antee tookay níi lëhín kí. 51 Don habuu bití mi ac kúf jaamma feey fa a ? Èe-ëe', mi won don tee : mi ac daralsa'. 52 Dala'te woteh, faam fi laha' ow iip ay daralsa' : bëewí éeyë yë múuyë' a bëewí ana ya, bëewí ana ya múuyë' a bëewí éeyë yë. 53 Baap ay múuyë' a koy ki yaali, koy ka múuyë' a boffi. Yaay ay múuyë' a koy ki belii, koy ka múuyë' a yaafi. Pacool ay múuyë' a beleb koohi, beleb koy ka múuyë' a pacooli. »

*Tíinnde' yí jamaanaa  
(Saame Maccëe 5.25-26 ; 16.2-3)*

54 Yéésú baatte won bëewë tih : « Don ot Koo húuh rëe, don yíppí yúh bití dí ay tof ; te yii baa daa na lah. 55 Te ngilaaw ma kúlëe rën waal tagu raa, don yúh bití dí ay mbëeyë ; te yi baa daa na lah. 56 Wonnon teem búkkën ! Don fa mínú tíinnde' iña na teeba' yii nay lahe feey fa a sun ra, haala' yi níi don mínih tíinnde' iña na teeba' Koo woteh yee ra ?

57 « Yi tah don mínih yúh yee wadti pagun ra ? 58 Ow yam do yin níi doni saye faam buur raa, don lah waala, lah saame bití doni júbë', toñeh doni lah dín fë dí ey ro, buur tík rë ya' yi alkaati ya, fu

† 12:50 12.50 Mi wadtee ñee coono :Di gerek, bíníyú deh : Mi wadtee bëtsú.



téyú. <sup>59</sup> Daa mi won don dī ee : fii d'úh kasaa nū bín yínlèe fu kabut ka béeb rē. »

## 13

### *Lof pesad mbée húl*

<sup>1</sup> Wahtii baaha, i ow ayute woni Yéésú bití Pilaat hawrohte i ow di bëy Galile húl, deef wa na hawru Koope sarah. <sup>2</sup> Yéésú won wa tih : « Don habuu bití bëemëdë bëemú bëy Galile yi yaa ra teeḃa' bití wa luku bëewí kayya Galile bos aa yih ? <sup>3</sup> Mi won don ti èe-èe' ! Te don lofuy pesad, don béeb ay sanjku bal. <sup>4</sup> A bëewí sabboo a peeye yi yaa dakaya' taahi uda Silowe na bëp dí rē, don habuu bití daa wa luku bëewí kayya Yerusalem bos aa yih ? <sup>5</sup> Mi won don ti èe-èe' ! Te don lofuy pesad, don béeb ay sanjku bal. »

### *Léehí tal eena na líméh rē*

<sup>6</sup> Yéésú antee waa ñeya' léeh won wa tih : « Lahte bëyí húmú laha' tal een meeyi. Di acce na saam koy een ndaa ri olay. <sup>7</sup> Tígí daaha, dī won súrgëe në lín meeya ra tih : “Ole ! Kíil éeyë ayee béeb, mi ac saam koy een tal eeni beh, te mi na oleh. Di ay homee naafi feey fa te ri lahay njiriñ a ? Hawe ri !”

<sup>8</sup> « Ndaa súrgëe won dī tih : “Bahaa, yedde ri kíilí beh, may júkët tala mi toh ri. <sup>9</sup> Henu daaha raa, heeyce dī lím kíirkí ; dī límëy rëe fu hawroh ri.” »

### *Belaa goj ra payu bisa na hílsúu rē*

<sup>10</sup> Bisa na hílsúu yëwúdfë rē ín, Yéésú hompe na yëeddë' filib tígë na daguu yëwúdfë Koope ra. <sup>11</sup> Ow beleb misikid húmú në : dī laha' yébitëh fí daa gogil ri ; hente kíil sabboo a kíil peeye (18), dī na mínéh cañ nū júb dalaa sah. <sup>12</sup> Ola' Yéésú belaa, dī dëkké rí, won dī tih : « Yaa ow ! Misigu wocce ! » <sup>13</sup> Di tíkké ya' yi sun fi belaa, belaa yíppée júb, yampe na kañ Koope.

<sup>14</sup> Ndaa paya pay Yéésú belaa bisa na hílsúu rē nebaay njidí tígë na daguu Koope ra. Tígí daaha, dī won bëewë tih : « Lahte waalli pëenë yí bëewë wadti

légéyún në ; lah ëyí payoh na, ndaa bisa na hílsúu rē neh ! » <sup>15</sup> Di fi Yíkëe loffe ri unni yeh won dī tih : « Wonnon teem búkkën ! Bisa na hílsúu rē, ow fi ow don na béeb na pay yugiin, pëkís fanfi mbée mbaam fi, pay hënní neh a ? <sup>16</sup> A belii bee sédí Abraham bee ra, Seytaane antee rii pokalsa' yii hente kíil sabboo a kíil peeye (18) bee ra, dī waruyti sëmlúu pokki bisa na hílsúu rē è ? » <sup>17</sup> Yee won Yéésú baa ra sèpídté kaa'oh yi béeb ; ndaa keeñni bëewí kayya béeb sosse di ñni wunna na pañ ri ra.

### *Léehí pebi tisoh ki yutuuda a bi lëwíirë (Saame Maccëe 13.31-32 ; Marka 4.30-32)*

<sup>18</sup> Yéésú baatte won tih : « Nguur ki Koope mada' a yih ? May rii mëllée a yih ? <sup>19</sup> Di mada' a pebi yutuudi baa\* beeb ow, sohte ri meeyi ra nen : dī paalte, oodte nū hente tal kilik ; yakka ayute tífúté ya' ya. »

<sup>20</sup> Yéésú wonil tih : « May mëllée Nguur ki Koope a yih ? <sup>21</sup> Di mada' a lëwíirë beeb ow beleb, boolla'te wa a mún caak, íyídté wë nū wa béeb fuudte ra nen. »

### *Ílí yutuuda*

#### *(Saame Maccëe 7.13-14, 21-23)*

<sup>22</sup> Yéésú hom waali Yerusalem fa, ñeete ginna na yëeddë'. <sup>23</sup> Lahte bëyí meelte ri won tih : « Bahaa, bëewë nay múcé rē ac yutuud a ? » Yéésú won bëewë maasuu ra tih : <sup>24</sup> « Pëgí béeb nū don haala' ílí yutuuda ; daa mi won don dī ee : ow caak ay étídf haal te wa ii rii mín. <sup>25</sup> Yiin kolaa yíkíi faam fa nū won ilë deefa don hëelíh rē, don ay home ëssë, don laḃe ilë, don wone tih : “Bahaa, kúnsídf fun !” Di ay ron lofe tih : “Mi yéeh rën !” <sup>26</sup> Don ay rii wone tígí daaha tih : “Yen bokuy ñam a han, te fu yëeddë'té këemmë gin fun a ?” <sup>27</sup> Di ay baat won don tih : “Mi yéeh rën ! Wúlíi sè', don fa paguu yin bos ra béeb !” <sup>28</sup> Don ot Abraham, Isaak, Yakop a yonente ya béeb filib Nguur ki Koope, don anti líkú don saañ ëssín rëe, don ay looyee daaha, don ñafoh nū tíññën lec. <sup>29</sup> Bín fë, ay lah bëewí kola' tígí hom ow

\* **13:19** 13.19 pebi yutuudi baa :Di gerek, bíníyú d'eh : tisoh mutarda. Pep mutarda non peppa lukki yin ra, ndaa tala non tal gañcah ya lukki gaan di meeyya ra.

feey fa béeb, ac ñami ndaje ma cëgíd Koope Nguur ki ra. <sup>30</sup> Di bëewë millúu woteh yee ra, lahte na yi ay këllëh yiin fa, te di yee këllúu woteh yee ra, lahte na yi ay millë' yiin fa. »

*Yéésú a bëy Yerusalem  
(Saame Maccëe 23.37-39)*

<sup>31</sup> I farisenj lebuute Yéésú wahtii baaha, wonu ri tih : « Kolee dee fu saañ ílý kay ! Erot ee saam hawrohu húl rë. »

<sup>32</sup> Yéésú won wa tih : « Pëyi ñon wonid so' tiso ki gúmfí baa biti woteh a key mí lík yébitëh mi na pay jéríd, nah mi dúmël légyí sè'. <sup>33</sup> Woteh, key a nah béeb mi wadti homa waali Yerusalem fi so', ndée yonente waruy hawuu húl ílý kay henay dín fë.

<sup>34</sup> « Don fi bëy Yerusalem daal, ñon fa na bëemú yonente ya ra, ñon fa na tawu bëewë Koope wol wa ñon na la' ní wa húl rë, hente waal díh ma na faha' négírë'í rën hëbís sè' ti di na négírë' paan yiilli pañbi nen ? Ndaa ñon fahuuy ! <sup>35</sup> Kon Koope yedda'te ron ginon† ! Mee ron won ra ee : ñon ii soo olil ní wahtaa nay ron wonee bitih : “Koo-Yíkëe barkela bëe' dí wol ri ra !”✧ »

## 14

*Payi Yéésú bëyí laha' jér hufil bisa na hílsúu rë*

<sup>1</sup> Bisa na hílsúu yëwúddë rë ín, Yéésú dëekuté ñam faam ow di kélfë yí farisenja. Bëewë húmú nè rë yípúté íllí wë sun fi na olsuu ri. <sup>2</sup> Bëyí laha' jér hufil húmú nè. <sup>3</sup> Yéésú won yëeddëh yí kootii Mëyíis a farisenja tih : « Kootii yen ona'te ow pay jéríd bisa na hílsúu rë ëe onaay ? » <sup>4</sup> Ndaa wa kaa'uute lofi. Tígí daaha, dí tíkké jérdë ya' payce ri, wonte ri saañ faam. <sup>5</sup> Di antee won bëewë tih : « Ow di ñon na lah koy mbée fanfi keen filiib yéem koon, wuti hena bisa na hílsúu rëe, dí ii rii yíppí nís ë ? » <sup>6</sup> Wa lahuy yí wonun wa di yee meel ri wa baa ra.

*Líkinë'í yulid' ndaje*

<sup>7</sup> Yéésú otte biti haneella tansuu tíkkë këllëh rë, dí na líkin wë won wa tih : <sup>8</sup> «

Ow gap ro ndaje raa, ngana pay fu tooke tíkkë këllëh rë. Mín lah bëyí luk roo gaan dëekuté, <sup>9</sup> yíkíi ndaje ma anti ac won ro tih : “Kolee fu on bëyí bee took.” Fay sopoh tígí daaha fu koloh, fu saañ tooke ní tíkkë millë' rë. <sup>10</sup> Ngana hen ñah ! Fu gapu ndaje raa, lah tooke tíkkë millë' rë ; daaha, yíkíi ndaje ma ac raa mín rëe won tih : “Lebee dee kooja, fu took tíkkë këllëh rë.” Hen daaha raa, bëewë ñoni wa tooku ra béeb ay roo haba' ow gaan. <sup>11</sup> Yúhí biti bëyí bëyídafi béeb ay cépirú, te bëyí cépídafi béeb ay béyrú. »

<sup>12</sup> Yéésú antee won yíkíi ndaje ma tih : « Fu yahti gapa' ndaje raa, ngana gap kooyyu, mbée koy-yaayyu, mbée mboko yu, mbée yíkëe yí alalla ñoni wa dékú rë ; ndée wa fi yaaha mínú rëe dëek ñam ñal, te bín fë rëe, deef wa yínlú rë yee pagíd fu wa ra. <sup>13</sup> Fu yahti gapa' ndaje raa, lah dëeké manti ñëkíiddë nen, bëewë cérrí wë mitay ra, lëfëñíiddë mbée búumíiddë. <sup>14</sup> Fu pañ yíi baa raa, keeñu ay naa sos ; wa míníh rëe yíníl, Koope nay roo yínlé yiin nay rii këllé bëewë júbú rë búudé. »

*Anili bëewë gapu ndaje ma ra  
(Saame Maccëe 22.1-10)*

<sup>15</sup> Ow di haneella kela' ri unni yaa ra, won Yéésú tih : « Bëe' nay maasee ñam Nguur ki Koope ra, keeña ay sos. »

<sup>16</sup> Yéésú ñeya'te ri léehí beh won dí tih : « Lahte bëyí cëgídté ndaje, gappe ow caak ñama. <sup>17</sup> Tígë nè waaya' ñama woc ra, dí wolte súrgíi woni bëewë gapu ra biti ñama nonte. <sup>18</sup> Ndaa bëyí rí pay díi na béeb, bëe' won dí biti dí ii mín ac. Bëe' déb dë won dí tih : “Lah wone ri baal so' ! Mi liltee lom meey te mi wadtee pay kénsëhí.” <sup>19</sup> Ow kay won dí tih : “Lah wone ri baal so' ! Mi lom fana lo' sabboo te mi saañ étdí wë lín dee koon.” <sup>20</sup> Ow kay wonil tih : “Lah wone ri manti dúhé' kood daa tah mii mín ac.”

<sup>21</sup> « Súrgëe nimilte kélfëe nè, léhínté rí ina wonu ri ra. Keeñ kélfëe haayte, dí won súrgëe tih : “Yípee pay këemmë a waalla gina, fu kúf ñëkíiddë deh,

† 13:35 13.35 Koope yedda'te ron ginon :Di gerek, bíníyú ñeh : Koope yedda'te ron faamon. Mín hen Faam Koope ñal. ✧ 13:35 13.35 Saame Kañaay 118.26

bëewë cérrí wë mitay ra, búumídfë a lëfëñídfë.”

<sup>22</sup> « Hompe ní súrgëe acce, won tih : “Bahaa, mi panke yee nah fu so' ra ndaa tíkkë líssí tas.” <sup>23</sup> Kélfëe won súrgíí tígí daaha tih : “Tawee waalla luufa, fu cagoh bëewë doni wa nay tee'ee ra, wa ac haal nda faam so' líif. <sup>24</sup> Mee ron won ra ee : ya' ow yínë sah di bëewë dëbúu gapu ra ii haal looni so'.” »

*Dee wadti ñéerúun a Yéésú rë (Saame Maccëe 5.13 ; 10.37-38 ; Marka 9.50)*

<sup>25</sup> Lahte bis, Yéésú na saañ, ow caak ñéerúuté a ri. Di yíssëhté waa na, won wa tih : <sup>26</sup> « Bëyí ac soo na te ri lukki pokoh boffi na, yaafi, belebi, koyyi, koyyaayi, mbée dī fi a fi na raa sah, dī mínéh hen taalibeyi so'. <sup>27</sup> Bëyí enaay kurwahi ñee tal so', mínéh hen taalibeyi so'.

<sup>28</sup> « Ow faha' tabah taahi utte raa, dī ii took paay olsoh iña wad naa haal ra, dī yúh nda dī ay lah hélsí ay mín lúsídf taaha a ? <sup>29</sup> Henay bah, dī dal tabah anti mínéh lúsídf rëe, bëewë nay ole yii baaha ra béeb ay rii ñaawal <sup>30</sup> wone tih : “Élí bëyéé dal tabah bee te mínéh lúsídf rë !”

<sup>31</sup> « Te buur koloh haa' a buur kay raa, dī waray took paay olsoh nda bëewí júnní sabboo (10.000) ya laha' ri ra, dī ay naa mín haa' a buura na yejoh dīi na a bëewí lecsuu yii ana ra a ? <sup>32</sup> Hena biti dī mínéh rí rëe, dī ay wol i ow buuri yínëe nē balaa ri koloh, wa dāñ ri nda wa mín júbë'. <sup>33</sup> Ti daaha nen, ow yínë di don na mínéh hen taalibeyi so', hém ri takaay a iña laha' ri ra béeb.

<sup>34</sup> « Don yúhuté biti miraa yin wun, ndaa wa lahlilay cafrika raa, wa ay nimiliruu cafkii wa díh ? <sup>35</sup> Di lahay njiriñ tígí daaha, dī wuneh sah tohaa ; dī ay yúfú sénín. Bëyí lah nuf kelaa, kelaan na ! »

## 15

*Léehí har fa múuy dë a bi hélsë múuy dë*

*(Saame Maccëe 18.12-14)*

<sup>1</sup> Yeekoh yi túmë a i bakaaroh kay lebuute síkirëhí Yéésú. <sup>2</sup> Yaa nebaay farisenja a yëeddëh yí kootii Mëyiis,

tahte wa na wonaaluu hanndal ki wa tih : « Bëyí bee taha' bakaaroh ya a ya' ana na bok a wa ñam bee raa ! »

<sup>3</sup> Tígí daaha, Yéésú ñeya'te wa léehí beh won wa tih : <sup>4</sup> « Ow di don na lah har tíméer (100), an naa múuylé' yínë rëe, dī ii hel harri sabay payniil a payniilla (99) níirëe yë, dī saañ saame bee múuy dë níi dī ot dī a ? <sup>5</sup> Te dī ot dī raa, keeña ay sos níi sos, dī beb har fa tégúm rí, <sup>6</sup> dī saañ faam, anti dëek kooyyi a bëewë bani wa dékú rë, won wa tih : “Yen bokun yen lah sos-keeñ, ndée mi otte har fee ke so' húmú múuy dë !” <sup>7</sup> Mee ron won da ee : ti daaha nen, bakaaroh yínë kut lof pesad raa, Koope laha' sos-keeñ daaha. Sosi keeña laha' ri bëe' lof pesad baa ra, daa lukki gaan sosi keeña laha' ri bëewí sabay payniil a payniilla (99) júbú te sohluuy lof pesad da. »

<sup>8</sup> « Mbée lah belii lahaa hanjar úris sabboo, an naa múuydë' úris yínë rëe, dī ii kërídf lampa, saak faam fa saame níi ot ri a ? <sup>9</sup> Te ri ot dī raa, dī ay dëek kooyyi a bëewë bani wa dékú rë, won wa tih : “Mi otte hanjari úrisë múuydë' mí rë ; eyí yen bok yen lah sos-keeñ !” <sup>10</sup> Mee ron won da ee biti ti daaha nen : malaaka yi Koope ay lah sos-keeñ biti bakaaroh yínë kut lof pesad. »

*Anili koy ka múuy dë*

<sup>11</sup> Yéésú baatte ñeya'te wa anili bee na léeh wë won tih : « Lahte bëyí húmú laha' koy yaal ana. <sup>12</sup> Lahte bis, bee paa' kúkëy rë won boffi tih : “Baap, mi faha' biti koon fu yed' so' wodi so' di alal ma lahuu yen ra.” Tígí daaha, boffa wora'te wa alal ma.

<sup>13</sup> « Tíkëh i waal, koy ka paa' kúkëy rë yaayte yee laha' ri ra, beɓpe hélsë saañce gini wulte, hompe dín fë na pañ yii neba' ri níi ri yahte alal mi daaha. <sup>14</sup> Yaaya' ri hélsë béeb rë, yaabi misikke haalte gina, dī lahlay yii ñama ri. <sup>15</sup> Di yeelte saañ, haalte légéy ow di bëy gina na ; bëe' yeñce ri meeyyin níirí mbaam-túgëllí. <sup>16</sup> Yaaba' ri níi yaab da, nufa tasse ñam di ñami mbaamma, ndaa ow na oneh ri na.

<sup>17</sup> « Tígí daaha, afa kúnsëhté, dī yíppée won nufi tih : “Bëewë nē légéyíru baaso'

ra caakute ñam nîi mínih yin na, mi anti home dee mi húlé a yaab a ? <sup>18</sup> May kolee koloo mi nimil faam baaso', mi won dî tih : Baap, mi bakaadte fîi Koope te mi tooñce ro bal. <sup>19</sup> Mi caleh fu habee so' koohu ; beë so' mi légéyí d' d'è ti bëewí kayya nen."

<sup>20</sup> « Di yíppée koloh na nimil boffi na. Di teem hanndal boffa séenté rí, keeña d'úmpé d'ii na ces ; dî múkèté téebílehí, yabaalohte faana, wodohte ri nîi wodoh. <sup>21</sup> Koy ka won dî tígí daaha tih : "Baap, mi bakaadte fîi Koope te mi tooñce ro bal, mi caleh fu habee so' koohu." <sup>22</sup> Ndaa boffa yíppée lec woni, yísséhté súrgè yí nè won wa tih : "Yípií kali búubè lukki wun da, don bek ri koy so' ; békí rí supi kuna, don bek ri ñafad. <sup>23</sup> Kéli fanfa lukki wun faan da, don hap ri, yen cégí d' ndaje. <sup>24</sup> Koy kee ke so' húmú haba' mi biti húlté rē nimilte yéelí d' ; dî húmú sooyce te mi otte ri !" Ndaaje ma yíppée dal.

<sup>25</sup> « Wahtii baaha, deef koy ki saawi bëe' húmú meey. Na nimil ri nîi rí lebohte faam fa ra, dî kelohte típpé a becca. <sup>26</sup> Di dëekké ow yínè súrgè yé nè, meelte ri yee lah ra. <sup>27</sup> Súrgèe won dî tih : "Ñéedú daa nimil, boffu antee hawroh fanfa lukki wun faan da, af biti ri otte koohi te yin katay ri." <sup>28</sup> Koy ki saawa yíppée neeb, kaa'a'te haal faam fa. Boffa d'úhté d'ii na, danke ri haal filib. <sup>29</sup> Ndaa ri won boffa tih : "Síkíreh sè' baap ! Hente kíil caak mi na hap faan so' légéyírú, te yii túuy fú sè' béeb mi pañ ri. Añcañ, fu èndéy sè' wuti yaha ndeñ sah mi hap ri, funi kooyi so' cégí d' ndaje. <sup>30</sup> Ndaa aya' koohu ra, dî fa yah alal mu a belebba na tílú rē, fu hawidte ri fanfa lukki wun faan da." <sup>31</sup> Boffa won dî tih : "Koy so', fu mēssí hom soo na, te ñna laha' mi ra béeb daa fu laha' wa bal. <sup>32</sup> Ndaa yen warutee cégí d' ndaje nam, yen lah sos-keñ ! Ñéedé ke ro bee húmú haba' mi biti húlté rē nimilte yéelí d' ; dî húmú sooyce mi otte ri." »

## 16

### *Anili daga lah nuf ra*

<sup>1</sup> Yéésú ñeyaatte taalibe yi anil na léeh wè won tih : « Bëyí caakke yin húmú

laha' daga daa na tooppitoh alal mi ; dî antee keloh biti daga yaha' alal mi yahoo. <sup>2</sup> Bëe' dëekké daga, won dî tih : "Yee keloh mi d'oo na ra nebaay so' ! Teeb so' dee légéyè' fú rē ; woc raa fu yeris légéyè." <sup>3</sup> Daga won nufi tih : "Bee nay mii líkúu légéy bee ra, may hene d'ih ? Mi lahay doole linée te mi sopohte saraatoh. <sup>4</sup> Mi otte yee nay mii page ra, hen daaha mi líkú légéyí sè' rēe, lah bëewí mín sēe yef faam wa." <sup>5</sup> Tígí daaha, dî dëekké bëewè lahru kélfii kabut ra béeb yínè-yínè. Di won bee d'eb d'è tih : "Fu lahid kélfii sè' yih ?" <sup>6</sup> Bëe' won dî tih : "Mi lahid dî bërgú dúuléen tíméer (100)." Daga won dî tih : "Kéedí kabut ku abeh ; yíppée took fu bíní bërgú sabay iip (50)." <sup>7</sup> Di antee dëek ow kay, won dî tih : "Fu lahid kélfii sè' yih ?" Bëe' won dî tih : "Mi lahid dî saaku pep tíméer (100)." Daga won dî tih : "Kéedí kabut ku abeh ; bíníyè saaku sabay peeye (80)." <sup>8</sup> Kélfèe laasse dee laha' daga júbèy rē nuf. Kaah biti bëewè fahuu èldúnè rē luku bëewè homu ñiña ra lah nuf pagaa yin hanndal ki wa. »

<sup>9</sup> Yéésú baatte won tih : « Mantee ron won tee : sèemí kooy a alal ma lahuu ron feey fi bee ra, nda tíl nîi don lahluy wa raa, Koope tah don faami nîi kiri fi kirih. <sup>10</sup> Bëyí júb di yin yutuud, ay júb di yin gaan bal ; bëyí júbèy di yin yutuud, ii júb di yin gaan. <sup>11</sup> Kon hena biti don júbúy di na kúrúu ron alal ma feey fi bee raa, don habuu biti don ay d'énéenu alal ma lukki lah solo ra a ? <sup>12</sup> Te hena biti don júbúy di yii lenke alal ow kay raa, don yaakaaru biti don ay liil alal ma wad don lahuun faraa ra a ? <sup>13</sup> Lahay súrgú mín légéyí d' kélfè ana : dî ay kaa' ow yínè waa na, pokoh bëyí yínè nè ; dî ay ñee won ow yínè waa na, kaa' síkírehí bëyí yínè. Ti daaha nen, don mínih boolla' fonko Koope a fonko hélíis. »

### *Kootaa a Nguur ki Koope*

(Saame Maccèe 11.12-13 ; 5.31-32 ; Marka 10.11-12)

<sup>14</sup> Farisenña tíkú hélíis kep affi wa ra, keluu wa unnee ke Yéésú yaa ra, wa béeb na këekkelíyú rí. <sup>15</sup> Yéésú won wa tih

: « Don fahuu biti bëewí kayya haba' ron bëewí júbúté, ndaa Koope yúh yee keeññon. Yee na habuu bëewë biti daa lukki lah solo ra, di yii fosse ní bos Koope na. <sup>16</sup> Balaa Sañ Batis, Koope húmú ñeya' Kootaa a tééré yí yonente ya yëeddeé. Aya' Sañ níinén Uni Nebi Nguur ki Koope daa na waariyu te bëyí faha' naa haal béeb fay naa cagoh. <sup>17</sup> Biti sun a feey muuy daa lukki yoob biti koy una lukki yin di Kootaa ra múuy. <sup>18</sup> Yaali yes belebi, kood beleb kay, njaaliyohte. Te bëyí kood belii yesute, njaaliyohte bal.

### *Anili yíkú alal ma a Lasaar*

<sup>19</sup> « Húmú laha' bëyí caakke alal, di beka' búubí wunte te kofeelte, faraaah di ñama' neb. <sup>20</sup> Bín fë, húmú lahte ñëkídí hínú Lasaar, faana béeb líiffé puul, fëndúté helute ílí faam bëe'. <sup>21</sup> Nufa tasse wooñjiidi ñami bëe', ndaa ri liileh na. Baatte biti buh ya na ayu deewe puulla faana.

<sup>22</sup> « Hompe ní ñëkídë húlté, malaaka ya kúrúte rí hëbís Abraham. Yíkú alal ma húlté bal, hacute, <sup>23</sup> saañce safara, na mok dín fë. 'Béyrë' rí afi ra, di séenté Abraham, Lasaar tookke hëbísí. <sup>24</sup> Di won Abraham tígí daaha tih : "Caac Abraham yérem sè', fu wol Lasaar soop kuni muluβ kom so', mi hilsid gol-gol so', ndée mi mokke filiβ kii kí yee níi mok." <sup>25</sup> Ndaa Abraham won di tih : "Koy so', nérsée biti fu liilte nebu na húmú pesa' fu ra, te Lasaar húmú pesa' coono. Di liilte nebi leegi, fu hompe coono. <sup>26</sup> Baatte biti nuñ gaan ee hanndal ki yen, tahte ow mínéh koloh fun na ac don na, te ow mínéh koloh don na ac fun na." <sup>27</sup> Yíkú alal ma won Abraham tih : "Kon mi na dañ do Caac, fu wol Lasaar faam fun ; <sup>28</sup> mi lahte na ñeyíd iip, lah raa di líkín wë, toñeh wa ay soo deefre coono fi beh." <sup>29</sup> Abraham won di tih : "Wa lahute kootii Mëyiis a tééré yí yonente ya waa na níi wocce, wa ñeyun iña wonu na ra." <sup>30</sup> Yíkú alal ma won di tih : "Èe-èe' caac Abraham, yaa doyay ; ndaa ow koloh búudé pay waa na raa, tígí daaha wa ay lof pesad." <sup>31</sup> Abraham won di tih : "Wa kaa' keloh woni Mëyiis a yonente ya raa,

wuti ow koloh búudé deefid wa raa, wa ii rii síkírèh." »

## 17

### *Líkíní Yéésú taalibe yi*

(Saame Maccëe 18.6-7, 21-22 ; Marka 9.42)

<sup>1</sup> Yéésú won taalibe yi tih : « Faraah ay lah iñi ay beke ow bakaaf. Ndaa mas bëe' nay waa komee ra ! <sup>2</sup> Di poku la' gaan luum betu kisi, daa nay géné dii na, balaa ri bek wuti yaha ow yiné di tunji yee bakaaf, wa fi taalibe yi so' ! <sup>3</sup> Kon cëgí affon !

« Koy-yaafu tooñ do, tëekdé rí fu won dii na. Di réecciyèh rí ní ri won do baaha raa, lah baale ri. <sup>4</sup> Wuti di tooña' ro waal paana bisa raa sah, te faraaah di ac wonu biti di réecciyèhté rëe, lah baale ri. »

### *Yee mín ngém rë*

<sup>5</sup> Apootarra wonu Yéésú-Yíkëe tih : « Baate ngémí fun ! » <sup>6</sup> Di won wa tih : « Don lah ngém wuti yaha yutuud' koon sah, don nah tal kilki bee saañ yipée kisi, di ay ñee wonon. »

### *Yee wad súrgë në rë*

<sup>7</sup> Yéésú wonil tih : « Ow di don na lah súrgíi línë' línëe mbée níirë' níirëe koon, di ot di ac meey fa raa, di ay rii yíppí dëek ñam a ? <sup>8</sup> Èe-èe' ! Di ay rii wone ti kay : "Lofee búub, fu pagid' so' ñam, fu tíkíd sè' loona mi ñam. Mi woc daa, fu anti mín ñam." <sup>9</sup> Kon di lahay yii nay rii gérmée súrgíi ; súrgëe pañ yee wad dii na ra ! <sup>10</sup> Ti daaha nen, don pañ iña nahu ron ra béeb rëe, lah hëbíi biti don i súrgë kut, don pagu yee wad don na ra. »

### *Guuñid'fi sabboo ya pay Yéésú rë*

<sup>11</sup> Yéésú hom waali Yerusalem, ñeete hanndal ki Samari a Galile. <sup>12</sup> Tílé' rí níi lebohte gin ra, guuñid' sabboo téebíluuté rí, cagute hanndal, <sup>13</sup> anutee dfaañjoh na wonu ri tih : « Bahaa yérem fun, hém neba' ro ! » <sup>14</sup> Ola' wa Yéésú rë, di won wa tih : « Pëyí seeyoh ya na, wa olsoh ron. » Wa homu saaña, wa wahute.

<sup>15</sup> Ow yiné waa na ola' ri biti wahte ra, ñeyaatte kotti na nimil, bëyídté uni sun na kañ Koope. <sup>16</sup> Laha' ri Yéésú në rë, di

yedfohte kotta, yíppé púkí feey na sím rí. Di fi baa bëy Samari. <sup>17</sup> Yéésú won tígí daaha tih : « Bëewí sabboo ya béeb daa wahu neh a ? A bëewí payniilla dih ? <sup>18</sup> Ow níbéy nimil kañi Koope sah henay bëyéé yëwúf neh bee ra. » <sup>19</sup> Yéésú antee rii won tih : « Kolee fu saañ ! Ngémú tahte fu wahte. »

*Dee nay ayee Nguur ki Koope ra  
(Saame Maccëe 24.23-28, 37-41)*

<sup>20</sup> Lahte bis, i fariseñ meelute Yéésú wahtaa nay aye Nguur ki Koope ra. Di won wa tih : « Ayi Nguur ki Koope yii nay olu a il neh. <sup>21</sup> Ow mínéh won bitih : “Élí, dí abeh !” mbée “Di abin !” Yúhí biti dí ee leeloon ee. »

<sup>22</sup> Di antee won taalibe yi tih : « Ay lah jamanu, don ay faha' hom a so' mi Koy-bëe', wuti hena bis yínë kut, te don ii rii lah. <sup>23</sup> Don ay wonu biti Koy-bëe' abeh, mbée ri abin ; ndaa ngënë tiki né nuffon, ngënë pëyí né. <sup>24</sup> Di na hélye' Koo hawaan feey fa béeb, ayi so' mi Koy-bëe' ay made daaha nen. <sup>25</sup> Ndaa balaa baaha, bëy jamanii bee ii soo faha' tík il te mi wadtee mok níi mok.

<sup>26</sup> « Jamanii nimili so' mi Koy-bëe' ay madee a yee húmú lah jamanii Nowe ra nen. <sup>27</sup> Jamanii Nowe, bëewë húmú feey fa na ñamu na hanu, yee na koorantuu, níi yiin haal Nowe gaala ra. Mbënë më aya' tígí daaha kúdté wë béeb.

<sup>28</sup> « Di ay madee a jamanii Lot\* nen bal : bëewë homute na ñamu na hanu, yee na lomu, yee na yaayu, yee na sohu, yee na tabahu ; <sup>29</sup> ndaa yiin koloh Lot Sodom ra, Koo tob kii a la' yi na kad, níi muuyilte wa béeb. <sup>30</sup> Jamanii nimili so' mi Koy-bëe' ay made daaha nen ; daa mi won don dí.

<sup>31</sup> « Yiin fa, bëyí d'uh këem, banan haal kali yin faam ; bëyí liilta saañ meey, banan nimil faam. <sup>32</sup> Nérsíi yee húmú kat beleb Lot da.\* <sup>33</sup> Bëyí núp húl ay ñak ñiini ; ndaa bëyí tah ñagi ñiini ay lah pesa na d'uméh rë. <sup>34</sup> Mee ron won da ee bitih : elgi baaha, ow ana ay bok tical ka yínë : ow yínë waa na ay kúru, bëyí yínë helu.

\* **17:28** 17.28 Lot :Di koy ñeedí Abraham. Na húmú muuyil Koope gini Sodom bani bëy faami na heguu ra, belaa daa húmú heeltoh yíssëhté deey miraa. Saame Dalaana 13.1 níi 14.16 ; 19.1-38. \* **17:32** 17.32 Saame Dalaana 19.26

<sup>35</sup> Beleb ana bal ay hom hod : ow yínë waa na ay kúru, bëyí yínë helu. [ <sup>36</sup> Yaal ana ay hom meey : ow yínë waa na ay kúru, bëyí yínë helu.] »

<sup>37</sup> Taalibe ya meelute Yéésú wonu tih : « Yíkëe, yii baa ay lahee tígí dih ? » Di won wa tih : « Tígí eta' médë, suulla tee'uu na. »

## 18

*Anili belaa yaali húl rë a aattiyoha*

<sup>1</sup> Filoon fe, Yéésú na teeß taalibe yi biti ow wadti daga Koope dago faraaah banti jëbël. Di ñeya'te wa anili beh na léeh wë won tih : <sup>2</sup> « Lahte aattiyohi húmú gina kiilë ; dí neehay Koope te dí yeray ow cér.

<sup>3</sup> Lahte belii húmú gina bal yaala húlté, hom paya' payoo faraaah deefre aattiyoha, wone ri tih : “Aattiya' funi kaa'ohi so'.”

<sup>4</sup> Hente yii maañce, aattiyoha kaa'a'te síkirëhí belaa. Hompe níi lahte bis, dí won nufi tih : “Kaah biti mi neehay Koo te mi yeray ow cér ; <sup>5</sup> ndaa may pañ yee wad belii bee na ñogol so' faraaah bee ra. Henay baa dí ay dékéé ac, te dí ay soo míllë' mokil níi mi tallee húl.” » <sup>6</sup> Di fi Yíkëe antee baat won tih : « Kélii yee won aattiyohi bosii baa ra ! <sup>7</sup> Don habuuy tígí daaha biti dí fi Koope ii yed bëewë ri tanis wa ra kaah, wa fa na fogu díi na na' a elek ra a ? Di ay waa yeris daa wa sehe a ? <sup>8</sup> Mee ron won ra ee bitih : dí ay waa yíppí yed kaah. Ndaa so' mi Koy-bëe' mi ac raa, mbaa may deef ngém feey fa ? »

*Anili fariseña a yeekohi túmë*

<sup>9</sup> Yéésú antee ñeya' anili beh na léeh bëewë habuu affi wa biti júbúté íllí Koope te wonuy yin bëewí kayya ra, won tih :

<sup>10</sup> « Húmú lahte bëewí ana yi haalu d'añ Faam fi gaani Koope : bëyí yínë fariseñ, yínë yeekoh túm. <sup>11</sup> Fariseña hom a afi na d'añ Koope won tih : “Koope, mi na sím rë di yee maday mi a bëewí kayya ra : yee na lohu, yee na njaaliyuu a bëewí bossi kayya. Mi na sím rë di yee maday mi a yeekohi túmí bee ra. <sup>12</sup> Bis níi nimil ki bis, mi na oor na waal ana, te yii lah

mi béeb, woruun sabboo raa, mi yed do wodi yínée.” <sup>13</sup> Di fi yeekohi tùmè hompe floon, kaañay sah béyí'afi, yampe na lab araali won tih : “Koope yérém sè', so' mi bakaarohi beh.” » <sup>14</sup> Yéésú baatte won tih : « Mee ron won da ee bitih : nimila' yeekohi tùmè faam ra, Koope haba'te di fi baa bëyí júbpé, ndaa habaay ri farisenja. Yúhí biti bëyí béyí'afi béeb ay cépírú, te bëyí cépí'afi béeb ay béyrú. »

*Yéésú a tunja*

*(Saame Maccée 19.13-15 ; Marka 10.13-16)*

<sup>15</sup> Filoon fi baaha, lahte bëewí homu komi Yéésú i kúkëy, fahuu biti di tík ya' yi sun fi wa, barkel wa. Oluu taalibe ya yii baa ra, wa na wonu affi wa. <sup>16</sup> Ndaa Yéésú dëekrèhté tunja, won tih : « Yédí'af tunja ac soo na, ngënë keddú wè ! Yúhí biti Nguur ki Koope saamdu mani wa. <sup>17</sup> Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí habaay Koope buur ti dee haba' kúkëy Koope ra nen, ii hëelí' Nguur ki. »

*Bëewë caaku alal ra a Nguur ki Koope*

*(Saame Maccée 19.16-30 ; Marka 10.17-31)*

<sup>18</sup> Ow di kélfè yí yëwú'dë meelte Yéésú won tih : « Yëeddëhí baahi beh, mi wa'dti paga yi ní mi lah pesa na dúmèh rë ? »

<sup>19</sup> Yéésú won di tih : « Fu dëekè' sè' baah a ? Yi daa baah ? Henay Koope, lahay bëyí baahte. <sup>20</sup> Yen nimil yee meela' fu koon ra ; fu yúh iña túuyè' Koope ra maan ? “Ngënë mësú njaaliyoh ; ngënë mësú bëem ow ; ngënë mësú loh ; ngënë mësú felid ow ; lah tēppitú baappon a yaayyon.” »

<sup>21</sup> Bëe' won di tih : « Bahaa, yii wad so' iñyaa béeb mi ñee na kúkëy kí sè' ní a deh. » <sup>22</sup> Kela' Yéésú unni yaa ra, di won bëe' tih : « Fu talla' yin yiné : paye fu yaay iña laha' fu ra béeb, fu wora' cadum fa ñëkí'dë. Hen daaha raa, fay lah alal sun-Koo. Fu woc raa, fu ac fu ñee tal so'. » <sup>23</sup> Kela' bëe' unni yah, bi caak ri alal ní caak, yaa misikke ri keeñi ní misik.

<sup>24</sup> Ola' Yéésú biti yaa misikke bëe' rë, di won tih : « Haal Nguur ki Koope kofeelte yíkëe yí alalla na ! <sup>25</sup> Géléem haal gúl kúuc daa lukki yoob biti yíkëe

alal haal Nguur ki Koope. » <sup>26</sup> Bëewë në hómú síkírúu rí rë wonu tih : « Kon daa míntí muc ? » <sup>27</sup> Yéésú won tih : « Yii wooñ ow wooñeh Koope. »

<sup>28</sup> Peer won tígí daaha tih : « Bahaa ole ! Fun helute iña hómú lahuu fun ra béeb, fun ñeyute talu. » <sup>29</sup> Yéésú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí af Nguur ki Koope tah ri hel faami, belebi, koy-yaayyi, boffi, yaafi mbée koyyi, <sup>30</sup> di ay lah yi luk yaa caak fap di jamanee woteh beh, te fayú di ay lah pesa na dúmèh rë. »

*Waalí éeyë fë wona' Yéésú biti di ay húl, di koloh búudé rë*

*(Saame Maccée 20.17-19 ; Marka 10.32-34)*

<sup>31</sup> Filoon fi baaha, Yéésú hécèhté yutuud a taalibe yi sabboo a ana ya, won wa tih : « Síkírú ! Yen ee suu Yerusalem ra ee, te iña biníyú yonente ya sun fi so' mi Koy-bëe' rë béeb ay lah. <sup>32</sup> May tíkú ya' yi bëewë yëwú'd neh ra, te wa fi yaa ay soo ñaawal, solsa' so', tuulsa' so', <sup>33</sup> labisa' so' laraw, an soo hap húl. Te waali éeyë fë filoon fi húlí sè', may koloh búudé. » <sup>34</sup> Ndaa taalibe ya hómú yíih yee faha' ri waa won ra ; wona kúnté affi wa.

*Payi búumndë*

*(Saame Maccée 20.29-34 ; Marka 10.46-52)*

<sup>35</sup> Na leboh Yéésú Yéríkëe rë, deef lahte búumndí hómú took búk waala na saraatoh. <sup>36</sup> Kela' ri dúukélí bëewë në gétú rë, di meela'te yee lah ra. <sup>37</sup> Bëewë wonute ri biti Yéésú fi bëy Nasaret daa na ñee daaha. <sup>38</sup> Di fonje tígí daaha won tih : « Yéésú, sédí Dawit, yérém sè' ! »

<sup>39</sup> Bëewë kèllúu rë na wonu afa, fahuu biti dí héddeh, ndaa ri lukki fon na, na won tih : « Sédí Dawit, yérém sè' ! »

<sup>40</sup> Tígí daaha, Yéésú canke, kallirohte ri. Aya' ri ra, Yéésú meelte ri won tih : <sup>41</sup> « Fu faha' biti mi pagira ro yih ? » Di won tih : « Yíkëe, page ní illí sè' wërsëh, mi mín ot ! » <sup>42</sup> Yéésú won di tih : « Yeele, ngémú tahte fu wahte. » <sup>43</sup> Íllë yíppée wërsëh, di na ot. Di ñeete tal Yéésú na kañ Koope. Oluu bëewë yee lah ra, wa béeb na kañ Koope.

☆ 18:20 18.20 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 20.12-16

## 19

### *Haali Yéésú faam Sase*

<sup>1</sup> Yéésú haalte Yérikée na húus gina. <sup>2</sup> Daaha, húmú lahte bëyí hínú Sase ; daa ri kélfií yeekoh yi túmè, dí húmú yíkée alal. <sup>3</sup> Dí húmú faha' oli Yéésú, ndaa bi lúh rí, dí mínéh ríi ot af caagi bëewë. <sup>4</sup> Dí yíppée múkè, kèllèhté, lappe tal kilik, faha'i oli Yéésú fè ay ñeye daaha ra. <sup>5</sup> Laha' Yéésú tígí daaha ra, dí béyídté afi won Sase tih : « Yípee cép Sase ; mi wadti hanlire ro woteh. » <sup>6</sup> Sase yíppée cép, kúdté rí faami, hampe ri haneel a sos-keñ. <sup>7</sup> Bëewë maasuu ra béeb, yaa nebaay wa, tahte wa na wonu tih : « Bëyéé ay hanlire bakaaroh a ? » <sup>8</sup> Sase kolohte, won Yéésú tih : « Síkírée noo Yíkée, may on ñékídfé hatni yíní alal mi so' béeb, te bëyí mi liiltee rii nofa' mi beŋpe hélsí béeb, may rii nimilid' teemi wa iniil. » <sup>9</sup> Yéésú won dí tih : « Bëy faam fi bee múcúté woteh. Íi, bëyí bee bal non séttí Abraham. <sup>10</sup> Yúhí bití so' mi Koy-bëe', mi ac saami bëe' múuy dè, mi sèmlè' rí. »

### *Anili kélfëe déjéén sùrgë yí hélsí rë (Saame Maccëe 25.14-30)*

<sup>11</sup> Bëewë homute na síkírúu rí. Bi lebuu wa Yerusalem, te bëewë habuu bití Nguur ki Koope lenj cép, dí ñeya'te wa anili beh na léeh wë <sup>12</sup> won tih : « Húmú lahte bëyí non tal kélfë, dí hom koloh saañi gini wulte nda ri lah dín fè falu buuri gin wa raa, dí nimil. <sup>13</sup> Balaa ri saañ, dí dëekrèhté ow sabboo dí sùrgë yí, yedte ow di waa na béeb hanjar úris yínë, antee waa won tih : “Bëyí hélsí yeh, don légéyè' wë níi bín nimilaa mi ra.”

<sup>14</sup> « Bëyí bah, bëy gin wa húmú fahuuy ri, daa tah saya' ri ra, wa yejute i ow filooni nda bëewí yaa lah raa, won bití wa fahuuy bëyí baa buur. <sup>15</sup> Kaa'eeh bëe' falute buur, nimilte gin wa. Aya' ri ra, dí dëekrèhté sùrgë yé dí húmú déjéén wë úrisè rë, yúhí ñña tíkèh sun ra. <sup>16</sup> Bëe' déŋpí ac dfa won tih : “Bahaa, mi lahte hanjar úris sabboo sun fi bee déjéén fú sè' rë.” <sup>17</sup> Buura won dí tih : “Eera ! Fu sùrgíi wunte ! Hémm daa fu ñee woni so', fu panke yii yutuudi baa raa, mi yedte ro

fu kúf gin sabboo.” <sup>18</sup> Sùrgíi ana fa acce, won tih : “Bahaa, mi lahte hanjar úris iip sun fi bee déjéén fú sè' rë.” <sup>19</sup> Buura won dí fi baaha tih : “Do bal, mi yedte ro fu kúf gin iip.” <sup>20</sup> Sùrgë kay acce won tih : “Bahaa, úrsè déjéén fú sè' rë abeh ; mi húmú jok ri líil, mi dŋppe ri. <sup>21</sup> Súhë súh fú keñ ra daa tah mi kaañay ro. Fu bëya' yii fu yefay ri, te fu leca' yii fu sohay ri.” <sup>22</sup> Buura won dí tih : “Fu sùrgíi bosse ! May roo aattiyee unna won fu ra. Fu won neh mi bëyí súhté keñ, mi bëya' yii mi yefay ri, te mi leca' yii mi sohay ri a ? <sup>23</sup> Kon haala' yi níi fu wëtdëey hélsí sè' ? Tin bee nimila' mi bee ra mi laheh na yii tíkèh sun a ?”

<sup>24</sup> « Dí antee won sùrgë yé húmú daaha ra tih : “Nëefí bee díi na, don yed dí bëe' laha' sabboo ra.” <sup>25</sup> Wa wonu ri tih : “Bahaa, bëyí baa liiltee lah úris sabboo níi wocce !” <sup>26</sup> Dí won wa tih : “Mee ron won da ee bitih : bëyí ham yee yeru ri ra a ya' ana ay baatu. Bëyí pagay yii baaha nék, yii yutuuda laha' ri ra sah ay naafu. <sup>27</sup> Dí yii lenke kaa'oh yee ke so' fahuuy bití mi hen buuri wa ra, kélí wë deh, don hap wa húl fii sè'.” »

### *Haali Yéésú Yerusalem*

*(Saame Maccëe 21.1-11 ; Marka 11.1-11 ; Sanj 12.12-19)*

<sup>28</sup> Wona' Yéésú níi wocce ra, dí kèllèhté bëewë, wa ñéerúuté, dí na saañ Yerusalem. <sup>29</sup> Tíle' rí níi lebohte Betfase a Betani, hëbís danj Élíiffë rë, dí wolte ow ana di taalibe yi <sup>30</sup> won wa tih : « Pëyí gina fii bín. Don haale na raa, don ay naa dëef cúmbúr mbaam poku, bi ow yëegírëy rí. Lah pëkísí rí, don kom so' ri deh. <sup>31</sup> Ow meel don yee tah don na pëkísú rí rëe, lah wëní rí bití Yíkée daa sohla' ri. »

<sup>32</sup> Taalibe ya koluu daaha suute. Lahuu wa ra, wa dëefu ñña ti dëe wona' wa Yéésú rë nen. <sup>33</sup> Wa homu pëkísí cúmbürë, yíkëe yé wonu wa tih : « Yi tah don na pëkísú cúmbürë ? » <sup>34</sup> Wa wonu tih : « Yíkëe daa sohla' ri. »

<sup>35</sup> Wa anutee kom Yéésú cúmbürë, larute sabidoorri wa sun, habruute Yéésú yaagohte. <sup>36</sup> Dí na saañ, bëewë bëyute sabidoorri wa larute waala.



<sup>37</sup> Leba' ri Yerusalem, na cép danj Ëlíffë rë, keeñni mboolo mi taalibe ya béeb sosse níi sos, wa béyruté unni wa sun na njoobu Koope di kimtaanna olu wa ra béeb <sup>38</sup> na wonu tih : « *Koo-Yíkëe barkela buura dī wol ri ra ! Jaamma laha sun, Koo laha ndam di sunaa-sun !* »<sup>39</sup> Lahte farisenji húmú bëewë në, na wonu Yéésú tih : « Bahaa, wone taalibe yu héddëh ! »<sup>40</sup> Yéésú won wa tih : « Mee ron won da bitu wa héddëh rëe, la' ya ay waa tah ! »

### *Yee nay kate Yerusalem ra*

<sup>41</sup> Baata' Yéésú leboh Yerusalem níi rí otte ri ra, dī na looy af yee nay kate gina a bëewë filib ra, <sup>42</sup> na won tih : « Don fi bëy Yerusalem, don yúh yee nay ron one jaamma bisee woteh bee ra koon ! Ndaa mas, don mínih ríi ot. <sup>43</sup> Ay lah jamanii yéñké bitu kaa'oh yon ay ron geel, hac jul míirë, yégítëh rí, an don yejoh haa'. <sup>44</sup> Wa ay hap bëewë béeb húl, dakaya' gina níi la' ii tikëh sun la'. Yaa béeb bitu don yúhsúuy wahtaa ac Koope sëmlë'en rë. »

### *Yëeddë'í Yéésú filib Faam fi gaani Koope*

(*Saame Maccëe 21.12-17 ; Marka 11.15-19 ; Sañ 2.13-22*)

<sup>45</sup> Laha' Yéésú gina níi dī haalte baylii Faam fi gaani Koope ra, dī yampe na lík yaayoh ya homu na ra, <sup>46</sup> na won wa tih : « Koo wonay Téerëe bitih : “*Faam so' ac faam dagaa*”<sup>47</sup> a ? Ndaa don yíssuté rí “*faam lohoh*”<sup>48</sup> ! »

<sup>47</sup> Yéésú homa' Faam fi gaana faraah yëeddëe. Kélfë yí seeyoh ya, yëeddëh yí kootii Mëyíis a baha ya gina na saamu hawi húl, <sup>48</sup> ndaa wa húmú yíh dee nay wa rii pagee ra, af bitu bëy gina béeb húmú síkírúu rí nuffi wa.

## 20

### *Tígë dúhë' sañ-sañ Yéésú rë*

(*Saame Maccëe 21.23-27 ; Marka 11.27-33*)

<sup>1</sup> Lahte bis, deef Yéésú na yëeddë' filib Faam fi gaani Koope, na waare Uni Neba, kélfë yí seeyoh ya, yëeddëh yí kootii

Mëyíis a baha ya deefute ri daaha, <sup>2</sup> wonu ri tih : « Won fun sañ-sañ na paga' fu iña na pañ fu ra. Daa nah ro pañi wa ? »<sup>3</sup> Di won wa tih : « So' bal may ron meel yin yínë. Wëni së' : <sup>4</sup> bëtsë në húmú bëtis Sañ bëewë rë, Koope daa húmú nah ri mbée bëewë ? »<sup>5</sup> Tígí daaha, wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Yen won bitu Koope daa nah ri raa, dī ay yen meel yee tah níi yen gémúy iña won Sañ da. <sup>6</sup> Te yen won bitu bëewë daa nahu ri raa, bëewë ay yen tap la' níi yen húl, ndée wa béeb gémuté bitu Sañ yonente. »<sup>7</sup> Wa wonu Yéésú tígí daaha tih : « Fun yíh bëe' nah ri bëtis rë. »<sup>8</sup> Di nampee waa won tih : « Kon so' bal, mii ron won bëe' yed' so' sañ-sañ na paga' mi wa ra. »

### *Anili línëh yí reseña sohooru ra*

(*Saame Maccëe 21.33-46 ; Marka 12.1-12*)

<sup>9</sup> Filoon fi baaha, Yéésú ñeya'te bëewë anil na léeh wë won tih : « Laha' bëyí húmú yíp meey reseñ, yera'te ri ndalu, antee saañ baabi dī ay naa maañ. <sup>10</sup> Nona' reseña ra, dī wolte súrgë línëh yë në, nda wa yed' dī wodi. Ndaa laha' ri ra, línëh yë habute ri, labute ri labbi misikke, anutee rii yeris dī nimila'te ya' holonj. <sup>11</sup> Yíkíi meeya wolaatte súrgë kay. Laha' ri ra, wa labute ri labbi misikke, solute ri solli misikke, anutee rii yeris nimila'te ya' holonj. <sup>12</sup> Di wolaatte súrgë kay. Laha' dī fi baa ra bal, wa gaañute ri gaañni misikke anutee rii dúhíd' meeya.

<sup>13</sup> « Yíkíi meeya won tígí daaha tih : “May page yih ? Mi ot na ! May wole koy kee ke so' faha' mi níi faha' ra ; mín hen wa yed' dī cér.” <sup>14</sup> Ndaa séenúu línëh yë koy ka, wa wonu hanndal ki wa tih : “Lamoha abee kan ! Eyi yen hap dī húl, meeya hen bi yen.” <sup>15</sup> Laha' ri ra, wa yípútée rii ham, dúhruté rí meeya, hawute ri húl. »

Tígí daaha, Yéésú won bëewë tih : « Yíkíi meeya ay page línëh yí yaa yih ? <sup>16</sup> Di ay aye ayo, hap wa béeb húl, anti saam i línëh kay, yed' wa meeya. » Keluu bëewë unni yaa ra, wa wonu tih : « Yii baa famaayti lah ! »

17 Yéésú yeelte wa níi antee won tih : « Bíníyúté Téerée bitih :  
*“La'a habuu tabahoh ya  
 bití lahay njiriñ ra  
 daa millè' ham lasa.”*✠

« Unee ke Téerée baa faha' won yih ?  
 » 18 Yéésú baatte won tih : « Bëyí baboh  
 la'i baa béeb ay korsa', te la'a keen sun  
 ow ay rii dakaya' . »

### *Túmí buur*

(Saame Maccèe 22.15-22 ; Marka 12.13-17)

19 Yúhúu yéeddèh yí kootii Mëyíis a kélfè yí seeyoh ya bití Yéésú yulid' anili baa sun fi wa ra, wa na saamu dee nay wa rii habee wahtii baaha ra, ndaa wa kaañuy bëewë. 20 Tígí daaha, wa koluute olsohi Yéésú, yejute i ow tala. Bëewë nè bënbenfúu, ayuute ti bëewí júbúté nen, na fahuu fiirí Yéésú di won. Wa húmú saamu yii ay mín tah géernëer keen sun fi Yéésú. 21 Wa wonu ri tih : « Bahaa, fun yúhúté bití fu wona' kaah : fu yéeddè' yee naha' Koope ra kah-kah. Fu na yeeleeh ow jëmmí. 22 Kon won fun nda kootii yen ona'te bití Sesaar\* yeru túm mbée onaay. » 23 Ndaa bi yúh Yéésú yee nuffi wa, di won wa tih : 24 « Téebí sè' hélíis hanjar noo. » Yeruu ri hanjara, di meelte wa won tih : « Netli wa a tii wa daa na ? » Wa wonu ri tih : « Yí Sesaar. » 25 Yéésú won wa tígí daaha tih : « Kon yérí Sesaar yee laha' ri ra, don yed' Koope yee laha' ri ra ! » 26 Wa míníh rii ham di ñña won di fii bëewë rë. Yee won di ra kay éemíl wë éemílè níi tahte wa lahluy yii wonun wa.

### *Yii lenke koloh búudé*

(Saame Maccèe 22.23-33 ; Marka 12.18-27)

27 Filoon fi baaha, i sadusen, wa fa wonu bití koloh búudé lahay ra, ayute Yéésú nè, 28 wonu ri tih : « Bahaa, Mëyíis húmú túuycé yen bitih, bëyí húl hel beleb te deef bani belaa liiluyti lah koy, ñeedè wadtee lam belaa, saamid bahii tal. 29 Te kíilè, húmú lahte koy-yaay paana : bee baha waa na ra koodte, bani belaa liiluyti lah koy, di húlté. 30 Bee ñee na ra koodte

belaa, yee kat bahaa ra katte ri. 31 Bëyí éeyë fë ñeyilte kotta húlté. Na hen daaha níi wa fi paana ya béeb ñeyute kooda, húlté te ow lahay na koy. 32 Filoon fe, di fi belaa tahte bal húlté. 33 Kon leegi, yiin nay kolee bëewë búudé rë, daa nay lahee belaa waa na te wa béeb koorute ri ? »

34 Yéésú won wa tih : « Bëewë feey fi bee na koorantuu ; 35 ndaa bëewë yéñké bití Koope otte bití wa warutee koloh búudé, wa haal pesa na ac ra, bín fë rëe, wa ii kooranta'. 36 Wa ii míníl húl, wa ay madee a malaaka ya. Wa ay hene koyyi Koope, bi nay ri waa kèllé búudé. 37 Bití bëewë húlú rë ay kèllú búudé, Mëyíis teeba'te na yii lante filiñ Téerée na won di Koo-Yíkëe filiñ dúufé na njaaroh ra bití daa ri *“Koope fi Abraham, Koope fi Isaak, Koope fi Yakop”* ra. »✠ 38 Yéésú baatte won tih : « Kon Koope, di Koope fi bëewë húlú rë neh, di Koope fi bëewë na pesu ra ; ndée di dii na, wa fi éeyë yí yaa béeb lísúu pes. »

39 I ow di yéeddèh yí kootii Mëyíis bëyute una tígí daaha wonu ri tih : « Bahaa, wonu ñeete waal. » 40 Ow kaañlay rii meelil yin kay.

### *Buura Koo fal ri ra yi Dawit na ?*

(Saame Maccèe 22.41-46 ; 23.1-36 ; Marka 12.35-40)

41 Yéésú baatte won bëewë tih : « Ow mínè' won bití Buura Koo fal ri ra sédí Dawit díh ? 42 Di fi Dawit won filiñ téerée laha' yeekaa yi kañaa ya ra tih : *“Koo-Yíkëe won Yíkú sè' tih : Tooke hëbís sè', ya'i ñamaa fi so' deh, 43 níi bín nëy mú yíssée kaa'oh yu hen tikëe yí kottu ra.”*✠

44 Di fi Dawit deeké' rí Yíkëe rëe, kon Buura Koo fal ri ra mínè' hen sédí díh ? »

45 Bi na síkirúu rí bëewë béeb, Yéésú won taalibe yí tih : 46 « Lah mëytii yéeddèh yí kootii Mëyíis, wa fa tiléesúu a búub gaan, te wa fahuu bití wa woduun a ya' ana këemmë rë. Wa tookuu ñaanna kèllèh di íllyyë na daguu yëwúdfë Koope ra, te daa wa na débúu ñam bití ndaje lah. 47 Daa wa lukuu maañ d'añ ndah teeba'i

✠ 20:17 20.17 Saame Kañaa ya 118.22 \* 20:22 20.22 Sesaar :Bín fë, bëyí húmú hen buur di Rom béeb deekúu daaha. ✠ 20:37 20.37 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 3.6 ✠ 20:43 20.43 Saame Kañaa ya 110.1

affi wa, te añcañ, daa wa na beyu alalli belebba yaalli wa húlú rë. Daani wa nay lukee misik. »

## 21

*Sarahi belaa yaali húl rë  
(Saame Marka 12.41-44)*

<sup>1</sup> Filoon fi baaha, Yéésú béyídté afi, otte i yíkëe alal na beku hélíis ifi saraha filiḅ Faam fi gaani Koope. <sup>2</sup> Di otte belii yaala húlté bal, bi ñakke níi ñak, bekke na hanjar yutuud ana. <sup>3</sup> Di won tígí daaha tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee bitih : saraha yera' ñëkídí bee lahay yaal bee ra, luk yi bëewí kayya béeb lah solo. <sup>4</sup> Bëewí kayya béeb yeruu yee lukus alal mi wa ra, ndaa di filiḅ ñagi, belaa yera' iña laha' ri ra béeb, yee wad' dñi pesaa koon ra. »

*Poyi Faam fi gaani Koope a loola na ac fii rë*

*(Saame Maccëe 24.1-21 ; Marka 13.1-19)*

<sup>5</sup> Lahte bëewí na húmú wonu dee dama' Faam fi gaani Koope ra a la' yi wanna tabahuu ri ra, a iñi wunlaa ya hom na, yee jébélú bëewë Koope ra. Yéésú won wa tígí daaha tih : <sup>6</sup> « Bis ay lah, iña olu don yee ra béeb ay bëp níi la' ii tükëh sun la' kay. » <sup>7</sup> Bëewë meelute ri wonu tih : « Bahaa, yii baaha ay lahe kirih ? Yi nay teebee biti yii baa ee saañ lahe ra ? » <sup>8</sup> Yéésú won wa tih : « Mëytí ! Ow banay ron nofa'. Ow caak ay aya' tii so' won biti daa wa Kiristaa, mbée wahtaa lahte. Ndaa ngënë síkíríi wë. <sup>9</sup> Don keloh ban haa' gin a gin a ban tükëntë' af raa, ngënë tíití : iñyaa wadti laha laho paay, ndaa deefa túkkíi éldúnë laheh doom. » <sup>10</sup> Di baatte won tih : « Gin ay yejoh gin haa', nguur haa' a nguur ; <sup>11</sup> feey fa ay hégyëh hégyëh yí misikke, yaab a jérrí na kara' ay haal i íly feey fa ; kimtaanni títdë'té bal ay olu sun-Koo. <sup>12</sup> Ndaa balaa yaaha béeb rëe, af so' ay tah don habu don moklu. Don ay kúrú, don tëekdú këm filiḅ ílyyë na daguu yëwúddë Koope ra, wa aattiya' ron, don beku kasu. Don ay kúrú fii i buur a fii i gëernëer. <sup>13</sup> Iñyaa ay tah don seede yee yúhú don soo na

ra. <sup>14</sup> Kon yúhí biti don lahay yii sídúun don di yee nay ron layee ra, <sup>15</sup> ndée bín fë rëe, daa mi nay ron teebe yee nay ron wone ra, a nufa nay ron ri wonee ra, níi ow yínë sah di kaa'oh yon ii naa mín yin te wa ii ron mín lof. <sup>16</sup> Baappon sah a yaayyon, koy-yaayyon, mboko yon a kooyyon ay ron yaay ; i ow don na ay hawu húl. <sup>17</sup> Af so' ay tah bëewë béeb kaa' don. <sup>18</sup> Ndaa karal fen yínë sah ii kanoh affon. <sup>19</sup> Lah hébí híin, don ay múcée daaha. <sup>20</sup> Tíl níi don ot i soldaar giw Yerusalem raa, lah yúhí biti poyi gina lebohte.

<sup>21</sup> « Tígí daaha, bëewë nay home Yúdée rë heguun danjin, bëewë nay home Yerusalem ra wuloh, te bëewë nay home luufin ra banti haal gina. <sup>22</sup> Waalli yaaha, Koope ay keen sun fi bëewë, ti dee biníyúu iña filiḅ Téerëe rë béeb nen. <sup>23</sup> Mas belebba nay poke loo bín fë rë a yee nay bëpiré rë ! Ndée bëy gina béeb ay mok níi mok, ndah Koope ay teebea' neebi. <sup>24</sup> Wa ay hawu húl a jépíl, wa habu ñaam hasлуу filiḅ ginni kayya béeb, te bëewë yëwúdd' neh ra ay togisa' Yerusalem níi wahtii wa lah. »

*Nimili Koy-bëe'*

*(Saame Maccëe 24.29-35 ; Marka 13.24-31)*

<sup>25</sup> Yéésú baatilte won tih : « Ay lah iñi ay tíinnúu na'a, céyín fë a hulla na. Húni mboowaanna kísí fë ay tah affi bëewë feey fa béeb kúnëh pak ; <sup>26</sup> doole ya sun béeb ay bëlkísëh. Ay lah bëewí tíit níi maanndee húl ndah níbí yee nay lahe feey fa ra. <sup>27</sup> Tígí daaha, bëewë ay ot so' mi Koy-bëe' mi aye filiḅ nér, mi ñéerë' a doole a ndam gaan. <sup>28</sup> Don ot iñyaaha dale lah rek, lah kélíi don seh, don yúhí biti leñ ron múc. »

<sup>29</sup> Filoon fi baaha, Yéésú ñeyaatte wa léeh won tih : « Èlsíi tal kilik : <sup>30</sup> don ot dñi capuse rek, don yúhí biti lee ri lah koy. <sup>31</sup> Ti daaha nen, don ot iñyaaha lahe raa, lah yúhí biti Nguur ki Koope lebohte. <sup>32</sup> Mee ron won kaaf ka ra ee biti bëy jamanii bee ii múk te iñyaaha béeb

\* 21:32 21.32 Yerusalem poo kiil sabay iniil (40) filoon fe.

laheh\*. <sup>33</sup> Sun a feey ay múk, ndaa unni so' ii mēssí múk. »

<sup>34</sup> Yéésú baatte won tih : « Cēgí affon ! Keeññon banay dérkís ñammi nebba, hani misiga a iñi feey fi beh, toñeh bisi baa ay ron beettiye. <sup>35</sup> Di na haba' mbëp yak nen, yii baa ay beettiyee bëewë feey fa béeb daaha. <sup>36</sup> Cēgí affon, don dage Koope faraa, nda don mín lah doolii múcúun don iña nay lahe yaa ra béeb, te don mín cañ fii so' mi Koy-bëe'. »

<sup>37</sup> Yéésú enda' yēeddë' filiḅ Faam fi gaani Koope ; ndaa finíin lah raa, di saya' sun fi danj Eñíffë dí nee' na. <sup>38</sup> Te Koo yíil baab cúb rëe, bëewë béeb ayuu Faam fi gaani Koope síkírée rí.

## 22

### *Cañi Yudaas yaayi Yéésú*

*(Saame Maccëe 26.1-5, 14-16 ; Marka 14.1-2, 10-11)*

<sup>1</sup> Feedi mbúurú njeñe ya na wonuu Paak ra ee saañ lahe ra. <sup>2</sup> Kélfë yí seeyoh ya a yēeddëh yí kootii Mëyíis na saamu nufa nay waa hawee Yéésú húl rë, ndaa wa kaañuy bëy gina.

<sup>3</sup> Tígí daaha, Seytaane haalte Yudaas fa na wonuu Iskariyot te non taalibe yi sabboo a ana ya ra. <sup>4</sup> Daaha, Yudaas yíppée pay kélfë yí seeyoh ya na a kélfë yí wohoh yi Faam fi gaani Koope, wa peenute dee nay ri waa yaayee Yéésú rë. <sup>5</sup> Keeññi wa sosse níi sos, wa gapute ri héliis. <sup>6</sup> Yudaas tahte yee wonu wa ra, na anti saam wahtaa nay rii damaalee Yéésú níi ri yaay wa ri, te ow yégéh rë.

### *Míllëení Yéésú reer a taalibe yi*

*(Saame Maccëe 26.17-30 ; Marka 14.12-26 ; Sañ 13.21-30 ; 1 Korente 11.23-25)*

<sup>7</sup> Filiḅ feedi mbúurú njeñe ya, bisa na hawuu har fi Paaga ra lahte. <sup>8</sup> Yéésú wolte Peer a Sañ won wa tih : « Tíli don waaye reeri Paaga. » <sup>9</sup> Wa wonu ri tih : « Fu faha' biti fun waayuun dí tígí dih ? » <sup>10</sup> Di won wa tih : « Síkíríi ! Don haale gina raa, don ay tee'a' a ow yaal kúcf pen muluḅ. Lah ñéyí tala níi faam fa nay rii haale ra. <sup>11</sup> Don lah na raa, wëni yíkii faam fa tih : “Yēeddëhë daa nah fun meel ro lasa nay ñamee bani taalibe yi reeri Paaga ra.”

<sup>12</sup> Hen daaha raa, di ay ron teeḅ lasi gaani paa' sun, bi yugusute níi wocce : yii nay yen sohlee béeb ín në. Don ay waayee reeri Paaga daaha. » <sup>13</sup> Peer a Sañ suute, wa deefute iña béeb ti dee húmú wona' wa Yéésú rë nen. Daaha, wa waayute reeri Paaga.

<sup>14</sup> Laha' wahtaa ra, Yéésú a apootarri goorute na reeru. <sup>15</sup> Di won wa tih : « A dee faha' mi biti yen bok reeri Paagi bee ra, balaa wahtaa nay mii mokluu ra lah ! <sup>16</sup> Mee ron won da ee bitih : mii ñamil reeri Paaga níi iti fi teeḅuu Nguur ki Koope. » <sup>17</sup> Di beḅpe kaas béëñ tígí daaha, símpé Koope won tih : « Bëyí béëñí yeh, don wora' wa hanndal kon ; <sup>18</sup> te mee ron won ra ee : dala'te woteh, mii hanil béëñ níi bín nay ayee Nguur ki Koope ra. » <sup>19</sup> Filoon fi baaha, di beḅpe mbúurú, símpé Koope, lecsa'te ri, yedte taalibe yi won wa tih : « Mbúurii bee faan so', af ron tah mi yera' ri. Lah pégí yii beh, nérsëhí së'. » <sup>20</sup> Reeruu wa níi wocce ra, di yedte wa kaasi béëñë bal, won tih : « Kaasi béëñí bee daa yii hasa pokalsa' Koope a bëewë ñeya'te ri ñif mi so' ra. Wa ay keen ndah don. <sup>21</sup> Yúhí biti bëe' nay soo yaaye ra, funi daa boku loon ee. <sup>22</sup> Kaah biti so' mi Koy-bëe' mi wadtee húl ti di faha' ri Koope ra nen ; ndaa mas bëe' nay soo yaaye ra ! » <sup>23</sup> Tígí daaha, taalibe ya na meelantuu bëe' nay page yii baa filiḅ fi wa ra.

### *Bëe' lukki gaan ra*

<sup>24</sup> Filoon fi baaha, taalibe ya yefuute taasanta'i misikke hanndal ki wa, fahuu yúh bëe' wadti habuun biti daa ri lukki gaan waa na ra. <sup>25</sup> Yéésú won wa tih : « Buurri ginna daa na nootu bëewí kayya, kélfë yë saame tii sun fi bëewë. <sup>26</sup> Ndaa don waruy hena' daaha. Bëe' lukki gaan don na ra kay, wadti habaa a fi bëe' lukki yin da ; bëe' në túuyë' rë wadti habaa a fi súrgíi bëewë béeb. <sup>27</sup> Daa lukki gaan hanndal ki bëe' took na ñam ra a súrgëe tíkídf dí loona ra ? Di bee na ñam ra neh a ? Añcañ, mi man súrgë don na nen ! <sup>28</sup> Don fi yeh, don mësúy sëe hel na moklu so' bëewë rë. <sup>29</sup> Di yera' so' Baaso' Nguur ka, mi yera' ron ri daaha

bal : <sup>30</sup> yen ay bok ñam a han Nguur ki so', te ñon ay took ñaani Nguur ka, ñon ilíf talli sabboo a ana yi Israyel. »

*Woni Yéésú biti Peer ay taasa' yúhí*  
(Saame Maccëe 26.31-35 ; Marka 14.27-31 ; Sañ 13.36-38)

<sup>31</sup> Filoon fi baaha, Yéésú won Peer tih : « Simon, síkírèh sè' ! Seytaane ñanke nda ri mín rën hégyí ti di na níikè' befeb nen. <sup>32</sup> Ndaa mi ñagidte ro nda fu ñan soo súugèh. Te fu nimil soo na raa, lah one koy-yaayyu ya'. » <sup>33</sup> Peer won ñi tih : « Yíkèe, tígè nay fuu bekuu kasu ra, may naa beku ; fu hawun húl, may naa hawu. » <sup>34</sup> Yéésú won ñi tih : « Mee roo won ña ee Peer : fiisiin ki paan, fay taasa' biti fu yúh sè' níi hen waal éeyè. »

*Woni Yéésú taalibe yi biti wa koloh affi wa*

<sup>35</sup> Yéésú antee waa won béeb tih : « Wola' mi ron, ñon suute, ñon kúrúy hélíis, ñon kúrúy nafa a ñafad ra, ñon ñakute yin a ? » Wa wonu ri tih : « Fun ñakuy yin. » <sup>36</sup> Di won wa tígí daaha tih : « Iña lofisohte ! Dala'te woteh, bëyí lah hélíis kúrè, bëyí lah nafa kúrè ; te bëyí lahay ganaay wadtee yaay sabidoori lom yínè. <sup>37</sup> Yúhí biti Téerèe won sun fi so' tih : "Di kídeélúuté bëewí bossa na."\* Mee ron won ña ee biti yíi baa wadti laha laho, te ri lahte níi wocce. » <sup>38</sup> Taalibe ya wonu tih : « Yíkèe, jépíl ana ayee ee ! » Yéésú won wa tih : « Wona ñumpé ! »

*Dañi Yéésú sun fi ñani Èlíiffè*  
(Saame Maccëe 26.36-46 ; Marka 14.32-42)

<sup>39</sup> Yéésú antee koloh saañce ñani Èlíiffè ti merees nen, taalibe yi ñeyute tali. <sup>40</sup> Lahuu wa ñin fè rë, ñi won wa tih : « Dègí Koope toñeh ñon ay keene fiiri Seytaane ! » <sup>41</sup> Di helte wa daaha hécéhte yutuud, yekke na ñan Koope <sup>42</sup> won tih : « Baap, hém neba' ro, écciré guli coono fi bee wuloh so' ! Ndaa di mín ñii man béeb, yee nay lahe ra ñanan hen yee faha' mi ra, ndaa bee faha' fu ra. » <sup>43</sup> [Tígí daaha, malaaka di malaaka yi Koope céppé hílibí. <sup>44</sup> Keeña ñumpé ces, ñi na baatti ñan. Di opa' opoo níi opa'a

man ñif nen, na síit feey.] <sup>45</sup> Woca' ri ñan ra, ñi kolohte, nimilte taalibe yi na. Di ñeef wa súfúñú súfúñè níi wa na nee'u, <sup>46</sup> ñi won wa tih : « Don nee'u yih ? Kéli ñon ñan toñeh ñon ay keene fiiri Seytaane ! »

*Hami Yéésú*  
(Saame Maccëe 26.47-56 ; Marka 14.43-50 ; Sañ 18.3-11)

<sup>47</sup> Yéésú hom wona, lahte dúukéli bëewí ayute, ñeerúuté a Yudaas fa non taalibe yi sabboo a ana ya ra. Yudaas lebohte Yéésú, na faha' fëení. <sup>48</sup> Yéésú won ñi tih : « Yudaas, fu yahti ac yaayi so' mi Koy-bëe' rëe, fay soo fëené fëené è ? » <sup>49</sup> Bëewè ñeerúu a Yéésú rë, oluu wa yee na saañ lahe ra, wonu ri tih : « Yíkèe, fun beb jépíllí fun, fun yejoh wa haa' a ? » <sup>50</sup> Tígí daaha, ow yínè waa na paanke súrgí seeyohi gaana jépíl, lecce nufi ñamaa fa. <sup>51</sup> Yéésú won wa tih : « Yéddí ! Topaa baaha ! » Di lebbe nuf bëe', nufa wahte. <sup>52</sup> Di na anti won a kélfè yí seeyoh ya, kélfè yí wohoh yi Faam fi gaani Koope, a ñaha ya gina ayu hami ra tih : « Don ayuu yi ñeaha a jépíl a i duud hami so' man mi banndi nen ? » <sup>53</sup> Mi húmú homa' ñon na faraañ filí Faam fi gaani Koope, te ñon kaañuy soo ham. Ndaa wahtoon daa lah, elga onuu Seytaane doole sun fi so' ra. »

*Taasa'i Peer yúhí Yéésú*  
(Saame Maccëe 26.57-58, 69-75 ; Marka 14.53-54, 66-72 ; Sañ 18.12-18, 25-27)

<sup>54</sup> Wa habute Yéésú, kúrúté ri faam seeyohi gaana. Peer húmú filoonaa filoon, ñeete talli wa. <sup>55</sup> Lahte bëewí kéddúuté kíi filí faam fa, tookute na yoonnduu. Peer acce, tookke waa na. <sup>56</sup> Lahte bëlii légyé' faam fa otte Peer níi kii ké, yíidte ri níi won tih : « Bëyí bee bal non bëewí. » <sup>57</sup> Ndaa Peer taasa'te won tih : « Mi yéeh bëe' na wona' fu ra yaa ow ! » <sup>58</sup> Tíkèh yutuud, ow kay otte ri, won tih : « Do bal fu non bëewí. » Peer won ñi tih : « Mi noneh na dé' ! » <sup>59</sup> Hente kiis, ow kay ayilte, digidte uní won tih : « Lahte íl bal ! Bëyí bee non bëewí ; ndah ñi bëy Galile. » <sup>60</sup> Ndaa Peer won ñi tih : « Mi yéeh yee na won fu

ra do ! » Di hom wona, na mín rii lúsídf dē paan fiisohte. <sup>61</sup> Yíkēe yíssēhté Peer na, yeelte ri. Tígí daaha, Peer nérsēhté yee húmú won dī Yíkēe rē bití fiisiin ki paan, dī ay taasa' bití dī yúh rí níi hen waal éeyē. <sup>62</sup> Di antee d'úh éssín na looy looyi misikke.

*Dalaani mogi Yéésú*

*(Saame Maccēe 26.67-68 ; Marka 14.65)*

<sup>63-64</sup> Bēewē nē húmú wóhu Yéésú rē pokute illē, na labisuu ri, na ñaawlu ri, meelute ri wonu tih : « Fu yonente saa bal ? Wone bēe' laf do ra ! » <sup>65</sup> Wa wonute ri i won bos kay caak.

*Tēekrí Yéésú kēemí yēwúdfē*

*(Saame Maccēe 26.59-66 ; Marka 14.55-64 ; Sañ 18.19-24)*

<sup>66</sup> Yíilē' Koo ra, baha yi yēwúdfē, kélfē yí seeyoh ya a yēeddēh yí kootii Mēyíis tee'uute, tēekrúté Yéésú kēem, <sup>67</sup> meelute ri wonu tih : « Won fun nda daa fu Buura Koo fal ri ra raa. » Di won wa tih : « Mi won don bití daa mi, don ii soo gém, <sup>68</sup> te mi meel don, don ii soo tiil. <sup>69</sup> Ndaa, kola'te woteh, so' mi Koy-bēe', may took hēbís Koope fa mín bēeb rē, mi hom ya'i ñamaa fi. » <sup>70</sup> Wa bēeb wonu tih : « Kon fu Koy Koope a ? » Di won wa tih : « Don wonute ri, daa mi ! » <sup>71</sup> Wa wonu tígí daaha tih : « Yen ay pagilee seede yih ? Di d'úhídté rí búkí níi wocce ! »

## 23

*Kúrí Yéésú fí Pilaat*

*(Saame Maccēe 27.1-2, 11-14 ; Marka 15.1-5 ; Sañ 18.28-38)*

<sup>1</sup> Bēewē bēeb koluute, kúrúté Yéésú Pilaat gēernēerē nē, <sup>2</sup> na yabu ri iñyee wonu tih : « Di homa' daaha beke bēy gina nuf, kaddee wa yera' tūm, te ri tík afi Buura Koo fal ri ra. » <sup>3</sup> Pilaat meelte Yéésú won dī tih : « Daa fu buuri yēwúdfē ē ? » Yéésú won dī tih : « Fu wonte ri, daa mi ! » <sup>4</sup> Pilaat won kélfē yí seeyoh ya a bēewí kayya húmú nē rē bēeb tih : « Mi olay yii mín tah ow keen sun fi bēyí beh. » <sup>5</sup> Ndaa bēewē baatutee bēyídf unni wa sun na wonu tih : « Di ñeya' yēeddē' yí,

yahe nuffi bēewē. Di dala' Galile, ñeete Yúdēe bēeb níi rí lahte dee woteh. »

<sup>6</sup> Kela' Pilaat unni yaa ra, dī meela'te won tih : « Di bēy Galile woo ? » <sup>7</sup> Bēewē wonu ri tih : « Di dék nē kay ! » Pilaat yúhté bití Erot daa ílíf Galile fi baaha, te dī fi Erot húmú Yerusalem waalli yaaha, dī yeelte yeñ bēewē kúdf Yéésú dīi na.

<sup>8</sup> Ola' Erot Yéésú rē, keeña sosse níi sos, ndah ri húmú kelohte ban fi, te ri maañcee faha' oli. Di faha'te rii ot page kimtaan. <sup>9</sup> Di meelte ri yin caak, ndaa Yéésú tahay búkí dīi na. <sup>10</sup> Kélfē yí seeyoh ya a yēeddēh yí kootii Mēyíis digirute unni wa na yabu Yéésú yin caak. <sup>11</sup> Erot a soldaarri bal na ñaawlu Yéésú, bekute ri búubí wunte na kēekkēliyú rí. Filoon fi baaha, Erot yejaatte ri Pilaat na. <sup>12</sup> Erot a Pilaat na húmú tēfrēntíih kíi, ndaa dala'te yiin fin fa wa henute kooy.

*Tígí Yéésú húl*

*(Saame Maccēe 27.15-26 ; Marka 15.6-15 ; Sañ 18.39 níi 19.16)*

<sup>13</sup> Pilaat dēekrēhté kélfē yí seeyoh ya, baha ya a bēy gina, <sup>14</sup> won wa tih : « Don wonu ti bēe' komu ron so' bee ra yaha' nuffi bēy gina yahoo. Mi meela' ri fiyēn, ndaa mi olay yin di iña yabu ron dī ra. <sup>15</sup> Erot bal daaha, daa tah dī yeñ ri soo na. Bēyí bee pagay yii cal dī hawu húl. <sup>16</sup> Cēe mi labiroh ri laraw, mi yeris ri. » [ <sup>17</sup> \* ] <sup>18</sup> Ndaa wa bēeb na daañjuu wonu tih : « Hawe ri húl, fu d'úhrídf fun Barabaas. » <sup>19</sup> Di fi Barabaas húmú non bēewē na haa'uu njíttí gina ra, te ri húmú happe ow húl bal, daa tah ri téyú kasu.

<sup>20</sup> Bi faha' Pilaat yedfí Yéésú, dī beyaatte una, woni bití Yéésú pagay yin bos. <sup>21</sup> Ndaa bēewē baatutee daañjoh na wonu tih : « Daaye ri kurwah bal ! Daaye ri kurwah ! » <sup>22</sup> Pilaat beyaatte una waali éeyē fē won wa tih : « A ri pañ yii bosí bih ? Mi ollay ri yii cal hawaa húl. Cēe mi labiroh ri laraw, mi yeris ri. » <sup>23</sup> Ndaa wa na baatuu daañjoh na wonu tih : « Daaye ri kurwah bal ! Daaye ri kurwah ! » Daañjohi misiga kúreelēhté Pilaat <sup>24</sup> níi ri tahte pagri wa yee fahuu wa

\* **23:17** 23.17 Bēewē húmú ñeyaatu unni yee bín fē wora'i wa bēewē rē, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : Lahaa feedi Paak bēeb, Pilaat wadtee d'úhrídf bēy gina ow yíné kasu, yeris ri.

ra. <sup>25</sup> Tígí daaha, Pilaat d'úhídté Barabaas fa fahuu wa bití daa yed'fun ra, dí fa yahi nuffi bëewë a hap ow húl daa húmú tah ri téyú rë, yed'da'te wa Yéésú.

*Kúrí Yéésú tígë nay rii hawuu húl rë  
(Saame Maccëe 27.32 ; Marka 15.21)*

<sup>26</sup> Na kúru soldarra Yéésú tígë nay rii hawuu húl rë, wa tee'uute a bëyí dék Siren, hínú Simon, deef dí kola' meey. Wa habute ri, enute ri kurwaha, ñeyrúte rí filoon Yéésú. <sup>27</sup> Ow caak ñeyute filoon Yéésú. Beleb caak húmú filib fi wa, na fogu ri na hawuu. <sup>28</sup> Yéésú yíssëhté waa na, won wa tih : « Don fi belebfi bëy Yerusalem, ngënë lëeyí së', lëeyí affon a koyyon ! <sup>29</sup> Jamanu ay lah, bëewë won tih : "Lahute sos-keñ, belebba mínih pok loo ra, yee mësúy lah koy, yee mësúy kúu rë !" <sup>30</sup> Tígí daaha, bëewë ay nah danja keen sun fi wa, won dúngë súuy wë. <sup>31</sup> Kilik hilsid daa míntí henu dee raa, mas kilik sühíd ! »

<sup>32</sup> Soldarra kúreelúuté banndi ana bal, yi ay hawu húl a Yéésú.

*Daayi Yéésú kurwah*

*(Saame Maccëe 27.33-44 ; Marka 15.22-32)*

<sup>33</sup> Lahuu wa tígë në wonuu Këen-af ra, wa daayute Yéésú kurwah. Wa daayaaluute banndi yi ana ya bal : bëyí yínëe paa'te Yéésú ya' ñamaa, yínëe paa'te ri ya' sugu. <sup>34</sup> Yéésú won tígí daaha tih : « Baap, baale wa, ndée wa yíih yee na pagu wa bee ra. » Soldarra púlúfuté búubí Yéésú, woruute wa hanndal ki wa. <sup>35</sup> Bëewë cagute na olsuu. Kélfë yí yëwúdfë na ñaawlu Yéésú wonu tih : «

Di sëmlëey i ow kay woo ? Di sëmlëe afi bal hena bití daa ri Buura Koo fal ri ra kaah ! » <sup>36</sup> Soldarra na ñaawlu ri bal. Wa beyute bineegar, lebuute ri na fahuu hënní, <sup>37</sup> wonu ri tih : « Hena bití daa fu buuri yëwúdfë rëe, sëmlëe afu ! » <sup>38</sup> Wa bíníyúte unni yee yeedda' ki afa sun : « Bëyí bee daa buuri yëwúdfë. »

<sup>39</sup> Banndii yínëe hom sun fi kurwahi, na sol Yéésú won dí tih : « Fu won neh daa fu Buura Koo fal ri ra a ? Sëmlëe afu, fu sëmlë' fun na bal ! » <sup>40</sup> Ndaa banndii yínëe

na won afa tih : « Do fu kaañce Koope dé' ! Doni bëyí bee daa boku daan ee. <sup>41</sup> Bi yen wadte : yen yínlu ña pagu yen da kat ! Ndaa dí fi bee pagay yin bos. » <sup>42</sup> Di antee won tih : « Yéésú, lah hele nuf soo na bití fu took Nguur ku. » <sup>43</sup> Yéésú won dí tih : « Mee roo won kaaf ka ra ee : woteh fee Koo beh, fay home soo na Aljana. »

*Húli Yéésú*

*(Saame Maccëe 27.45-56 ; Marka 15.33-41 ; Sañ 19.28-30)*

<sup>44-45</sup> Laha' na' leelu af ra, gina béeb ñúussé túd níi mitte wahtu éeyë. Rídi bídí Faam fi gaani Koope dap tígí selaa níi sela ra, dadte dala'te sun níi feey, bisëlsë'té ana. <sup>46</sup> Yéésú daasse fon tígí daaha won tih : « Baap, mi tíkké coonaa fi so' ya'u. » Wona' ri unni yaa níi wocce ra, dí yed'fohte lússé. <sup>47</sup> Ola' kélfíi soldara yee lah ra, dí kañce Koope won tih : « Bëyí bee bëyí júbpé kaah ! » <sup>48</sup> Oluu bëewë maasuu ra yee lah ra, wa tíkúte ya' yi wa affi wa na looyu na nimilu faam. <sup>49</sup> Kooyi Yéésú béeb cagu hanndal na olsuu yee lah ra. Belebba húmú ñéerúu a Yéésú dala'te Galile ra húmú filib fi wa.

*Haji Yéésú*

*(Saame Maccëe 27.57-61 ; Marka 15.42-47 ; Sañ 19.38-42)*

<sup>50-51</sup> Lahte bëyí dék Arimate di Yúdee, hínú Suseef, dí non baha yi bëy këemí gaani yëwúdfë. Di bëyí bahte te júbpé, te ri na húmú sehaaloh ayi Nguur ki Koope. Húlë tíkú baha ya Yéésú rë, dí ñéerëey në. <sup>52</sup> Di payte Pilaat na meelte ri búudé fí Yéésú. <sup>53</sup> Tahra' ri Pilaat ra, dí nuulidte búudé fë kurwaha, líiwte rí perkal, kúdté rí dappe ri kolom ki yotu loo la', bi yéjké bití búudé hëcdfúy në. <sup>54</sup> Wahtu ya tas balaa bisa na hílsúu yëwúdfë rë lah caaklilay. <sup>55</sup> Belebba na húmú ñéerúu a Yéésú dala'te Galile ra, ñeyute tal Suseef, wa olsuute nuja, olute deef fëndúu búudé fí Yéésú rë. <sup>56</sup> Wa nimilute faam, waayute i yin heñlaa a laakkoloñ, yugusii búudé fë. Laha' bisi hílsëe rë, wa hílsúuté ti di túuyúu rí nen.

## 24

*Kolohi Yéésú búudé*  
(Saame Maccèe 28.1-10 ; Marka 16.1-8 ; Sanj 20.1-10)

<sup>1</sup> Díméesè, belebba koluute miir-miirin, kúrèelúuté iñi heeñlaa ya húmú waayu wa ra, suute tígè hacuu Yéésú rë. <sup>2</sup> Lahuu wa ra, wa olute biti la'a húmú kúnúu búk luuya ra píníjúté hatin. <sup>3</sup> Wa haalute, wa deefuy na búudé fí Yéésú-Yíkèe, <sup>4</sup> affi wa kúnèhté. Ow ana yi bekuu búubbi na tak feeñiyuute wa tígí daaha. <sup>5</sup> Belebba tiitúté, líhúté púkkí wè feey. Bëewè wonu wa tígí daaha tih : « Bèyí ee pes da saamuu dí filib bëewè húlú rë ? <sup>6</sup> Yéésú inih nè, dí kèllúté búudé. Nérsii yee húmú won dí ron homa' ri Galile ra biti <sup>7</sup> dí fi Koy-bèe' wadtee yaayu bakaaroh ya, dí daayu kurwah, waali éeyè fè filoon fi húlí dí koloh búudé. » <sup>8</sup> Tígí daaha, wa nérsúuté unna húmú won Yéésú rë.

<sup>9</sup> Belebba koluute luuya daaha suute, bíllúté iñyaaha béeb apootarri sabboo a yínè yè a bëewí kayya na húmú ñéerúu a Yéésú rë béeb. <sup>10</sup> Belebba yaa húmú Mari fi bëy Makdalaa, Saan, Mari yaafi Saak a i beleb kay. Bíllúu wè apootarra ra, <sup>11</sup> wa habuu biti belebba yíih iña na wonu wa ra, tahte wa gémúy wè. <sup>12</sup> Filib fi baaha, Peer nampee múkè luuyin. Laha' ri yérèntèhté rë, dí deef na boyya kut. Di nimilte faam éempé ní éem di yee lah ra.

*Feeñiyohi Yéésú taalibe ana di waali Emayus*

(Saame Marka 16.12-13)

<sup>13</sup> Yiin fi baaha, lahte taalibe ana yi na suu gina na wonuu Emayus ra, bi hécèhté a Yerusalem yii mitte tíl wahtu ana, <sup>14</sup> na gonlu sun fi iña lah ra béeb. <sup>15</sup> Wa homu gonla unni wa na béyrèh sun, Yéésú dabpe wa waala ñéeré'té a wa. <sup>16</sup> Wa olute ri, ndaa lahte yii úmpé wè ní wa yúhsúuy rí. <sup>17</sup> Di won wa tih : « Don gonlu yi waala ? » Wa yípútée cañ, kanammi wa sífúñcé ní sífúñ. <sup>18</sup> Ow di waa na hínú Kelewofaas won dí tih : « Doni afu kut di Yerusalem daa yíih yee lah waalli yee ra maan ? » <sup>19</sup> Yéésú won wa tih : « Baaha yi daaha ? » Wa tahute wonu tih : « Fu kelaay yee kat Yéésú fí bëy Nasaret ra a ? Di húmú

yonentii lahte sañ-sañ di pagad a wonad fii Koope a fii bëewè béeb. <sup>20</sup> Kélfè yí seeyoh yi yen a njiittí yen kúrúte rí faam buur, dí aattiyuute húl, daayute kurwah. <sup>21</sup> Fun lahute yaakaar biti koon daa ri nay sëmlée Israyel ; ndaa see' ! Di filib fi baaha, iñyaaha lahte hente waal éeyè woteh te ow olay yin. <sup>22</sup> Añcañ, i beleb di fun na éemilúté fun. Wa payu luuyin miir-miira oroh, <sup>23</sup> wa oluy búudé fí Yéésú, wa ayute bíllúté fun biti i malaaka feeñiyuute wa, wonute wa biti dí ee pes da. <sup>24</sup> Filoon fe, i ow di fun na payute, olute biti iña wonu belebba ra béeb lahte. Di fi Yéésú nék, wa oluy ri ! » <sup>25</sup> Yéésú won taalibe yi ana ya tígí daaha tih : « Lúh-nuffi yeh ! Don gémúy iña wonu yonente ya ra gémè doom a ? <sup>26</sup> Buura Koo fal ri ra wadtee ñee coono fi bah, anti haal ndami. » <sup>27</sup> Di na an waa poysiid iña bíníyú sun fi ra béeb, dala'te kootii Mèyíis, ñeete tééré yè bíníyú yonente ya ra béeb.

<sup>28</sup> Tíllúu wè ní wa lebuute gina na suu wa ra, Yéésú na bënbenðèh baret, <sup>29</sup> ndaa wa caguute ri wonu tih : « Fu saañ dih ? Tase fun na deh ! Na'a yèellèhté te Koo ee saañ elke ra. » Tígí daaha dí ñéeré'té a wa, wa suute faam. <sup>30</sup> Wa tooku reer, Yéésú bebpe mbúurú simpé Koope, lecsa'te ri yedte wa. <sup>31</sup> Affi wa kúnsèhté tígí daaha, wa yúhsúuté rí. Ndaa ri hente mes, wa olluy ri. <sup>32</sup> Wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Yii baa daa tah keeñni yen sos ní sos na won dí a yen waala, na poysiid yen iña bíníyú Téerèe rë ! »

<sup>33</sup> Wa yípútée koloh, nimilute Yerusalem. Lahuu wa ra, wa deefute apootarri sabboo a yínè yè a bëewè nè ñéerúu a wa ra tee'uute. <sup>34</sup> Wa wonu taalibe yi ana ya tih : « Yíkèe kèllúté búudé kaah ! Di feeñiyohite Simon. » <sup>35</sup> Wa fi ana yi yaa bal bíllúté wè yee lah waala ra a dee yúhsúu wè rí na lecsa' ri mbúurèe rë.

*Feeñiyohi Yéésú taalibe ya*

(Saame Maccèe 28.16-20 ; Marka 16.14-20 ; Sanj 20.19-23 ; Tíledí apootarra 1.6-11)

<sup>36</sup> Taalibe yi ana ya homu wona, Yéésú hente jalañ fii wè béeb, won wa tih : «



Cèlírí yaawe ! Hémú jaamma ! » <sup>37</sup> Ndaa wa tíitú tíitè ní affi wa kúnèhté ; wa habuu biti koon yaa yébitèh. <sup>38</sup> Yéésú won wa tih : « Don tíitú yih ? Haala' yi ní don na lahu nuf ana ? <sup>39</sup> Èlsú ya' yi so' a kotti so' : yaa so' kay ! Lébí faan so' don olsoh ! Yébitèh na lah bo' faan ti so' nen a ? » <sup>40</sup> Wona' ri wa iñyaa ra, dí teeḅpe wa ya' yi a kotti. <sup>41</sup> Sosi keeña a éemè homuu wa ra, tahte wa míníh ríi gém doom. Tígí daaha, dí meelte wa won tih : « Don lahute yii ñamun dee a ? » <sup>42</sup> Wa yerute ri koy jén hütú. <sup>43</sup> Di ḅeḅpe jéné ñampe ri fíi wè.

<sup>44</sup> Di antee waa won tih : « Húmú homa' mi leeloon ra, mi wonte ron unni yeh : “Iña wonu sun fi so' filíḅ kootii Mèyíis a tééré yí yonente ya a Téeríi kaña ya ra ḅééḅ wadtee lah.” » <sup>45</sup> Tígí daaha, Yéésú paḅke ní affi wa kúnsèhté, wa yúhuté yee won Téerèe rë. <sup>46</sup> Di won wa tih : « Bíníyuté biti so' mi Buura Koo fal ri ra, mi wadtee mok ní mok, te waali éeyè fè filoon fi húlí sè', may koloh ḅúudé. <sup>47</sup> Te dala'te Yerusalem, heetta èldúnè ḅééḅ warutee waariyu di tii so', wa lof pesad Koope baal wa bakaadfi wa. <sup>48</sup> Don daa seede yi so'. <sup>49</sup> Te so' mi beh, may cépíd sun fon Ruuh-Peseḅ fa húmú gap don Baaso' ra. Don nék, ngènè kèlíi Yerusalem dee ní doolaa nay kolee sun ra cép don na. »

<sup>50</sup> Filoon fi baaha, Yéésú kúdté wè waal Betani, ḅéyídté ya' yi na barkel wa. <sup>51</sup> Di hom barkeli wa na taka' a wa, Koo ḅéyídté rí kúdté rí hëbísí sun. <sup>52</sup> Wa fi taalibe ya jaamiyuute ri anutee nimil Yerusalem, keeññi wa sosse ní sos. <sup>53</sup> Faraah wa homuu filíḅ Faam fi gaani Koope wa símé rí.

## Uni Neba bíní Sanj ra Kúnsëe

Di baahi jaŋaa Sanj fa non apootarri sabboo a ana yi Yéésú rë daa bíní téerüi Uni Nebi bee, ndaa biti daa ri bíní rí wonuy filiḅ. Di fi Sanj nék, bínité iñi yéŋké biti Marka a Maccëe a Lúkkë bíníyúy wë, ndaa iña wonu wa ra caakke yi daa wa bok mante (1.19-28 ; Saame Maccëe 3.1-12 ; Marka 1.1-8 ; Lúkkë 3.1-8).

Sanj wonte biti Yéésú daa Un Koope, te Una a Koope daa mësúu hom. Uni baa daa ac dékké a bëewë, onte bëewë gémuḅ dīi na ra níi wa henute koyyi Koope (1.1-18). Di wonte biti Yéésú daa bëe' Koope wol ri èldúnë rë (6.29 ; 17.3).

Filib téerüi beh, Yéésú wonte biti daa ri ñama na ona' pes ḁa (6.35), daa ri niñi èldúnë (8.12), daa ri waala, daa ri Kaaf ka, daa ri na ona' pesa (14.6), daa ri níirëhi kah-kah fa (10.11).

Sanj wonte sun fi :

- yii lenke iñi éemilë' yë paŋ Yéésú teeḅa'i biti daa ri Koy Koope ra (2.1-11 ; 4.46-54 ; 6.1-21),
- yii lenke tee'a'i Yéésú a Nikodem (3.1-21),
- yii lenke belaa dék Samari ra (4.1-42),
- yii lenke lëfëñidë Betsataa (5.1-18),
- yii lenke bëe' límúu búumíḁ ḁë (9.1-7),
- yii lenke wahtaa nay kolee Yéésú feey fi bee saañ ḁeefri Boffa ra (14.28 ; 16.5-11),
- yii lenke biti bëyí fí faha' yúhí Boffa ñeya' Yéésú në, ay rii yúh rë (14.6 ; 16.26),
- a yii lenke ḁaŋa ḁagíḁ ḁi taalibe yi, ḁeŋéenté wë Boffi ra (17.1-26).

Bëyí fí jaŋi téerüi bee bëeḅ ay ot biti ow mínëh yúh Boffa te ri ñeyeeh Yéésú në, ḁi fa daa Koy ka ra. Bëyí fí ot Koy ka, otte Boffa.

### *Bëe' na wonuu Una ra*

<sup>1</sup> Dalaana ḁeef Una na ; Una a Koope daa húmú, te ḁi fi Una Koope. <sup>2</sup> Una a Koope daa húmú dalaana. <sup>3</sup> Koope ñeya'

dīi na, sakke iña bëeḅ ; lahay yii sakute te ñeyay dīi na. <sup>4</sup> Pesa hom dīi na, te pesi baa daa niñi bëewë. <sup>5</sup> Niñi na ḁaḁ ñúusë, ñúusë habay ri.

<sup>6</sup> Koo húmú wolte bëyí hínú Sanj\*. <sup>7</sup> Sanj acce seedii niñi, nda ḁi mín tah bëewë bëeḅ gémuḅ. <sup>8</sup> Di a faanaŋ fi, ḁi niñi neh ; seedii niñi daa tah ri koloh. <sup>9</sup> Niñi bah, daa niñi kah-kah fa yéŋké biti ac èldúnë niñi bëewë bëeḅ rë.

<sup>10</sup> Una húmú èldúnë. Koo ñeya' dīi na sakke èldúnë, añaŋ, bëy èldúnë yih ri. <sup>11</sup> Di ac mboko yi na, ndaa mboko yi síkirúuy ri. <sup>12</sup> Añaŋ, kaa'eeh lahte bëewí síkirúuté ri, te gémuḁté ri. Te ḁi onte bëewí yaa bëeḅ níi wa henute koyyi Koope. <sup>13</sup> Wa henuuy koyyi Koope di pagad yaal a beleḅ. Di yii ow daa faha' ri neh bal. Èe-ëe' ! Koo daa paŋ níi wa henute koyyi.

<sup>14</sup> Una hente ow, ḁi dékké filiḅ fi yen, ñéerë'té a kaah koceec a malli mínëh ḁúm, yen na olu. Yen olute ndama liil ri Koo Boffi na ra, ndama yeḁ Boffa Koy ka laha' ri yínë kut ḁa. <sup>15</sup> Sanj fa seedeyid ḁi ra, húmú bëyíḁté uni sun won tih : « Bee daa bëe' na húmú wona' mi ron ra bitih : lahte bëyí ee ac filoon so' ra, ḁi luk soo gaan fap, ndah balaa mi ac, ḁeef ḁi húmú në. » <sup>16</sup> Malla kúḁ ḁi mínëh ḁúm ḁë, ḁi onte yen na yi caakke níi caak. <sup>17</sup> Koope ñeya' Mëyíis në pokke Kootaa, ñeyíḁté mal a kaah Yéésú-Kiristaa na. <sup>18</sup> Ow èllëy Koope. Koy ka yínë kut daa èlíd ḁi, te ḁi fi baa Koope. Di fa hom a Boffa ra daa teeḅa' ḁee man ḁi fi Boffa ra.

### *Woni Sanj Batis biti ḁi Kiristaa neh*

(Saame Maccëe 3.1-12 ; Marka 1.1-8 ; Lúkkë 3.1-18)

<sup>19-20</sup> Sanj seedeya' Yéésú ḁeh : kélfë yí yëwúḁḁë homu Yerusalem wolute seeyoh ya a bëy tali Léwí Sanj na nda meel ḁi ḁi fi baa daa ri wa. Meeluu wa ri ra, ḁi ḁapay dara, seedete won tih : « So' mi Buura Koo fal ri ra neh ! » <sup>21</sup> Wa meelaatute ri wonu tih : « Kon fu wah ? Fu Èelí è ? » Di won wa tih : « Èe-ëe', mi Èelí neh ! » Wa wonaatu ri tih : « Daa fu yonentaa a ? » Di won wa tih : « Di so' neh dé' ! » <sup>22</sup> Wa míllúu rí won tih : «

\* 1:6 1.6 Sanj fa na wonuu dee ra daa ri Sanj Batis.

Kon daa fu wah ? Won fun bëe' hen fu ra, nda fun lah yii léhínún bëewë wolu fun da. » <sup>23</sup> Sanj lofa'te wa a unna húmú won yonente Isayii ra, won wa tih : « Daa mi una húmú dofoh luufa na won bitih : "Dëd'dí Yíkëe waala níi júb." »

<sup>24</sup> I farisenj húmú filiḅ bëewë wolu Sanj na ra. <sup>25</sup> Wa yabaatute na meelu ri wonu tih : « Fu won ti fu Buura Koo fal ri ra neh, fu Éelí neh te fu yonentaa wadti ac ra neh. Kon yi tah fu na bëtís bëewë ? » <sup>26</sup> Sanj won wa tih : « Mi hom bëtsë' bëewë a muluḅ ; ndaa lahte bëyí ee filiḅ fi bëewë deh, te don yíih rí. <sup>27</sup> Di ee ac filoon so' ra ndaa mi haayayti liil kotti†. »

<sup>28</sup> Yii baa laha' énfí laahi Yurdenj di Betani‡, tígë nè bëtsë' Sanj bëewë rë.

### *Har fa yera' Koope sarah ra*

<sup>29</sup> Kéy fín fë, Sanj ot Yéésú na ac díi na, dí yíppée won tih : « Élí ! Bëyí bee daa har fa nay yeree Koope sarah§, hosii bakaadfi bëy éldúnë rë ! <sup>30</sup> Daa ri bëe' na húmú wona' mi ron ra bitih : lahte bëyí ee ac filoon so' ra, dí luk soo gaan fap, ndah balaa mi ac, deef dí húmú nè. <sup>31</sup> So' mi bee sah, mi húmú yéeh bëe' wad díi hen koon da, ndaa yee kúf aya ac mi, ma na bëtsë' muluḅ ra, dí biti koyyi Israyel yúh rí. »

<sup>32</sup> Sanj wonaat tih : « Mi otte Ruuhi Koope kola'te sun céppé sun fi man bédú nen, hompe díi na. <sup>33</sup> Mi húmú yéeh bëe' wad díi hen koon da, ndaa Koope fa wol so' bëtís a muluḅ ra húmú won so' tih : "Fay ot Ruuha cép hom ow na ; bëyí baa nay bëtsée a Ruuh-Pesenj." <sup>34</sup> Te so' mi Sanj mi otte yii baaha, te mi seedete biti bëyí baa daa Koy Koope. »

### *Taalibe ya débúu ñee tal Yéésú rë*

<sup>35</sup> Kéy fín fë, Sanj ayaatte tígë húmú wë aa' fin ra, cañke a ow ana di taalibe yi. <sup>36</sup> Ola' ri Yéésú na roommbiil, dí won tih : « Élí ! Bëyí bee daa har fa nay yeree Koope sarah ra ! » <sup>37</sup> Keluu taalibe yi ana ya unni yah, wa ñeyute tal Yéésú. <sup>38</sup> Heelta' Yéésú otte biti wa ñeyu tali ra,

dí meelte wa won tih : « Don saamu yih ? » Wa dëekúuté rí a tii bëyí nè yeeddë' Unni Koope, wonu ri tih : « Rabbi, fu dék dih ? » <sup>39</sup> Di won wa tih : « Éyí don ot. » Tígí daaha, bi deef na'a konte, wani Yéésú ñéerúuté, wa yúhúté tígë dék dí rë, wa yeelutee díidë' caan fi bisa a dí.

<sup>40</sup> Anndere koy-yaafi Simoj Peer, non bëewí ana ya keluu wa unni Sanj, wa ñeyute tal Yéésú rë. <sup>41</sup> Di débpi pay saami Simoj, won dí tih : « Fun olute Mésúifé ! » (Iti fi tii baa daa ri Kiristaa mbée Buura Koo fal ri ra.) <sup>42</sup> Anndere kúdté Simoj Yéésú nè. Yéésú yeelte Simoj níi won dí tih : « Daa fu Simoj, koy Sanj ; dala'te woteh, fay dëekúu Sefaas. » (Iti fi tii baa daa ri : Peer. Iti fi tii Peer daa : la').

### *Filíp a Natanayel*

<sup>43</sup> Kéy fín fë, Yéésú hampe waali Galile. Laha' ri ra, dí tee'a'te a Filíp, won dí tih : « Aye fu ñee tal so' ! » <sup>44</sup> Filíp dék Betsaydaa, bani Anndere a Peer daa boku gin. <sup>45</sup> Di fi Filíp nampee pay otte Natanayel, won dí tih : « Fun olute bëe' nè wona' Mëyíis téerii Kootaa ra, bee na wonuu yonente ya Téerëe rë : yaa Yéésú fi Suseef, bee dék Nasaret ra. » <sup>46</sup> Natanayel won dí tih : « Yin wun mín dúh Nasaret nagajek a ? » Filíp won dí tih : « Yen saañ fu tikíd afu íl ! » <sup>47</sup> Wa beyute waala na suu. Ola' Yéésú Natanayel na ac díi na, dí won dí tih : « Bee daa koy ki Israyel tígí-tígí, bi yéeh nofa' ow ! » <sup>48</sup> Natanayel won dí tih : « Fu yúhë' së' dih ? » Yéésú loffe ri won tih : « Homa' fu tal eena deef Filíp dëekëy rë doom ra, mi otte ro. » <sup>49</sup> Natanayel bëyídté uni won tih : « Bahaa, kon daa fu Koy Koope ! Daa fu Buuri Israyel ! » <sup>50</sup> Yéésú won dí tih : « Wona won mi ro biti mi otte ro tal eena ra, daa tah fu gém ë ? Fay ot yi luk baa éemilë'. » <sup>51</sup> Di antee baat won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : don ay ot sun-Koo kúnsëh, malaaka yi Koope lawe sun cépé, aye so' mi Koy-bëe' nè. »

✧ **1:23** 1.23 Saame Isayii 40.3 † **1:27** 1.27 mi haayayti liil kotti :Di gerek, biníyú deh : te mi yinte sah pëkísi níh yí ñafadfi. ‡ **1:28** 1.28 Betani :Betani fi bee bokaaya a bee dékú Lasaar a Martaa a Mari ra. § **1:29** 1.29 har :Di gerek, biníyú deh : koy har.

## 2

### *Kilëegë lah Kanaa ra*

<sup>1</sup> Waal ana filoon fi baaha, kilëek lahte Kanaa di Galile. Yaafi Yéésú húmú nè. <sup>2</sup> Yéésú a taalibe yi bal dëekuté kilëegë, wa ayute. <sup>3</sup> Dúmë' béeñë ndaje ma ra, yaafa nduñutte Yéésú baaha won dī tih : « Wa lahluy béeñ. » <sup>4</sup> Yéésú won dī tih : « Síkirëh sè' yaa ow ! Fu faha' biti mi paga yi te wahtii so' lahay doom ? » <sup>5</sup> Yaafa payte won koy-pagoh ya tih : « Yii won don dī béeb, lah pëgí rí. » <sup>6</sup> Deef lahte yaad pëenë yí yugusuu la' húmú nè, yi yëwúddë yahti bukutoh raa efuu na. Bina-bina waa na béeb wadtee mín sod binwaar iniil mbée pëenë. <sup>7</sup> Yéésú won koy-pagoh ya tih : « Néhi yaadfi yee muluñ. » Wa nehute yaadfa ní líiffé pew. <sup>8</sup> Tígí daaha, Yéésú won wa tih : « Leegi éfi nè mulaa don kom koy ki gaana. » Wa pagute yii baaha. <sup>9</sup> Díkísë' koy ki gaana efa, deef mulaa yíssëhté béeñ. Di yéeh tígë koluu koy-pagoh ya béeñë rë, ndaa wa fi yaa yúhú. Tígí daaha, koy ki gaana dëekké yíkii kilëegë <sup>10</sup> won dī tih : « Ndaje mi lah béeb bëewë dëbúu efa' béeñë lukki neñ ña. Tíl ní bëewë sampi píi faanni wa raa nék, yee loolay ní rë anti dúhrú ! Do nék fu henay ñah, fu yef béeñë lukki neñ ña yefo ní a ñeh. »

<sup>11</sup> Baa daa kimtaana dëbpi pañ Yéésú rë. Di paga' ri Kanaa di Galile. Daaha, dī teeña'te ndami, tahte taalibe yi gémuté rí.

<sup>12</sup> Filoon fi baaha, dī saañce Kafarnawum bani yaafi, koy-yaayyi a taalibe yi ; wa homute i waal daaha.

### *Yéésú a yaayoh ya filiñ Faam fi gaani Koope*

*(Saame Maccëe 21.12-13 ; Marka 11.15-17 ; Lúkkë 19.45-46)*

<sup>13</sup> Leña' Paagiyëwúddë rë, Yéésú koloh-te saañce Yerusaleem. <sup>14</sup> Laha' ri dī haalte baylii Faam fi gaani Koope ra, dī deef júlë yë wani harra a faññji wa filiñ, yaayoh yi bédú yë, a bëewë nè lofrantuu hélíis rë. <sup>15</sup> Tígí daaha, dī saampe dúd níh yugusse njooraa, líkké wë, dúhídté wë béeb ëssín bani júri wë ; dī júlkeñcé taabulli bëewë nè lofrantuu hélíis rë,

hasalte hélíis wë feey, <sup>16</sup> antee won yaayoh yi bédú yë tih : « Këllí iñyee béeb deh ! Ngënë tíkí faam Baaso' yaayaa ! »

<sup>17</sup> Filoon fi baaha, nuffi taalibe yi payte unna biníyú Téerëe rë bitih : « *Tígë teem so' Faamu ra, daa mi yúh rí keeñ so' !* »<sup>\*</sup>

<sup>18</sup> Tígí daaha, baha yi yëwúddë wonu ri tih : « Pagid fun yii éemílë'í nay fun teebe biti fu lahte sañ-sañ paga' fu yii bee ra ! » <sup>19</sup> Yéésú tahte won wa tih : « Don poysa' Faam fi gaani Koope fi bee raa, may rii tabahaat filiñ waal éeyë. » <sup>20</sup> Baha yi yëwúddë wonu ri tih : « Faam fi bee tabahute kíil sabay iniil a kíil pëenë (46) bee ra, ño fantee won fu mín dīi tabahaat filiñ waal éeyë è ! » <sup>21</sup> Ndaa Faam fa na wona' Yéésú rë, dī yin kay neh gét nëe wona' faan dī fi baaha. <sup>22</sup> Tílé' ní Yéésú këlluté búudé rë, taalibe ya nérsúuté biti Yéésú na húmú won uni bah ; yii baa tahte wa gémuté yee won Téerëe rë a una húmú won Yéésú rë.

### *Yii homa' ow béeb Yéésú yúh rí*

<sup>23</sup> Jamanaa homa' Yéésú Yerusaleem feedi Paaga ra, ow caak gémuté rí oluu wa kimtaana pañ dī ra. <sup>24</sup> Ndaa bi yúh Yéésú bëewë béeb, dī lekaay wa. <sup>25</sup> Di húmú sohlaay biti ow ac dīi na won biti díw man ñeh, ndah yii homa' ow béeb dī yúh rí.

## 3

### *Yéésú a Nikodem*

<sup>1</sup> Lahte bëyí hínú Nikodem, dī non farisenña te ri kélfë yëwúddë. <sup>2</sup> Di acce elek deefidte Yéésú won dī tih : « Bahaa, fun yúhuté biti Koope daa wol ro yëeddi fun, ndah ow mínëh pañ kimtaana pañ fu ra hém Koope ñéerëey a ri. » <sup>3</sup> Yéésú tahte won dī tih : « Mee roo won kaaf ka ra ee : ow mínëh yúh iña Nguur ki Koope, hém dī líméetúy. » <sup>4</sup> Nikodem meelte ri won tih : « Ow tíl ní baha raa, dī ay líméetúy díh ? Di ii nimil loo yaafi líméetúy kay maan ? » <sup>5</sup> Yéésú tahte won dī tih : « Mee roo won kaaf ka ra ee : ow mínëh haal Nguur ki Koope, hém dī ñeyay muluñ a Ruuh-Pesen, dī líméetúy. » <sup>6</sup> Bëyí límú ow, pesa' pes ow ; bëyí límú Ruuhi Koope,

<sup>\*</sup> 2:17 2.17 Saame Kañaa ya 69.10

pesa' Ruuhi Koope. <sup>7</sup> Yin banay roo jaahal di yee wona' mi ro biti bëewë warutee límëetú rë. <sup>8</sup> Ngilaaw ma laba' tígí neba' ri fu kelee na neh a ? Añcañ, fu yéeh tígë kola' ri a tígë na saañ dî ra ! Di ðaaha kep di bëyí límúu Ruuhi Koope ! » <sup>9</sup> Nikodem won dî tígí daaha tih : « Baa mínë' lah díh ? » <sup>10</sup> Yéésú won dî tih : « Yëeddëhë teempe ti ðo nen Israyel fu yéeh yii baa a ? <sup>11</sup> Mee ron won kaaf ka ra ee : fun hom wonuu iña yúhú fun ða, fun seede iña na olu fun ða, ndaa ðon fahuuy fun síkírëh. <sup>12</sup> Mi won ðon iñi ëldúnë ðon gémúy sè' rëe, ðon ay soo gémëe díh biti mi wona ron iñi sun-Koo ? <sup>13</sup> Ow pëyrëy yúhí sun-Koo ; so' mi Koy-bëe' fë kola' na ra doñ daa yúh rí.

<sup>14</sup> « Dee kera' Mëyíis goñ fa yugusuu përem sun fi duuda, bëyídté rí luufa ra✧, so' mi Koy-bëe' mi wadti bëyrúun ðaaha, <sup>15</sup> nda bëyí gém sè' bëeb lah pesa na dúmëh rë. <sup>16</sup> Yúhí biti Koope faha' bëewë fahoo nîi dî yera'te Koy ka laha' ri ra kut, nda bëyí gém dîi na bëeb banti sanju, lah pesa na dúmëh rë. <sup>17</sup> Koope wolay Koohi ëldúnë biti ri ac daani bëewë ; ë-ëe', dî wol ri sëmlë'í wë. <sup>18</sup> Kon bëyí gém Koy ka na ii daanu ; bëyí gëmëy rí nék daanute nîi wocce, af yee gëmëy bëe' dî fi Koy ki yínii Koope kut ra. <sup>19</sup> Te yee haala' daana ra daa ri beh : niiña acce feey, ndaa ñúusë daa génël bëewë niiña ndah pagadfi bossi wa. <sup>20</sup> Bëyí na pañ bos bëeb wonay yin niiña, dî hega' ri hegoo, ndah dî kaa' biti pagadfi bossi feeñ. <sup>21</sup> Bëyí paga' kaah nék saama' niiña, nda bëyí ot pagadfi bëeb yúh biti Koope daa bek dî na. »

### *Yéésú a Sanj Batis*

<sup>22</sup> Filoon fi baaha, Yéésú a taalibe yi koluute suute Yúdée. Di hompe i waal daaha a wa, dî na bëtís bëewë. <sup>23</sup> Sanj nampee hom Enon di hëbís Salim na bëtís daaha bal, bi caak tígë muluñ. Bëewë aye dîi na, dî bëtsé wë. <sup>24</sup> Baaha deef dî téyúy kasu doom.

<sup>25</sup> Lahte bis, i ow di taalibe yi Sanj na taasuu a yëwúdf yii lenke di na bukutu. <sup>26</sup> Wa payute Sanj na wonu ri tih : «

Bahaa, fu nérsëhté bëe' ðoni húmú énfí laahi Yurdeñ fu na seede yid dî ra a ? Di dalte bëtís te bëewë bëeb yuluu dîi na. »

<sup>27</sup> Sanj won wa tih : « Ow mínëh lah yii man ðah, te Koo oneh ri ri. <sup>28</sup> Don mínú seede biti sah, mi wonte biti mi Buura Koo fal ri ra neh, a biti Koope wol so' kèllëhí doñ. <sup>29</sup> Kílëek bi yaali ; kooji yaala nék homa' dah, kelee una, keeña sos nîi sos. Daa mi kooji bah, yii baa daa tah keeñ so' sos nîi sos. <sup>30</sup> Di wadti laha maakaama laho saye, bi so' ëylée.

<sup>31</sup> « Bëe' kola' sun-Koo ra daa paa' bëeb sun. Bëyí feey fi beh, míntí nona feey te wona' yii len ëldúnii beh. Bëe' kola' sun-Koo ra nék [daa paa' bëeb sun] ; <sup>32</sup> dî seedeya' iña ot dî a yee keloh ri ra, ndaa ow na síkírëeh rí. <sup>33</sup> Bëyí tah iña na won dî ra, déggëlté biti Koo wona' kaah. <sup>34</sup> Bëe' Koope wol ri ra, léhínë' woni Koope, ndah Koope bëeb Ruuhi Pesenji bëeb sodte ri ri. <sup>35</sup> Boffa daa faha' Koy ka nîi tíkké iña bëeb ya'i. <sup>36</sup> Bëyí gém Koy ka lahte pesa na dúmëh rë ; bëyí kaa' gémí rëe nék ii yúh pesi bah, te Koope ay rii dékéé teeb haay-keeñ. »

## 4

### *Yéésú a belaa dék Samari ra*

<sup>1-2</sup> Waalli yaaha, farisenja koluute ban fi biti yee lah Yéésú taalibe, bëtíssé wë rë, luk yi Sanj Batis. (Deef nagajek dî fi Yéésú neh daa na húmú bëtís, taalibe yi daa na húmú pagu yaa tígë.) Yúhë' Yéésú biti yii baa halte nuffi farisenja ra nék, <sup>3</sup> dî kolohte Yúdée, na nimil Galile. <sup>4</sup> Di yahti saañ dín fë rëe, dî wadtee ñee Samari. <sup>5</sup> Daaha, dî títé nîi dî lebohte gini hínú Sikaar non Samari, di hëbís feey fa húmú on Yakop koohi Suseef ra. <sup>6</sup> Yakop húmú hacce yéem daaha. Bi mok Yéésú waali, dî tookke búk yéemë na hílsëh, deef na' lahte leelu af. <sup>7-8</sup> Taalibe yi suute filib ginin saam yii nay waa ñame.

Lahte bëlii dék Samari acce neh wahtii baaha. Yéésú won dî tih : « On so' muluñ mi han yaa ow. » <sup>9</sup> Belaa won dî tih : « Mantee bal, fu daga' so' muluñ díh te fu yëwúdf, mi bëy Samari ? » (Deef wa fi yëwúdfë nagajek, fahuuy bok a bëy

✧ 3:14 3.14 Saame Kíní bëy Israyel 21.9

Samari dara.) <sup>10</sup> Yéésú won dī tih : « Fu yúh yii na ona' Koo a so' mi bēe' na won a dō ra koon, daa fay soo dāge muluḅ, mi on dō mulaa na ona' pes dā. » <sup>11</sup> Belaa tahte won dī tih : « Bahaa, dō fu lahay hoc nīi wocce, te yéemē noodte tíkké sun ! Fay dūhée mulaa na ona' pes dā di kon ? <sup>12</sup> Ciffi fun Yakop daa helid' fun yéemí beh. Di hante na mulaa, koyyi hanute na, yuppi hanute na, fantee haba' biti fu luk dīi gaan a ? » <sup>13</sup> Yéésú won dī tih : « Bēyí han na mulii yéemí bee béeḅ, fay sifiraat ; <sup>14</sup> ndaa bēyí han na mulaa nay mi rii one ra, ii sifiriil ta' : mulaa nay mi rii one ra kay, ay yíssée culi julli pesi na dūméh dīi na. » <sup>15</sup> Belaa won dī tih : « Bahaa, on so' na mulii yah, nda mi woc sifiroh te mi aylileh neh yéemí beh. »

<sup>16</sup> Yéésú won dī tih : « Kon paye fu kale yaalu fu ac. » <sup>17</sup> Belaa won dī tih : « Mi lahay yaal. » Yéésú won dī daaha tih : « Fu won kaah biti fu lahay yaal, <sup>18</sup> ndah fu ñeete yaal iip, te bēe' doni na pesu leegi ra yaalu neh. Kon fu won kaah ! »

<sup>19</sup> Tígí daaha, belaa won dī tih : « Bahaa mi ot na, fu yonente ! <sup>20</sup> Caacci fun húmú jaamiyuu Koope sun fi dañi beh, ndaa dōn fi yēwúddē, dōn wonu dī wadti jaamiyuun Yerusalem. » <sup>21</sup> Yéésú won dī tih : « Yaa ow, gémé yee na won mi ro bee ra : ay tīl nīi jaamiyohi bēewē Baap-Koo sun fi dañi beh, mbée Yerusalem ii caak solo. <sup>22</sup> Don fi bēy Samari, dōn na jaamiyuu, ndaa dōn yíih Koope ; fun fi yēwúddē nék, fun na jaamiyuu ri te fun yúhú rí, ndah ri ñeya' fun fi yēwúddē nē, múclí èldúnē. <sup>23</sup> Wahtaa hompe lah, te ri lahte, wahtaa nay jaamiyee bēewē na saamu Baap-Koo kah-kah ra, wa ñeya' ri Ruuh-Pesen a kaaf ka ra. Baap-Koo saam mani bēewí yah. <sup>24</sup> Koope dī Ruuh, te bēyí na jaamiyoh ri wadti ñeyaa Ruuhi a kaah. » <sup>25</sup> Belaa won dī tih : « Mi yúhté biti Buura Koo fal ri ra maanam Kiristaa, ac ayo. Di ac dāa, dī ay fun teeb béeḅ. » <sup>26</sup> Yéésú won dī tih : « Daa mi, so' fa na won dōo na ra. »

<sup>27</sup> Taalibe yi Yéésú lahuu tígí daaha. Oluu wa Yéésú na won a beleḅ ra, wa éemúté nīi éem, ndaa ow di waa na kaañay meel Yéésú yee na saam dī ra,

a yee tah dī na won a belaa ra. <sup>28</sup> Tígí daaha, belaa helte peni mulii, nimilte ginin won bēewē tih : <sup>29</sup> « Èyí dōn ot bēe' abee wonte so' iña pañ mi ra béeḅ. Di Buura Koo fal ri ra neh delem a ? » <sup>30</sup> Bēewē koluute, suute deefri Yéésú.

<sup>31</sup> Filib fi baaha, taalibe ya gangalu Yéésú ñam wonu tih : « Bahaa, tūmé yin lowu book ! » <sup>32</sup> Ndaa dī won wa tih : « Mi lahte ñami dōn yíih rí. » <sup>33</sup> Tígí daaha, wa na meelantuu hanndal ki wa wonu tih : « Ow kompe ri ñam neh a ? » <sup>34</sup> Yéésú won wa tih : « Pañ yee faha' bēe' wol so' ra nīi mit sēk, daa ñami so'.

<sup>35</sup> « Don wonu neh dee a lec tas céyín iniil a ? So' mi won dōn tee : èlī meeyya ! Iña nonte nīi seh lec. <sup>36</sup> Bēe' nē lec dā ee liil yínlí rē, na négirē' peba na saañ pesa na dūméh rē. Hen dāaha raa, bēe' soh ra a bee lec dā bok, lah sos-keeñ. <sup>37</sup> Léehē won kaah bitih : “Bēe' soh ra bokaay a bee lec dā.” <sup>38</sup> Mi yeñce ron lec meeyi dōn mēsúy nēe pañ dara. I ow kay daa légéyú rí, dōn daa njiriñuu ri. »

<sup>39</sup> Kola'te bee wona' wa belaa biti Yéésú wonte ri iña pañ ri béeḅ rē, i ow caak di bēy Samari dékú gini baa ra gémúté Yéésú. <sup>40</sup> Te deefruu wa ri ra, wa dāgute ri dī hom waa na daaha ; tígí daaha, dī hompe waal ana waa na. <sup>41</sup> Iña na won dī ra tahte wa baatuutee caak na haalu ngémē. <sup>42</sup> Wa wonu belaa tih : « Iña bílíd fu fun dā daa tah fun gém neh dōñ, ndaa biti fun kellirute affi fun dī na won, te fun yúhúté biti daa ri Sēmléhí èldúnē kaah. »

### *Koy daga pay Yéésú rē*

<sup>43</sup> Filoon fi waalli ana ya hom Yéésú daaha ra, dī kolohte saañce Galile. <sup>44</sup> Di wonidte afi bitih : « Yonente heefuu gina dék dí rē. » <sup>45</sup> Laha' ri Galile ra, bēy gina teeriyuute ri daaha, ndah payuu wa feedi Paaga Yerusalem ra, wa olute iña pañ dī filib feeda ra béeḅ.

<sup>46</sup> Daaha, Yéésú ñeyaatte Kanaa di Galile, tígé húmú yíssē' rí mulaa béeñ rē. Deef ow di dakki buur dék Kafarnawum, koy ka keente jér. <sup>47</sup> Kela' ri biti Yéésú kolohte Yúdée acce Galile ra, dī saañce deefidte ri, danke ri pay Kafarnawum payid' dī koy kee ke ri na maannda' húl rē. <sup>48</sup> Yéésú won dī tih : « Don oluy kimtaan

a iñi éemilë'té rëe daal, won ti d'on ii gém múk ë ! » <sup>49</sup> Daga won dī tih : « Bahaa, yípée ac faam balaa koy so' húl. » <sup>50</sup> Yéésú won dī tih : « Nimile faam, koohu béyídté af, yin ii rii kat. » 'Bëe' gémpé yee won dī Yéésú rë, kolohte na saañ faam. <sup>51</sup> Di hom waali faam fa, súrgë yí téebilúuté rí wonu ri tih : « Bahaa, koohu kolohte ! » <sup>52</sup> Di meelte wa wahtaa koloh kúkëyë rë, wa wonute ri biti faan kúkëyë woc tama bee wota' na' yutuud leelu af aa' fin ra. <sup>53</sup> Boffi kúkëyë yíppée ot biti yaa wahtaa wona' ri Yéésú biti koohi béyídté af ra. Kola'te baaha, bani bëy faami bééβ gémúté Yéésú. <sup>54</sup> Baa daa kimtaani ana fa pañ Yéésú kola' ri Yúdée nimilte Galile ra.

## 5

### *Lëfëñíde pay Yéésú rë*

<sup>1</sup> Filoon fi baaha, ndaje di ndaje yi yëwúdfde lahte Yerusalem, Yéésú kolohte saañce na. <sup>2</sup> Gini baaha lahte laahi Ébrë yë wonuu ri Betsataa, hom hëbís ilë në wonuu Ílí Harra\* ra. Di lahte mbaar iip. <sup>3</sup> I jérídf caak daa fanuu mbaarri yaaha : búumídfde deh, bëewë në yíibú rë deh, lëfëñídfde deh. [ <sup>4</sup> † ] <sup>5</sup> Filiβ fi jérídfí yaaha, lahte na bëyí hente kíil sabay éeyë a kíil peeye (38) dī fanohte ri jér. <sup>6</sup> Ola' Yéésú bëe' fanohte feey te ri yúhté biti dī maañcee jér rë, dī meelte ri won tih : « Fu faha'te biti fu wah a yaal kowa ? » <sup>7</sup> Jérde won dī tih : « Bahaa, mulaa hégíyëh rëe, mi na laheh bëyí mín sëe bek filib laaha ; mi home étídf saañ haal raa, ow kay déβ së' filib. » <sup>8</sup> Tígí daaha, Yéésú won dī tih : « Kolee, fu pon dilu fu tíl. » <sup>9</sup> 'Bëe' yíppée wah, kolohte ponte dili na tíl.

Yiin pay Yéésú bëe' rë tee'a' a bisa na hílsúu yëwúdfde rë. <sup>10</sup> Oluu baha yi yëwúdfde bëe' a dili, wa wonu ri tih : « Fu waray meeβ dilu bisee woteh beh, dī bisa na hílsúu rë ! » <sup>11</sup> 'Bëe' won wa tih : « 'Bëe' pay so' ra daa won so' mi bëβ

dili so' mi tíl. » <sup>12</sup> Wa meelute ri wonu tih : « 'Bëe' won do baaha ra wah ? » <sup>13</sup> Ndaa bëe' yéeh payohi, dī minéh rii teeβa', bi múuy Yéésú filib dúukëlí bëewë húmú daaha ra.

<sup>14</sup> Filoon fe, Yéésú tee'a'te a bëe' filib Faam fi gaani Koope, won dī tih : « Fu abaa fu wahte leegi ! Ngana bakaaril, toñeh yii luk baa misik ay roo kate. » <sup>15</sup> Kola' bëe' dah, dī payte wonte baha yi yëwúdfde biti bëe' pay dī ra Yéésú. <sup>16</sup> Kola'te baaha, wa henute halañ sun fi Yéésú, di yee paya' ri ow bisa na hílsúu wë rë. <sup>17</sup> Ndaa Yéésú won wa tih : « Baaso' ee légéy rë na saañ, so' bal mee légéy rë maa saañ. » <sup>18</sup> Wona won dī baa ra, tahte baha yi yëwúdfde baatuutee cañ hawi húl, ndah teyay biti doñ dī poote kootii bisa na hílsúu rë, ndaa dī wona' ti Koope daa boffi, daa ri biti daa wa teyu.

### *Sañ-sañi Koy ka*

<sup>19</sup> Yéésú tahaatte won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : so' mi Koy ka mi minéh koloh rek mi pañ ; mi paga' yee ot mi Baaso' na ra. Yii pañ Baaso' bééβ, so' mi Koy ka mi paga' ri. » <sup>20</sup> Di faha'te so', te dī na teeβ so' iña na pañ dī ra bééβ. Di ay soo teeβ yi ay pagu kay, yi luk yaa gaan fap ní d'on éem : <sup>21</sup> di na këllë' Baaso' ow búudé on dī pes, so' mi Koy ka bëyí neβ so' mi on dī pes. <sup>22</sup> Baaso' na aattiyeeh ow, ndaa dī onte so' mi Koy ka sañ-sañi aattiyaa mi bééβ, <sup>23</sup> nda bëewë bééβ yed so' mi Koy ka cér ti di yeruu wa ri Baaso' nen. 'Bëyí yeray so' mi Koy ka cér, deef yeray Baaso' fa wol so' ra cér. <sup>24</sup> Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí síkírëh woni so', te ri gém bëe' wol so' ra, lahte pesa na dúmëh rë. Di ii daanu : dī múccé kúl kë, haalte pesa. <sup>25</sup> Kaaf ka bee búk së' beh : wahtaa ee saañ lahe ra, te ri lahte ní wocce, wahtaa nay kelee bëewë húlú rë un so' mi Koy Koope ra, te bëewë nay kelee woni so' ra ay pes. <sup>26</sup> Di homa' pesa Baaso' na, dī tahra' so' ri d'aaaha, pesa hompe soo na. <sup>27</sup> Te ri onte so' mi Koy ka

\* **5:2** 5.2 Gini Yerusalem bééβ húmú mírú mírë ní embite, dī antee lah il caak. Ílí bee na wonuu Ílí Harra bee ra, bëewë habuu biti harra húmú ñeyrúu në biti wa húmú yahti haal gina. † **5:4** 5.4 Bëewë húmú ñeyaatu unni yee bín fë wora'i wa bëewë rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : Wa homuu daaha sehe hégíyëhí mulaa. Na hom ní lah wahtii malaakii Koo-Yíkëe ac hégíy mulaa, te jérde në déβpí haal mulaa wahtii baaha ra ay wah, a di míntí man jérë bééβ.

sañ-sañ aattiyaa, ndah daa mi Koy-bëe'.  
 28 Yee won mi don ra banay ron jaahal :  
 wahtaa ee ac da, bëewë húlú hacu feey  
 fi bee ra béeb ay keloh un so', 29 te wa  
 ay koloh búudé. Bëewë hómú paguu yin  
 wun ra ay koloh, haal pesa na dúméh rë,  
 yee hómú paguu yin bos ra koloh, daanu.  
 30 So' mi Koy ka mi mínéh koloh rek mi  
 pañ, mi na pageh yee neba' so' ra, ndaa  
 yee neba' bëe' wol so' ra. Mi hom aattiya'  
 yee nah so' Koope ra, te aattiya' i so' júbpé.

### *Seede yi Koy ka*

31 « Daa mi seedayira af so' iñi so' koon  
 kep, ow ii tah biti mi won kaah. 32 Ndaa  
 ow kay daa na seedayid' so', te mi yúhté  
 biti iña na won di sun fi so' ra kaah.  
 33 Don wolute i ow Sanj Batis na, te iña  
 won di sun fi so' ra kaah. 34 Seedii leñ  
 sun fi so' yaha bi ow kut, mi sohlaay ;  
 ndaa mi won don woni Sanj, nda don mín  
 múc. 35 Sanj hómú man lampii kédú  
 hawaanaa nen, te don hómú dalute ot  
 neñ niñi. 36 Ndaa lahte seedii daa luk  
 bi Sanj lah solo : daa wa iña na pañ mi  
 ra. Yee nah so' Baaso' pañ ra won sun  
 fi so', wa teeβa' biti Baaso' daa wol so'.  
 37 Te Baaso' fa wol so' ra, seedayid' so'  
 bal. Yaa biti kay, don kéllúy di na won, te  
 don éllúy rí. 38 Don habuy unni don na  
 ndah don gémúy so' mi bëe' di wol ri ra.  
 39 Don yahti yoon Téerëe rëe, don bekúu  
 keeññon béeb filiβ, ndah don séentúu  
 pesa na dúméh rë në. Añcañ, Téerëe  
 seedayid' so', 40 don anutee kaa' deefri so',  
 don pes !

41 « Mi sohlaay kañi kola' ow na. 42 Mi  
 yúh don : mi yúhté biti don fahuuy  
 Koope. 43 Mi ayid' Baaso', don kaa'uute  
 síkírëhí sè'. Ndaa ow kay daa ayira afi  
 raa, don síkírëh rí. 44 Don fahuu biti rek  
 don kañantee affon, don anutee fahuuy  
 kañi kola' Koope fa yínë kut da ! Don ay  
 soo gémée díh ? 45 Ngënë hëbíi biti daa  
 mi nay ron teebee a Baaso' ; Mëyíis daa  
 nay ron teebee, di fa don tíkú yaakaaron  
 dii na ra. 46 Nagajek, don gém Mëyíis  
 kaah koon, don warutee soo gém, ndah

di bínité yii leñ soo na. 47 Ndaa hém  
 don gémúy iña bíní rí rëe, don ay gémée  
 wonni so' díh ? »

## 6

*Mbúurú yí iippa a jéní ana ya*  
 (Saame Maccëe 14.13-21 ; Marka 6.30-  
 44 ; Lúkkë 9.10-17)

1 Filoon fi baaha, Yéésú húussé laahi  
 Galile fa na wonuu bal laahi Tiberiyat  
 ra, saañce búgí yínëe. 2 Bi olu bëewë  
 kimtaana na pañ di, di na wahil jéríddë  
 rë, dúukël ow ñeete tala. 3 Laha' ri ra, di  
 lappe dañ, tookke a taalibe yi. 4 Baaha,  
 deef feedi yëwúddë na wonuu Paak ra  
 lebohte. 5 Béyrë' Yéésú afi, di otte bëewí  
 caakute níi caak na ayu dii na. Tígí  
 daaha, di meelte Fílíp won tih : « Yen  
 ay lomee mbúurí mín ñëmíddë bëewí yee  
 dih ? » 6 Di hom olsohi Fílíp, daa tah di  
 wona' ri dah ; deef di yúhté yee nay ri  
 page ra níi wocce. 7 Fílíp won di tih : «  
 Wuti yen lah hélsí tam dúméléh wë koon\*,  
 ii mín lom mbúurú níi wa béeb lah wuti  
 yaha ñiip. »

8 Tígí daaha, ow kay di taalibe yi,  
 Anndere koy-yaafi Simoj Peer won di tih  
 : 9 « Lahte kúkëyí kúdté mbúurú loorso†  
 iip a jén ana deh, ndaa wa ay taabe bëewí  
 caakki yee yih ? » 10 Yéésú won wa tih : «  
 Wëní wë took. » Deef tígë hómú caakke  
 gaawa. Wonuu wa baaha ra, wa tookute.  
 Bëewí yaalla hómú në rë warutee mit ow  
 júnní iip (5.000).

11 Yéésú bebpe mbúurëe, símpé Koope,  
 wora'te wa bëewë. Di bebpe jénë hente  
 daaha bal, wora'te wa bëewë níi ow fi ow  
 waa na béeb lahte yi doyte ri. 12 Ñamuu  
 wa béeb níi wa laalute ra, Yéésú won  
 taalibe yi tih : « Négíríi wooñjiida,  
 yin ban naa yah. » 13 Négírúu wooñjiidi  
 mbúurú yí iippa ñamu bëewë rë, wa líiffé  
 dama sabboo a dama ana. 14 Ola olu  
 bëewë kimtaana pañ Yéésú rë, tahte wa  
 wonu tih : « Bëyí bee daa yonentaa hómú  
 wonu biti wadtee ac éldúnë rë kaah ! »  
 15 Bi yúh Yéésú biti bëewë yulúu hamí

\* 6:7 6.7 hélsí tam dúméléh wë :Di gerek, bíníyú deh : dëñé tíméer ana (200). Dëñé yínë, daa ganjarma yíníl  
 légéy súrgë bis múlgús. † 6:9 6.9 loorso :Wa peppi man pep bele nen. Wa hom yugusuu mbúurú.



daaha tík dí buuri wa, dí héciilté lappe daña, bani afi njunduŋ.

### *Tíli Yéésú sun fi mulaa*

(Saame Maccëe 14.22-33 ; Marka 6.45-52)

<sup>16</sup> Sos na'in, taalibe yi Yéésú cépúté búk laaha. <sup>17</sup> Wa haalute gaal na húúsú laaha yullute waal Kafarnawum. Koo elekke affi wa, deef Yéésú deefray wa doom. <sup>18</sup> Bi gaan ngilaaw ma, mulii laaha yampe na hégiyéh. <sup>19</sup> Sayuu taalibe ya níi wa homute yii mitte kilomet iip mbée pëenë filiḅ laaha ra, wa séenuté ow na tíl sun fi mulaa, deef Yéésú daa na ac waa na gaala ; wa yípútée tíit. <sup>20</sup> Ndaa Yéésú won wa tih : « Ngënë tíití ! Yaa so' ! » <sup>21</sup> Tígí daaha, taalibe ya homu woni dí haal gaala, wa yípútée teer tígè na suu wa koon ḁa.

### *Ñama na ona' pes ḁa*

<sup>22</sup> Yíilè' Koo káy fín fë, dúukëlí ðëewë húmú tasu búk laaha ra húmú olute biti gaal yínë kut daa húmú daaha aa' fin ; te wa yúhuté biti na suu taalibe ya ra, Yéésú ñéerëey a wa filiḅ gaala ; wani affi wa kut daa suu. <sup>23</sup> Tígí daaha, lahte gaalli koluu Tiberiyat ayute teerute hébís tígè húmú ñamuu wa mbúurëe, bee símé' Yíkëe Koope ra. <sup>24</sup> Bi olu wa biti dí fi Yéésú a taalibe yi húmúy në, wa haalute gaalli yaaha, na suu Kafarnawum saami.

<sup>25</sup> Deefuu wa ri búgí yíníi laaha ra, wa meelute ri wonu tih : « Fu ac dee kiri bahaa ? » <sup>26</sup> Di won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : wëerté së' biti mbúurëe ñamu ḁon níi looyon mayce ra daa tah ḁon na saamu so', ndaa biti ḁon yúhú iti fi kimtaanni so' neh. <sup>27</sup> Ngënë mëkí ñami ay millée yah. Lah mëkí bee na ona' pesa na ḁúméh rë kay, bee nay mii onee so' mi Koy-ðëe' rë. Baap-Koo yedte so' sañ-sañi baaha. » <sup>28</sup> Wa meelute ri wonu tih : « Koope faha' biti fun paŋ légyí bih ? » <sup>29</sup> Di won wa tih : « Légyé seh Koope ḁon na ra biti ḁon gém so' mi ðëe' dí wol ri ra. » <sup>30</sup> Wa wonu ri tih : « Fay fun teebe kimtaani bi níi tah fun

gém ḁë ? Fay page yii bih ? <sup>31</sup> Caacci yen ñamute maan‡ luufa ti di bíníyúu rí Téerëe bitih : “Di onte wa yii ñamun wa, yii kola' sun-Koo.”\* » <sup>32</sup> Yéésú won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : Mëyiis neh daa ona' ñama kola' sun-Koo ra, Baaso' daa na on ḁon ñami kah-kah fa kola' sun-Koo ra. <sup>33</sup> Ñama na ona' Koope ra, daa ri bee kola' sun te na on ðëewë pesa na ḁúméh rë. » <sup>34</sup> Tígí daaha, wa wonu Yéésú tih : « Bahaa on fun ñami yaa faraah. » <sup>35</sup> Di won wa tih : « Daa mi ñama na ona' pesa ra. Bëyi' deefid' so' wocce yaab, ðëyi' gém së' wocce sifiroh. <sup>36</sup> Mi wonte ron ri : ḁon olute so' ngëey, ndaa ḁon kaa'uute gémí së'. <sup>37</sup> Bëyi' Baaso' on so' ri ðëeḅ ay soo deefid', te ðëyi' deefid' so' mii rii lík, <sup>38</sup> ndah mi cépëy feey fa paŋi yee faha' mi ra, ndaa paŋi yee faha' ðëe' wol so' ra. <sup>39</sup> Yee faha' ðëe' wol so' ra nék daa ri beh : mi banti ñak ow yínë di yee déjéen dí so' ra, ndaa mi waḁ waa këllë këllë búudé yiin nay túkkiyé èldúnë rë. <sup>40</sup> Yee faha' Baaso' ra daa ri bitih : ðëyi' yeel so' mi Koy ka ðëeḅ te ri gém së', dí liil pesa na ḁúméh rë, mi këlid' dí búudé yiin nay túkkiyé èldúnë rë. »

<sup>41</sup> Wona won Yéésú biti daa ri ñama kola' sun ḁa, tahte yëwúḁḁë në úlúm-úlúmú hanndal ki wa <sup>42</sup> wonu tih : « Yaa Yéésú koy Suseef neh hanaa ? Yen yúhú boffi a yaafi ! Di wona' biti dí kola' sun díh ? » <sup>43</sup> Yéésú won wa tih : « Yéfi yee na wonu ron hanndal kon ḁa. <sup>44</sup> Ow mínéh sëe deefid' hémm Boffa wol so' ra yejeh ri soo na ; te so', may këlid' ðëyi' baaha búudé yiin nay túkkiyé èldúnë rë. <sup>45</sup> Yonente ya bíníyúté yii beh : “Wa ðëeḅ, Koope ay waa teeḅ.”\* Bëyi' síkirëh Boffa ðëeḅ te keloh woni, deefidte so'. <sup>46</sup> Baa homay won biti ow èlidté Boffa. So' fa kola' Koope na ra kut daa mi ot dí. <sup>47</sup> Mee ron won kaaf ka ra ee : ðëyi' gém së' liilte pesa na ḁúméh rë. <sup>48</sup> Daa mi ñama na ona' pes ḁa. <sup>49</sup> Caaccee ke ron ñamu maana luufa ra húlúy è ? <sup>50</sup> Ndaa dee man ñama kola' sun yee ra, ðëyi' ñam na ðëeḅ ii húl. <sup>51</sup> Daa mi ñama kola' sun, na

‡ 6:31 6.31 maan :Wa peppi sewte, wa man pëndë miraa nen. Daa wa ñama húmú on Koope ðëy Israyel koluu wa Ésip homute luufa níi hente kíil sabay iniil (40) ra. \* 6:31 6.31 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 16.4, 15 ; Kañaa ya 78.24 \* 6:45 6.45 Saame Isayii 54.13

ona' pes ra. Bëyí ñam na ñami yeh, fay pes faw. Ñama nay mii onee ra daa faan so' ; may rii ona' nda bëewë pes. »

<sup>52</sup> Unna won Yéésú yaa ra tahte yëwúdfë béyruté unni wa sun, na capuu hanndal ki wa wonu tih : « Bëyí bee mínè' yen yed' faani dí níi yen ñam ? »  
<sup>53</sup> Di won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : don ñamuy na faan so' mi Koy-bëe' te don hanuy na ñif mi so', don ii naa liil pesa. <sup>54</sup> Bëyí ñam na faan so' te ri han na ñif mi so', liilte pesa na dúméh rë te may rii kélid' búudé yiin nay túkkíyé èldúnè rë. <sup>55</sup> Faan so' ñamad' kah-kah, ñif mi so' han kah-kah. <sup>56</sup> Bëyí ñam na faan so' te han na ñif mi so', dí pokohte soo na te mi pokohte díi na. <sup>57</sup> Baaso' fa wol so' ra ee pes da, te daa ri tah mi na pes ; ti daaha nen, bëyí ñam na faan so', daa may tahe dí pes. <sup>58</sup> Ñama kola' sun-Koo ra daa reeni. Bani yee húmú ñamu caaccee ke ron húlú rë maduy. Bëyí ñam na ñami yah, fay pes faw. » <sup>59</sup> Na yëeddè' Yéésú unni yaa ra, deef dí húmú filib tígè na daguu yëwúdfë Koope ra, di Kafarnawum.

### *Taalibe ya heguu ra*

<sup>60</sup> Síkirúu wë Yéésú níi wocce ra, i ow caak di taalibe yi wonu tih : « Unna won dí ra nebeh keloh ! Wa ay tahuu díh ? »  
<sup>61</sup> Bi yúhíd' Yéésú afi biti taalibe ya úlúm-úlúmú wona won dí unni yaa ra, dí won wa tih : « Baa daa ñogol don a ? <sup>62</sup> Don ot so' mi Koy-bëe' mi saye sun nimil tígè kola' mi raa, don ay page yih ? <sup>63</sup> Ruuhi Koope daa na ona' pes. Ow tikkiyay yin. Unna won mi don ra kola' Ruuhi Koope na, te daa wa na tah ow pes. <sup>64</sup> Ndaa i ow don na gémúy sè'. » Yaaha béeb, deef Yéésú maañcee yúh bëewë gémúy rí rë, a bëe' nay rii yaaye ra. <sup>65</sup> Di baatte won tih : « Yii baa daa tah mi won don biti ow mínéh sée deefid, hém Baaso' tahreh ri ri. »

<sup>66</sup> Kola'te baaha, ow caak di taalibe yi heguute, wocute ñéerè' a ri. <sup>67</sup> Tígí daaha, Yéésú won taalibe yi sabboo a ana ya tih : « A don, don nampi fahuuy saañ neh a ? » <sup>68</sup> Simon Peer loffe ri won tih : «

Yíkëe, fun ay ñee tal wah ? Daa fu na won unna na kúdf ow pesa na dúméh rë. <sup>69</sup> Fun gémuté, te fun yúhuté biti daa fu Bëyí selaa dúhè' Koope na ra. » <sup>70</sup> Yéésú won wa tih : « Daa mi tanis don fi sabboo a ana ya neh a ? Añcañ, ow yínè don na seytaane gaan ! » <sup>71</sup> Deef dí wona' Yudaas koy Simon Iskariyot. Di fi Yudaas, nona' ri taalibe yi sabboo a ana ya níi, daa ri nay rii yaaye.

## 7

### *Yéésú a mboko yi*

<sup>1</sup> Filoon fi baaha, Yéésú hompe filib Galile na wër ; dí fahaay pay Yúdée ndah baha yi yëwúdfë fahuu hawí húl. <sup>2</sup> Filib fi baaha béeb, bi na leboh ndaje ma na homuu yëwúdfë dúttè rë, <sup>3</sup> koy-yaayyi wonu ri tih : « Kolee dee fu saañ ndaje mín Yúdée, nda taalibe ya béeb ot íñi éemilé' yè na pañ fu ra. <sup>4</sup> Bëyí faha' biti yúhú na dapeeh pañi íñi. Fu mín pañ íñyee raa kay, feheye níi bëy èldúnè béeb yúh rë. » <sup>5</sup> Nagajek, wa fi koy-yaayyi gémúy rí. <sup>6</sup> Yéésú won wa tih : « Wahtii so' lahay doom ; ndaa don, wahtu ya béeb wun don na. <sup>7</sup> Bëewë mínih rën kaa', ndaa wa kaa'uute so' di yee teeba' mi wa biti pagadfi wa bosse ra. <sup>8</sup> Don fi yaa tíl don saañ feedin. So' mi saay, ndah wahtii so' lahay doom. » <sup>9</sup> Filoon fi unnee ke ri yah, dí tasse Galile daaha.

### *Yéésú filib feedi yëwúdfë*

<sup>10</sup> Sayuu koy-yaayyi yi ndaje min ra, dí fi Yéésú nampee naa saañ ndañ feey, ow yéeh baaha. <sup>11</sup> Baha yi yëwúdfë homute filib ndaje ma na saamu ri, na meeluu tígè wad díi homa ra. <sup>12</sup> Úlúm-úlúmí ban fi Yéésú misikke filib fi bëewë. Yee na wonu biti dí bëyí wunte, yee kaa'uute na wonu biti dí yaha' nuffi bëewë yahoo. <sup>13</sup> Di filib yaaha béeb, ow kaañay béyífi uni sun, ndah wa helute nuf baha yí yëwúdfë në.

<sup>14</sup> Tílé' feeda níi lahte leelaa ra, Yéésú saañce haalte Faam fi gaani Koope na yëeddè'. <sup>15</sup> Yëwúdfë éemuté dee na yëeddè' rí rë, wonu tih : « Di yúhè' íñi

☆ 7:2 7.2 Saame Tali Léwí 23.34-36 ; Nérsí Kootaa 16.13

caakki yee dih, te ri yooday ? » <sup>16</sup> Yéésú loffe wa won tih : « Iña na yéeddé' mí rē dūhēey soo na, dūhē' Koope fa wol so' ra. <sup>17</sup> Bēyí caŋke paŋi yee neba' Koope ra ay yúh nda iña na won mi ra kola' Koope na, nda mi won woni so'. <sup>18</sup> Bēyí wona' woni, saamda' afi ndam. Ndaa so' fa saama' ndami bēe' wol so' ra, mi yéeh fel, mi wona' kaah. <sup>19</sup> Mēyíis yeray ron Kootaa a ? Añcaŋ, ow yínē don na pagay yee won dī ra ! Don fahuu hawi so' húl yih ? » <sup>20</sup> Bēewē wonu ri tih : « Yébitēh ham do neh a ? Daa faha' hawu húl ? » <sup>21</sup> Di won wa tih : « Mi paŋ kimtaan yínē kut don béeb éemuté ! <sup>22</sup> Èlsí affon ! Mēyíis nahte ron leji tunka. Te yii baa dalaay dīi na, kola' níi caacci na. Biti Mēyíis daa nah ron ri, don na pagu ri wuti yaha bisa na hílsúu rē, te ñogoleh ron. <sup>23</sup> Kon don ham kootii Mēyíis, don mín lec kúkēy bisa na hílsúu rēe, don ngaaruu so' yi paya pay mi ow múlgús bisi baaha ra ? <sup>24</sup> Ngēnē élí rek don yíppí aattiya', lah èettíyíi kaah. »

### *Buura Koo fal ri ra kola' dih ?*

<sup>25</sup> Filoon fi baaha, i ow di bēy Yerusalem wonu tih : « Bee daa bēe' na fahuu hap húl rē saa ? <sup>26</sup> Èlsí di na wona' ri sun te ow hégyēey. Kélfē yē habuuy kah-kah biti daa ri Buura Koo fal ri ra a ? <sup>27</sup> Wonuy biti Buura Koo fal ri ra yahti ac daa ow ii yúh tígē nay rii kolee ra a ? Bēyí bee nék yen yúhú tígē kola' ri ra ! » <sup>28</sup> Filiḅ yéeddé'í di Faam fi gaana, Yéésú bēyídté uni sun won tih : « Don wonu ti don yúhú sē' a tígē kola' mi ra ! Yúhí biti nék nebaay so' neboo rek mi acce, bēe' mit wēelíyēh rē daa wol so', te don yíih rí. <sup>29</sup> So' nék mí yúh rí ndah mi kola' hēbísí, te daa ri wol so'. » <sup>30</sup> Tígí daaha, lahte bēewí na fahuu hami, ndaa bi lahay wahtii, ow tíkēy rí ya'. <sup>31</sup> Di filiḅ yaaha bēeb, lahte bēewí caakki gémuté rí, wonu tih : « Buura Koo fal ri ra ac daa ay paŋ kimtaanni luk yee paŋ bēyí bee ra a ? »

### *Wola'i hami Yéésú*

<sup>32</sup> Yee na úlúm-úlúmú bēewē sun fi Yéésú rē síitē' rí nuffi farisenja, bani

kélfē yí seeyoh ya yejute i ow di wohoh yi Faam fi gaani Koope hami. <sup>33</sup> Lahuu wa ra, Yéésú won bēewē tih : « Mi talla'te hom filiḅ fon níi fii yutuud, mi anti saañ deefri bēe' wol so' ra. <sup>34</sup> Ay tíl níi don ay soo saam ndaa don ii soo ot, ndah don míníh lah tígē nē saañ mi ra. » <sup>35</sup> Yēwúddē na wonantuu filiḅ fi wa tih : « Di ay saye di níi yen míníh nēe lah ? Di saañ deefri yēwúddē tasaaruu ginni bēewí kayya ra neh, dī yeel hom dín fē yéeddé bēewí kayya ginni yaaha a ? <sup>36</sup> Yee wona' ri bitu ay tíl níi yen ay rii saam ndaa yen ii rii ot, ndah yen míníh lah tígē nē saañ dī ra, dī faha' won yi na ? »

### *Culli mulaa na ona' pes da*

<sup>37</sup> Bisa míllē' feeda ra daa ri bisa lukki lah solo ra. Yiin fin fa, Yéésú caŋke fii bēewē, bēyídté uni won tih : « Bēyí sífiroh, aya soo na mi on dī han. <sup>38</sup> Bēyí gém soo na, di bíníyúu rí Téerēe, culli mulii na ona' pes ay julli keefi. » <sup>39</sup> Di hom woni tígí daaha bitu bēewē nay rii gémé rē ay líil Ruuhi Koope. Jamanu yi yaaha, deef Koope cépírēy Ruuha sun fi bēewē gémú rē, ndah deef dī teebaay ndami Yéésú doom.

### *Taasa'i bēewē sun fi Yéésú*

<sup>40</sup> I ow filiḅ fi bēewē keluu wa unni yah, wonu tih : « Bēyí bee daa Yonentaa kaah ! » <sup>41</sup> Lahte yi wonu tih : « Daa ri Buura Koo fal ri ra ! » Ndaa lahte yi tahute wonu tih : « Buura Koo fal ri ra mín dūhē' Galile a ? <sup>42</sup> Bíníyúy Téerēe bitu *Buura Koo fal ri ra ay coosaanee tali Dawit te ri ay dūhēe Betle'em*<sup>\*</sup>, gina húmú dék Dawit ra a ? » <sup>43</sup> Af Yéésú tahte wonni bēewē kéldēey. <sup>44</sup> I ow waa na fahuu hami, ndaa ow tíkēy rí ya'.

<sup>45</sup> Nimiluu wohoh yi Faam fi gaani Koope húmú wolu ra, kélfē yí seeyoh ya a farisenja meelute wa yee tah wa kúréelúuy Yéésú rē. <sup>46</sup> Wohoh ya wonu wa tih : « Iña won bēyí baa ra, ow mēsēy wēe won ! » <sup>47</sup> Farisenja wonu wa tih : « Bēe' kúréelēhté don bal a ? <sup>48</sup> Don olute kélfē mbēe farisen yínē gémpe rí ē ? <sup>49</sup> Bēewē gémú rí rē yíih yin kootii Mēyíis ! Wa ay alkoh ! » <sup>50</sup> Nikodem fa non wa fi

farisenja, te húmú pëyífté deefri Yéésú rë won wa tih : <sup>51</sup> « Kootii yen onay yen biti yen daan ow te deefa yen síkíríih rí níi yen yúh yee pañ dí ra. » <sup>52</sup> Wa wonu ri tih : « Kon fu dék Galile dfo bal ! Kúnsé Téerëe fu saam nda yonente yínë kut wadtee d'uhë' Galile raa ! » [ <sup>53</sup> Filoon fi baaha, wa hasluute suute faam.

## 8

### *Belaa habuu a yaal ra*

<sup>1</sup> Yéésú kola' daaha, saañce danj Ëlíiffë. <sup>2</sup> Kéy baab fin cúb, dí nimilte Faam fi gaani Koope, bëewë béeb deefrute ri. Di tookke na yëedíft wë. <sup>3</sup> Hom homo níi, i ow di yëeddëh yí kootii Mëyíis a i farisenj kúrúte belii habuu a yaal. Wa tíkúte rí fii bëewë béeb, <sup>4</sup> wonu Yéésú tih : « Bahaa, belii bee habuu a yaal. <sup>5</sup> Te di filib Kootaa, Mëyíis túuycé yen tap mani belii bee la' níi rí húl. Do nék, fu won yi na ? » <sup>6</sup> (Woni baa béeb, wa homu fiirí Yéésú, nda wa mín lah yii yabun wa ri.) Ndaa Yéésú sígimpé, bebpe kuni yampe na fiis feey. <sup>7</sup> Bi caguu wa Yéésú na sehu biti dí lof wa, dí bëyífté a fi won wa tih : « Ow di d'on na, bi mësëy bakaad, débëe ríi tap. » <sup>8</sup> Di antee sígímëet, yampe na fiisëet feey. <sup>9</sup> Keluu wa unni yah, dala'te yee lukuu baha ra, wa sayuu yínë-yínë níi Yéésú a belaa kep daa tasu, belaa canje hompe tígë hom dí ra. <sup>10</sup> Di bëyrëetté a fi, won belaa tih : « Bëewë kúrú rë dee ra di yaa ow ? Kon lahay bëyí daana ro waa na a ? » <sup>11</sup> Belaa won dí tih : « Lahay, bahaa. » Yéésú won dí tih : « So' bal, mi daanay ro. Fu mín saañ, ndaa kola'te woteh ngana bakaaril. »]

### *Yéésú daa niiñi ëldúnë*

<sup>12</sup> Yéésú wonaat bëewë filib Faam fi gaani Koope tih : « Daa mi niiñi ëldúnë ; bëyí ñee tal so' wocce tíl ñúus, dí ay tilé niiña na ona' pesa na d'úmëh rë. » <sup>13</sup> Tígí daaha, farisenja wonu ri tih : « Gaad na peleh kukuumi ! Ow mínëh tah biti fu won kaah. » <sup>14</sup> Yéésú won wa tih : « Wuti mi seedeyid af so' raa, mi won kaah. Mi yúh tígë kola' mi ra a tígë na saañ mi ra ; ndaa d'on, d'on yíih tígë kola' mi ra

nii púlë tígë na saañ mi ra. <sup>15</sup> Dee na aattiyuu d'on dfa, homa' olad ow ; so' mi na aattiyeeh ow. <sup>16</sup> Ndaa tíl níi mi aattiya' raa, lah tēhí biti ri kaah ndah funi af so' na neh ; funi Baaso' fa wol so' ra daa na ñéerúu nē. <sup>17</sup> Kootii ron wonay biti tígí seedeyuun ow ana, deef kaah woo ? <sup>18</sup> Kon mi seedeyid af so', te Baaso' fa wol so' ra seedeyid so' bal ! » <sup>19</sup> Tígí daaha, wa wonu ri tih : « A boffu dih dfo ? » Di tahte won wa tih : « Don yíih sē', d'on yíih Baaso'. Don yúh sē' koon, d'on ay yúh Baaso'. »

<sup>20</sup> Na won Yéésú unni yaa ra, deef dí na yëeddë' filib Faam fi gaani Koope, hëbís tígë na bekku sarah ya ra, ndaa ow étdëy hami, ndah deef wahtii lahay doom.

### *Tígë na saañ Yéésú rë*

<sup>21</sup> Yéésú wonil wa tih : « Mee saañ dfa ee ; d'on ay soo saam ndaa d'on ay húlée filib bakaad'on. Don mínih lah tígë nē saañ mi ra. » <sup>22</sup> Tígí daaha, yëwúddë wonantuu hanndal ki wa tih : « Mbaa ri faha' naadoh daa tah dí won biti yen mínih lah tígë na saañ dí ra neh ? » <sup>23</sup> Yéésú won wa tih : « Don dékú feey, ëldúníi beh, ndaa so' mi dékéh nē, mi dék sun. <sup>24</sup> Yii baa daa tah mi won d'on biti d'on ay húlée filib bakaad'on. Mee ron won ra ee d'on gémúy biti daa mi\* raa, d'on ay húlée filib bakaad'on. » <sup>25</sup> Wa meelute ri wonu tih : « Daa fu wa kon ? » Di won wa tih : « Mi maañcee ron ri dal won bín fë níi a d'eh ! <sup>26</sup> Mi caakke yii mín múi won sun fon, a yii mín mí ron aattiya', ndaa mi léhín bëy ëldúnë iña won so' bëe' wol so' ra, te dí fi bëyí baa wona' kaah. » <sup>27</sup> Bi yíih wë biti Yéésú wona' wa Boffa sun, <sup>28</sup> dí baatte won wa tih : « Tíl níi d'on bëyíft so' mi Koy-bëe' rëe, d'on ay yúh biti daa mi, te d'on ay yúh biti ma na koleeh rek mi pañ yin, ndaa mi léhínë' iña yëedíft sē' Baaso' ra. <sup>29</sup> Te dí fi bëe' wol so' ra funi ñéerúu, dí yed'day so' a af so', ndah mi déké' pañ yee neba' ri ra. » <sup>30</sup> Filib woni iñyah, i ow caak gémúte rí.

### *Kaah daa na pëkís ow*

<sup>31</sup> Tígí daaha, Yéésú won yëwúddë gémú rí rë tih : « Don pokoh unna won

\* 8:24 8.24 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 3.14-15

mi ron ra raa, deef don taalibe yi so' kaah. <sup>32</sup> Hen daaha raa, don ay yuh kaah te kaaf ka ay ron pekis, don laha' affon. » <sup>33</sup> Wa wonu ri tih : « Fun setti Abraham, fun mesuy hen naam ! Fu wona' fun biti fun ay laha' affi fun dih ? » <sup>34</sup> Yeesu won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : beyi paŋ bakaad' beeb, deef di naam bakaad'. <sup>35</sup> Te naam noneh faam, ndaa koy non faam faraah. <sup>36</sup> Kon so' mi Koy ka daa mi pekise ron raa, don ac beewi lahuute affon kaah. <sup>37</sup> Mi yuh te biti don setti Abraham ndaa don fahuu hawi so' hul, ndah ina won mi ron ra haaleh affon. <sup>38</sup> So' mi wona' ina ot mi Baaso' na ra. Don nek, don paguu ina keluu ron boffon na ra. » <sup>39</sup> Wa wonu Yeesu tih : « Abraham daa boffi fun. » Yeesu won wa tih : « Don henun koyyi Abraham kaah koon, tin don neyun kotti. <sup>40</sup> Ndaa don paguy bah, don na anuu faha' hawi so' hul ndah mi wona' ron kaaf ka keloh mi Koope na ra. Ina na pagu ron ra, Abraham mesey wee paŋ. <sup>41</sup> Don paguu di na paga' boffon kep. » Wa wonu Yeesu tih : « Fun koyyi piyuu waal neh ! Fun lahuu baap yine, te ri Koope. » <sup>42</sup> Yeesu won wa tih : « Koope daa yaha Boffon kaah koon, tin don faha' so', ndee mi kola' dii na, te daa ri tah mi ac. Nebaay so' neboo rek mi acce, daa ri wol so'. <sup>43</sup> Yi tah don keliih woni so' ? Mi ot na : woni so' haaleh affon daa tah. <sup>44</sup> Seytaane daa boffon tigi-tigi ! Paŋ yii neba' di fi boffon, neba' te ron. Dalaana ni a deh, di messi sanjku ow sanjkuoyo. Di mesey neere' a kaah, ndah kaah inih dii na. Di home fel raa, di na helleeh yine sah. Di pesa' fel, te fel coosaana' dii na. <sup>45</sup> Ndaa so' mi beh, mi wona' kaah daa tah don gemuy ina na won mi don ra. <sup>46</sup> Wa di don na daa min caŋ won yii nay teebee biti mi bakaadte ? Kon mi won kaah raa, yi kaa' don gem ina na won mi ra ? <sup>47</sup> Beyi non beewi Koope, kela' ina na won di Koope ra. Ndaa don nenih beewi daa tah don keliih ina na won di ra. »

<sup>48</sup> Yewuddē wonu Yeesu tih : « Fun wonuy kaah biti nagajek fu heedi bey Samari, te yebiteh daa ham do a ? » <sup>49</sup> Di nampee waa won tih : « Yebiteh habay so' ! So' kay mi yed Baaso' cer ; don daa

yeruy so' cer ! <sup>50</sup> So' mi saamday af so' ndam. Lahte beyi daa na saamid so' ri te daa ri na aattiya'. <sup>51</sup> Mee ron won kaaf ka ra ee : beyi nee woni so', ii messi hul. » <sup>52-53</sup> Wa wonu ri tih : « Weerte leegi biti yebiteh daa ham do ! Fu haba' biti dee fu luk ciffi fun Abraham gaan a ? Abraham hulte, yonente ya hulte, fantee won biti beyi nee wonu ii messi hul e ? Fu tik afu yih ? » <sup>54</sup> Yeesu won wa tih : « Mi demndee af so' raa, ay lahee njiriñ mi bih ? Baaso' kay daa na on so' ndam. Don wonu ti di Koope fon, <sup>55</sup> don anutee rii yih. So' mi bee mi yuh ri. Mi won biti mi yeh ri ree, mi ac feloh ti don nen. Ndaa mi yuh ri, te mi neya' woni. <sup>56</sup> Keeñ ciffon Abraham sosse ni sos seente' ri biti mi ac ayo ra ; di otte te keena sosse. » <sup>57</sup> Wa wonu ri tih : « Fu ola' Abraham dih, te fu lahay kiil sabay iip (50) doom ? » <sup>58</sup> Yeesu won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : balaa Abraham limu, daa mi. » <sup>59</sup> Tigi daaha, wa na piyu i la' ay yeese ri, Yeesu muuyce filib beewe, duhte Faam fi gaani Koope.

## 9

### *Bee' limu buumid de*

<sup>1</sup> Filoon fi baaha, Yeesu hom waal otte beyi limu buumid. <sup>2</sup> Taalibe yi meelute ri wonu tih : « Bahaa, bakaad' di beyi bee daa tah di limu buumid' mbee bakaad' di boffi a yaafi ? » <sup>3</sup> Yeesu won wa tih : « Neyaay dii na, neyaay boffi a yaafi na. Don ot di buum, Koope daa faha' neya' dii na, teebe' doolii. <sup>4</sup> Na'a beeb, yen warun paŋ legy' bee' wol so' ra ; te leŋ Koo elek, ow ii naa min legy'. <sup>5</sup> Homi so' eldune beeb, daa may niinle beewe. » <sup>6</sup> Kola' ri woni unni yah, Yeesu tuulte feey, tupelse' te muluuc ma a feey fa, di antee waa leef illi buumndē, <sup>7</sup> won di tih : « Paye fu sulmee lahi Silowe. » (Iti fi tii Silowe daa wolu wolo.) Buumndē payte din fe sulmehte, nimilte yeelte.

<sup>8</sup> Oluu ri beewe wani deku re a yee na olu ri merees di na saraatoh ra, wa na wonantuu hanndal ki wa tih : « Bee bee' humu took na saraatoh ra saa ? » <sup>9</sup> Lahte beewi wonu tih : « Yaa di ! » Lahte yi wonu tih : « Ee-ee', yaa di neh, wa madu

mado rek ! » Bëe' won wa tígí daaha tih : « Yaa so' kay ! » <sup>10</sup> Tígí daaha, bëewë meelute ri wonu tih : « Yi daa wëdís íllú ? » <sup>11</sup> Di won wa tih : « Bëe' hínú Yéésú rë daa hilsid feey, leeffe íllí sè' antee soo nah mi pay súlmëh laahi Silowe. Mi payte dín fë, mi súlmëhté íllí sè' wërsëhté. » <sup>12</sup> Bëewë meelute ri wonu tih : « Bëe' hom dih ? » Di won wa tih : « Mi yéeh tígë hom dí ra ! »

<sup>13</sup> Wa koluu daaha, bëyute bëe', kúrúte rí farisenja na. <sup>14</sup> Deef Yéésú hilsid feey fa wëdíssé íllí bëe' yiin bisa na hilsúu yëwúddë rë. <sup>15</sup> Wa fi farisenja bal namutee meel bëe' dee wërsë' íllí rë. Di won wa tih : « Di leef so' feey hilsid íl, mi súlmëhté, mi yíppée yeel. » <sup>16</sup> Tígí daaha, lahte farisenja wonu tih : « Bëe' pañ yii baa ra mínëh hen bëyí Koope daa wol ri, ndah dí ñeyay yee won kootii bisa na hilsúu rë. » Ndaa lahte bëewí wonu tih : « Bakaaroh mínë' pañ kimtaanni man dee díh ? » Daaha, wonni wa kéldëey. <sup>17</sup> Farisenja meelaatute bëe' wonu ri tih : « A do, fu won yi bëe' wëdís íllú rë ? » Bëe' won wa tih : « Di yonente ! »

<sup>18</sup> Di filiḅ yaaha bëeḅ, kélfë yí yëwúddë kaa'uute gém biti bëe' na ot bee ra húmú búumídf. Yii baa tahte wa woluute boffi a yaafi, <sup>19</sup> meelute wa wonu tih : « Won ti bëyí bee koohon kaah te ri límú búumídf è ? Yi tah dí na ot leegi kon ? » <sup>20</sup> Boffa a yaafa wonu wa tih : « Yee yúhú fun da biti dí koy fun sah-sah, te ri límú búumídf kaah. <sup>21</sup> Yee tah níi dí na ot leegi ra nék, fun yíih rí, a fun yíih bëe' pay dí ra bal. Méelí rí dí teeḅ ron ! Di kúkëy woo ? » <sup>22</sup> Biti wa kaañuy kélfë yí yëwúddë daa tah wa lofa' dah, ndah deef wa fi kélfë yí yëwúddë pokute biti bëyí won ow biti Yéésú daa Buura Koo fal ri ra, ay líkú tígë na daguu yëwúddë Koope ra. <sup>23</sup> Yii baa daa tah wa wonu biti wa meel ri, dí kúkëy neh.

<sup>24</sup> Farisenja dëekëetuté bëe' húmú búumídf, wonu ri tih : « Fun yúhúte biti bëe' na wona' fu ra bakaaroh ! Wone kaah di tii Koope. » <sup>25</sup> Di won wa tih : « Di yaha bakaaroh mbée bakaaroh neh bëeḅ, mi yéeh yin na. Yee yúh mí rë biti mi húmú búumídf, mi yeelte leegi. » <sup>26</sup> Tígí daaha, wa meelute ri wonu tih : «

Di pañ do yih ? Di hen díh níi payce íllú ? » <sup>27</sup> Bëe' won wa tih : « Mi húmú wonte ron baaha, don kaa'uute síkirëh. Don fahuu biti mi wonaat don baaha yih ? Don fahuu hen taalibe yi man bitih ! » <sup>28</sup> Tígí daaha, wa solsuute ri anutee rii wonu tih : « Do kay, daa fu taalibii bëyí bah ! Ndaa fun, fun taalibe yi Mëyíis. <sup>29</sup> Fun yúhúte biti Koope wonte a Mëyíis, ndaa dí fi bah, fun lukki yíih tígë kola' ri ra sah ! » <sup>30</sup> Bëe' tahte won wa tih : « Don yíih tígë kola' bëe' rë, te ri payce íllí sè' ! Baa daa yee téy af ra ! <sup>31</sup> Yen yúhúte biti Koope na taheh dañ bakaaroh, ndaa bëyí neeh ri, ñee woni te pañ yee faha' ri raa, dí tah dañi. <sup>32</sup> Biti ow payce íllí bëyí límú búumídf níi na yeel, kéllúy ! <sup>33</sup> Kon bëe' pañ yii baa ra Koo daa wol ri ; henay baa koon dí mínëh pañ kimtaan. » <sup>34</sup> Farisenja wonu ri tígí daaha tih : « Límúu fú níi a deh, fu mëssí hen bakaaroh, antee won daa fay fun yëeddé è ? » Wa koluu daaha, líkúte rí tígë na daguu ra, dúhrúte rí èssín.

<sup>35</sup> Kela' Yéésú biti farisenja líkúte bëe' tígë na daguu ra, dí deefidte ri, won dí tih : « Fu gémpé Koy-bëe' è ? » <sup>36</sup> Bëe' won dí tih : « Teeḅ so' ri bahaa, nda mi gém dí. » <sup>37</sup> Yéésú won dí tih : « Fu otte ri, daa ri na won doo na. » <sup>38</sup> Tígí daaha, dí yekke fii Yéésú na jaamiyoh ri, wonu tih : « Yíkëe, mi gémpé rë. » <sup>39</sup> Yéésú antee won tígí daaha tih : « Mi ac aattiya' feey fi beh, nda búumídfë yeel, te bëewë na yeelu ra yíssëh búumídf. » <sup>40</sup> Lahte farisenja húmú daaha, keluu wa unni yah, wa meelute Yéésú wonu ri tih : « Fun i búumídf fun bal a ? » <sup>41</sup> Yéésú won wa tih : « Don yahun búumídf koon, tin don ii lah bakaad ; ndaa don wonu ti don olu na, yii baa daa tah bakaad don dék don na ! »

## 10

### *Núirëhë a harri*

<sup>1</sup> Yéésú tíkké won wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí ñeyaay ílí gélgí harra, anti dara buut ñeyaa na, bëyí baa lohoh, dí banndi. <sup>2</sup> Ndaa bëyí haalaa gélgë ílë, deef daa ri níirëhí harra. <sup>3</sup> Di fi bah, wohohi yuba ay rii kúnsídf, te harra

laha' ri ra ay yúhsë' una. Di ay ñee tii yi wa dëek wë, d'uhí'f wë éssín. <sup>4</sup> Di d'uhí'f wë béeb níi woc raa, d'i kèllèh, harra ñee tali, bi yúhsúu wë uni. <sup>5</sup> Wa ii ñee tal bëyí wa yíih rí nék ; wa ay rii hegee hegoo kay, ndah wa yíih síih una ! » <sup>6</sup> Yéésú ñeya'te wa léehí bah, ndaa wa yíih yee faha' ri waa won da.

<sup>7</sup> Tígí daaha, Yéésú wonaat wa tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : daa mi ílí gélgí harra. <sup>8</sup> Bëewë húmú kèllúu sè' dee ra béeb, húmú i lohoh a i banndi, yii baa tahte níi harra síkírúuy wë. <sup>9</sup> Daa mi ílë. Bëyí ñeya' soo na haal, ay múc ; d'i ay mín haal, d'i d'uhé, d'i lah yii pesaa ri faraah. <sup>10</sup> Lohoh aya' loh, bëem a sanjku kut. So' nék, mi ac biti bëewë pes, wa pes pesi nebpe. <sup>11</sup> Daa mi níirèhí kah-kah fa. Níirèh kah-kah hom gara' ñíiní garoo harri na. <sup>12</sup> Súrgë nék, d'i lahaay harra ; d'i níirèh kah-kah neh. Di ole gúmú aye rek, d'i hegoh, gúm fë yejoh sun fi harra, hasla' yuba. <sup>13</sup> Súrgíi baa ay mínée hen daaha, ndah d'i séentèh hélíis légéyí kut, harra tahay d'i koloh. <sup>14-15</sup> Daa mi níirèhí kah-kah fa. Di yúhë' sè' Baaso' mi yúhté rí, so' mi yúhë' harri so' daaha wa yúhúté sè'. Te af wa ay tah mi yera' ñíin sè'. <sup>16</sup> Mi lahte harri kayyi ínih gélgí beh, te mi wadtee waa níid' bal ; wa ay yúhsë' un so', wani yee boolla' béeb hen yup yínë, níirèhë hen yínë. <sup>17</sup> May yera' ñíin sè', mi liilaat d'i. Yii baa daa tah Baaso' faha' so'. <sup>18</sup> Ow mínéh bek ñíin sè' feey, daa mi mín d'ii yera'. Daa mi mín d'ii yera', daa mi mín d'ii liilaat. Baaso' túuy sè' yii baaha. »

<sup>19</sup> Unna won Yéésú yaa ra tahte yëwúdfë kéldúuy won. <sup>20</sup> Ow caak waa na wonu tih : « Nagajek don síkírúu wa ? Bee yébitèh daa ham d'i bee ra a ? Bee yulki'f bee ra a ? » <sup>21</sup> Ndaa lahte bëewí na wonu tih : « Bëyí yébitèh daa ham d'i na woneeh deh ! Yébitèh mín wédís íl búumí'f è ? »

<sup>22</sup> Feedi yëwúdfë, bee na nérsúu jébèlë jébélú Koope Faam fi gaana ra lahte. Feedi baa húmú Yerusalem jamanii sosa. Jamanii baaha filí'f feeda, <sup>23</sup> Yéésú na

tíleesèh tígë nè wonuu Mbaar mi Salomoo di filí'f Faam fi gaana ra. <sup>24</sup> Tígí daaha, yëwúdfë ayute giwúté rí, wonu ri tih : « Fay home dee fu kúné affi fun níi kirih ? Daa fu yaha Buura Koo fal ri ra raa, won fun baaha ! » <sup>25</sup> Di won wa tih : « Yee meelu so' don da, mi húmú wonte don d'i, ndaa don gémúy sè'. Añcañ, iña na pañ mi di tii Baaso' ra seedeyidte so', <sup>26</sup> ndaa don gémúy sè', af biti don nënín harri so'. <sup>27</sup> Harri so' yúhsúu un so' ; so' mi yúh wë, te wa ñeyuu tal so'. <sup>28</sup> May waa on pesa na d'uméh rë. Mii waa mëssí ñak, te ow mínéh wëe naaf ya' so'. <sup>29</sup> Baaso' daa déjéén sè' wë, te daa ri lukki gaan béeb. Ow mínéh naaf yin ya' Baaso'. <sup>30</sup> Funi Baaso' daa lígínúu yínë. »

<sup>31</sup> Wona' Yéésú uni bah, yëwúdfë yabaatute na píyú la' ay rii bëemé, <sup>32</sup> d'i won wa tígí daaha tih : « Mi pañke iñi wunni caakki Baaso' daa nah so' wa. Yii bih di iñyah daa tah don na fahuu bëemí sè' a la' ? » <sup>33</sup> Wa lofute ri wonu tih : « Fun fahuuy hawu húl biti fu pañ yin wun, ndaa biti fu solte Koope. Fu ow kut, fu na anti tik afu Koope a ? » <sup>34</sup> Yéésú won wa tih : « Bíníyúté filí'f téeríi kootii ron biti Koope won tih : *“Don i koope.”* » <sup>35</sup> Yee won Téerëe rë ow mínéh ríi nís maan ? Bëewë Koope yulid'f woni waa na ra, d'i wona' wa biti wa i koope neh a ? <sup>36</sup> A so' fa Baaso' fal so', wol so' èldúnë rë, don wonuu biti mi sola' Koope soloo d'íh di yee wona' mi biti mi Koy Koope ra ? <sup>37</sup> Hena biti mi pagay yee nah so' Baaso' raa, ngënë gémí sè' ! <sup>38</sup> Ndaa mi pañ wa raa, wuti don gémúy iña na won mi raa sah, gémí iña na pañ mi ra book, nda don ham affon biti Baaso' ee soo na, te mi ee d'ii na. » <sup>39</sup> Wona' Yéésú unni yah, wa yabaatute na fahuu hami, ndaa d'i fússë wë.

<sup>40</sup> Yéésú kola' dah sayilte hatni yíníi laahi Yurden, tígë nè húmú bëtsë' Sanj Batis bëewë rë, d'i hompe daaha. <sup>41</sup> I ow caak deefute ri daaha. Bëewë na wonantuu hanndal ki wa tih : « Kimtaan yínë sah Sanj pagay ri, ndaa iña won d'i sun fi bëyí bee ra béeb kaah. » <sup>42</sup> I ow caak gémúté Yéésú daaha.

# 11

## *Kolohi Lasaar búudé*

<sup>1-2</sup> Húmú laha' bëyí keente jér hínú Lasaar. Di húmú dék Betani, bani koy-yaayyi beleb Mari a Martaa. Mari daa belaa nay tùmé laakkoloña kotti Yíkée, an waa moos a fen fi ra. <sup>3</sup> Koy-yaayyi belebbi ana ya wolute ow woni Yíkée biti kooji jéríd. <sup>4</sup> Kela' dí fi Yéésú baaha, tígí daaha dí won tih : « Jéri Lasaar jér húlée neh ; Koo ay ñeye na teeβa' gaanaa ki ndami ; hen dāaha raa, ndami so' mi Koy Koope yúhú. »

<sup>5</sup> Yéésú húmú kooji Martaa, Mari a Lasaar. <sup>6</sup> Di filiβ yaaha béeb, kela' ri biti Lasaar jéríd dē, dí hompe tígē hom dí daaha ra níi hente waal ana, <sup>7</sup> dí antee won taalibe yi biti bani wa ñéerē' nimil Yúdée. <sup>8</sup> Taalibe yi wonu ri tih : « Bahaa, maañay-maañay rek fu na fahuu bëem a la' dín fē, fan naa faha' nimil a ? » <sup>9</sup> Di won wa tih : « Na' homa' wahtu sabboo a wahtu ana neh a ? Bëyí tíl na' ii kabinoh ndah dí ot kotti na niñi feey fi beh. <sup>10</sup> Bëyí tíl ñúus nék ay kabinoh ndah niñna íníh díi na. » <sup>11</sup> Filoon fi bee wona' ri unni yaa ra, dí baatte won wa tih : « Kooji yen Lasaar nee'te, ndaa may pay mi yúun dí. » <sup>12</sup> Taalibe yi wonu ri tih : « Yíkée, dí nee' nee'o saa ? Kon dí ay wah ! » <sup>13</sup> Taalibe ya habuu biti rek Yéésú won wa woni nee' pēní, deef dí won wa biti Lasaar húl húlē. <sup>14</sup> Tígí daaha, Yéésú millē' wēe won tih : « Lasaar húlté. <sup>15</sup> Don tahute keñ so' sosse di yee deefay so' ri dín fē rē. Di laha' ri dāaha daa nay tahe don gém. Kēlí yen lah díi na ! » <sup>16</sup> Tígí daaha, Toomaa fa na dēekúu Síisē rē won taalibe yi kayya tih : « Yen bal yen saañ hulé a kélfi yen ! »

<sup>17</sup> Tíluu Yéésú a taalibe yi níi wa tíimuté gina ra, dí kelohte biti Lasaar húlté níi nee'te waal iniil feey. <sup>18</sup> Betani wulaay a Yerusalem ; hanndal ki wa wahti hena kilomet éeyē. <sup>19</sup> I yēwúđ caak ayute yérí Martaa a Mari na mēsdú wē húlí koy-yaafi wa. <sup>20</sup> Kela' Martaa biti Yéésú ee ac da, dí saañce téebílēhí ; ndaa Mari tasse faam. <sup>21</sup> Tee'a' Martaa a Yéésú rē, dí won dí tih : « Fu homa dee koon Yíkée koy-yaaso' húlēh. <sup>22</sup> Ndaa mi yúhté biti níi

a deh, yii fu dañ dí Koope béeb, dí ay roo ri on. » <sup>23</sup> Yéésú won dí tih : « Koy-yaafu ay koloh búudé. » <sup>24</sup> Martaa won dí tih : « Mi yúhté biti dí ay koloh yiin nay kolee bëewē búudé rē biti éldúnē túkkí. » <sup>25</sup> Yéésú won dí tih : « Daa mi na kēlíd bëewē búudé, daa mi na on wa pes. Bëyí gém soo na wuti dí húl rēe sah, dí ay pes ; <sup>26</sup> te bëyí nē pes, gémpé sē', ii mēssí húl. Fu gémpé baaha a ? » <sup>27</sup> Martaa won tih : « Íi Yíkée ! Mi gémpé biti daa fu Buura Koo fal ri ra, Koy Koope fa húmú wonu biti daa nay aye éldúnē rē. »

<sup>28</sup> Filoon fi wonni yah, Martaa saañce dēegí Mari koy-yaafi, mēddé'té rí won dí tih : « Yēeddēhē acce, te ri won fu ac fu tiil ri. » <sup>29</sup> Kela' Mari woni bah, dí yíppée koloh saañce téebílēhí Yéésú. <sup>30</sup> Wahtii baa deef Yéésú haalay gina doom, dí húmú lís tígē tee'uu bani Martaa ra. <sup>31</sup> Yēwúđdē húmú faam fa na mēsdú Mari ra, oluu wa Mari yíppée koloh na dūh faam fa, wa ñeyute tala. Wa habuu biti dí saañ looy luuyin. <sup>32</sup> Laha' Mari tígē hom Yéésú níi ri otte ri ra, dí yeddohte kotta feey, won dí tih : « Fu homa dee koon Yíkée koy-yaaso' húlēh. » <sup>33</sup> Ola' Yéésú Mari na fon, bëewē ñéerúu a ri ra na fogu bal ra, keēña dūmpé ces, afa kúnēhté, <sup>34</sup> dí meelte wa won tih : « Don dapuu ri dih ? » Bëewē wonu ri tih : « Bahaa, aye fu ot. » <sup>35</sup> Yéésú yampe na looy. <sup>36</sup> Tígí daaha, yēwúđdē na wonu hanndal ki wa tih : « Élí di húmú faha' ri ri kan ! » <sup>37</sup> Ndaa lahte yi na wonu waa na tih : « Di fa pay íllí búumndē rē, dí mínēh kaa' Lasaar húl koon a ? »

<sup>38</sup> Keñ Yéésú dūmētté ces, dí lahte luuyin. Luuya, kili kúnúu a la' gaan. <sup>39</sup> Di won bëewē tih : « Píníjí la'a ! » Martaa koy-yaafi húlēhē won dí tih : « Búudé fē wađtee yah Yíkée, hente waal iniil woteh, dí ee deh. » <sup>40</sup> Yéésú won dí tih : « Mi wonay ro ri wono a ? Fu gém soo na raa, fay ot ndami Koope. » <sup>41</sup> Tígí daaha, la'a píníjúté, Yéésú béyídté afi, yeelte sun-Koo won tih : « Baap, mi na sím dē di yee taha' fu dañi so' ra. <sup>42</sup> Mi yúhté biti wahtii dāgaa mi ro béeb fu tahíd so', ndaa fu ot mi won dí sun, bëewí yee gíiwú sē' yee ra daa tah, nda wa gém biti daa fu wol



so'. » <sup>43</sup> Woca' ri woni baa ra, di béyídté uni sun won tih : « Lasaar, dúhé deh ! » <sup>44</sup> Lasaar fa húmú húl rē dúhté, kotta, ya' ya a afa béeb líiwuté boy. Yéésú won tígí daaha tih : « Nísí boyya faana don yeris dí tíl. »

*Peeni hawi Yéésú húl*  
(Saame Maccëe 26.1-5 ; Marka 14.1-2 ; Lúkkë 22.1-2)

<sup>45</sup> Ow caak di yéwúdfë húmú faam Mari te olute iña na pañ Yéésú rē, gémuté díi na. <sup>46</sup> Ndaa i ow waa na payute olute farisenña, bílluté wē iña pañ ri ra. <sup>47</sup> Tígí daaha, kélfë yí seeyoh ya a farisenña dëekuté bëy këemí gaani yéwúdfë béeb, wonu tih : « Yen ay hene díh bal ? Bëyí bee ee pañ kimtaanni caakke ra dé' ! » <sup>48</sup> Yen took yen olsee ri page iñyeh, bëewë béeb ay gém díi na, te bëy Rom ay koloh dakaya' Faam fi gaani Koope a heedi yen ! » <sup>49</sup> Lahte bëyí hínú Kayif waa na, kíilí baaha deef daa ri húmú seeyohi gaana, won wa tih : « Yin íníh affon ! » <sup>50</sup> Don yíih bití ow yínë kut ñak ñíiní ndah bëewë, daa gén bití heedi yéwúdfë béeb sanju a ? » <sup>51</sup> Yee won dí baa ra kolaay díi na nék. Kíilí baaha, bi daa ri húmú seeyohi gaana, Koope daa wondoh ri daaha teeβa'i bití Yéésú ay húlíd heedi yéwúdfë. <sup>52</sup> Te ri ii teem húlídí yéwúdfë don, dí ay húlíe koyyi Koope béeb, dí négírë' yee hasлуу ra, wa hen yínë.

<sup>53</sup> Kola'te yiin fin fa, kélfë yí yéwúdfë habute bití wa ay hap Yéésú húl. <sup>54</sup> Yii baa tahte dí wocce haal filib fi yéwúdfë. Di kolohte saañce waal luufa di gina na wonuu Efarayim ra, dí hompe daaha a taalibe yi.

<sup>55</sup> Leβa' Paagi yéwúdfë rē, ow caak di bëy gina koluute na suu bukutoh a sehi feeda Yerusalem. <sup>56</sup> Wa homu filib Faam fi gaana na saamu Yéésú, na meelantuu filib fi wa wonu tih : « Di ayoh feeda aa dí ayoh neh ? Don wonu yi na ? » <sup>57</sup> Kélfë yí seeyoh ya a farisenña nahuute wonu tih : « Bëyí yúh tígë hom dí ra, teeβaa ri, dí habu. »

## 12

*Mari yíinté Yéésú laakkoloñ kot*  
(Saame Maccëe 26.6-13 ; Marka 14.3-9)

<sup>1</sup> Waal pëenë balaa feedi Paaga, Yéésú kolohte saañce Betani, tígë dék Lasaar fa dí húmú kélíd dí búudé rē. <sup>2</sup> Laha' ri daaha ra, dí pagirute ñam. Martaa daa na húmú norsa' ñama. Lasaar húmú non bëewë boku a Yéésú loon ra. <sup>3</sup> Mari nampee béeb bútéel laakkoloñ, yi yugusuu naarde kah-kah te kofeelte, bi mitte genwal líitër, yíinté wë kotti Yéésú, na an waa moos a fen fi. Faam fa béeb líiwëlsë'té a ngedi laakkoloña. <sup>4</sup> Yudaas Iskariyot, ow di taalibe yi Yéésú, bee míllë' ríi yaay ra, won tígí daaha tih : <sup>5</sup> « Laakkoloñi yee yaayeeh héliis caak koon cadum fa yeru ñëkídfë è ? » <sup>6</sup> Yee won dí baa ra, dí wonday ri ñëkídfë dé' ! Biti ri lohoh te daa ri yef keesi wa, dí núhë' nè tílé sohle yi daa tah. <sup>7</sup> Yéésú won dí tígí daaha tih : « Baale jaambura afi ! Di waay hacadi so' daa tah dí yef wa níi a deh. » <sup>8</sup> Ñëkídfë ii koloh filib fon ; ndaa so' mi bee míi hom filib fon dee faraah. »

*Cañi yéwúdfë hawi Lasaar*

<sup>9</sup> I ow caak di yéwúdfë keluu wa bití Yéésú in Betani ra, wa suute díi fë. Af dí neh don daa kúdf wë nè, ndaa olaalohi Lasaar fa dí kélíd dí búudé rē. <sup>10</sup> Tígí daaha, kélfë yí seeyoh ya habute bití Lasaar ay hawu húl bal, <sup>11</sup> ndah af dí tahte yéwúdfë caak helute wa, gémuté Yéésú.

*Haali Yéésú Yerusalem*  
(Saame Maccëe 21.1-11 ; Marka 11.1-11 ; Lúkkë 19.28-40)

<sup>12</sup> Kéy fín fë, bëewí caakka húmú ayu feedi Paaga ra koluute bití Yéésú ee ac Yerusalem ra. <sup>13</sup> Wa saamute soor-soor, dúhúté gina na téebíluu rí, béyruté unni wa sun na njoobu ri wonu tih : « Oosaanaa ! Koo-Yíkëe barkela bëe' dí wol ri ra ! Koo barkela buuri Israyel ! » <sup>14</sup> Deef Yéésú húmú saampe cúmbúr mbaam. Di yaagohte sun ti di bíníyúu rí Téerëe bitih : <sup>15</sup> « Ngënë néekiñí, don fi bëy Siyon ! Èlí ! Buuron ee ac da, yaagoh cúmbúr. » <sup>16</sup> Filib fi iñyaaha

béeb, taalibe ya húmú yíih iti fi wa ; ndaa tilè' níi Koope teebea'te ndami Yéésú rë, nuffi wa onte wa biti yee húmú bíníyú Téerëe rë won sun fi, te ri laha' daaha. <sup>17</sup> Bëewë húmú a Yéésú na won dí Lasaar dúh nuña kélídté rí búudé rë, bílluté yee olu wa ra. <sup>18</sup> Daaha, ow caak keltuute biti Yéésú panke kimtaani bah, wa ayute téebílehí. <sup>19</sup> Tígí daaha, farisenña na wonantuu filíß fi wa tih : « Yen míníh yin na ! Bëewë béeb ñeyuu tala ! »

### *Gerekka na saamu Yéésú rë*

<sup>20</sup> Bëewë ayu feeda Yerusalem jaamiy-ohi Koope ra, lahte Gerekki húmú filíß fi wa. <sup>21</sup> Wa lebuute Fílíp fi bëy Betsaydaa fa hom Galile ra, wonu ri tih : « Bahaa, fun fahuu oli Yéésú koon. » <sup>22</sup> Fílíp payte wonte Anndere baaha, wa béeb ana ñéerúuté léhíní Yéésú. <sup>23</sup> Wonuu wa ri baa ra, Yéésú won wa tih : « Wahtaa nay teebee Koope ndami so' mi Koy-bëe' rë lahte. <sup>24</sup> Mee ron won kaaf ka ra ee : pep bele teem pep bele kep biti ñíinè haaleh feey. Ndaa ñíinè haal feey raa ay dúhíð pep caak. <sup>25</sup> Ti daaha nen, bëyí pokoh ñíiní ay rii ñak ; ndaa bëyí kaa' pokohi ñíiní èldúnè fi beh ay lah pesa na dúmèh rë. <sup>26</sup> Bëyí hen súrgíi sè' ñeya tal so' ; te tígí hom mi, dí ay home na bal. Bëyí hen súrgíi sè', Baaso' ay rii béyíð.

### *Woni Yéésú yii lenjke húlí*

<sup>27</sup> « Tígè homa' mi bee ra, af so' kúnèhté níi mi yéeh yii wona mi ! Mbaa may wone Baaso' biti sèmlè' sè' wahtii coono fa na saañ mii pese bee ra neh ? Ndaa coono fi baa daa tah mi ac feey nék ! <sup>28</sup> Kon Baap, teebee ndamu ! » Tígí daaha, un dfohte sun won tih : « Mi teebepe bëewë ndami so' níi wocce, te may waa rii teebeaat. » <sup>29</sup> Bëewë húmú daaha keluu una ra wonu tih : « Yaa híníh ! » Lahte yi wonu tih : « Malaaka daa won díi na ! » <sup>30</sup> Ndaa Yéésú won wa tih : « Uní baa wonduy so', wondú don ! <sup>31</sup> Wahtaa wadti aattiyuun èldúnè rë lahte ; kélfèe hom afa ra ay líkú leegi. <sup>32</sup> Te so', mi béyrú mi paa' feey fa sun raa, may héc bëewë béeb soo na. » <sup>33</sup> Wonee ke Yéésú bah, dí teebea' dee nay rii húlée rë.

<sup>34</sup> Bëewë wonu ri tih : « Yee yoodu fun téeríi kootii yen ra biti Buura Koo fal ri ra ay pese peso faraaah. Kon fu wona' biti Koy-bëe' ay keru sun díh ? Koy-bëe' fë wah ? » <sup>35</sup> Dí won wa tih : « Niiña ee filíß fon ndaa ri tallaay yin caak. Kon tilí niiña bee homa' ri don na bee ra, toñeh ñúusè beetti ron, ndah bëyí til ñúus yéeh tígè na saañ dí ra. <sup>36</sup> Gémí niiña bee homa' ri filíß fon da, nda don hen bëy niiña. »

Wona' Yéésú iñyaa níi wocce ra, dí hécèhté, dapohte wa.

### *Kaa'a'i yëwúðdë gém*

<sup>37</sup> Kimtaanna pan Yéésú fíi bëewë rë béeb, taheh wa gém dí. <sup>38</sup> Yee húmú won yonente Isayii ra laha'te dah. Dí húmú won tih :

« Yíkëe, daa gém yee wonu yen ra ?  
Yíkëe, fu teeb bídí ya'u wah ? »\*

<sup>39</sup> Isayii wonte yee tah bëewë míníh gém rë, won tih :

<sup>40</sup> « Koope búumílté wë,  
súhílté keeñni wa,  
toñeh wa ay ole,  
keeñni wa ay kúnsée ndín  
wa lof pesad, mi pay wa yee homuu wa ra.  
»\*

<sup>41</sup> Isayii húmú wona' Yéésú bín fë, deef dí séenté ndami. <sup>42</sup> Filíß fi yaaha béeb, kaa'eeh ow caak di kélfè yí yëwúðdë gémúté Yéésú. Ndaa bi helu wa nuf farisenña na, wa kaañuy rii teebea' toñeh wa ay líkú tígè na daguu yëwúðdë Koope ra, <sup>43</sup> ndah biti ow daa kaña wa, daa génèl wë biti Koope daa kaña wa.

### *Iña won Yéésú rë daa na aattiya'*

<sup>44</sup> Yéésú béyídté uni won tih : « Bëyí gém soo na, gémèy soo na don, dí gémpé bëe' wol so' ra bal. <sup>45</sup> Bëyí ot so', deef otte bëe' wol so' ra. <sup>46</sup> So' mi ac èldúnè hawaanri bëewë, nda bëyí gém soo na dékéeh ñúusè. <sup>47</sup> Bëyí keloh woni so' te ri ñeyeh na, daa may ri daane neh, ndah mi ac sèmlè'í bëy èldúnè ndaa daani wa neh. <sup>48</sup> Bëyí fahaay soo ot te kaa'a'te keloh woni so', iña won mi ra nay rii aattiyee yiin nay túkkíyé èldúnè rë. <sup>49</sup> Nagajek, mi kolaay koloo rek mi na won, Baaso' fa wol so' ra daa túuy sè' won iña yëeddè'

mí rë. <sup>50</sup> Te mi yúhté bití yee túuyè' rí rë daa na ona' pesa na dúmèh rë. Ti ðaaha nen, iña na won mi ra, mi wona' wa ti di naha' so' wa Baaso' nen. »

## 13

### *Hosi Yéésú kotti taalibe yi*

<sup>1</sup> Bisa millè' balaa Paagi yèwúðdè rë lahte. Yéésú yúhté bití wahtaa waf ðii koloh èldúnè, ði ðeefid' Boffi ra lahte. Di mæssí faha' bëewée ké rí nay rii hele feey fa ra fahoo. Te ri teeþpe wa ðee faha' ri wa ní tígí teem faha' ra.

<sup>2</sup> Yéésú a taalibe yi homu reer, ðeef Seytaanaa bekke Yudaas koy Simoŋ Iskariyot nufa nay rii yaayee Yéésú rë. <sup>3</sup> Yéésú yúhté bití Boffi tíkké iña béeb ya'i, ði yúhté bití bal ði kola' ðii na te ri ay nimile ðii na. <sup>4</sup> Daaha, ði kolohte loona, níssé búubí, bëbpe ndíimú moosaa pokke kinohi, <sup>5</sup> antee beb if, túmpé mulub, ñeete taalibe yi na, na hos kotti wa ; bi ri hosid' ði kotti béeb, ði moosid' ði wa a ndíimèe pok ði kinohi ra.

<sup>6</sup> Laha' ri Simoŋ Peer na ra, Peer won ði tih : « Do fi Yíkèe, fu hosid' so' kotti so' a ? » <sup>7</sup> Yéésú won ði tih : « Fu yéeh iti fi yee na paŋ mi ra doom, fay rii yúhé fayu. » <sup>8</sup> Peer won ði tih : « Damaay fu hosde so' kotti so' ! » Yéésú tahte won ði tih : « Mi hosday ro kottu raa, ðeef hanndal ki yen dúmpé. » <sup>9</sup> Peer won ði tih : « Kon Yíkèe, ngana teem kotti so' kut, lahe ní ya' yi so' a af so' bal ! »

<sup>10</sup> Yéésú won ði tih : « Bèyí kola' boohoh, faana béeb lante, sohlaay ði boohlee\*. Don fi yee ðon ladute, ndaa ðon béeb daa ladu neh. » <sup>11</sup> Deef Yéésú yúhté bëe' nay rii yaaye ra, daa tah ði won bití wa béeb daa ladu neh.

<sup>12</sup> Hosa' Yéésú kotti taalibe yi ní wocce ra, ði bekaatte búubí, tookaatte loona, antee waa won tih : « Don yúhú iti fi yee pagid' mi ron ra a ? » <sup>13</sup> Don ðeekúu sè' yèeddèh a Yíkèe, te ðon wonu kaah, mi ði. <sup>14</sup> Héem so' mi Yíkèen, so' mi yèeddèhèn, daa mi hos kotton raa, kon ðon warutee hosanta' kot hanndal kon

bal. <sup>15</sup> Don ot mi pagid' ðon yii bah, ðeef mi faha' bití ðon pagee ri ðaaha. <sup>16</sup> Mee ron won kaaf ka ra ee : súrgè lukeh kélfíi gaan, bëe' wolu ra lukeh bëe' wol ri ra gaan. <sup>17</sup> Bee yúhúu ron iñyaa leegi ra, ðon ñee na raa, keeññon ay sos. <sup>18</sup> Mi wonaay ðon béeb nék ! Mi yúh bëewè tanis mi ra. Ndaa yee bíníyú Téerèe rë waf ti laha laho. Téerèe won tih : « *Bèe' funi woruu mbúurú sè' rë, daa millè' hen kaa'ohi so'.* »\* <sup>19</sup> Mi wonte ron baaha abah balaa wahtaa lah. Hen ðaa wahtaa lah raa, ðon ay géem bití daa mi\*. <sup>20</sup> Mee ron won kaaf ka ra ee : bëyí tah bëyí daa mi wol ri a ya' ana, ðeef ði tah so' ; te bëyí tah so', ðeef ði tah bëe' wol so' ra. »

### *Bèe' nay yaaye Yéésú rë*

(Saame Maccèe 26.20-25 ; Marka 14.17-21 ; Lúkkè 22.21-23)

<sup>21</sup> Woca' Yéésú woni baa ra, afa kúnèhté pak, ði won tih : « Mee ron won kaaf ka ra ee : ow di ðon na ay soo yaay. » <sup>22</sup> Taalibe ya yíh bëe' na wona' Yéésú rë, wa na yeelantuu affi wa. <sup>23</sup> Ow di taalibe ya, kooji Yéésú, húmú hëbísí. <sup>24</sup> Tígí daaha, Simoŋ Peer paŋke yodad, nahte ri meel Yéésú bëe' na wona' ri ra. <sup>25</sup> Taalibee sígímpé nuf Yéésú, meelte ri won tih : « Fu wona' wa Yíkèe ? » <sup>26</sup> Yéésú loffe won tih : « Mee saañ soop mbúurú loona ra ee : bëe' nay mi rii yere ra, ði bëyí baaha. » Tígí daaha, Yéésú bëbpe mbúurú, sooppe ri loona, yedte ri Yudaas fi Simoŋ Iskariyot. <sup>27</sup> Yudaas na tah mbúurèe, Seytaane na haal ri. Yéésú won ði tih : « Yee nay fuu page ra, page ri gaaw ! » <sup>28</sup> Ow yínè sah ði wa fi taalibe ya húmú loona ra, yéeh yee faha' rii won ða. <sup>29</sup> Bi Yudaas daa yef keesi wa, i ow waa na habuu bití Yéésú nah ri pay saam iña nay waa sohlee feeda ra, mbée nah ri komi ñékíðdè sarah. <sup>30</sup> Taha' Yudaas mbúurèe rë, ði yíppée dúh èssín. Wahtii baaha ðeef Koo elekke.

### *Túuyè'í hasa*

<sup>31</sup> Dúhè' Yudaas èssín ðè, Yéésú won tih : « Leegi Koope teeþa' ndami so' mi Koy-bèe', mi teeþa' ndami ði fi Koope.

\* **13:10** 13.10 sohlaay ði boohlee : Bèewè húmú ñeyaatu unni yee bín fè wora'i wa bëewè rë, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : henay hosi kotta, sohlaay ði boohlee. \* **13:18** 13.18 Saame Kañaa ya 41.10 \* **13:19** 13.19 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 3.14-15

<sup>32</sup> [Te mi teeḃa' ndami Koope raa,] Koope ḃal ay teeḃa' ndami so', te ri yuloh paṅji, maañlay. <sup>33</sup> Yee talla' mi hom filiḃ fon ḃa gaanlay yaawe ! Don ay soo saam, ndaa cēe mí won ḃon yee won mi yēwúḃḃē rē : ḃon mínih lah tígē nē saaṅ mi ra. <sup>34</sup> Mee ron yed túuyē' has ḃa ee : lah fēhēntíi hanndal kon. Di faha' mi ron, lah fēhēntíi ḃaaha hanndal kon. <sup>35</sup> Don fahanta' hanndal kon raa, tígí ḃaaha ḃēewē ḃééḃ ay yúh biti ḃon taalibe yi so' . »

*Woni Yéésú biti Peer ay taasa' yúhí*  
(*Saame Maccēe 26.31-35 ; Marka 14.27-31 ; Lúkkē 22.31-34*)

<sup>36</sup> Filoon fi baaha, Simoṅ Peer meelte Yéésú won tih : « Fu saaṅ di Yíkēe ? » Di loffe Peer won tih : « Tígē homu yen bee ra kep fu mínēh ñee tal so' ní fu lah tígē na saaṅ mi ra, sehe ní fayú, fay naa lah. » <sup>37</sup> Peer won ḃi tih : « Yíkēe, yi tah mi mínēh ñee talu leegi ? Mi tahte ñagi ñiin sē' ndah ḃo ! » <sup>38</sup> Yéésú won ḃi tih : « Fu won kaah biti fu tahte ñagi ñiinú ndah so' a ? Mee roo won kaaf ka ra ee : añaṅ, fiisiin ki paan, fay taasa' biti fu yúh sē' ní hen waal éeyē. »

## 14

*Yéésú daa waala yulid' Boffa na ra*

<sup>1</sup> Yéésú antee won taalibe yi ḃééḃ tih : « Affon ḃanay kúnēh ! Gémí Koope, te ḃon gém sē' ḃal ! <sup>2</sup> Faam Baaso' hanke ; may pay mi waayid' ḃon tígí nay ron home. Henay baa koon mi wonēh ron ḃi ! <sup>3</sup> Mi pay mi waayid' ḃon ḃi níi woc ḃaa, may nimil mi kali ron. Hen ḃaaha raa, tígē nay mii home ra, ḃon ay home na ḃal. <sup>4</sup> Don yúhú waala yulid' tígē na saaṅ mi ra. » <sup>5</sup> Toomaa won ḃi tígí ḃaaha tih : « Yíkēe, fun yíh tígē na saaṅ fu ra, fun ay yúhée waala yulid' na ra ḃih ? » <sup>6</sup> Yéésú won ḃi tih : « Daa mi waala, daa mi kaaf ka, daa mi na ona' pesa. Ow mínēh pay Boffa na te ñeyeh soo na. <sup>7</sup> Don yúhú sē' rēe kay, ḃon ay yúh Baaso' ḃal ! Te dala'te woteh, ḃon yúhúté rí te ḃon olute ri ! »

<sup>8</sup> Filíp won ḃi tígí ḃaaha tih : « Yíkēe, teeḃ fun Boffa kut, fun sohluuy yin kay. » <sup>9</sup> Yéésú won ḃi tih : « Filíp, maaña maañ mi filiḃ fon ḃa ḃééḃ fu yéeh sē' doom a

? Bēyí ot so', ḃeef otte Boffa ! Kon fu wona' biti mi teeḃ ḃon Boffa ḃih ? <sup>10</sup> Fu gémēy biti mee Baaso' na, te ri ee soo na a ? Unna won mi ḃon ra ḃééḃ, kolaay soo na, ḃi fi Boffa hom soo na ra kay daa na paṅ légéyí. <sup>11</sup> Gémí sē' di yee wona' mi biti mee Baaso' na, te ri ee soo na ra. Don gémúy unna won mi ḃon yaa raa, iña na paṅ mi ra wadtee tah ḃon gém book ! <sup>12</sup> Mee ron won kaaf ka ra ee : ḃēyí gém sē', ḃi fi ḃēyí baa ḃal ay paṅ iña na paṅ mi ra. Di ay paṅ yi luk waa gaan sah, ndah mi saaṅ Boffa na, <sup>13</sup> te yii ḃon ḃaṅ ḃi ḃééḃ, ḃon ñeya' ri tii so', may ron rii pagid', nda so' mi Koy ka mi teeḃa' ndami Boffa. <sup>14</sup> Yii ḃon ḃaṅ ḃi, ḃon ñeya' ri tii so', may rii paṅ.

*Gapa'i Yéésú Ruuh-Pesen*

<sup>15</sup> « Don faha' so' raa, ḃon ay ñee iña na túuy mí ḃon ḃa. <sup>16</sup> Daaha raa, may ḃaṅ Baaso' kom ḃon Dímlēh kay, bi ay home ḃon na faraah. <sup>17</sup> Daa ri Ruuha na teeḃ ḃēewē kaaf ka ra. Bēewē feey fi bee mínih rii haba' Dímlēh, ndah wa oluy ri, wa yíh rí. Don nék, ḃon yúhú rí ; ḃi ee filiḃ fon te ri ay home ow fi ow ḃon na faraah. <sup>18</sup> Mii ron yedḃa' baayu, may ayaat ḃon na. <sup>19</sup> Tasse yutuud' fii ḃēewē feey fi bee ii soo olil, ndaa ḃon ay ot biti mee pes ḃa, te ḃon ḃal ḃon ay pes. <sup>20</sup> Bín fē rēe, ḃon ay yúh biti mee Baaso' na, ḃon ewu soo na, te mi ee ḃon na. <sup>21</sup> Bēyí ham iña na túuyē' mí rē aḃi te ri ñee na, ḃeef ḃēyí baa faha'te so'. Bēyí faha' so', Baaso' ay rii faha' ; so' ḃal may rii faha' te may rii teekiroh. »

<sup>22</sup> Taalibee na wonuu Yudaas, bokaay a Yudaas Iskariyot ra, won Yéésú tih : « Yíkēe, yi tah fay teekiree fun, fii teekiroh ḃēewí kayya ? » <sup>23</sup> Yéésú won ḃi tih : « Bēyí faha' so', ay ñee iña na won mi ra ; Baaso' ay faha' ḃēyí baaha, te funi Baaso' ay haal ḃii na, fun dék ḃii na. <sup>24</sup> Bēyí fahaay so', na ñeyeh iña na won mi ra. Te iña na keluu ḃon maa won wa ra, kolaay soo na, wa kola' Baaso' fa wol so' ra.

<sup>25</sup> « Mi won ḃon iñyah bee homa' mi leeloon bee ra. <sup>26</sup> Lahte Dímlēhí ee ac filoon fi so' ra, daa ri Ruuh-Pesen fa nay wolee Baaso' di tii so' ra. Di nay ron

yëeddé bééβ, dī nédís dōn iña won mi ron ra bééβ. <sup>27</sup> Mi saañ sayo, ndaa may ron helid' jaamma, jaammaa laha' mi ra. Mii ron rii hella' ti di na paguu ri bëy ëldúnë nen. Affon banay kúnëh, te ngënë tiití. <sup>28</sup> Don keluute woni so' ron biti mi saañ sayo ndaa may ayaat dōn na ra maan ? Don faha' so' koon, saaña na saañ mi Baaso' na ra, keeññon ay naa soso. Mi saañ Baaso' na, Baaso' fa luk soo gaan dā. <sup>29</sup> Mi wonte ron baa leegi balaa iñyaa lah, nda bín fë rëe, dōn gém. <sup>30</sup> Mii wonil caak a dōn, ndah kélffi feey fi bee ee ac dā. Di mínëh yin soo na, daa may rii yeddee yee nay lahe ra. <sup>31</sup> Yaaha bééβ, nda bëewë yúh biti mi faha'te Baaso' te mi paga' yee na nah ri so' ra. Kélíi yen saañ ! »

## 15

### *Yéésú daa tal bééñi kah-kah fa*

<sup>1</sup> Yéésú wonil tih ; « Daa mi tal bééñi kah-kah fa, te Baaso' daa na tooppitoh tal bééñë. <sup>2</sup> Ya'i tokoh so' mi tal bééñë bééβ te límëy, Baaso' ay rii lec. Ndaa bi na lím, dī ay rii yugus níi lan, dī baatti lím. <sup>3</sup> Don fi yee nék, dōn yugusute níi dōn ladute. Unna won mi ron ra daa yugus dōn níi dōn madute dāa lan. <sup>4</sup> Kon pëkíi soo na ti di poka' mi dōn na nen. Ya' bééñi tokaay tala, bani afi kep dín mínëh lím ; ti dāaha nen, dōn a affon kut dōn mínih dúhíd njiriñ hém dōn pokuuy soo na.

<sup>5</sup> « Daa mi tal bééñë, dōn daa ya' ya. Bëyí pokoh soo na, te mi pokoh dīi na ay dúhíd njiriñ mi gaante. Don mínih pañ yin deefa dōn pëkíih soo na. <sup>6</sup> Bëyí pokaay soo na ay betu ti ya' bééñi lecu leco, betute súhté nen ; ya' yi bééñi man dah ay luuhu luuho, betu kíi wa tam. <sup>7</sup> Don pokoh soo na, te dōn ham unni so' dōn na raa, dëgí yii neba' ron, dōn ay rii liil. <sup>8</sup> Ndami Baaso' yúhúu biti dōn dúhíd njiriñ caak, dōn teeβa' biti dōn taalibe yi so'. <sup>9</sup> Di faha' so' Baaso', mi faha' ron dāaha. Pésíi filiβ faha'a faha' mi ron ra. <sup>10</sup> Di ñeya' mi túuyë' yí Baaso', mi na pes filiβ faha'a faha' dī so' ra, dōn ñee túuyë'

yí së' rëe, dōn ay pesee dāaha filiβ faha'a faha' mi ron ra.

<sup>11</sup> « Don ot mi won dōn yii bah, mi faha' biti sosi keeñ so' hom dōn na, te sosi keeñon mit sëk. <sup>12</sup> Túuyë'í së' daa ri beh : Di faha' mi ron, lah fëhëntíi dāaha hanndal kon. <sup>13</sup> Lahay bëyí faha'te ow níi luk bëyí tah yera'i ñíiní af kooyyi. <sup>14</sup> Don pañ yii won mi dōn raa, deef dōn kooyyi so'. <sup>15</sup> Mii ron dëekiil súrgë, ndah súrgë na yéeh yii pañ kélffi. Mi dëekë' rën kooy, ndah mi teeβpe ron iña kola' mi Baaso' na ra bééβ. <sup>16</sup> Don neh daa tansu so' ; daa mi tanis ron. Daa mi fal ron, mi wolte ron, dōn dúhíd njiriñ, njiriñ mi na dúmëh. Hen dāaha raa, yii dōn dāñ dī bééβ, dōn ñeya' ri tii so', Baaso' ay ron rii on. <sup>17</sup> Filiβ iñyaa bééβ, mi faha' woni ron biti lah fëhëntíi hanndal kon.

### *Taalibe ya a bëewë feey fi beh*

<sup>18</sup> « Don ot bëewë feey fi bee kaa' ron, yúhí biti wa dëbúu kaa' so'. <sup>19</sup> Don nonun bëy feey fi bee koon, tin wa ay ron faha' ndah dōn nonu waa na. Ndaa mi tanisse ron mi dúhídté rën waa na, tahte dōn nënlíh waa na. Yii baa daa tah wa kaa' ron. <sup>20</sup> Nérsíi yee húmú won mi ron biti súrgë lukeh kélffi gaan dā. Bëewë moklute so' raa, kon wa ay ron mokil ; yee ñeyu woni so' ra ay ñee wonnon bal. <sup>21</sup> Yii wa pañ dī dōn bééβ daa mi tah, ndah wa yíih bëe' wol so' ra. <sup>22</sup> Hena biti mi ayay te mi wonay a wa koon, tin wa ii habuu bakaaroh. Ndaa tígë homuu wa bee ra kep, wa lahluy layaa. <sup>23</sup> Bëyí kaa' so', deef kaa'a'te Baaso' bal. <sup>24</sup> Hena biti mi pagay kimtaanni ow kay mësëy wëe pañ fíi wë koon, tin wa ii habuu bakaaroh. Leegi wa olute kimtaanni so', wa anutee kaa' funi Baaso' bééβ. <sup>25</sup> Yee bíníyú téeríi kootii wa ra laha'te dāh. Bíníyúté bitih : "Yee kaa'uu wa so' ra lahay dala !" <sup>26</sup> Dímlëhí ron ac ayo : daa ri Ruuha na teeβa' kaaf ka ra. Ruuha kola' Boffa na. May ñee'ee Baaso' na mi wola' ron ri, te ri ay soo seedeyid. <sup>27</sup> Te dōn bal, dōn ay soo seedeyid ndah yen daa húmú dalaana níi a dëh. »

## 16

<sup>1</sup> Yéésú baatte won tih : « Don ot mi won don yii bah, nda don banti sélít. <sup>2</sup> Yúhí biti don ay líkú ílíyyë na daguu yëwúddë Koope ra ; te ay tíl níi sah, bëyí yahti ron bëem ay rii habee biti jaamiyoh Koope. <sup>3</sup> Biti wa yíih Boffa te wa yíih so' bal daa nay tahe wa paŋ yii baaha. <sup>4</sup> Mi won don yii baaha biti lah na bín fë rëe, don nérsëh yee húmú won mi ron ra. Biti mi mëssí hom leeloon daa tah mi wonay ron yin na daluu yen ñéerë' bín fë níi a deh.

### *Pagadfi Ruuh-Pesen*

<sup>5</sup> « Leegi mee saañ bëe' wol so' na ra, te ow di don na meelay so' tígë në saañ mi ra. <sup>6</sup> Yee won mi don baa ra tahte keeññon d'umpé ces. <sup>7</sup> Añcaŋ, mi won don kaah : biti mi saañ daa gén don na. Nagajek, mi saay raa, Dímlëhë wadti ac don na ra ii ayil ! Ndaa mi saañ daa, may ron d'ii wola'. <sup>8</sup> Te ri ac daa, di ay teeß bëy ëldúnë biti wa homuy kaah di yii lenke dee na oluu wa bakaad da, dee na oluu wa júb dë, a dee na oluu wa aattiya' ra : <sup>9</sup> wa homuy kaah di yii lenke bakaad, ndah wa gémúy sè' ; <sup>10</sup> di yii lenke júb, ndah mee saañ Baaso' na ra, te don ii soo ollil ; <sup>11</sup> di yii lenke aattiya', ndah kélffi feey fi bee daanute níi wocce.

<sup>12</sup> « Mi talla'te iñi caakki wona mi ron, ndaa tígë homuu yen bee ra kep wa dameh affon. <sup>13</sup> Ruuha na teeßa' kaaf ki Koope ra ac daa, di ay don ñéyíd kaaf ka béeb. Iña nay rii wone ra ii kola' d'ii na, di ay wone iña keloh ri ra, di teeß don yii nay lahe. <sup>14</sup> Daa ri nay teeßee ndami so', ndah di ay beyee iña soo na, teeß don wa. <sup>15</sup> Yii Baaso' daa laha' ri béeb, daa mi laha'. Daa tah mi won don biti Ruuha ay beyee iña soo na, teeß don wa. »

### *Yee nay yíssíré sáfúñ fë sos-keeñ ra*

<sup>16</sup> Yéésú wonil taalibe yi tih : « Tasse i waal fii don ii soo ot, tikëh i waal don an soo olaat. » <sup>17</sup> I ow di taalibe yi na wonantuu hanndal ki wa tih : « Di faha' won yi biti tasse i waal yen ii rii ot, tikëh i waal raa yen an d'ii olaat ? Di faha' won yi biti bal di saañ Boffa na ? » <sup>18</sup> Wa na wonaaluu wonu tih : « I waal fi bah, di

faha' won yi na ? Ow yéeh yee na faha' rii won ra kat ! » <sup>19</sup> Yéésú otte biti wa fahuu meeli, di won wa tígí daaha tih : « Yee wona' mi ron biti tasse i waal don ii soo ot, tikëh i waal raa don an soo olaat ra, don meelantuu baaha a ? <sup>20</sup> Mee ron won kaaf ka ra ee : don ay foŋ don hawoh, deefa bëy ëldúnë homun sos-keeñ ; don ay sáfúñ lool, ndaa sáfúñ fë ay yíssëh sos-keeñ. <sup>21</sup> Loo beleb ham raa na misik d'ii na, ndah deef lowa daa lah ; di múc dëe nék, di hal misiga keeña sos níi sos, ndah di kúdté koy ëldúnë. <sup>22</sup> Don bal, tígë homuu don bee ra, don homuu misik a sáfúñ ; ndaa may ron olaat, keeññon ay sos te ow ii mín kaa' keeññon sos. <sup>23</sup> Bín fë rëe, don ii soo meellil yin. Mee ron won kaaf ka ra ee : yii don daŋ di béeb, don ñeya' ri tii so', Baaso' ay ron rii on. <sup>24</sup> Nii a deh, don ñeyuy tii so' don dagute yin. Mantee dëgí, don ay liil ; daaha, keeññon ay sos dotooy. »

<sup>25</sup> Yéésú antee tik won tih : « Iña won mi ron yaa ra béeb, mi ñeya' wa léeh. Wahtu ín ac fii rë nék mii ron wonliil daaha, may ron wonee iñi Baaso' bëñéet. <sup>26</sup> Bín fë rëe, don ay ñee'ee tii so' don daŋ Boffa. Mi wonay ron biti may ron dagire d'ii na, don daa nay dagire affon. <sup>27</sup> Di fi Boffa faha'te ron ndah don fahuute so', te don gémuté biti daa ri wol so'. <sup>28</sup> Mi kola' Boffa na mi acce ëldúnë. Leegi may koloh ëldúnë, mi nimil Boffa na. » <sup>29</sup> Taalibe yi wonu ri tígí daaha tih : « Di deh ! Fu wonte wonni lante te fu ñeyaay léeh. <sup>30</sup> Biti fu yúh béeb te sohlaay ow meelle ro yin, haalte affi fun leegi, daa tah fun gém biti fu kola' Koope na. » <sup>31</sup> Yéésú won wa tih : « Don wonu kaah biti don gémuté leegi a ? <sup>32</sup> A' ! Wahtaa ee saañ lahe ra kat, te ri lahte níi wocce, wahtaa nay ron hasлуу ra, ow fi ow don na béeb nimil faam wa, don hel so' njunduŋ ! Añcaŋ, mi homay a af so' njunduŋ kat, ndah Baaso' ee hëbís sè' ! <sup>33</sup> Don ot mi won don iñyah, nda don pokoh soo na, don lah jaamma. Don ay mok ëldúnë nék ! Ndaa lah hëbí híin, mi banke nguur ki ëldúnë ! »

## 17

### *Dagiri Yéésú taalibe yi*

1 Wona' Yéésú iñyaa níi wocce ra, dí béyídté afi sun won tih : « Baap, wahtaa lahte : teebee ndami so' mi Koochu, nda mi mín teebe' ndamu bal. 2 Fu onte so' sañ-sañ sun fi bëewë béeb, nda mi mín on bëewë déjéén fú sè' rë béeb pesa na dúméh rë. 3 Pesa na dúméh rë nék, toka' níil yúhí dfo fi Koope fi kah-kah fa yínë kut da, a yúhí so' mi Yéésú-Kiristaa fa wol fu ra. 4 Mi panke légyé nah fu so' ra, mi teebe'te ndamu feey fa. 5 Baap, kon leegi on so' ndam hébísú, ndama húmú laha' mi dfo na, na lahay ëldúnë doom ra.

6 « Bëewë beb fu ëldúnë fu déjéenté sè' wë rë, mi teebe wa daa fu wah. Daa fu laha' wa, fu déjéenté sè' wë, wa ñeyute wonu. 7 Leegi, wa yúhúte bití iña on fu so' ra béeb kola' dfo na. 8 Mi wonte wa unna won fu so' ra, te wa tahute wa. Wa yúhúte bití mi kola' dfo na kah-kah, wa gémuté bití daa fu wol so'. 9 Af wa daa tah mi na dan dfo. Mi dagiray bëewë feey fi beh, mi dagid' bëewë déjéén fú sè' rë, ndah wa yuu. 10 Yii lah mi béeb daa fu laha', te yii lah fu béeb daa mi laha' ; te ndami so' feençe waa na. 11 Tasse yutuud mii homil ëldúnë ; mi yuloh dfo na, ndaa wa fi yeh, wa lísú ëldúnë. Baap, dfo fa sela ra, níirée wë tii gaanu, bee on fu so' ra, nda di liginúu yen ana yen henute yínë, wa hen yínë daaha. 12 Homa' mi a wa ra, mi húmú níiré' wë a tii gaanu, bee on fu so' ra. Mi níidté wë, te ow múuyëy waa na, henay bëe' wadti múuy dë, nda yee won Téerëe rë lah.

13 « Bi leegi mi yuloh dfo na, mi won wa iñyah bee lís mí ëldúnë bee ra, nda sosi keeña laha' mi ra hom waa na, keeñni wa sos dotooy. 14 Mi léhinté wë yee won fu so' ra, bëy ëldúnë anutee waa kaa', ndah wa nëníh bëy ëldúnë ti so' nen. 15 Mi dan dfo bití fu sëmlë' wë ya' Seytaane, ndaa bití fu kélid' wë ëldúnë neh. 16 Wa nëníh ëldúnë ti so' nen. 17 Bukutee wa kaaf ka, wa hen yuu ; wonu daa kaaf ka. 18 Mi wolte wa ëldúnë ti di wola' fu so' ëldúnë nen. 19 Af wa tahte mi jébelté rë af so' mi hente buu, nda wa bukutoh kaaf ka raa, wa hen yuu bal.

20 « Mi dagid' wa neh don, ndaa a bëewë nay soo géme filoon fe ndah iña

nay wone wa fi yee sun fi so' ra. 21 Baap, mi dan dfo bití wa béeb hen yínë. Di homa' fu soo na mi hompe dfo na, wa bal homuun yen na daaha. Hen daaha raa, bëy ëldúnë ay gémuté bití daa fu wol so'. 22 Ndama on fu so' ra mi onte wa ri, nda wa hen yínë ti di henuu yen yínë nen, 23 mi hom waa na, fu hom soo na, wa béeb bok hen yínë. Hen daaha raa, bëy ëldúnë ay gémuté bití daa fu wol so', te fu faha'te wa ti di faha' fu so' nen. 24 Baap, tígë na saañ mi ra, mi faha'te bití bëewë déjéén fú sè' rë hom na bal, nda wa ot ndama on fu so' ra, ndah fu maañcee soo faha' balaa ëldúnë saku. 25 Te Baap, dfo fa júb dë, bëy ëldúnë yíih rë, ndaa mi yúh rë, te bëewëe ke so' yee yúhúte bití daa fu wol so'. 26 Mi teebe wa níi wa yúhúte daa fu wah, te may waa rii baatti teebe, nda faha'a faha' fu so' ra hom waa na, te so' bal mi hom waa na. »

## 18

### *Hami Yéésú*

*(Saame Maccëe 26.47-56 ; Marka 14.43-50 ; Lúkkë 22.47-53)*

1 Wona' Yéésú iñyaa níi wocce ra, dí kolohte dah bani taalibe yi húusuté húlbí Sedoron, haalute meey daaha. 2 Di fi Yudaas fa nay rii yaaye ra yúh hatni baaha, ndah Yéésú a taalibe yi na húmú nëfih daaha. 3 Di kúdté goomal soldaar a i wohoh di Faam fi gaani Koope yi yéjké bití kélfé yí seeyoh ya a farisenja daa yeru ri wa. Wa ayute, kúreelúuté i lampa, kocom hawaanaa a ganaay. 4 Bi yúh Yéésú iña nay rii kate ra béeb, dí lebohte wa won wa tih : « Don saamu wah ? » 5 Wa tahute wonu ri tih : « Fun saamu Yéésú fí bëy Nasaret. » Di won wa tih : « Daa mi ! » Yaaha béeb, deef Yudaas fa na saañ díi yaaye ra húmú filib fi wa. 6 Yéésú na won wa bitih « daa mi » rek, wa sajalute, lasuute feey. 7 Yéésú meelaatte wa won wa tih : « Don saamu wah ? » Wa wonu ri tih : « Fun saamu Yéésú fí bëy Nasaret. » 8 Di wonaat wa tih : « Mi wonte ron ri koon, daa mi ! Don saamun so' kut daa, yéedí bëewí yee saañ. » 9 Yee húmú won Yéésú rë laha'te d'ah. Di húmú won tih : « Baap, mi ñakay ow yínë sah di bëewë déjéén fú sè' rë. »

<sup>10</sup> Deef Simon Peer kúdté jépíl. Di yíppée ríi fúul, paanke ri sùrgíi seeyohi gaana, lenne nufi ñamaa fa. Sùrgèe nufa lecu ra hínú Malkus. <sup>11</sup> Yéésú won Peer tígí daaha tih : « Nimilire jépílú mbari ! Gulii coono fa yed' so' Baaso' ra mi waray rii han waro a ? »

*Kúrí Yéésú fii Haan*

*(Saame Maccèe 26.57-58 ; Marka 14.53-54 ; Lúkkè 22.54)*

<sup>12</sup> Soldarra a kélfií wë, a wohoh yi Faam fi gaani Koope habute Yéésú tígí daaha, pokalsuute ri a níh. <sup>13</sup> Wa d'ébúu ríi kúf' faam Haan. Haan daa pacool Kayif fa húmú seeyohi gaana kíilí baaha ra. <sup>14</sup> Di fi Kayif daa húmú won yéwúdfé bití ow yínè kut ñak ñíiní ndah bëewë daa gén.

*Taasa'i Peer yúhí Yéésú*

*(Saame Maccèe 26.69-70 ; Marka 14.66-68 ; Lúkkè 22.55-57)*

<sup>15</sup> Na kúru wë Yéésú faam seeyohi gaana ra, Simon Peer a ow kay di taalibe ya ñeyute tala. Bi yúh seeyohi gaana taalibii bah, tahte dí fi taalibee a Yéésú daa hëeltú filíß faam fa. <sup>16</sup> Ndaa Peer húmú èssín, hëbís ilè. Tígí daaha, taalibee koon dúhté, wonte a belaa na woh ilè rë, bekke Peer filíß. <sup>17</sup> Belaa won Peer tih : « Do fi bee bal, fu noneh taalibe yi bëyí bee nagajek a ? » Peer won dí tih : « Mi noneh na dé' ! »

<sup>18</sup> Bi húmú sos Koo, sùrgè yë a wohoh ya kéd'fúté kíi na yoonnduu ; Peer hompe a wa na yoonndoh bal.

*Yéésú fii Haan*

*(Saame Maccèe 26.59-66 ; Marka 14.55-64 ; Lúkkè 22.66-71)*

<sup>19</sup> Seeyohi gaana\* yampe na meel Yéésú yii lenke taalibe yi na a yee na yëeddé' rí rë. <sup>20</sup> Yéésú won dí tih : « Iña won mi ra, mi wona' wa sun bëewë béeb na keluu. So' mi mëssi yëeddé' filíß íllyyë na daguu yéwúdfé Koope ra a filíß Faam fi gaani Koope, te yéwúdfé béeb tee'uu na ; mi wonay yin las ! <sup>21</sup> Ngana meel so' ! Iña won mi ra, meelee wa bëewë síkírúu sè' rë. Wa yúhú iña won mi ra.

» <sup>22</sup> Wona' Yéésú woni bah, lahte wohohi húmú në, fúudté rí mbey, won tih : « Fay lofee seeyohi gaana daaha a ? » <sup>23</sup> Yéésú won dí tih : « Woni so' ñeyay waal raa, teeß so' tígè hëllè' mí rë, ndaa hena bití mi wona kaah raa, deef fu laba' so' yih ? » <sup>24</sup> Tígí daaha, Haan yeñce Yéésú faam Kayif seeyohi gaana, deef Yéésú lís pokki.

*Peer taasilte yúhí Yéésú*

*(Saame Maccèe 26.71-75 ; Marka 14.69-72 ; Lúkkè 22.58-62)*

<sup>25</sup> Filíß fi yaaha béeb, Simon Peer hompe na yoonndoh rek. Lahte bëyí won dí tih : « Do fi bee bal, fu noneh taalibe yi nagajek a ? » Peer taasa'te won dí tih : « Mi noneh na dé' ! » <sup>26</sup> Filoon fi baaha, ow di sùrgè yí seeyohi gaana, mboko mí bëe' Peer lec nufa ra, won dí tih : « Mi ot d'ó fi bee a dí filíß meeya neh nagajek a ? » <sup>27</sup> Taasa' Peer waali yinée, paan yíppée fiisoh.

*Kúrí Yéésú fii Pilaat*

*(Saame Maccèe 27.1-2, 11-31 ; Marka 15.1-20 ; Lúkkè 23.1-5, 13-25)*

<sup>28</sup> Yéésú beyute faam Kayif daaha, kúrúte faam gëernëer baabin cúß. Ndaa lahuu wa ra, wa haaluy filíß, wa kaa'uu bití wa ay sobeye nda wa mín ñam ñami feedi Paaga. <sup>29</sup> Tígí daaha, Pilaat deefidte wa won wa tih : « Don wonu ti bëyí bee pañ yih ? » <sup>30</sup> Wa lofute ri wonu tih : « Di henay ow bos koon fun këmí rë rí ! » <sup>31</sup> Pilaat won wa tih : « Don fi yaa bëyí rí, don ñee yee won kootii ron ra don aattiya' ri ! » Wa wonu ri tih : « Fun lahuy sañ-sañi tikúun fun húl sun ow, fun hap ri. » <sup>32</sup> Yee húmú won Yéésú rë laha'te d'ah sun fi dee nay rii húlée rë.

<sup>33</sup> Tígí daaha, Pilaat nimilte filíß faam fa, dëekrëhté Yéésú meelte ri won tih : « Daa fu buuri yéwúdfé è ? » <sup>34</sup> Yéésú won dí tih : « Woni baa kola' d'oo na mbée ow daa won d'ó baaha sun fi so' ? » <sup>35</sup> Pilaat tahte won tih : « Maa mi yéwúdfé è ? Bëy heedon a kélfé yí seeyoh yon daa komu so' ro ! Kon fu pañ yih ? » <sup>36</sup> Yéésú loffe ri won tih : « Nguur ki so' nguur ki feey fi bee neh. Nguur ki so' yaha nguur ki feey

\* **18:19** 18.19 Seeyohi gaana na wonuu dee ra, dí Haan. Bín fë nagajek deef Kayif daa húmú seeyohi gaana, ndaa bi Haan mëssée hen seeyoh gan te daa ri pacool Kayif, bëewë húmú dëekúu rí seeyoh gan.



fi bee koon, tin súrgë yí sè' ay soo haa'id nù mi yëeyih yëwúddë ; ëe-ëe', nguur ki so' nguur ki feey fi bee neh. » <sup>37</sup> Pilaat won dī tih : « Kon fu buur a ? » Yéésú won dī tih : « Fu wonte ri, daa mi ! Seedii kaaf ka daa tah mi límú, seedii kaaf ka daa tah mi ac feey fi beh. Te bëyí hom kaaf ka béeb, helte nuf iña na won mi ra. » <sup>38</sup> Pilaat won dī tih : « Úh ! Yi daa kaah ? »

Kola' ri woni bah, Pilaat d'úhëetté èssín deefidte yëwúddë, won wa tih : « So' mi olay yii mín tíkú sun fi bëyí beh, <sup>39</sup> te don baahuu biti lahaa Paak béeb, mi d'úhríð don ow yínë kasu. Don fahuuy biti mi yessid don buuri yëwúddë è ? » <sup>40</sup> Tígí daaha, wa béyruté unni wa sun wonu tih : « Èe-ëe' ! Di neh ! D'úhríð fun Barabaas. » Deef dī fi Barabaas fa banndi.

## 19

<sup>1</sup> Filoon fi baaha, Pilaat naha'te fúudfëhí Yéésú laraw. <sup>2</sup> Soldaarra beyute ñap yugusute baane, bekute ri af Yéésú, tíkuté paltu luum sun fi, <sup>3</sup> lebuute ri wonu ri tih : « Coleere buuri yëwúddë ! » Wa na anuu rii fúudsë' mbey.

<sup>4</sup> Pilaat d'úhëetté yëwúddë në, won wa tih : « Cëe mi ac mi komdoh ron ri èssë, nda don yúh biti mi olay yii mín tíkú sun fi bëyí beh. » <sup>5</sup> Tígí daaha, Yéésú d'úhté, bani baanii yëlbí a paltii luumi. Pilaat won bëewë tih : « Bëe' abah ! »

<sup>6</sup> Kélfë yí seeyoh ya a wohoh ya oluu wa Yéésú, wa béyruté unni wa sun na wonu tih : « Daaye ri kurwah bal ! Daaye ri kurwah ! » Pilaat won wa tih : « Bëyí rí don daayid dī affon. So' mi olay yii mín tíkú sun fi. » <sup>7</sup> Yëwúddë wonu Pilaat tih : « Kootii fun kadda'te ow sol Koope, te ri wonte biti dī Koy Koope. Kon dī wadti hawun húl ! »

<sup>8</sup> Kela' Pilaat woni bah, dī baattee tíit. <sup>9</sup> Di haalaatte faam, meelte Yéésú won dī tih : « Fu d'úhë' dih ? » Yéésú hente tid, lofay ri. <sup>10</sup> Tígí daaha, Pilaat won dī tih : « Fii soo tiil a ? Fu yéeh biti mi mín dëe yeris te mi mín dëe daaydoh kurwah a ? » <sup>11</sup> Yéésú won dī tih : « Fu mínéh yin yínë sah sun fi so', henay yee yed do Koope fa sun da. Yii baa daa tah bakaadi bëe' yeñ so' doo na ra luk buu gaan. »

<sup>12</sup> Pilaat kola' daaha na saam dee nay rii yeddee Yéésú rë. Ndaa yëwúddë béyruté unni wa wonu tih : « Fu yeris bëyí bee deef fu ñéerëey a Sesaar\*. Bëyí tík afi buur, deef haa' Sesaar. » <sup>13</sup> Kela' Pilaat unni yah, dī d'úhídté Yéésú fëel, antee took ñaana na aattiyuu, hom èssë dérúu a la', na wonuu yëwúddë Gabataa ra. <sup>14</sup> Yiin fi baaha, tee'a' a bisa millë' waaji Paagi yëwúddë, bee laha' na' leelu af ra. Pilaat won wa tígí daaha tih : « Buuron abah ! » <sup>15</sup> Ndaa wa béyruté unni wa na wonu tih : « Di húlë bal ! Di húlë ! Daaye ri kurwah ! » Pilaat won wa tih : « May daaye buuron kurwah nam a ? » Kélfë yí seeyoh ya wonu ri tih : « Henay Sesaar, fun lahuu buur kay. »

<sup>16</sup> Tígí daaha, Pilaat yedfa'te wa Yéésú, wa daaye ri kurwah.

### *Daaji Yéésú kurwah*

*(Saame Maccëe 27.32-44 ; Marka 15.21-32 ; Lúkkë 23.26-43)*

Soldaarra yípútee ham Yéésú. <sup>17</sup> Di fi Yéésú daa enoh kurwahi, wa d'úhúte gina, yullute tígë në wonuu « Këen-af » ra. Tígí daaha wonuu « Golgotaa » di ébrë. <sup>18</sup> Lahuu wa ra, soldaarra daayute Yéésú kurwaha. Wa daayaaluute ow ana kay kurwah : bëyí yínëe paa'te Yéésú ya' ñamaa, yínëe paa'te ri ya' sugu, Yéésú hompe leelaa.

<sup>19</sup> Pilaat naha'te bíní a tíkrëhí unni yee sun fi kurwaha. Unna won yii beh : « Yéésú fí bëy Nasaret, buuri yëwúddë. »

<sup>20</sup> Bi wulay tígë daayuu Yéésú rë gina, te unna bíníyú ébrë, lateñ a gerek, ow caak olute, yúhúte yee bíníyú rë. <sup>21</sup> Yee bíníyú baa ra nebaay kélfë yí seeyoh ya, wa payute wonu Pilaat tih : « Fu waray bíní "buuri yëwúddë" koon. Fu wadti bíníyë biti "bëyí bee won ti daa ri buuri yëwúddë". » <sup>22</sup> Pilaat won wa tih : « Yee bíní mí rë, mi bínité rí nù wocce. »

<sup>23</sup> Daayuu soldaarra Yéésú nù wocce ra, wa beyute yéré yí woruute wa cér iniil hanndal ki wa. Wa anutee bëb búubëe ké rí teru sun nù feey te lahay d'íis dë, <sup>24</sup> wonu tih : « Génë biti yen darun ri daro raa, yen púlúf rí yen ot bëe' nay

\* **19:12** 19.12 Sesaar :Bín fë, bëyí hómú hen buur di Rom béeb dëekúu daaha.

rii lahee ra. » Yee húmú bíníyú Téerëe rë laha'te dah. Téerëe húmú won tih : « *Wa woruute yéré yí sè', púlúfúté búubí sè'*. »<sup>☆</sup> Dee bíníyúu rí daa ra, soldaarra paguu ri daaha kep. <sup>25</sup> Yaafi Yéésú húmú cañ hëbís kurwaha bani koy-yaafa beleb, a Mari beleb Kolopas, a Mari fi bëy Makdalaa. <sup>26</sup> Yéésú otte yaafi, otte taalibee daa kooji ra hompe hëbísí, dī won tih : « Yaa ow, koohu abah. » <sup>27</sup> Di won taalibee tih : « Yaafu abah. » Kola'te baaha, taalibee beŋpe yaafi Yéésú yeffe ri faami.

### *Húli Yéésú*

(*Saame Maccëe 27.45-56 ; Marka 15.33-41 ; Lúkkë 23.44-49*)

<sup>28</sup> Nda yee won Téerëe rë lah, filoon fi baaha, bi yúh Yéésú biti iña béeb púlgísè'té leegi, dī won tih : « Mi sifirohte. » <sup>29</sup> Deef lahte yaadi líiffé bineegar húmú hatinni yaaha. Soldaarra yípútée beŋ líil soopute ri bineegar, pokute ri ya' isop, yullute ri búk Yéésú na fahuu hënndí. <sup>30</sup> Díkísè' Yéésú bineegara, dī won tih : « Iña béeb púlgísè'té. » Di sígimpé, yedfohte lússé.

### *Yéésú tawute juun araal*

<sup>31</sup> Wahtu yi yaaha, deef bisa na hílsúu yëwúddë rë ee saañ dale ra. Kélfë yí yëwúddë fahuuy biti búudé hom sun kurwah bis hílsëe, baatte biti bisi hílsúu bee bis gaan. Tígí daaha, wa payute Pilaat na, wonute ri biti dī naha' korsa'i kotti bëewë daayu ra†, búudé yë kéllú tígë. <sup>32</sup> Nahuu soldaarra baaha ra, wa ñeyute bëewë daayu a Yéésú rë, korsuute kotti bee déb dë, ñeyute ana fa na, korsuute kotta. <sup>33</sup> Di fi Yéésú nék, lahuu soldaarra dī na olute biti dī húlté níi wocce ra, tígí daaha, wa korsuuy kotta. <sup>34</sup> Ndaa ow di soldaarra tappe ri juun hatin araal, ñif a mulub yíppée nëe dūh.

<sup>35</sup> Bëe' bílíd iñyee ra tíkké íllí në ngëey, te iña won dī ra laha' daaha. Di a faanan fi yúhté biti iña laha' daaha. Don ot dī won iñyeh, nda don gém don bal. <sup>36</sup> Iñyaa béeb laha'te dah, nda yee bíníyú Téerëe rë lah. Bíníyúté Téerëe bitih : «

*Yuh yínë sah ii kon faana.* »<sup>☆</sup> <sup>37</sup> Bíníyúté biti bal : « *Wa ay yíuf bëe' wa jabu ri ra.* »<sup>☆</sup>

### *Haji Yéésú*

(*Saame Maccëe 27.57-61 ; Marka 15.42-47 ; Lúkkë 23.50-56*)

<sup>38</sup> Filoon fi baaha, lahte bëyí hínú Suseef dék Arimate, payte Pilaat na, meelte ri búudé fí Yéésú. Di non taalibe yi Yéésú ndaa bi húmú neeh ri kélfë yí yëwúddë, dī húmú teekiraay baaha. Pilaat tahidte ri, Suseef payte beŋpe búudé fë. <sup>39</sup> Tígí daaha, Nikodem bal acce habra'te ri. (Nikodem fi baa húmú mëssee pay yéri Yéésú elek.) Wa kúrúte laakkoloñi yugusuu míri boolluu a barbosaa, yi wadtee mit kílë sabay éeyë. <sup>40</sup> Wa beyute búudé fí Yéésú, na líiwú rí boy, na túmú rí yin heeñlaa ti di baahuu ri yëwúddë nen biti wa yahti hac búudé. <sup>41</sup> Tígë daayuu Yéésú kurwah ra lahte meey, bi kolom ki ow mësúy nëe hacu húmú në. <sup>42</sup> Bi na saañ dale bisa na hílsúu yëwúddë rë te kolom ka wulay daaha, wa dapute búudé fí Yéésú në.

## 20

### *Kolohi Yéésú búudé*

(*Saame Maccëe 28.1-8 ; Marka 16.1-8 ; Lúkkë 24.1-12*)

<sup>1</sup> Hagadi dímeesë, Mari fi bëy Makdalaa kolohte saañce tígë haccuu Yéésú rë. Laha' ri ra, dī deef la'a húmú búk luuya ra éccírúte. <sup>2</sup> Di yíppée múkë Simon Peer na a taalibii yínëe Yéésú kooya' ri ra, won wa tih : « Búudé fí Yíkëe beyute nuña, te fun yíih tígë kúrú rí rë. »

<sup>3</sup> Tígí daaha, Peer a taalibii yínëe koluute na suu luuyin. <sup>4</sup> Wa húmú múkëyú múkëyë na suu wa ra. Bi luk taalibii yínëe Peer gaaw, dī débpe rí luuya. <sup>5</sup> Laha' ri ra, dī yérëntéhté otte boyya filib, ndaa ri haalay. <sup>6</sup> Simon Peer laha' daaha, haalte na yeel boyya. <sup>7</sup> Boya húmú af Yéésú rë homay a boyyi kayya ; dī túlúñú túlúñë, hompe kay. <sup>8</sup> Taalibii yínëe débpi lah ra haala' daaha otte

☆ **19:24** 19.24 Saame Kañaa ya 22.19 † **19:31** 19.31 Bín fë, bëewë húmú daay ow kurwah wa faha' biti bëe' yíppi húl rëe, wa húmú korsuu kotti bëe' korsoo. ☆ **19:36** 19.36 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésip 12.46 ; Kíni bëy Israyel 9.12 ; Kañaa ya 34.21 ☆ **19:37** 19.37 Saame Sakari 12.10

boyya, gémpé bití Yéésú kolohte. <sup>9</sup> Yúhí bití níí a baaha, deef taalibe ya yíih yee faha' won Téerée rē doom, bití Yéésú wadtee koloh búudé. <sup>10</sup> Taalibe yi ana ya koluu daaha, suute faam.

*Feeñiyohi Yéésú Mari fi bëy Makdalaa (Saame Maccëe 28.9-10 ; Marka 16.9-11)*

<sup>11</sup> Di fi Mari, nimila' ri ra, hom fēel fí luuya na looy. Di hom looya yéréntéhté filiḅ, <sup>12</sup> otte malaaka ana yi bekuu búuḅ naa', tookute tígé húmú fēndú búudé fí Yéésú rē, bee hompe hatna húmú afa ra, yínēe hompe hatna húmú paa' kotta ra. <sup>13</sup> Wa wonu ri tih : « Fu looy yi yaa ow ? » Di won wa tih : « Búudé fí Yíkíi sē' beyute, te mi yéeh tígé kúrú rí rē. »

<sup>14</sup> Di hom woni yíi baa na heeltóh, dī otte ow cañke hēbísí ndaa ri yéeh bēe', deef yaa Yéésú. <sup>15</sup> Yéésú won dī tih : « Fu looy yi yaa ow ? Fu saam wah ? » Bi haba' Mari bití yaa wohohi meeya, dī won bēe' tih : « Bahaa, daa fu kúrē rí rēe, won so' tígé ḁap fu ri ra, mi kale ri. » <sup>16</sup> Yéésú won dī tígí daaha tih : « Mari ! » Di yíssēhté Yéésú nē, won tih : « Rabbuni ! » (daa ri yēeddēh di ébrē). <sup>17</sup> Yéésú won dī tih : « Ngana ham so' deh, ndah mi lahay Baaso' na doom. Tílé fu won koy-yaayyi so' bití mi hom kotti saañi Baaso' na daa Boffon ḁa, Koope fí so' na daa Koope fon ḁa. » <sup>18</sup> Mari fi bëy Makdalaa yíppée saañ, wonte taalibe ya bití dī otte Yíkēe, léhínté wē yee won dī ra.

*Feeñiyohi Yéésú taalibe yi (Saame Maccëe 28.16-20 ; Marka 16.14-18 ; Lúkkē 24.36-49)*

<sup>19</sup> Sosad' na'i dímeesí baaha, bi deef taalibe ya kaañuy kélfē yí yēwúḁḁē, wa téyúuté faam. Yéésú acce hente bereeh leelií wa, won wa tih : « Cēlíirí yaawe ! Hēmíi jaamma ! » <sup>20</sup> Wona' ri wa iñyaa ra, dī teeḅpe wa ya' yi a hatni yíníi araali. Keeññi taalibe ya sos soso níí ola olu wa Yíkēe rē. <sup>21</sup> Yéésú wonaat wa tih : « Cēlíirí yaawe ! Hēmíi jaamma ! Di wola' so' Baaso', so' mi wola' ron ḁaaha. » <sup>22</sup> Kola' ri woni baa ra, dī éffé sun fi wa, won wa tih : « Tēhí Ruuh-Pesen !

<sup>23</sup> Bëyí ḁon baal ri bakaadḁí, deef Koope baalte ri. Bëyí ḁon habid' dī bakaadḁí, deef Koope habidte ri wa. »

*Feeñiyohi Yéésú Toomaa*

<sup>24</sup> Toomaa fa na dēekúu Síisē rē non taalibe yi sabboo a ana ya, deefaay na ac Yéésú rē. <sup>25</sup> Aya' ri taalibe yi kayya wonute ri bití wa olute Yíkēe rē, dī won wa tih : « Hém so' mi olay daayiitti pontu ya ya' ya, hém so' mi bekay kun so' ílíyyē daayuu ri faana ra, te mi bekay ya' so' lafi araali, mii mēssí gém bití dī kolohte búudé. »

<sup>26</sup> Nimila' bisi baa deef taalibe yi Yéésú téyēetuté faam fa, Toomaa hompe a wa ra, Yéésú acce hente bereeh waa na won tih : « Cēlíirí yaawe ! Hēmíi jaamma ! » <sup>27</sup> Di antee won Toomaa tih : « Beke kunu nuññi ya' yi so' fu olsoh ; beke ya'u araal so'. Yedḁe lah nuf ana, fu gém ! » <sup>28</sup> Toomaa won dī tih : « Daa fu Yíkíi sē', daa fu Koope fí so' ! » <sup>29</sup> Yéésú won dī tih : « Bití fu otte so' daa tah fu gém ē ? Bëyí gém sē' te olay so', lahte sos-keeñ. »

*Yee tah téeríi bee koloh ra*

<sup>30</sup> Yéésú pañke kimtaan kay caak fíi taalibe yi, yi yéñké bití bíllúy téeríi beh. <sup>31</sup> Yee filiḅ téeríi bee nék, bíllú bití ḁon gém bití Yéésú daa Buura Koo fal ri ra, Koy Koope. Te ḁon gém dīi na raa, ḁon ay pes ndah dī.

## 21

*Kimtaani mbaala líif jén ḁē*

<sup>1</sup> Filoon fi baaha, Yéésú feeñiyaatte taalibe yi búk laahi Tiberiyat\*. Di feeñiya' wa ḁeh : <sup>2</sup> Simoñ Peer a Toomaa fa na dēekúu Síisē rē daa húmú, a Natanayel fi bëy Kanaa di Galile, a koyyi Sebede, a taalibe yi Yéésú ana kay. <sup>3</sup> Simoñ Peer won wa tih : « Mee saañ seeḅ ḁa. » Wa wonu ri tih : « Caa fun ñéerē' a ro fun fal. » Tígí daaha, wa ñéerúuté haalute gaala. Ndaa elgi baaha béeb wa habuy yin.

<sup>4</sup> Yíilē' Koo ra, Yéésú acce cañke búk laaha, ndaa taalibe ya yíihsih rí. <sup>5</sup> Di won taalibe ya tih : « Don habute jén saa yaawe ? » Wa wonu ri tih : « Fun habuy

\* **21:1** 21.1 laahi Tiberiyat :non tii ya na dēekúu laahi Galile ra.

yin. » <sup>6</sup> Di won wa tih : « Yéésí mbaala hatna paa' ya' ñamaa di gaala ra, don ay ham. » Tígí daaha, wa yeesute mbaala. Mbaala hampe jén, líif líifē ní wa míníh ríi d'úhíd' mulaa. <sup>7</sup> Ow di taalibe ya, kooji Yéésú, won Peer tih : « Yaa Yíkēe ! » Kela' Simoŋ Peer uni bah, dī yíppée bekoh búubée ké rí húmú nís dī na seeb dī ra, yíppée haal mulaa. <sup>8</sup> Taalibe yi kayya ayuu a gaala, na fasu mbaala líif jén dē. Wa húmú wuluuy búk laaha, yee talluu wa ra wafti hena jaak tíméer (100).

<sup>9</sup> Lahuu wa cépúté gaala ra, wa olute jén tíkúté sun kii, mbúurú hompe hatni beh. <sup>10</sup> Tígí daaha, Yéésú won wa tih : « Jénē d'úhúu ron ham da, kúrí i koy na deh. » <sup>11</sup> Simoŋ Peer haalaatte gaala, fasse mbaala líif jén dē, d'úhíd'té rí éssē. Jénē béeb hente koy tíméer a koy sabay iip a koy éeyē (153), te dee teem wa ra béeb tahay mbaala dad. <sup>12</sup> Filoon fi baaha, Yéésú won wa tih : « Éyí don ñam ! » Ow yínē sah di taalibe ya kaañay rii meel daa ri wah, ndaa wa yúhúté bití yaa Yíkēe. <sup>13</sup> Yéésú lebohte, bebpe mbúurēe wora'te wa, dī bebpe jénē bal hente daaha. <sup>14</sup> Baa daa waali éeyē fē feeñiyoh Yéésú taalibe yi, kállúu rí búudé rē.

### *Yéésú a Peer*

<sup>15</sup> Namuu wa níi wocute ra, Yéésú meelte Simoŋ Peer won dī tih : « Simoŋ fi Sanj, di faha' fu so' luk di fahuu so' bēewí yee a ? » Peer won dī tih : « Yíkēe, fu yúhté bití mi faha'te ro. » Yéésú won dī tih : « Lah tooppitee harri so'. » <sup>16</sup> Yéésú meelaatte ri won tih : « Simoŋ fi Sanj, fu faha'te so' a ? » Peer won dī tih : « Yíkēe, fu yúhté bití mi faha'te ro kay ! » Yéésú won dī tih : « Lah níiré harri so'. » <sup>17</sup> Di wonil ri waali éeyē fē tih : « Simoŋ fi Sanj, fu faha'te so' a ? » Yee meela' ri Yéésú waali éeyē fē bití nda ri faha'te ri ra, d'úmélté keeña. Di loffe Yéésú won tih : « Yíkēe, fu yúh béeb ! Kon fu yúhté bití mi faha'te ro ! » Yéésú wonil ri tih : « Lah tooppitee harri so'. » <sup>18</sup> Mee roo won kaaf ka ra ee : hena' fu kúkēy rē, daa fu na húmú pokit afu geñuu, fu pay tígí neba' ro ; ndaa tíl níi fu baha raa, fay béyíd' ya' yu, ow kay pokid' do geñuu, kúd' dē tígí fu fahaay naa pay. » <sup>19</sup> (Unna won Yéésú

yaa ra, dī hom teebea'i dee nay húlée Peer ra. Peer ay teebee ndami Koope daaha.) Yéésú antee tík won dī tih : « Ñeye tal so'. »

### *Yéésú a taalibee dī kooya' ri ra*

<sup>20</sup> Filoon fi baaha, Peer heeltohte, otte taalibee Yéésú kooya' ri ra na ac filoon wa. Daa ri taalibee húmú sígím nuf Yéésú homuu wa ñama, meelte dī fi Yíkēe bēe' nay rii yaaye ra. <sup>21</sup> Ola' Peer taalibee ra, dī meelte dī fi Yéésú won dī tih : « A dī fi bee nék Yíkēe ? » <sup>22</sup> Yéésú won dī tih : « Mi faha' bití dī pes níi mi nimil raa, waal fu yaha yi na ? Fu laha' bití fu ñee tal so'. » <sup>23</sup> Yaa bah, wona líiwélsē'té filib fi bēewē gémú Yéésú nē rē bití taalibii baa ii ñee húl. Añcaŋ, Yéésú wonay bití ri ii húl, dī won wono ndék tee : « Mi faha' bití dī pes níi mi nimil raa, waal fu yaha yi na ? »

<sup>24</sup> Di fi taalibee sah-sah daa bílíd' iñyaa bíníté wē, te fun yúhúté bití iña won dī ra kaah.

<sup>25</sup> Yéésú paŋke i yin kay caak yi fu yéŋké bití ñeyun yínē-yínē bíníyú koon, mi lahte yaakaari bití téeré yē ii dam feey fi beh.

## Téerëe bíníyú unna won Pool bëy Fílíp ra Kúnsëe

Fílíp non ginna pay Pool fi apootara waare ra (Saame Tilëdí apootarra 16.11-40). Paya' ri daaha ra, dī cëgídté goomali bëewí haalute ngémë.

I kíil filoon fi baaha, Pool hom kasu bínité bëy ílí janjii Fílíp unni nebpe keloh, na sím wë di iña kéyruu wë Epaforodit dīi na onute ri wa, bee homa' ri coono ra (4.18). Di wonte bëy Fílíp bal biti wa ham ngémë híin, wa mínë' hanndal ki wa, wa cépíd' affi wa te wa mada' a Yéésú-Kiristaa (2.1-5). Di baattee waa toñ bal nda wa ham Kiristaa na híin, wa banti síkírëh bëewí bossa, wa fa lukuu fonko lecoh ra (3.2).

Di wonte wa :

- yii lenke sosi keeña laha' ri bëewí Kiristaa na ra di Fílíp (1.3-4),
- a yii lenke iñi afi, teeba'te na biti nona non dī Yéésú-Kiristaa na ra tahte dī neehay dara (3.4-9).

Unna bíní Pool yee ra lahte bëewí wonuu wa : « Unna sosil keeñ dā ».

Bëyí fi jani téeríi bee béeb ay ot biti ow fi ow yen na béeb wadti yípë íllí Kiristaa na, dī híin nē gíj.

### Wodohi Pool bëy Fílíp

<sup>1</sup> Don fi bëy Fílíp, so' mi Pool, funi Timoote, fun fi súrgë yí Yéésú-Kiristaa, fun na woduu don béeb, don fa nonu bëewí Koope ndah Yéésú-Kiristaa ra, doni njiittën a bëewë na habruu wa ra.  
<sup>2</sup> Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkëe líhún ron mal, on don jaamma !

### Yee dagid' Pool bëy Fílíp rë

<sup>3</sup> Koy-yaayyi yeh, wahtii payaa nuf so' don na béeb, mi sím Koope. <sup>4</sup> Kolaa mi dagiri ron faraah, mi paga' ri a sos-keeñ. <sup>5</sup> Mi simpé Koope di yee bekuu don ya' yon waarii Uni Neba ra, dala'te bee liiluu don dī nūi a woteh ra. <sup>6</sup> Wëerté sē' biti di dala' Koope légéyí wunee ke ri baa don na, dī ay rii lúsdée daaha nūi yiin nay nimile Yéésú-Kiristaa ra. <sup>7</sup> Faha'a faha'

mi ron béeb baa ra wad' waro, ndah mi bek don beko keeñ so'. Nagajek, na húmú waare mi Uni Neba mi na won biti dī kaah nūi a bee homa' mi kasu bee ra béeb, mala lah mi Koope na ra, yen daa boku ri. <sup>8</sup> Koope yúhté biti mi faha'te don béeb, te faha'i baa mi kola' ri Yéésú-Kiristaa na. <sup>9</sup> Mi yahti dan raa, mi daga' biti don baatti fahantee don saye, te fahanta'i baaha ñéerë' a baatti yúhsë' a bíssë' yii lante, <sup>10</sup> nda don mín yúhsë' yee gén dë. Hen daaha raa, don ay lan, don lëhíh dara yii wonun sun fon yiin nay nimile Kiristaa ra. <sup>11</sup> Di fi Yéésú-Kiristaa ay tah nūi don júb nūi júb. Hen daa raa, bëewë ay njoob Koope, kañ dī.

### Kiristaa daa pesa

<sup>12</sup> Koy-yaayyi yeh, mi faha' don yuh bitih, nagajek téjë téyú mí kasu ra non yee baatti yeñ Uni Neba fii rë. <sup>13</sup> Leegi, bëewë béeb, yee faam buur a yee íllyyí kayya béeb yúhuté biti légéyí Yéésú-Kiristaa daa tah mi beku kasu. <sup>14</sup> I ow caak di koy-yaayya filib ngémë oluu wa mi téyuté rë, wa baatuutee yaakaar Yíkëe nē, na kaañu waarii Unni Koope te neehuy na dara.

<sup>15</sup> Lahte bëewí awu waa na, nagajek iñaan a haa'i so' daa tah wa na waariyu Kiristaa, ndaa lahte na yi haaluu na a nufi lante. <sup>16</sup> Bëewí yaaha paguu ri a keeñi naa'te, ndah wa yúhuté biti wona na won mi biti Uni Neba kaah ra daa tah mi téyú kasu dëh. <sup>17</sup> Bëewí kayya haa'i so' daa tah wa na waariyu Kiristaa ra nék, nuffi wa laday. Wa habuu biti wa mínú baat súfúñ fí sē' kasu.

<sup>18</sup> Eboh ! Yee tah wa koloh ra, yaha kaah waa na yaha padfah béeb, Kiristaa waariyute rek, keeñ so' sosse, te ay lukee sos na. Ahan'kay, keeñ so' ay lukee sos na, <sup>19</sup> ndah mi yuh yühë biti mújì sē' nay naa míllée af dan'ni ron a habra'a na habra' so' Ruuhi Yéésú-Kiristaa ra. <sup>20</sup> Mi olay yii tah so' mi sopoh di yee na seh mi, mi tíkké yaakaari so' na ra. Dalaani so' nūi a yee tas fii rë kay, may pok fidí sē' mi teebee gaanaa ki Kiristaa, mi pesa peso mbée mi hulé hulé béeb, <sup>21</sup> ndah mi haba' biti Kiristaa daa pesa, te kúl kē ay soo

baate baato. <sup>22</sup> Ndaa hena biti baatohi so' pes ay kúf njiriñ raa, tanis ay soo kofeel. <sup>23</sup> Iñi ana yi bokuuy daa na tíl af so' : mi koloh pesi bee mi saañ deefid Yéésú-Kiristaa koon daa génél sè' fap ; <sup>24</sup> ndaa mi tas pesa daa lukki lah solo don na. <sup>25</sup> So' nék, wéerté sè' biti may tas mi pes, mi hom a don béeb mi habra' ron don géergéerlèh, don lah sos-keñ fliβ ngémèn. <sup>26</sup> Daaha, mi nimil mi hom hëbissèn dëe, don baatti lah sos-keñ di yee nonuu ron Yéésú-Kiristaa na ra.

<sup>27</sup> Mi nah ron yii beh : Pésii pesi ñéerë' Uni Nebi Yéésú-Kiristaa rek. Hen daaha raa, mi ac yërèn mi aay béeb, may keloh biti don habute híin henute yínë, don bokute nuf te don ñéerúuté haa'ri yii lenke ngémë tikèh sun fi Uni Neba ra. <sup>28</sup> Bëewë na haa'uu ron ra banuy don tiitíd, baa daa nay waa teebe biti wa lebuute alkoh, te don homute kotti múc. Yii baa kola' Koope na, <sup>29</sup> ndah dī onte ron don gémúté Yéésú-Kiristaa na, teyay bah don mokute af dī. <sup>30</sup> Yee na húmú haa' mi don na olu ri, te don keluute biti mi lís dīi haa' ra, don ee rii haa'uu ra leegi.

## 2

### *Kiristaa cépídté afi, hente ow*

<sup>1</sup> Koy-yaayyi yeh, nona nonu ron Kiristaa na ra onay ron doole a ? Faha'a faha' ri ron da beddaay ron a ? Nona nonu ron Ruuha na ra tahay don henute yínë ë ? Don pokuuy hanndal kon don naa'antuute keñ a ? <sup>2</sup> Kon sësdí keñ so' níi hen dotooy di iñyeneeni : don bok don fahanta', don bok keñ yínë, don bok nuf yínë. <sup>3</sup> Yii yaa don pañ béeb, ngënë hëe'í ow, ngënë sëmí tii, cépírí affon rek don haba' biti bëewí kayya luku ron gaan. <sup>4</sup> Ngënë díiddí affon kep, lah héli nuf bëewí kayya na. <sup>5</sup> Lah pésii fliβ fon ti di na pesuu bëewí nonu Yéésú-Kiristaa na nen :

<sup>6</sup> Di fi Yéésú-Kiristaa, dī fa bín fë níi a deh, yii hom Koope na béeb ee dīi na ra, bani Koope daa teyu naam, ndaa ri tíkëy rí afi.

<sup>7</sup> Di kay cépídf afi cépírë iña béeb yíssëhté súrgë

hente ow.

Di hente ow hompe fliβ fi bëewë, habuute biti dī ow.

<sup>8</sup> Di cépídté afi

ñeete iña nahu ri ra níi ri húlté nè sah faf, níi rí húlté sun kurwah.

<sup>9</sup> Yii baa daa tah Koope béyídf dī, dī këllèh béeb,

yedte ri tii lukki gaan di tii ya

<sup>10</sup> níi tii Yéésú tah mbínéeffë béeb : yín sun-Koo,

yee feey fa,

yee fëgërèh fí feey fa béeb yek,

<sup>11</sup> wa béeb bok kañe Baap-Koo

wone biti Yéésú-Kiristaa daa Yíkëe.

### *Bëyí gémpé Yéésú*

<sup>12</sup> Koy-yaayyi yee faha' mi níi faha' ra, húmú homa' mi fliβ fon da, yii wonu ron, don mësúu rii pañ pago. Lah lúkii rii pañ leegi bee homay mi na ra. Yii yaa don pañ béeb, lah cépírí affon don boolla' na a neeh Koope. Pésii biti don múcúte kaah, <sup>13</sup> ndah Koope ñéerë'té a ron, te dī onte ron níi don faha' pañ yee ñéerë' a yii wuna neba' ri raa, don pañ ri.

<sup>14</sup> Yii yaa ron pañ béeb, ngënë cépítii, ngënë iñii, <sup>15</sup> nda don lèhíh yii wonun sun fon, don lan ces, don hen bëewí Koope, yi lahuy síkkë di fliβ bëy jamanii beh, yee bosu níi bos ëldúnë rë. Don wadti niñun niñno leeli wa ti di na niña' hulla sun-Koo nen, <sup>16</sup> don fa na komu wa fi bëewë bosu yaa ra Unna na ona' pes da. Hen daaha raa, don ay tah mi mín damoh yiin nay aye Yéésú-Kiristaa ra. Bín fë rëe, may yúh biti múkëmi sè' a mogi so' béeb pëtih neh.

<sup>17</sup> Bi ngémèn man sarah nen Koope na, mín hen ñif mi so' wadti keen ti hana nay baaddee sarahi baa ra nen. Lahaa daaha raa, keñ so' ay naa sos deefid keññon béeb. <sup>18</sup> Ti daaha nen, keññon sosa bal deefid keñ so'.

### *Timooté a Epafrodít*

<sup>19</sup> Hém neba' Yéésú-Yíkëe moos, mi lahte yaakaar biti len mi wola' ron Timooté, nda mi keloh yee homuu ron da raa, so' mi bee af so' took. <sup>20</sup> Di fi baa kut daa bok a so' nuf, nufa béeb homa' don na. <sup>21</sup> Bëewí kayya, iñi affi wa daa tah wa

koloh ndée iñi Yéésú-Kiristaa neh. <sup>22</sup> Don ollute affon sah iña na pañ Timoote te déké' nē rē : dī yera'te afi hompe soo na waarii Uni Neba ti di na habra' koy boffi nen. <sup>23</sup> Kon, mi yúhé yii lante so' téjē téyú mí bee ra raa rek, may ron rii yíppi wola'. <sup>24</sup> Wéerté sē' biti Yíkēe ay soo on so' mi beh, mi ac yérēn, te ii maañ.

<sup>25</sup> Mi otte biti mi wadtee ron nimilid koy-yaafi yen Epaforodit, bee hom na légéy a so' fun bokute haa'a ra, dī fa don húmú yeju ri habra'i so' ra. <sup>26</sup> Di namute ron béeb nék te nufa béeb ee don na, ndah dī yúhté biti don keluute jéri. <sup>27</sup> Di húmú jérté ní lebohte húl sah, ndaa Koope yérémpé rí, yérémpé sē' na bal nda mi banti lah yii misik so' lool. <sup>28</sup> Tígē homa' mi bee ra, mi ot biti kep mi yíp don dīi wola' nda keeññon soñ biti don ot dī ndín, af so' féeh. <sup>29</sup> Lah téertiyí rí a sos-keeñ ndah dī koy-yaay filib ngémē. Lah fēñkēyí bēewē madu daaha ra, <sup>30</sup> ndah dī húmú talla' ñak ñíiní af légéyérí Kiristaa : dī húmú tahte ñagi ñíiní, hompe hēbís sē' na habra' so' habra'i don míndíh sē' rí.

### 3

#### *Bēyí bih daa júb fii Koo ?*

<sup>1</sup> Kon koy-yaayyi yeh, keeññon sosa nona nonu ron Yíkēe nē rē. Mi ñeyaaf unna húmú bíní mí ron ra ñogoleh so', te daa nay géné don na sah. <sup>2</sup> Lah mēytíi bēewí bossa, wa fi buh yi bossi yah, wa fa lukuu foñko lecoh, na wonu biti lec bo' faan daa na tah ow múc dē ! <sup>3</sup> Yen kay yen daa lecuu lecohi kah-kah fa, yen fa yēñké biti yen yahti jaamiyoh Koope raa, yen ñee'uu ri Ruuhi, te yen damuu Yéésú-Kiristaa ra. Yen tíkúy yaakaari yen pagad ow. <sup>4</sup> Añcañ, so' mi mín tík yaakaari so' pagaddee ke ow yaa koon, ndah iñyaa béeb ow lukay so' naa ñee : <sup>5</sup> So' mi lecu bee nimila' bisa límú mí rē, mi koy ki Israyel tígí-tígí, mi non tali Bensame, mi ébrē koceec. Mi húmú ñeya' yee won kootiyewúddē rē toñ ti di na paga' ri farisenj béeb nen, <sup>6</sup> te mi húmú lukusid lukusiro ní mi tassi mokla' bēy ilí jañaa mokloo. Dee na pesuu pesi júbē naha' Kootaa ra, ow mínéh so' naa won dara.

<sup>7</sup> Iñyaa húmú haba' mi biti baat so' baato ra nék, leegi Kiristaa tahte mi haba' wa iñi éyíl sē' éylē. <sup>8</sup> Te iña béeb, mi haba' wa padfah biti mi cēldē wē a yee dara mínéh rí dab bee ra, daa ri : yúh Yéésú-Kiristaa Yíkíi sē', dī fa tah mi yeris yii na kom so' yin merees ra béeb. Mi haba' yaa béeb púukéré, nda mi lah Kiristaa, <sup>9</sup> mi non dīi na lenj. Kon ñeya na húmú ñee mi Kootaa ra neh daa tah mi júb. Gémē gém mí Kiristaa na ra kay daa tah mi júb, te júbí baa kola' Koope na te tíkēh ngém. <sup>10</sup> Yee hom af so' ra béeb, dī yúhí Yéésú-Kiristaa a doolaa kēlíd dī búudé rē, mi ñee misikka ñee ri ra ní mí húl ti dī nen, <sup>11</sup> ñéerē' a yaakaari biti mi koloh búudé so' bal.

<sup>12</sup> Yee hom af so' baa ra, mi wonay biti mi liilte ri mbée mi lahte tígē na saañ mí ra, ndaa mi ee múkē filoon yii baa ra ndah Yéésú-Kiristaa saampe so' níi otte so'. <sup>13</sup> Koy-yaayyi yeh, mi bekay af so' biti mi liilte yee faha' mi ra níi wocce dé', mi won wono tee : yee tíl mí filoon da mi halte wa ; mi bēbírēetté te mi tassi yulid dabaadi yee fii. <sup>14</sup> Daaha, mi tassi yulid fii cid nda mi liil yee na seh so' sun da. Koope ñeya' Yéésú-Kiristaa na dēekké sē', nda mi liil yii baaha.

<sup>15</sup> Koy-yaayyi yi yeh, yen fa maanu ngémē rē, yen tík iñyaa affi yen. Lah na bi don oluuy ri daaha raa, Koope ay ron rii poysiid níi lan affon. <sup>16</sup> Di mín dīi man béeb, yen ham waala habu yen níi a dee ra, yen saañ fii.

<sup>17</sup> Koy-yaayyi yeh, mēdíi a so' don yeel bēewē nē ñeyu kotti fun, homuu fun filib fon da. <sup>18</sup> Mi húmú déké' woni ron ri te mee ron rii wonaat da ee a keeñi líiffé bitih : caakke bēewí fí yúhté biti wa kaa'oh yi Kiristaa te wa pesuu ri daaha, ndah húl húl rí kurwaha ra safay wa. <sup>19</sup> Wa ay millée sanju. Wa gémú loo yi wa te tígē warun waa sopoh koon da, wa gaan-gaanluu tígí daaha te pesi wa béeb wa téyírúte rí iñi éldúnē. <sup>20</sup> Yen nék, yen bēewí sun-Koo, sun-Koo fa na sehúu yen cébí Sēmléhí yen Yéésú-Kiristaa Yíkēe rē. <sup>21</sup> Bín fē rēe, dī ay beb faannee ke yen bo' kut yee ra, yídís wē níi mada' faanee ke

ri líif a ndam ra. Di ay rii pagee a doolaa tah dī paa' iña béeb sun dā.

#### 4

<sup>1</sup> Koy-yaayya faha' mi ní faha' yee ra, Koope kep daa yúh dēe faha' mi ron tikkēet íl rē ! 'Don daa sēsdfú keeñ so', dōn daa baanii ndami so'. Hēbí yee habuu ron Yíkēe nē rē híin !

#### *Líkinnē millē' Pool ra*

<sup>2</sup> Do fi Ewodi a dō fi Sentise, mi dāñ dōn biti dōn bok nuf nona nonu ron Yíkēe nē rē. <sup>3</sup> Do fa yen na ñeerúu légéy bee ra nék, dō fa tídeey dara ra, lah beddee belebbi yeh. Wa habruute so' habra'i mitte waarii Uni Neba, a Kelma bal a bēewí kayya, yee tii yi wa ín téerēe bíníyú tii yi bēewē nay haale pesa na dúméh rē.

<sup>4</sup> Lēhí sos-keeñ Yíkēe nē faraah di yee nonuu ron dīi na ra ; mantee bal lēhí sos-keeñ ! <sup>5</sup> Bēewē béeb yúhún biti dōn bēewí sosute. Nimili Yíkēe wullilay. <sup>6</sup> Ngēnē sídii yin ! Di mín dīi man béeb, dēgí Koope dōn won dī sohle yon. Don yahti dāñ raa, lah símí rí. <sup>7</sup> Hen dāaha raa, jaammee ke Koope yúukké af, lahuu ron di yee nonuu ron Yéésú-Kiristaa na ra, ay níid keeññon a níbbēn.

<sup>8</sup> Leegi mi won dōn tee koy-yaayyi yeh : lah nuffon homa yii hente kaah, yii mit on cér, yii júbpé, yii lante íllí Koope, yii wunte a yii mít laas. Yii baahte mbée yii mít sím béeb, nuffon homa na. <sup>9</sup> Iña beyu ron soo na mi yēedídté ron wa ra béeb, lah pēgí wē : yee won mi ron a yee olu ron mi na pañ wa ra. Don hena' ri dāaha raa, Koope fa na ona' jaamma ra ii ron yeris.

#### *Símí Pool a bëy Fílíp*

<sup>10</sup> Yíkēe tahte keeñ so' sosse siiß ndah dōn hellaatute nuf soo na dōn hílipúté sē'. Mi yúhté biti nuffon húmú tasse hílibí sē' lool ndaa dōn lahuy ílí paguun dōn dī.

<sup>11</sup> Mi homay woni biti mi húmú sohla'te yin ow na, ndah mi yoonte pesa' yii laha' mi, mi doylloh wa. <sup>12</sup> Mi lah mbée mi ñak béeb, keeñ so' sos. Mi hereñce pesa' yii laha' mi a tígí mín míi hom a yii mín sēe deef ílíy, deefa mi lah mbée mi ñak,

loo so' may mbée mi yaaß béeb, ndah mi yoonte ri. <sup>13</sup> So' mi mín pañ béeb af doolaa on so' Yéésú-Kiristaa ra. <sup>14</sup> Di flíib fi baaha, dōn pagute yii ette bee bokuu ron a so' coono fi so' dōn habruute so' ra.

<sup>15</sup> Don fi bëy Fílíp, dōn yúhúté biti kola' mi Maseduwaan jamanaa anuu dal waarii Uni Neba ra, lahay ílí janii habra'te so' sohle yi so' henay bëy ílí janii ron.

<sup>16</sup> Homa' mi Tesalonik ra, dōn kéyrúté sē' iña sohla' mi ra, te ri teyay waal yínē.

<sup>17</sup> So' mi homay saam biti mi habruu dé' ! Mi ham af so' biti kay Koope baat dōn mal di iña pagiru so' dōn dā.

<sup>18</sup> Tígē homa' mi bee ra kep, mi lahte yii sohla' mi béeb níi lukusse sah aya' Epaforodit kompe so' iña yeru so' dōn dā. Mi ñakay dara. Wa man sarahi heeñi baa neba'te Koope te ri tahte ri ra nen. <sup>19</sup> Koope fa na jaamiyoh mi te dara wooñeh ri ra ay ron on yii sohla' dōn béeb, ñeya' wa Yéésú-Kiristaa na. <sup>20</sup> Koope laha ndam, dī fi Boffi yen laha ndam dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

#### *Takohi Pool a bëy Fílíp*

<sup>21</sup> Wēddí sē' bēewē nonu Yéésú-Kiristaa na ra, wa fi bēewí Koope yi yah. Koy-yaayya funi wa homu dee ra na woduu dōn. <sup>22</sup> Bēewí Yéésú yē homu dee béeb rē bal, níi luka' yee na légéyú faam buur ra, na woduu ron. <sup>23</sup> Yéésú-Kiristaa Yíkēe líhē rēn mal !



## Téerëe débpi biniyú unna won Pool bëy Tesalonik ra Kúnsëe

Pool daa biní bëy ílí janji Tesalonik unni yeh. Tesalonik nék, di húmú gin gaan, bi hom hëbís muluþ te lom a yaay húmú títé nè lool, haanoh ala ñéerë' a pagad bos húmú caakke na bal. Aya' Pool daaha ra, di cëgídté goomal bëewí gémúté Yéésú daaha, ndaa di maañay na ndah lahte yëwúdfí hatlute ri, di kolohte saañce Bere (Saame Tíledí apootarra 17.1-10).

Hompe ní filoon fe, di hom Korente, Timoote fa bani na ñéerú légéy rë deeffe ri daaha léhínté rí yee bëya' ri Tesalonik ra (3.6). Unna léhínú Pool ra sosil keeña soslo ní di yampe na biní unni yeh, kéyrë'té wë bëy Tesalonik, na sím Koope di dee na yeeluu bëewë hatni baaha bëy Tesalonik, bee lofuu wa pesad ra (1.7-10). Di nérsëhté légéyë húmú légéy rí filíþ fi wa ra, na won dee faha' ri waa olaat ra. Di gíníkké wë di yee na húmú halaatu wa sun fi kolohi ow búudé rë.

Di wonte wa :

- yii lenke dee gémúu wë rë (1.2-10),
- yii lenke tíledí di Tesalonik (2.1-12),
- yii lenke tíledë faha' Koope ra (4.1-12),
- a yii lenke nimili Yíkëe (4.13 ní 5.11).

Bëyí fí janji téeríi bee bëeþ ay ot biti iña filíþ mín yúun bëewë lahu nuf ana di yii lenke dúmëení pesa ra. Di ay yúh biti bal bëewë gémú Kiristaa na ra nonu bëy niiña, wa ham híin biti fayu raa, wani Yéésú nay home. Baa daa lukki lah solo !

### Wodohi Pool bëy Tesalonik

<sup>1</sup> Don fi bëy ílí janji Tesalonik fa nonu bëewí Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkëe rë, so' mi Pool, funi Silaas a Timoote, fun na woduu ron. Koope líhë rën mal, on don jaamma.

### Dee gémúu bëy Tesalonik Yéésú nè rë

<sup>2</sup> Fun na símú Koope faraah ndah don bëeþ, fun mësúy don hal filíþ dññi fun.

<sup>3</sup> Nuffi fun na koleeh don na biti fun home dññi Koo, di fi Boffi yen, di iña na pagu ron ndah gémë gémú ron Yéésú-Kiristaa Yíkëe rë, a pagad don ndah faha' fahuu ron ri ra, a yaakaara dékúu rën lah díi na ra. <sup>4</sup> Koy-yaayyi yee Koope faha'te ron yee ra, fun yúhúté biti daa ri tanis don, <sup>5</sup> ndah na waariyu fun don Uni Neba ra, húmú teyay won don, ndaa húmú ñéerë' a doole, a Ruuh-Peseñ, a ngémí híinté. Don olute dee húmú homuu fun don na, komi ron yii wunte don na ra maan ? <sup>6</sup> Te don, don ñeyute kotti fun a kotti Yíkëe bee tahuu ron Una ra. Tahuu ron ri ra nék, don deyute coono ndaa Ruuh-Peseñ tahte keeñon sosse. <sup>7</sup> Daaha, bëewë gémú te dékú Maseduwaan a Akaay ra bëeþ yeeluu don na. <sup>8</sup> Af don tahte unni Yíkëe teyay Maseduwaan a Akaay don, ndaa hasla'te gina bëeþ ndah gémë gémú don Koope ra hente lëyëñ. Kon miteh fun wonle yin na. <sup>9</sup> Bëewë gonluu sun fi dee habuu don fun ayuu fun don na ra. Wa na wonu bal sun fi dee súugúu don yúullë don yíssúuté Koope na, jaamiyohi di fa na pes te daa kaaf ka ra <sup>10</sup> a sehaalohi kola'i Koohi Yéésú sun cép feey ra. Di fi Yéésú fa di kélídf dí búudé rë, sëmlë'té yen níi yen ay múc neebi Koope yiin bis-këem.

## 2

### Tíledí Pool di Tesalonik

<sup>1</sup> Koy-yaayyi yeh, don yúhrúté affon biti sah aya húmú ayu fun ginon da pëtiñ neh. <sup>2</sup> Don yúhúté biti bal, balaa baaha fun maluute sol te fun ñeyute mok di Fílíp. Ayuu fun ginon da bal, fun maluute tolof tolof caak daaha, ndaa Koope habra'te fun níi fun waariyute ron Uni Neba te fun neehuy na dara. <sup>3</sup> Te na waariyu fun da bëeþ, fun tíkúy wonni fun sun fi yii lahay, fun túbúy nè nuf bos, te fun saamuy na nofa' ow. <sup>4</sup> Fun kay, fun waariyuu Uni Neba dee faha' ri Koope ra. Di otte biti fun mínú rí, daa tah dí dëñéen fun dí. Fun saamuy yii neba' ow, fun saamu yii neba' Koope, di fa na olsoh níþbí fun ra. <sup>5</sup> Don yúhúté biti fun mësúy jay ow, te fun mësúy ñeya' wonni fun fun saame yin ow na. Koope yúhté baaha !

<sup>6</sup> Fun saamuy kañ ow na : don na neh te ow kay na neh ; <sup>7</sup> te añcañ, fun mínú ron cagoh koon don pañ yee fahuu fun da ndah fun apootarriKiristaa, ndaa fun paguy ri ! Fun kay, fun sosu soso filib fon ti belii na tooppitoh koyyi nen. <sup>8</sup> Pokoha pokuu fun don na ra tahte fun húmú teyuy waarii ron Uni Nebi Koope kep, fun bokute a don pes, ndah fun fahuute ron níi faha'.

<sup>9</sup> Koy-yaayyi yeh, don nérsúuté dee húmú mokuu fun níi mok da maan ? Fun húmú légéyúu yii ñamun fun légéyèe na' a elek, kaa' fun mokil ow yínè sah don na, na húmú waariyu fun don Uni Nebi Koope ra. <sup>10</sup> Don mínú fun díi seedeyid, te Koope mín fun díi seedeyid bal biti dee tilúu fun a don fa gémú rë lante, júbpé te tikéhté waal. <sup>11</sup> Don yúhúté biti dee tilúu fun a ow fi ow don na ra béeb, man hanndal baap a koyyi nen : <sup>12</sup> fun líkínúté ron te fun onute ron doole, fun caguute don nda don pes pesada neba' Koope, dí fa na dëek don, don non Nguur ki a ndami ra.

<sup>13</sup> Yee tah fun ay dékéé símí Koope ra biti bal : liiluu ron Un Koope fa komu fun don da, don habute ri, te don habuuy ri ti di na habuu un ow kese nen. Don habuu ri biti dí Un Koope, te ri Un Koope kaah. Una ee pañ yii wunte don fa gémú Yéésú nè rë. <sup>14</sup> Koy-yaayyi yeh, don ñeyute kotti bëy ílí janjii Yúdée yé gémú Koope te nonu Yéésú-Kiristaa na ra ndah di mokluu wa yéwúdfë, bëy ginon mokluu ron daaha bal. <sup>15</sup> Wa fi yéwúdfë hawute yonente ya húl, hawute Yéésú-Yíkëe, moklute fun níi mokil. Wa nebuuy Koope, fahiruy ow yin wun, <sup>16</sup> kadduute fun waarii heetti kayya Una mín tah wa muc dë. Wa homute na baatuu bakaad rek na suu níi bakaadfi wa mitte, neebi Koope keente sun fi wa.

### *Faha'i Pool nimil oli bëy Tesalonik*

<sup>17</sup> Koy-yaayyi yeh, fun nék fun húmú koluute don na fun suute, ndaa fun sayuy faraaah. Fun húmú lahuy fehey saañi fun, ndaa keeññi fun húmú kolaay don na. Fun húmú kosuuy biti fun ay ron tikíl íl, tahte lahay yii paguy fun nda yii baa mín lah ! <sup>18</sup> Fun húmú habute biti nagajek

fun ay nimil ginon, te so' mi Pool mi étídté rí i waal, ndaa Seytaane daa na yah waali fun. <sup>19</sup> Kon henay don moos, heneh ow kay ! Don daa yaakaari fun, don daa sësdu kéeññi fun te don daa baanii ndama nay teebee biti fun bagute níi fun damoh fii Yéésú-Yíkëe yiin nay rii aye ra. <sup>20</sup> Wa don kay ! Don daa ndami fun, te don daa sësdu kéeññi fun.

## 3

<sup>1</sup> Sehuu fun níi fun mínlíh rë, fun olute biti yee gén dë daa ri biti funi affi fun tas Aten ndín, <sup>2</sup> fun yeñ koy-yaafi fun Timoote don na. Di fi baa funi daa boku fun na légéyú a Koope, waarii Uni NebiKiristaa. Fun húmú yeju ri don na oni ron doole, nda don baatti hínndèh don ham ngémè, <sup>3</sup> ow di don na banti yeddoh ndah mokla na moklu don da. Don yúhrúté affon biti sah yaa béeb non iña waayid yen Koope ra. <sup>4</sup> Nagajek, húmú homuu fun don na ra, fun húmú wonute don biti yen ay moklu, te don yúhúté biti daa ri yee lah woteh bee ra. <sup>5</sup> Yii baa daa tah seha' mi níi mi mínléh rë, mi yeñce Timoote don na kénsèhí tígè teem ngémèn dë. Mi húmú sídè' biti Seytaane fiir rën, iña légéyú fun don na ra béeb sooy teem daaha.

<sup>6</sup> Kola' Timoote ginon nimilte fun na ra, kompe fun unni nebpe keloh di yii lenke ngémèn a dee fahuu don ow ra. Di wonte fun biti bal nuffon húmú homa' fun na faraaah níi don ñamaasee, te don húmú sesuute oli fun ti di sesuu fun olaadi ron nen. <sup>7</sup> Don fi koy-yaayyi yi yeh, yii baa tahte homuu fun filib súfúñ fí fun a filib coono fi fun béeb dë, fun baatuutee lah doole ndah ngémèn. <sup>8</sup> Fun lëeysíruté keeñ leegi hém daa ron habu hín Yíkëe nè. <sup>9</sup> Fun ay símée Koope dí níi mit ? Don tahute keeññi fun sosse níi sos fiyí ! <sup>10</sup> Fun dékúu ñaŋi na' a elek, nda fun mín don tikéet íl ngëey níi fun mitsid yee tasa' ngémèn dë.

<sup>11</sup> Démíin Koope, dí fi Boffi yen, a Yéésú Yíkíi yen parid fun waala yulid ginon da ! <sup>12</sup> Yíkëe ona ron, don baatee fahanta' hanndal kon níi tígí teem fahanta', a hanndal ki doni bëewë béeb ti di fahuu fun don nen. <sup>13</sup> Hen daaha raa, Yíkëe ay

ron on doole níi yiin nay aye Yéésú Yíkíi yen, ñéerè' a bëewí béeb rë, ñon lan ces níi ñon lèhíh yíi wonun sun fon, ñon caga' wun fii Koope, ñi fi Boffi yen.

## 4

### *Tílèdè faha' Koope ra*

<sup>1</sup> Leegi nék koy-yaayyi yeh, fun teebute ron ñee waruu ron pesa' níi ñon neba' Koope ra, te fun yúhúte bití ñon pesuu ñaaha níi a ñeh. Kon fun na líkínú ron te na ñagu ron ñi tii Yéésú-Yíkèe bití ñon baatti ham híin, <sup>2</sup> ndée, ñon yúhúte túuyè' yè teebu fun ñon ra, te wa ñuhè' Yéésú-Yíkèe nē. <sup>3</sup> Koope faha' bití ñon lan, te lani baa ña ri bitih : ñon moytoh pañ yíi tappe njaaliyoh béeb, <sup>4</sup> ow fi ow ñon na béeb ham afi sùtèrèl faani, ñéerè' a lan\*, <sup>5</sup> fah-beleb ñan ñii kùrèelèh ti bëewè nènih bëewí Koope ra nen, wa fa yíih Koope ra. <sup>6</sup> Ow ñanay tooñ moroomi filib yee wonu baa ra ñín leb yíi ña ri laha' ri. Fun húmú wonute ñon bití Yíkèe ay keen sun fi bëyí pañ mani pagadñi yah. <sup>7</sup> Koope ñeekèy yen pañ yin bos, ñi túuy yen lan. <sup>8</sup> Kon bëyí faaliyaay yee wonu baa ra, ñeef ñi faaliyaay won ow neh, ñi faaliyaay Koope fa on ñon Ruuh-Pesen ña.

<sup>9</sup> Yíi lenke fahanta' hanndal kon, miteh ow won ñon yin na, Koope yèedídté ñon baaha níi wocce. <sup>10</sup> ña ri yee teebu ñon koy-yaayya Maseduwaan béeb ñe, ñaa kaa'eeh fun won ñon bití ñon baat ya' yon, <sup>11</sup> ñon pañ béeb ñon pesa' jaamma, ow fi ow ñon na béeb tooppitoh ñni afi, ñon yuloh légéy ñon kúf affon, ti ñi húmú wonuu fun ñon ñi nen. <sup>12</sup> Hen ñaaha ña, bëewè gémúy rë ñi ron yap te ñon ñi seh ña ow na.

### *Yiin nay nimile Yíkèe rë*

<sup>13</sup> Koy-yaayyi yeh, fun fahuu bití ñon yúh yee homuu bëewè húlúu a ngémí wè Kiristaa na ra, ñon banti tik misiga keeññon níi lukus ti bëewí kayya lahuy yaakaar ra nen. <sup>14</sup> Yen gémú bití neh Yéésú húlté te ri kolohte búudé è ? Ti ñaaha nen, yen gémúte bití bal Koope ay

kèlíd bëewè húlúu a ngémí wè Yéésú nē rë. <sup>15</sup> Cèe fun bílíd ñon yee won Yíkèe rë : bëewè nay lísée pes yen na níi a baaha ra, wa fa nay maasee nimili Yíkèe rë, wa ñi kèllèh bëewè húlúu rë. <sup>16</sup> Yiin fin fa, wa ay keloh uni ñinke, un kèlfè malaaka a un kúlúb ki Koope tiil, ñi fi Yíkèe kola' sun cépé. Bín fè rëe, bëewè húlúu a ngémí wè Kiristaa na ra nay ñébéé koloh, <sup>17</sup> bëewè nay lísée pes níi a baaha ra, anti bëyrú wa ñéerè' a wa filib nérrè, wa tee'ee a Yíkèe sun. Hen ña ña, yen fa gémú ñii na ra béeb yen hom a ñi faw. <sup>18</sup> Kon, lah ènèntí doole a unni yah.

## 5

### *Nimili Yíkèe sheun a teey*

<sup>1</sup> Koy-yaayyi yeh, ñi yíi lenke wahtaa a jamanaa nay nimile Yíkèe rë nék, miteh fun won ñon yin na, <sup>2</sup> ndah ñon yúhrúte affon bití yiin nay nimile Yíkèe rë ay beetiya' ti lohoh elek nen. <sup>3</sup> Tígè nay habee bëewè bití homuute jaamma, lahuy ña yíi sídúun wè rë, gina ay yípée bëp affi wa ñaaha, ti ñi na yíppi haba' loo beleb nen. Ow ñi naa mín fús. <sup>4</sup> Ndaa ñon fi koy-yaayyi yeh, bi homuy ñon ñuusè, bisi baa ñi ron beetti ti ñi na beettiya' lohoh nen. <sup>5</sup> Nagajek ñon béeb, ñon nonu bëy niina, ñon tílúu na'. Yen nènih bëy elga, bëy ñuusè. <sup>6</sup> Kon, yen ñanuy nee' ti ñi na nee'uu bëewí kayya nen ; yen yeelun yen teey. <sup>7</sup> Bëewè nē nee'uu ra nee'uu elek, yee na maniyu ra maniyuu elek, <sup>8</sup> ndaa yen fa na tílú na' ra, yen warun teey teeyo. Yen habun ngémè, yen faha' ow wa hen búub túl yen na, yen haba' yaakaari mújè baane haa'aa yen na. <sup>9</sup> Ndeé nagajek, Koope cagay bití ñi ay kéeníd neebi sun fi yen, ñi cañ bití yen haal mújè nay onee Yéésú-Kiristaa Yíkèe rë. <sup>10</sup> Kiristaa húlídte yen. ñaaha, bisa nay rii nimile ra ñeefa yen pesun peso mbée yen húlún húlè béeb, yen ay pes a ñi. <sup>11</sup> Kon bëetí onanta' doole, ñon tojanta' filib ngémè ti ñi na pagantuu ñon ñi nen.

### *Ñña míllúu wèe túuy ñe*

\* 4:4 4.4 ow fi ow ñon na béeb ham afi sùtèrèl faani, ñéerè' a lan :Lahte bëewí habuu ri ñeh : ow fi ow ñon na béeb koloh saam beleb ña, lah ñeyaa ri waal.

<sup>12</sup> Koy-yaayyi yeh, leegi fun fahuu biti bēewē homu filiḅ fon na moku, Yíkēe nah wa níidí ḁon a líkíní ḁon ra, ḁon yed wa cér. <sup>13</sup> Hēbí wē, ḁon faha' wa níi faha' ndah légéyí wē. Pésíi jaamma filiḅ fon.

<sup>14</sup> Koy-yaayyi yeh, fun ee ron wonu ra ee : líkíní ḁépésíḁḁē, ḁon ben bēewē neehu ra, ḁon habra' bēewē gooyu ra, ḁon mújíd bēewē bēeb. <sup>15</sup> Mēytíi yíllentē' bos filiḅ fon ; sēmí wuna faraah hanndal kon a hanndal ki ḁoni bēewē bēeb. <sup>16</sup> Pésíi sos-keñ faraah, <sup>17</sup> ḁon dékē' ḁañ. <sup>18</sup> Yii mín ḁon homa' bēeb ḁon sím Koope. Baa daa yee faha' ri pesi ḁon fa nonu Yéesú-Kiristaa na ra. <sup>19</sup> Ngēnē kēe'íi pagadḁi Ruuh-Pesen, <sup>20</sup> ngēnē hégíi unna léhínú kola' Koope na ra. <sup>21</sup> Kénsíi wē bēeb, ḁon ham yee wun ḁa ; <sup>22</sup> yii hente bos bēeb ḁon moytoḁ ri.

<sup>23</sup> Di fi Koope fa na ona' jaamma ra ladla ḁon ces ; ḁi níirē níbbēn, níid keeññon a faannon bēeb níi ow laheh yii wona ri ron, yiin nay nimile Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen ḁa. <sup>24</sup> Koope fa dēek ḁon ḁa, yii won ḁi bēeb ḁi paḁ ri, te ri ay ron rii pagiree ḁaaha.

<sup>25</sup> Koy-yaayyi yeh, lah ḁégírí fun bal. <sup>26</sup> Lah wēddí fun koy-yaayya bēeb níi wodoh\*. <sup>27</sup> Mee ron rii won ra ee di tii Yíkēe, lah léhíní wē bēeb unni yah.

<sup>28</sup> Yéesú-Kiristaa Yíkíi yen líhē rēn mal !

---

\* **5:26** 5.26 Di baahi bēewí yaaha, wa yahti wodoh bēewē mboko yi wa mbée bēewē meeru wa raa, wa fēenúu wē fēenēe.

## Téerí ana fa bíníyú unni kayya won Pool bëy Tesalonik ra Kúnsëe

Pool daa bíní bëy ílí janjii Tesalonik unni yeh. Filib unna, dī débpi gérém Yíkëe di gémë gémú bëy Tesalonik ra (1.3), dī dagidte wa, wa ham légéyë nahu wa ra. Fu ot Pool bíní wë unni yeh, nísí níbbë na yah janjii Tesalonik ra. Woni ban fi nimili Kiristaa daa baatti kúf wona filib Tesalonik, ndah lahte bëewí wonuu biti nagajek bisi baa lahte níi gétté. Lahte yi wonu tih bisi baa lahay doom ndaa lebohte. Yaa aa na waa na kaa'uute légéy, ñamuu ya' yi bëewí kayya.

Di wonte wa :

- yii lenke ayi Yíkëe yiin bis-këem (1.3-10),
- yii lenke yee nay këllée Yéésú rë (2.1-12),
- yii lenke hínndëh, ñee waali Koope (2.13-17),
- a yii lenke dee laha' légéy solo ow na ra (3.6-15).

Bëyí fi janjii téeríi bee béeb ay ot biti légéy daa wun ow na, bëe' banti sehaa íñi béeb ya' ow, dī sehaalee nimili Yíkëe.

### Wodohi Pool bëy Tesalonik

<sup>1</sup> Don fi bëy ílí janjii Tesalonik fa nonu bëewí Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkëe rë, so' mi Pool, funi Silaas a Timoote fun na woduu ron. <sup>2</sup> Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkëe líhún ron mal, on don jaamma !

### Ayi Yíkëe yiin bis-këem

<sup>3</sup> Koy-yaayyi yeh, fun mínih banti dékë' símí Koope ndah don. Fun warutee ri sím ndah ngémën baatohte caak, te fahanta'a hom hanndal kon da baatoh baatoo na saañ. <sup>4</sup> Yii baa daa tah ílí janjii pay fun béeb, fun sawoor won bëewë filib yii lenke don na, ndah filib mokla na moklu don da a sáfúñ fën béeb, don habute ngémën híin.

<sup>5</sup> Baa daa nay teebee biti aattiya'i Koope tikë' waal, nda don habuu bëewí Nguur

ki Koope wadte wa, nguur ka tah don na sáfúñ rë. <sup>6</sup> Koope, dī fa júb dë ay mokil bëewë moklu don da ti di mokluu wa don nen, te nagajek baa daa kaah. <sup>7</sup> Di ay hílsíd don fa na sáfúñ rë, hílsíd fun na bal. Yiin nay feeñiyee Yéésú-Yíkëe sun-Koo, ñéerë' a doolii malaaka yi ra, iñyaa ay lahee na. <sup>8</sup> Di ay ayee filib njaar kúí, keen sun fi bëewë kaa'uu yúhí Koope, te kaa'uute ñeyi Uni Nebi Yéésú-Yíkëe rë. <sup>9</sup> Daana nay keene sun fi wa ra ay dékëe sanjii wa, wa wulliru tígí eta' Yíkëe, wulliru tígí eta' ndami gaani. <sup>10</sup> Yii baa ay lahe yiin nay nimile Yíkëe rë. Yiin fi baaha, bëewë nonu dīi na te gémúté dīi na ra béeb béyíd dī, dī neba' wa yeel. Don fi yaa don ay none bëewí yaaha na, ndah don gémúté unna komu fun don da.

<sup>11</sup> Yii baa daa tah fun na dagiru ron faraah. Fun daguu Koope biti dī on don, don yeeliyoh pesa dëek dī don da. Fun dagu biti di doolii, dī habra' ron don pañ yee fahuu don pañ di yin wun da béeb, te ri habra' ron yee na pagu don filib ngémën dë. <sup>12</sup> Daaha, don baatti béyíd tii Yéésú Yíkíi yen, dī béyíd don fi yaa bal. Yaa ay kolee mala nay onee Koope fi yen a Yéésú-Kiristaa Yíkëe rë.

## 2

### Yee nay këllée Yéésú rë

<sup>1</sup> Koy-yaayyi yeh, di yii lenke nimili Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen a négirë'í yen fíyí, fun dagu don na yin yínë : <sup>2</sup> affon banay gaawti kúnëh te ngënë tíití biti ow won don biti wahtii nimili Yíkëe lahte. Wuti ow won don biti dī léhín unni kola' Koope na, mbée don keloh ri bëewë na waariyu Unni Koope ra, mbée bíníyún bíníyë wonu biti kola' fun na, ngënë gémí. <sup>3</sup> Di mín dīi man béeb, ow banay don nofa' yínë sah. Balaa bisa nay nimile Yíkëe baa ra, ow caak ay tikë' Koope af paay, bëe' na ñeyeh woni Koope ra, bee nay sanjuyee ra teekiroh. <sup>4</sup> Bëyí baa ay béyíd afi kadda' bëewë haanoh ala a yii na haanuu wa merees béeb. Ay pay níi dī haal Faam fi gaani Koope took, dī wonu biti daa ri Koope. <sup>5</sup> Don nérsúuy biti mi húmú wonte ron baaha homa' mi leeloon ra a ?

<sup>6</sup> Don yúhú yee ham bëyí baa tígë homa' ri bee ra, te yii baa tahte wahtii ay lahe laho dī anti d'úh. <sup>7</sup> Doolaa d'apoh bëewë nē ñéyíh woni Koope ra ee teekiroh ra haat ; dī ay lukee teekiroh biti nék bëe' lís dīi ham da kèllú tígí daaha. <sup>8</sup> Bëyí baa kèllú tígë rëe, dī fi bëe' na ñeyeh woni Koope ra ay teekiroh, te Yéesú-Yíkëe ay rii sanjku a ngilaaw mi búkí, hap ri húl a niiña nay rii ñéerée biti dī nimil ra. <sup>9</sup> Di fi bëyí baaha, doolii Seytaane nay rii yeje dī ac, dī pañ kawtéef gaan, kimtaan a iñi éemilè'té béeb, yi ay nofee bëewë. <sup>10</sup> Di ay pañ pagad bos béeb nafa'i bëewë nē suu sanjku ye ra. Wa ay sanjku ndah wa tahuy kúnsí keeñni wa kaaf ka wad waa sèmlè' koon da. <sup>11</sup> Yii baa daa tah Koope yeñ wa yii ay waa múuyíd, wa gémé fel. <sup>12</sup> Daaha, bëewë gémúy kaaf ka ra béeb, te oluu neb pagad bos da, Koope ay keen sun fi wa.

### *Híinndëh, ñee waali Koope*

<sup>13</sup> Koy-yaayyi yeh, fun nék fun míníh banti dékë' símí Koope ndah don, don fa Yíkëe faha' don da ndah Koope daa tanis don dalaana, nda don muc. Di ñeya' Ruuha ladil don ra, a gémë gémú don kaaf ka ra, dī mucèlté ron. <sup>14</sup> Koope ñeya' Uni Neba waariyu fun don da dèekké don yii baaha nda don mit na ndami Yéesú-Kiristaa Yíkii yen. <sup>15</sup> Koy-yaayyi yeh, kon híinndíi te don ham iña yèeddú fun don da : yee wonu fun mbée yee bíníyú fun da béeb.

<sup>16</sup> Koo Boffi yen faha'te yen, onte yen mal nii yen lahute míní múñí na d'úméh a yaakaari nebpe. Démíin dī fi Yéesú-Kiristaa Yíkii yen a Koo Boffi yen <sup>17</sup> on don doole, on don keeñi paguun don yin wun faraah : yaha yii ay pagu pago mbée yii ay wonu wono béeb.

## 3

### *Naha'i Pool dagid*

<sup>1</sup> Leegi nék koy-yaayyi yeh, d'égírí fun nda unni Yíkëe yíppí líiwèlsè' gina te wa lah ndam ti dī man wa don na nen. <sup>2</sup> D'égírí fun Koope nda ri sèmlè' fun

bëewë bosu níi bos ra na, ndah bëewë béeb neh daa gémú iña na wonu fun ra.

<sup>3</sup> Te añcañ Yíkëe daa mit gém. Di ay ron on doole, níid d'ën níi Seytaane ii ron leboh. <sup>4</sup> Yíkëe onte fun níi fun lekuute ron : fun olute biti don ee pagu iña wonu fun don da, te don ay lúsdée daaha. <sup>5</sup> Yíkëe ona ron keeñi fahuun don Koope, on don don múñ ti dī fi Kiristaa nen.

### *Dee laha' légéy solo ow na ra*

<sup>6</sup> Koy-yaayyi yeh, lahte bëewí d'apasute filib fi yen, na ñéyíh iña yèeddú fun wa ra. Fun na nahu ron di tii Yéesú-Kiristaa Yíkëe, don wuloh wa. <sup>7</sup> Don yúhrúte affon dee wadti ñeyuun kotti fun da. Homuu fun ginon da fun mèsúy tídëh. <sup>8</sup> Fun yeekuy ow ñam. Fun hómú légéyúu yii ñamun fun légéyëe na' a elek, kaa' fun mokil ow yínë sah don na. <sup>9</sup> Fun paguuy ri biti don waruy fun pagid yin pagiro, ndaa fun fahuu biti don ñee kotti yaaha, <sup>10</sup> ndah hómú homuu fun gin don da, fun wonute ron biti bëyí kaa' légéy waray ñam. <sup>11</sup> Fun nék, fun keluute biti lahte bëewí awu don na pesuu tídëh, nē pégíh yin gét nēe haal yii waal fi wa íníh nē. <sup>12</sup> Di tii Yéesú-Kiristaa Yíkëe, fun túuyú bëewí yaa fun na caguu wa bitih, wa koloh affi wa yuloh légéy nda wa kúd affi wa.

<sup>13</sup> Don fi koy-yaayyi so' nék, lah hëbí híin don dékë' pañ yin wun. <sup>14</sup> Hena biti lahte bëyí kaa' ñee unna bíníyú fun yee ra raa, lah wëní rí sun, don ban dīi leboh nda ri sopoh ndín, koloh afi. <sup>15</sup> Di filib yaa béeb nék, ngënë hëbíi rí kaa'ohon, lah hëbíi rí koy-yaafon, don líkín dī.

### *Daja téy unna ra*

<sup>16</sup> Démíin Yíkëe fë nē ona' jaamma ra on don jaamma faraah, a yii mín don homa'. Yíkëe ñéerée a don béeb.

<sup>17</sup> So' mi Pool daa mi bíní unna míllè' yee ra\*. Mi yahti téy unni so' raa, mi hena' deh : so' mi Pool daa mi na bíní a ya' so'. Hen daa raa, bëewë ay yúhsè' bíníyí sè'. <sup>18</sup> Yéesú-Kiristaa Yíkii yen líhë rën béeb mal !

\* **3:17** 3.17 Bín fë, ow daa na hómú bíníyíd Pool. Unna yahti téyú rëe, Pool a faanañ fi daa na bíní a ya' i nda bëewë yúhsè' unna bíní rí rë béeb.

## Téeríi ana fa bíníyú unni kayya won Pool Timotee ra Kúnsée

Bee daa uni ana fa bíní Pool Timotee ra. Di fi Timotee, ñani Pool daa húmú boku légéyë te Pool húmú haba' ri koy kah-kah ñii na. Una nék, Pool bíníyë' rí fíliβ kasaa bee téyúu rí Rom ow caak súgèhté rí rë (1.15-17). Fíliβ una, bi yúh rí bití yee talla' ri pesi ra gaanay, ñi wonte Timotee iña millë' rí rí líkín rë (4.6-8).

Fíliβ una, Pool débë' símí Koope ndah dee géme' Timotee Kiristaa ra (1.5).

Di nérissé rí di húmú man pesi ñi fi Pool, di na húmú yéeddë' rí a coono fa dey ri ndah waarii Uni Neba ra (1.8).

Di líkinté rí nda ri beβ wodi coono fa, ñi ham híin ti soldaar kah-kah Yéésú-Kiristaa na nen, ñi yéeddë' unni Koope ní ñee waal te ri ñan naa neeh dara (1.7 ; 2.3-4, 14-15).

Di wonte ri moytoh bëewë beku wonni lahay njiriñ, a capa' sun i won kep affi wa ra, ñi ñee kotti, ñi fonko légéyí, ñi ham ngémé híin (2.16, 22 ; 4.5).

Di wonte ri :

- yii lenke waarii Uni Neba (1.8-12),
- yii lenke di wañti yéeddúun Unni Koope (2.14-19),
- yii lenke di wañti man súrgíi Koo-Yíkëe (2.22-26),
- yii lenke jamanaa millë' rë (3.1-9),
- a yii lenke njiriñ mi iña bíníyú Téerëe rë (3.14-17).

Bëyí fi jañi téeríi bee béeb ay ot bití iña fíliβ mín yúun jamanu fi jamanu béeb, wa mín líkínúu ow, wa mín yéeddúu ow mín múñ a ñee nay habuu ngémé híin ñe.

### Wodohi Pool Timotee

<sup>1-2</sup> Do fi Timotee, ño fa haba' mi koy soo na te mi faha'te ro níi faha' ra, so' mi Pool, daa mi na wodoh ro. So' mi apootari Yéésú-Kiristaa ndah Koope daa faha' baaha. Mi nahu woni bëewë yii lenke pesa gap Koope bëewë nay none

Yéésú-Kiristaa na ra. Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen líhún ñe mal, teeβ ño naa'-keeñ, on ño jaamma !

### Líkíní Pool Timotee yii lenke waarii Uni Neba

<sup>3</sup> Ma na sím Koope fa na jaamiyoh mi ra ti di na húmú paguu ri caacci so' koon nen, te mi paga' ri a afi tookke. Na' a elek béeb, ñagaa mi faraah mi cap tiyu <sup>4</sup> te nuf so' payte muun ma húmú yook fu na húmú takuu yen bín fë rë, tahte mi sesohte tíkëedú íl níi keeñ so' sos siiβ. <sup>5</sup> Nuf so' na koleeh ñee hena' ngémú kaah ñoo na ra, te ngémí baa daa húmú ciffu Lëyíis a yaafu Ñníis në, te ri ee ñoo na ñal. Baa wëerté së' kën ! <sup>6</sup> Yii baa daa tah mi na nédís rë ee bití fu ñaatti hubis yee on ño Koope, bee húmú tíkë' mí rë ya' mi falte ro ra, ndah <sup>7</sup> Koope onay yen Ruuh-Peseñ nda yen hen bëewí neehute. Ruuha kay taha' yen lah doole, yen fahanta', yen mín ham affi yen.

<sup>8</sup> Kon, ngana sopoh waarii yii lenke Yíkíi yen na te ngana sopoh ñal téjë téyú mí kasu af ri ra. Do kay, habe rek yen bok coono fa laha' mi waarii Uni Neba ra, Koope ay yen on doole. <sup>9</sup> Daa ri sëmlë' yen, ñeekké yen nda yen hen bëewí ladute. Pagaññi yen daa tah neh Koope ñeek yen. Yee tah ñi ñeek yen ña kay, neba' ri neboo ñaatte bití ñi onte yen mal. Mali baa húmú ñeyíñ ñi Yéésú-Kiristaa na onte yen ñi ñeef ëldúnë sakuy doom ra, <sup>10</sup> feeñce yen na leegi, bee aya' Sëmlëhí yen Yéésú-Kiristaa ëldúnë rë. Di ñanke kúl kë, ñeya'te Uni Neba teeβpe yen bití lahte pesi na ñúmëh. <sup>11</sup> So' nék, Koope fal so' apootar nda mi waare bëewë Uni Nebi bah, mi yéedíñ wë rí. <sup>12</sup> Yii baa daa tah mi dey coono ñeh, ndaa mi sopaay na ndah mi yúh bëe' mi tík yaakaari so' ñii na ra, te wëerté së' bití ñi mín níññ yee ñeñéen ñi së' rë níi yiin bis-këem.

<sup>13</sup> Fu kelohte unni kaah ya won mi ro ra. Lah nérsee wë fu ham na a ngémí híinë lahu yen a faha'a fahuu yen ow ndah nona nonu yen Yéésú-Kiristaa na ra. <sup>14</sup> Lah habe iñi wanna ñeñéenu fú yaa

ra híin, Ruuh-Peseñ fa dék yen na ra ay roo bedda'.

<sup>15</sup> Do nék, fu yúhté biti sah koy-yaayya deyi Aasi béeb yessute so', Fisel a Her-mosen nonu bëewí yaaha. <sup>16</sup> Onesifoor nék, na hoñ soo toñ te homa hom mi kasaa bee ra, dí sopaay na. Kon, Yíkée d'empí teeß bëy faami naa'-keeñ. <sup>17</sup> Di kay, hena' ri Rom cëp, dí yam saami so' níi ri otte so'. <sup>18</sup> Yíkée dém díi teeß naa'-keeñ yiin bis-këem ! Do fi bah, fu luk bëewë béeb yúh dee habra' ri so' Efes ra.

## 2

### *Gém Kiristaa na, ñéerë' a coono*

<sup>1</sup> Kon book, do fa haba' mi koy soo na ra, beye mala lahuu yen di yee nonuu yen Yéesú-Kiristaa na ra, hen dooluu. <sup>2</sup> Iña keloh fu maa yëeddë' wë fii i ow caak ra, lah yëeddë wë bëewí mitu lekoh nda wa fi yaa bal, wa mín wëe yëedíd i ow kay. <sup>3</sup> Beye wodu coono fa ti soldaar kah-kah Yéesú-Kiristaa na nen. <sup>4</sup> Soldaar nék, faha' biti keeñ kélfii sos díi na raa, ay moytoh yii taway soldaar béeb. <sup>5</sup> Te bal, bëyí fi hom saadanta', dí ñeyay unna poku bëewë rë rek, ii waafu. <sup>6</sup> Ti daaha nen bal, línéhí mokke légéyí meeyi daa wadti débëe d'ebíreh iña lecu meeya ra. <sup>7</sup> Lah níbé sun fi iña won mi ro yaa ra. Yíkée sah ay waa bek béeb afu.

<sup>8</sup> Nérsée Yéesú-Kiristaa, dí fa këllú búudé te coosaana' tali Dawit ti di wonuu ri filiñ Uni Neba waare mi ra nen. <sup>9</sup> Uni Nebi baa daa tah mi dey coono níi mi téyuté kasu ti banndi nen, ndaa Un Koope ow téyëy rí. <sup>10</sup> Yii baa daa tah mi múñ coono yi yaa béeb ndah bëewë Koo tanis wa ra. Hen daa raa, wa non bëewë Yéesú-Kiristaa múcël wë, on wa ndami na d'uméh rë.

<sup>11</sup> Woni wëerté abeh :  
Yen húluté a Kiristaa raa,  
yen ay pes a dí.

<sup>12</sup> Yen múñ coono ti dí nen,  
yen ay took nguur ka a dí.  
Yen taasoh biti yen yúhú rí,  
dí bal ay taasoh biti dí yúh yen.

<sup>13</sup> Wuti yen paguy iña won dí yen da raa sah,  
yii won dí béeb dí pañ ri,  
ndah dí na lofiseh.

### *Di wadti yëeddúun Unni Koope*

<sup>14</sup> Lah dékéé nérsí bëewë iñyaa béeb, fu cagoh fu túuy wë fii Koope biti wa moytoh capa' sun i won, ndah baa ii wa baat dara gét nëe yahi bëewë në síkírúu rë. <sup>15</sup> Page béeb níi fu cañ fii Koope raa, dí laas do. Yëeddée Unni kaah yi Koope níi ñee waal. Hen daa raa, fii sopoh légéyú. <sup>16</sup> Lah moytee wanna lahay njiriñ te won yii lenje ëldúnë kep ra. Bëewë na beku wonni yaa kut affi wa ra, baatuu kaañ Koope baatoo faraah. <sup>17</sup> Wonni wa man puuli ngal ngalo nen, baata' baatoo rek saye. Himene a Filet nonu bëewí yaaha, <sup>18</sup> wa wuluute kaaf ka, na wonu biti Koope këlidté yen búudé níi wocce. Yii baa tahte lahte bëewí ngémí wë saatate. <sup>19</sup> Ndaa nék, tabahi Koope daa yíp dí híinë' híinëe gínj te unni yee daa na bíníyú sun fi tígë yípëh tabaha ra : « Yíkée yúh bëewë nonu díi na ra » a « Bëyí won biti dí non Yíkée në, wulaa pagad bos. »

<sup>20</sup> Filiñ faam fi wunte nék, iñi pagaa ya filiñ béeb úris neh mbée hélíis : Lahte na yi hente barngal mbée yugusuu a dépëh. Yaa aana hom dúhrúu bis feet, yaa aana faraah dúh. <sup>21</sup> Bëyí fí bukut afi yii na sobeyil raa nék, ay lah njiriñ, dí homíd Yíkíi kep, dí man a iñi pagaa ya hom dúhrúu bis feet da. Yii hente yin wun béeb, dí fi bëyí baa sohlute na.

### *Di wadti man súrgíi Koo-Yíkée*

<sup>22</sup> Lah moytee yii hente pagad kúkëy, fu yulid : yii hente júb, fu ham ngémë, fu faha' ow, fu lah jaamma, doni bëewë na dagu Yíkée a keeñi lante ra ñéerë' në. <sup>23</sup> Ngana síkírëh wonad ñak-af, yi lahay af a lúk ndah fu yúhté biti wa kúrë' íñë', <sup>24</sup> te bëyí hen súrgíi Koo-Yíkée, íñë' waray ri. Di wadti hena bëyí faha'te ow, bëyí mínté yëeddë' te mín múñ coono béeb. <sup>25</sup> Di wadti hena bëyí mín nofanta' a bëewë ñéerúuy a iña na yëeddë' rí rë, nda heeyce Koope pañ níi wa lof pesad ndín, wa yúh kaaf ka. <sup>26</sup> Hen daa raa, affi wa ay kúnsëh, wa múc ya' Seytaane fa ham wa fiirí, wa na ñeyu yii faha' ri béeb rë.



## 3

*Jamanaa millë' rë*

<sup>1</sup> Lah yúhé biti jamanaa millë' rë ay misik ní misik. <sup>2</sup> Bëewë ay tasee faha' affi wa kep, wa tík hélíis kep affi wa, wa gaan-gaanlee, wa tík affi wa kep ow, wa solee. Wa ay kaa' ñee woni yaayyi wa a baappi wa. Wa ay hen bëewí nē gér míh ow, wa ii on yii nonte Koope na cér. <sup>3</sup> Wa ay súh keen, wa hen bëewí híinúté, wa ay wone bos kep sun ow. Wa ii míníl ham affi wa, wa ay made rabbi sohoorri yaa nen, wa ii faha' sah yii hente wun. <sup>4</sup> Wa ay tasee ñee loo yi bëewë, wa hen bëewí cëppélúté te damuute. Iñi ëldúnë ay waa génël Koope. <sup>5</sup> Wa ay lakaata' biti wa pokuute Koope na, te ðeef wa kaa'uute biti doolii Koope lofis wa. Lah moytee bëewí yah. <sup>6</sup> Yaa aana waa na yootuu yootoo haale faamma, nofee belebba fahuuy affi wa ra, wa fi belebba yéŋké biti enuu bakaad caak te fah pes-neb kúrëelëh wë rë. <sup>7</sup> Wa fi belebbi yah, hom síkírúu yëeddë' yë béeb te tahëh wa yúh kaaf ka. <sup>8</sup> Di húmú kaa'uu Sanes a Sambares\* Mëyíis filoon, wa fi bëewí yaa na yëeddúu múuydé bëewí kayya ra kaa'uu kaaf ka ðaaha kep. Wa bëewí nuffi wa yahte, te ngémí wë lahay njiriñ. <sup>9</sup> Nguur ki wa ii maañ, ndah bëewë béeb ay millë' ot ñagi afi wa ti di húmú kata' ri Sanes a Sambares nen.

*Njiriñ mi iña bíníyú Téerë rë*

<sup>10</sup> Do nék, fu yúh iña yëedíí mí bëewë rë, ðee húmú man mi ra, a yee na húmú saam mi na ra. Fu yúh bal ðee teem ngémí së' rë, ðee mújé' mí rë, ðee faha' mi ow ra a ðee haba' mi híin ðë. <sup>11</sup> Fu yúh ðee húmú mokluu mi ra, ðee deya' mi coono Añcos, a Ikoñum a Lístër rë. Yaha coono rek, mi deyce ri ! Añcañ, Yíkëe sëmlë'té së' nē béeb. <sup>12</sup> Te sah, bëewë nonu Yéesú-Kiristaa na te fahuute pesa' pokoh Koope na ra béeb ay moklu. <sup>13</sup> Ndaa bëewí bossa a yee na nofuu bëewë rë ay baatee bos boso faraah, wa nofee bëewë ní nofa' sah affi wa. <sup>14</sup> Do nék, iña yoon fu te fu lekohte wa ní lekoh ra, lah habe wa híin ndah fu yúh bëewë

yëeddú rë wë rë. <sup>15</sup> Nagajek, fu yúh iña bíníyú Téeríi selaa ra kúkëy kú níinén, te daa wa mín yúun ow, bëe' múc biti ði gém Yéesú-Kiristaa. <sup>16</sup> Iña bíníyú Téeríi selaa ra béeb kola' Koope na te wa lahte njiriñ. Daa wa na yëeddúu bëewë, daa wa na teebuu ow biti ði homay kaah, daa wa na wëegísírúu ow kaaf ka te daa wa na líkínúu ow pes pesi júbpé, <sup>17</sup> nda bëyí hente bëyí Koope mín mit, ði hen bëyí mín pañ yii wunte béeb.

## 4

*Líkíní Pool Timotee di nay ri waariyee*

<sup>1</sup> Kon, di fíi Koope a Yéesú-Kiristaa fa nay nimile hom nguur ki, nay aattiyee bëewë nay pese a yee húlú rë, mee roo won ða ee faa keloh : <sup>2</sup> lah waariye Un Koope, fu cagoh na faraah. Fu lah na neb mbée fu laheh na neb béeb lah cagee na, fu teeb bëewë homuy kaah ra waala. Lah wone affi bëewë nē pégíh pagad ow ra, fu híinndëh fu on wa doole fu yëedíí wë, <sup>3</sup> ndah jamanu ay lah, bëewë ii fahiil sah síkírëh kaaf ka. Wa ay tasee pesa' fah-neb, wa saame bëewí caakki ay yëeddé wa fi yaaha iña fahuu wa keloh ra. <sup>4</sup> Wa ay dap nuffi wa kaa' keloh kaaf ka, wa síkírëe wonni saku sako. <sup>5</sup> Do nék, lah teeye iña béeb, fu múñ coono ya, fu waare Uni Neba fu pañ yee wad ðo di légyë yed ðo Koope ra.

<sup>6</sup> So' nék, mi ee jébélú Koope ra ee ti hana seeyuu saraha ra nen. Wahtaa nay mii kolee ëldúnë rë lahte. <sup>7</sup> Mi bebbe wodi so' haa'a níi mitte, mi múkëté níi mi lahte tígë wad mii lah ra, te mi helay ngémí së'. <sup>8</sup> Leegi nék, waafa waaydu bëe' bañ ða, seh so' kep ðeh. Daa ri baanii ndama wad bëyí júbpé rë. Yíkëe, ði fi aattiyoha júb ðë, ay soo rii yed yíin bis-këem. Di ii teem soo na doñ, ði ay yed waafi baa bal bëyí tík yaakaari béeb sun fi nimili ði fi Yíkëe.

*Unna millë' líkín Pool Timotee ra*

<sup>9</sup> Do nék, yípée ac fu ðeefíí so' ðee luka' ri gaaw ra, <sup>10</sup> ndah faha'i iñi ëldúnë tahte Demaas helte so', saañce Tesalonik.

\* 3:8 3.8 Sanes a Sambares daa tii ya húmú yeru yëwúððë luhusoh yi bëy Ésíppë húmú kaa'uu Mëyíis rë. Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 7.11-12.

Keresañ saañce Galasi, Tít saañce Dalmasi. <sup>11</sup> Lúkkë kep daa tas soo na. Kon fu yahti ac, lah kúrëelée Marka. Di ay soo lahid njiriñ légéyí së' lool. <sup>12</sup> Tísík nék, mi yeñce ri Efes. <sup>13</sup> Fu yahti ac, lah komaaloh so' paltee ke so' húmú hel mi faam Karpos di Torowas ra. Lah komaaloh so' bal tééré yí së', te ngana hal yee lukki lah solo yugusuu a hun da.

<sup>14</sup> Di fi Iliksaan sisíbë nék, yaha bos rek dī panke so' ri, ndaa Yíkëe ay rii yíníl iña pañ dī ra. <sup>15</sup> Do fi baa nék, lah moytee ri ndah dī haa'te iña na yëeddúu yen da haa'i misikke.

<sup>16</sup> Yiin déb múi cañ tígë në aattiyuu maa layid' af so' ra, bëyí tappe soo na aay níi habra'te so', bëewë béeb daa heguu so'. Koo baala wa ! <sup>17</sup> Di fi Yíkëe nék cagohte so', onte so' doole, tahte mi waarete Uni Neba níi mitte, bëewë yëwúf neh ra béeb keluute ri. Di múcëlté së' tígí ñiin së' mín nëe teem koon, <sup>18</sup> te ri ay soo sëmlë' yii hente bos béeb, dī sëmlë' së' níi mi haal nguur ki, sun-Koo. Di laha ndam dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

*Dañ taka' Pool Timoote ra*

<sup>19</sup> Lah wodee Pírísíl a Akilaas a bëy faam Onesifoor. <sup>20</sup> Erasta ín tasse Korente ra te mín helte Torofiim Milet ra, ndah faana nebay. <sup>21</sup> Page béeb nék fu ac balaa líjë dal.

Ëbúl, Púdënsë, Línús, Kúlëdín a koy-yaayya filiñ ngémë béeb na woduu ro.

<sup>22</sup> Yíkëe ñéerëe a ro, te ri líh rën béeb mal !

## Téerëe bíníyú unna won Pool Tít dë Kúnsëe

Yee daa unna bíní Pool Tít dë. Di fi Tít, bani Pool daa na húmú boku légéyíri Koope. Di húmú géerté habra'i Pool lool bee laha' Pool tolof-tolof a bëy Korente ra (Saame 2 Korente 12.18). Na bíní Pool Tít unni yee ra nék, dëef dī fi Tít ín Keret na habra' bëy ílí jaŋaa dëe nay waa tílée rë (1.5).

Filib unna bal, Pool líkinté Tít biti dī lah fayda níi ow ban dīi heef (2.7-8, 15). Tít wadti yëeddë bëy ílí jaŋii Keret dëe ñeya' Koope Ruuh-Pesëŋ a Yéesú-Kiristaa sëmlë'té yen bakaadfi yen ra (2.4-6 ; 4.6-8). Di nahte ri woni bëewë di nay sehúu ayi Kiristaa (2.11-13).

Pool wonte ri :

- yii lenke di wadti man njiit jaŋi (1.5-9),
- yii lenke yëeddëh yí padfah ya (1.10-16),
- yii lenke líkíní baha ya a bitiffa (2.2-3),
- yii lenke líkíní wahambaane ya a jéegí tef-teba (2.4-8),
- a yii lenke líkíní bëewë habu ñaam ra (2.9-10).

Bëyí fí jaŋi téeríi bee béeb ay ot biti ow fi ow béeb wadtee súugëh íñi bossi ëldúnë, dī pes pesaf has Kiristaa na.

### Wodohi Pool Tít

1-4 Do fi Tít, dō fa haba' mi koy so' kah-kah filib ngémë boku yen dā, so' mi Pool, so' mi súrgú Koope a apootari Yéesú-Kiristaa, daa mi na wodoh ro. Mi nahu habra'i bëewë Koope tanis wa ra wa ham ngémë, mi teeb wa kaaf ka, kaaf ka ñeerë' a pesadi bëewí pokuute Koope na. Hen dāa raa, ay waa wëer biti wa ay haal pesa na dūmëh, gapa' Koope dëef ëldúnë sakuy doom ra, dī fa na woneh yii lahay ra. Laha' wahtaa faha' ri ra, dī fi Koope Sëmlëhí yen teeba'te yii lenke pesi baa filib Unee ke ri túuy dī së' waare ra. Kon book Tít, Baap-Koo a Yéesú-Kiristaa

Sëmlëhí yen líhún dë mal, on dō jaamma !

### Dee wadti man njiit jaŋi ra

<sup>5</sup> So' nék, fu ot mi hel ro Keret, faha'i biti fu lúsídf yee húmú tas légéyë rë níi íña béeb tíkëh waal, te gin fi gin béeb fu fal na i njiit jaŋi ti di naha' mi ro ri nen. <sup>6</sup> Njiit jaŋi nék, wadti hena bëyí lahay yii wonun sun fi, teem belebi na kut, koyya yahun bëewí gémúté Kiristaa\*, ow ban waa haba' walaŋkaane, wa hen bëewí koruute. <sup>7</sup> Njiit jaŋi daa na tooppitoh yii lenke íñi Koope, daa tah dī wadti hen bëyí lahay yii wonun sun fi. Di waray hen bëyí gaan-gaanla' gaan-gaanloo, waray hen bëyí keeña wuneh, waray hen bëyí han kep daa afa, waray hen bëyí faha'te haa', waray hen bëyí paga' yii waray, saame na alal. <sup>8</sup> Di wadti hena bëyí mínté haneel, faha' yin wun, dī hen bëyí teeyte, júbpé, dī hen bëyí lante te mín ham afi. <sup>9</sup> Di wadti hena bal bëyí pokohte híin Una mit lekoh ra ti di yëeddúu rí nen. Hen dāa raa, dī ay mín yëedídf bëewí kayya kaah, dī on wa doole, teeb bëewë na haa'uu ri íña na yëeddë' rí rë biti wa homuy kaah.

### Yëeddëh yí padfah ya

<sup>10</sup> Caakute bëewí fí yúhté biti faaliyuuy yii na wonu wa, níi luka' yëwúddë haalu ngémë rë, wa anti homuu daaha nofee bëewë a wonni lahay njiriñña waa na. <sup>11</sup> Lah feheye níi wa nís wonni yaa búkkí wë, ndah wa powute faam caak. Wa yëeddúu íñi yéŋké biti waray, wa saame na alal. <sup>12</sup> Húmú lahte bëyí dék Keret, bi bëy gin wa húmú habuu ri yonente. Bëyí baa húmú won tih : « Bëy Keret mësúu hen i feloh, wa bëewí bosute ti raŋba luufa nen, wa bëewí dapasute te kamute », <sup>13</sup> te yee won dī baa ra kaah. Yii baa daa tah lah wonee bëewë në a unni dínke nda wa lah ngémí híinté. <sup>14</sup> Wa banuy síkírëh yëwúddë na wonu wonni saku sako ra, wa banuy ñee íña na túuyú wë bëewí súugúuté kaaf ka. <sup>15</sup> Bëewí ladute, yin na sobeyeh waa na. Bëewí laduy nék, yee gémúy rë, íña béeb sobeya' sobeyoo waa na ndah níbbí wë na ladeh, wa na lëhíh

\* 1:6 1.6 bëewí gémúté Kiristaa :Lahte bëewí habuu ri dëh : bëewí mitute lekoh.

jom. <sup>16</sup> Wa digiruu biti wa yúhú Koope, te pagadfi wa teeba'te biti wa wonuy yin dii na. Wa bëewí bosute bosí woneeh, faaliyuuy yii na wonu wa te wa mínih pañ dara yii wunte.

## 2

### *Di wadti man bëyí gémpé*

<sup>1</sup> Do fi Tít nék, lah yeeddé bëewé iñi ñéeré' kaah. <sup>2</sup> Lah wone baha ya biti wa hen bëewí teeyute, bëewí mitu yedf cér, bëewí mínú ham affi wa, wa ham ngémé híin, wa faha' ow, wa mín múñ.

<sup>3</sup> Ti daaha nen, wone bitiffa biti wa pesi neba'te Koope, wa banti won bos sun ow, wa banti hen bëewí han kep daa affi wa te wa yeeddé yin wun. <sup>4</sup> Wa yeeddún jéegí teb-teba faha'i yaalli wa a koyyi wa, <sup>5</sup> wa won wa mín ham affi wa, wa lan illí Koope, wa tooppitoh faammí wa, wa baah, wa on yaalli wa cér. Hen daa raa, bos ii wonu sun fi Un Koope.

<sup>6</sup> Ti daaha nen bal, lah wone wahambaane ya biti wa hen bëewí mínú ham affi wa. <sup>7</sup> Do fi baa nék, lah page yin wun di yii mín dii hen béeb ndín, bëewé yeele doo na wa ñee kottu. Fu yahti yeeddé' rée, lah núhée rí keeñu ñéeré' a fayda, <sup>8</sup> fu ñee kaaf ka toñ nda ow laheh dara yii wona ri na. Hen daa raa, kaa'oh yi yen ii mín won bos sun fi yen. Tígí daaha, wa ay sopoh.

<sup>9</sup> Lah wone bëewé habu ñaam ra bal biti wa on kéléfí yí wé cér di yii mín dii hen béeb. Wa pañ yee neba' wa ra, banti capa' a wa <sup>10</sup> mbée lohre wa. Wa henun bëewí mitute lekoh faraah. Hen daa raa, wa ay tah bëewé on iña na yeeddúu yen sun fi Koope, di fi Sëmléhí yen da cér.

### *Di tosa' yen Yéésú*

<sup>11</sup> Di fi Koope teepe bëewé biti onte wa mal. Mali baa daa kúnsídf wé béeb íl múcée, <sup>12</sup> yeedídfte yen yeris kaañ Koope a súugèh iñi èldúné, te yen pesa' èldúnée woteh a júb, pokoh Koope na, yen ham affi yen, <sup>13</sup> yen sehaaloh bisa yaakaaru yen, nay sosle keeñni yen da. Bisi baa daa bisa nay aye Yéésú-Kiristaa a ndam ra, di fa daa Koope fi gaana lahuu yen na sëmlé' yen da. <sup>14</sup> Di yera'te ñiiní tosi yen tooñni

yen béeb a ladli yen, yen hen bëewí sahsah, bëewí saamuun pañ yin wun kep.

<sup>15</sup> Iña wadf fuu yeedídf bëy íl jañaa ra, daa wa yah. Lah wonee wa a sañ-sañi mitte, fu on bëewé nē síkírúu rē rē doole, fu won affi yee kaa'uu síkírèhú rē. Ow banay roo heef !

## 3

### *Yee wadf bëyí gémpé rē*

<sup>1</sup> Lah nérsé bëewé biti wa warutee on njúttí gina cér a bëewé homru nguur ka ra, wa ñee iña na wonu wa ra, wa cañ pañ yii hente wun béeb. <sup>2</sup> Wa henun bëewí nē wéníh bos sun ow a bëewí nē íñíh. Wa henun bëewí sosute níi sos, wa lah jaamma a bëewé béeb. <sup>3</sup> Yee tah mi won do yii baa ra bitih : filoon, yeni wa béeb húmú lahuy af. Yen húmú kaa'uute ñee yee won Koope ra, yen húmú bëewí múuyú múuyé. Fah-neb a pagadf bos húmú hampe yen ñaam, yen na tasuu pesa' bos nuf a iñaan. Ow húmú fahaay yen tik íl te yen húmú fahuuy tikénté' íl. <sup>4</sup> Ndaa, teeba' Koope fa daa Sëmléhí yen naa'i keeñi a dee faha' ri bëewé rē, <sup>5</sup> di sëmlé'té yen. Biti yen pagu yii júbpé neh daa tah di sëmlé' yen ; di yérem yen yérmé. Di hosse keeñni yen sëmlé'té yen. Di ñeya' doolii Ruuh-Peseñ yen límëetúté, yen lahute pes has. <sup>6</sup> Di ñeya'te Yéésú-Kiristaa Sëmléhí yen na, líifídfte yen a Ruuhi baaha. <sup>7</sup> Daaha, on-Koo tahte di haba'te yen bëewí júbúté nda yen hen bëewí ay haal pesa na dúméh, na yaakaaru yen da.

<sup>8</sup> Woni wéerté abah, te mi faha'te biti fu baat naa wone nda bëewé gému Koope ra béeb pokoh pañ yin wun. Baa daa yee wun te lahidf bëewé béeb njiriñ ra. <sup>9</sup> Ndaa nék, lah moytee capa' pètih, cabi tii yi caacci mínéh dúm, íñé' a taasanta' di yii lenke Kootaa. Yaa béeb wonni lahay af a lúk te lahay njiriñ. <sup>10</sup> Lah bëyí fí yéñké biti hom daralsa' bëewé daraloo raa, lah dëeké rí fu won dii na. Di kaa' síkírèhú rée, fú dëekëet dí fú wonaat dii na. Di kaa' síkírèhú waali ana fa raa nék, lah d'uhé dii na níi lan, <sup>11</sup> te fu yúh biti bëyí baa helte waala wun da te

bakaadfi teeɓa'te biti daan wadte ri, te daa ri koma' ri aɓi.

*Unna mǐllë' líkín Pool Tít dë*

<sup>12</sup> So' nék, may roo wola' Artemaas mbée Tísík. Ow di waa na ac ɗaa, lah yípée ac fu ɗeef so' Nikopolis, may líyée nē. <sup>13</sup> Lah page yii mín fú béeɓ sun fi ɓaaba na suu Senaas fi layoha a Apolos ra, fu waayid wa ní iñi wa béeɓ mit. <sup>14</sup> Koy-yaayya filiɓ ngémë ɓal warutee pokoh paŋ yin wun nda wa lah njiriñ, wa dímlë' bëewë homu coono ra.

<sup>15</sup> Bëewë funi wa homu dee ra béeɓ na wodu ro. Lah wodee kooyee ke yen filiɓ ngémë.

Koope líhë rën mal béeɓ !

## Téerëe bíníyú unna won Pool Filemoo ra Kúnsëe

Yee daa unna bíní Pool Filemoo ra. Di fi Filemoo húmú yíkëe alal te húmú lahte i ñaam faami. Di baahi bëewí yaa bín fë, ñaammi wa daa súrgë yée ké yen woteh. Pool waarete ri Uni Neba, di haalte ngémë nii di yeeltee hen kooji Pool.

Húmú lahte ow di ñaammi Filemoo hínú Onesime, fússé hegohte. Bani Pool yúhéntúu homi Pool kasaa, di haalte ngémë.

Jamanii baaha, ñaam fús hegoh níi habaatu raa, tíkúu daani misikke níi misik te húl sah na dam na.

Pool yeñ Onesime Filemoo na, bínité unni yeh tíkké ya'i, komaalohi wa Filemoo. Filiḅ unna, Pool dagidte Filemoo, baalidte Onesime Filemoo na, wonte ri biti di haba' ri koy-yaafi.

Bëyi fí jañi téeríi bee béeb ay yúh biti bëewé gémú Yéésú-Kiristaa na ra béeb, wa i koy-yaay.

### Wodohi Pool Filemoo

<sup>1</sup> Do fi Filemoo kooji fun, do fa bok a fun légéy rë, so' mi Pool, so' fa téyú kasu ndah Yéésú-Kiristaa ra, funi Timoote koy-yaafi yen filiḅ ngémë, fun na woduu ro.

<sup>2</sup> Fun na woduu Apiyaa\* koy-yaafi yen filiḅ ngémë bal, a Arkipe fa yeni boku haa'a ra, a bëy ílí jañaa na tee'uu faamu ra. <sup>3</sup> Baap-Koo a Yéésú-Kiristaa Yíkëe líhún rën mal, on don jaamma !

### Yee dagid Pool Filemoo ra

<sup>4</sup> Filemoo, wahtii dagaa mi níi nuf so' pay doo na rek, faraah mi sím Koope fi yen, <sup>5</sup> ndah mi kelohte dee gémë' a dee faha' fu Yéésú-Kiristaa Yíkëe te lahidte bëewí Koope béeb njiriñ ra. <sup>6</sup> So' nék, yee na dañ mi ra daa ri bitih, ngémë boku yen baa ra lah njiriñ, nda fu yúh níi lan íñi wanna béeb lahu yen gémë gémú yen Yéésú-Kiristaa na ra, di lah ndam. <sup>7</sup> Do fi koy-yaaso', faha'a faha' fu bëewí

Koope ra, onte wa doole, sosilte keeñ so', yëellídté rí.

### Layidi Pool Onesime

<sup>8</sup> Daaha, Kiristaa onte so' sañ-sañi túuyëe mí rë yee nay fuu page ra sah ndaa, <sup>9</sup> yee nay mi roo dage bee ra nék, mi fahaay biti mi túuyë rë rí túuyë. Fu pagaa ri biti fu faha' so' fahoo daa génël sè'. So' mi Pool, so' fa faan so' maan bee ra, baatte biti mi téyúté kasu abee ndah Yéésú-Kiristaa ra, daa mi na dañ do. <sup>10</sup> Yee nay mi roo dage ra nék, mi dagid di Onesime fa hen koy soo na, mi hente baap dii na filiḅ ngémë di kasaa hom mi bee ra. <sup>11</sup> Débëenë, di lahray ro njiriñ ndaa leegi di lahidte yen béeb ana njiriñ†. <sup>12</sup> Kon, mee roo rii nimilid da te lah yúhé biti daa ri keeñ so'. <sup>13</sup> Mi yef ri soo na dee koon daa génël sè' nda ri légéyid sè' íña nay fu soo légéyiré koon homi so' filiḅ kasaa bee ndah Uni Neba ra, <sup>14</sup> ndaa mi fahaay pañ dara te fu ñéerëeh në. Mi fahaay gangalu pañ yii wuni bah, mi faha' biti fu núhëe rí keeñu. <sup>15</sup> Mín hena dah, taka' ee ke doni Onesime baa wad waro, nda maañeh fii fu liilaat di faw. <sup>16</sup> Leegi, di henlay ñaam kep, di gén ñaam fap, di koy-yaay, bi fahuute níi faha'. So' mi bee dé', mi faha'te ri níi faha', ndaa do fu wadtee rii faha' faha' i luk bi funi af biti di súrgúu, te ri koy-yaafu filiḅ ngémë.

<sup>17</sup> Yaha biti fu hampe ñéerë'í yen raa nék, lah habee ri ti biti fu ham so' nen. <sup>18</sup> Yaha biti di tooñ ro tooño mbée di lahid do kabut, pegoh so' wa. <sup>19</sup> So' mi Pool daa mi na bíní a ya' so' ee bitih : « So' mi beh, daa mi nay roo yínlé. » So' nék, mi fahaay roo won biti do bal, fu lahidte so' kabut te kabut ka, di pesu, do fi bah. <sup>20</sup> Ahanƙay, do fi koy-yaaso', pagid so' yii baa ndah Yíkëe, fu yëellid keeñ so' ndah nona nonu yen Kiristaa na ra. <sup>21</sup> Wëerté sè' biti íña bíní mi ro yee ra, fay waa pañ níi fu baat na kay sah. <sup>22</sup> Lah saamid so' tígí homa mi bal ndah mi yaakaarte bitih daññi ron tahte leegi mi nimiliru ron.

### Takohi Pool a Filemoo

\* **1:2** 1.2 Apiyaa :Di ow béeb. † **1:11** 1.11 Onesime : daa ri « lahte njiriñ » di gerek.

<sup>23</sup> Epafaraas fa funi homu kasaa ndah Yéesú-Kiristaa ra na wodoh ro, <sup>24</sup> bani Marka a Aristarka a Demaas a Lúkkë, yee funi wa boku légéyë rë. <sup>25</sup> Yéesú-Kiristaa Yíkëe líhë rën mal !

## Téerëe bíní Saak ra Kúnsëe

Filib téeríi beh, Saak won a bëewë gémú Yéésú, hasлуу filib ëldúnë béeb rë.

Di wonte affi wa di yii lenke dee na pesuu wa ra, ndaa dī yëedídté wë yin caak bal.

Iña bíní Saak yee ra mín yúun ow fi ow béeb. Saak wonte sun fi :

- yii lenke múñ a ðañ Koope (1.2-8 ; 5.13-18),
- yii lenke ñëkíð a yíkëe alal (1.9-11 ; 5.1-6),
- yii lenke súfúñ a fiir (1.12-18),
- yii lenke síkírëh a ñeyi Unni Koope (1.19-27),
- yii lenke génëntélë' (2.1-13),
- yii lenke ngémí teeбуу pagad' (2.14-26),
- yii lenke búk (3.1-12),
- yii lenke ñaañ a neß nuf (3.13-18),
- yii lenke iñi ëldúnë (4.1-10),
- yii lenke heefa' (4.11-12),
- yii lenke gaan-gaanloh (4.13-17),
- a yii lenke nimili Yíkëe (5.7-11).

Bëyi fí janí téeríi bee béeb ay ot bití bëyi won bití dī gémpé Kiristaa wadtee rii teeba' pagadfi.

### Wodohi Saak bëewí Koope

<sup>1</sup> Don fi talli sabboo a ana ya, ðon fi bëewí Koope ya hasлуу ëldúnë béeb rë, so' mi Saak súrgíi Koope a Yéésú-Kiristaa Yíkëe ma na wodoh ron.

### Woni Saak yii lenke múñ

<sup>2</sup> Don fi koy-yaayyi yeh, keeññon sosa níi sos bití ðon ñee coono fi mín dīi hen béeb, <sup>3</sup> ndah ðon yúhúté bití coono fi ñéerë' a ngém daa na kúð múñ. <sup>4</sup> Te múñí baa homa ðon na faraah raa, ðon ay hen bëewí lahuy síkkë te nonute, ðon hen bëewí mitute sëk. <sup>5</sup> Ndaa nék, yaha bití ow di ðon na yéeh yii paga ri raa, dī ðaga, Koope ay rii teeb yee nay ri page ra. Koope yéwénté, na oneeh ona'i lahay keeñi, dī ona' bëewë béeb. <sup>6</sup> Bëe' ðaga a ngém rek, banti lah nuf ana, ndée bëyi na lah nuf ana mada' a mboowaana kísi fë baa ngilaaw ma na béyíð dī, na jaay

ri hatinna béeb rë nen. <sup>7</sup> Bëyi baa ðanay haba' bití dī ay lah yin Yíkëe në, <sup>8</sup> ndah dī laha' nuf ana. Di laba' laboo rek.

### Yii lenke ñëkíð a yíkëe alal

<sup>9</sup> Bëyi fí hente ñëkíð te gémpé Yéésú, damaa ndah Koope béyídté rí. <sup>10</sup> Bëyi fí hente yíkëe alal, bíyëe bal ndah Koope cépídté rí, dī ay muuy. Di ay made ti capussi gaaw fa luufa nen : <sup>11</sup> na'a fetlee rek, gaaw fa tam, capussa yookoh, wuni teem daaha. Ti daaha nen, bëe' hen yíkëe alal ra ay muuy ðeefa dī takaña' légéyi.

### Yii lenke súfúñ a fiir

<sup>12</sup> Lahte sos-keeñ, bëe' nay home coono dī múñ dī rë ! Di ham híin níi dī dúh në rëe, dī ay beku baani ndami pesa na dúmëh rë, bee gap Koope bëewë fahuu dī fi Koope ra.

<sup>13</sup> Bëyi pañ yin bos hom nufi banan won bití Koope daa fiir rí, ndah ow mínëh fiir Koope te Koope na fiirëh ow. <sup>14</sup> Yee na fiir ow ra kay, daa ri bití bëe' faha' pes-neß níi neba hécé rí. <sup>15</sup> Te faha' pes-neß mada' loo-koy nen te límë' bakaad, te koy ki baa hen gaan raa límë' húl. <sup>16</sup> Kon ðon fi koy-yaayyi yeh, ðon fa faha' mi níi faha' ra, ngënë ñéfi affon. <sup>17</sup> Yii wunte a yii ñeete waal béeb kola' sun-Koo. Wa kola' Koope na, dī fa sak na'a, céyín fë a hulla ra. Di na lofiseeh, na laayeh níi ñúusdé ow. <sup>18</sup> Di coobarii, dī ñeya'te Unee ke ri daa kaaf ka ra yen límëetuté, nda yen hen bëewë këllúu di iña sak ri ra béeb ti iña débpí lecu meeyya jébëlúté Koope ra nen.

### Yii lenke síkírëh a ñeyi Un Koope

<sup>19</sup> Koy-yaayyi yeh, ðon fa faha' mi níi faha' ra, yúhí bití bëyi në béeb síkírëh wadtee rii yoob. Won mbée neeb nék waray rii yoob ; <sup>20</sup> ndah bëyi neeb, na pageh yii júbpé fii Koope. <sup>21</sup> Kon, hégií sobe a kaañ pañ yin bos, ðon cépíð affon, ðon tah Una soh Koope ðon na ra. Uni baa daa mín ðën sëmlë'. <sup>22</sup> Uni baa nék, ngënë téyi síkírëhí kut ndaa lah ñéyi në, henay bah, ðon ay nofa' affon. <sup>23</sup> Bëyi fí síkírëh Una te fu ñeyay na, fu mada' a bëe' cañ seetaan baa na olsoh afi ra nen. <sup>24</sup> Olsa' ri afi níi wocce ra, saañce yíppée hal ðee man dī ra. <sup>25</sup> Bëyi kúnis nuffi



béeḅ síkírèh Kootaa júḅ na tah ow laha' aḫi te haleh iña keloh ri ra, pokoh na ñee na raa nék, bëyí baa ay lah sos-keen di yii paḅ di béeḅ.

<sup>26</sup> Bëyí haba' aḫi biti di bëyí gémpé te deefa di mínéh ham búkí, bëyí baa nofa'te aḫi, ngémí lahay njiriñ. <sup>27</sup> Di fii Baap-Koo, bëe' gém kah-kah te ngémí lante ra, daa bëe' në dímlè' baayu ya a jétíḫdè súfúñ fí wè, te hampe aḫi yii na sobeyil ow èldúnè rè.

## 2

### *Yii lenke génentélé'*

<sup>1</sup> Koy-yaayyi yeh, don fa gémú Yéesú-Kiristaa Yíkèe fè líif a ndam ra, ngènè génentélii bëewè. <sup>2</sup> Mín hen don lah teya', lah bëewí ana yi ac teya'i baaha, bëyí yínèe bekoh supi úrís a búuḅbí wunte, bëyí yínèe hen ñékíd' bekoh sif. <sup>3</sup> Don yed' bëe' bekoh búuḅbí wanna cér don won di ac took paa' fii, don won ñèkdè caḅ dín mbée don won di took kotton feey raa, <sup>4</sup> deef don génentélúuté hanndal kon. Don oluun ri daaha raa, deef baa af neh ! Te don daa i wa níi sah don bíssée bëewè ?

<sup>5</sup> Kon don fi koy-yaayyi yee faha' mi níi faha' ra, kúnsí nuffon don síkírèh ! Koope tanis bëewè henu ñékíd' èldúnè rè nda wa lah ngémí hiinté hen alal mi wa neh a ? Di tanis wa bal nda wa haal nguur ka gap di bëewè fahuu di fi Koope ra ! <sup>6</sup> Ndaa don, don heefuu ñékíd' heefoo. Te añcaḅ, yíkèe yí alalla daa na moklu ron, daa na tèekdú dèn kèem. <sup>7</sup> Wa fi yíkèe yí alalli yaa daa na solu tii nebee ke Kiristaa fa don teyu díi na ra.

<sup>8</sup> Bíníyúté Téerèe bitih : « *Di fahuu ron affon, lah fèhú moroommon daaha.* »\* Don ñee túuyè'ée ké Koope Buur baa raa, deef don pagute yii wunte. <sup>9</sup> Don génentélé' rée nék, deef don bakaarute te Kootaa ay keen sun fon, ndah don ñeyuy na. <sup>10</sup> Bëyí ñeyay yin yínè kut di túuyè' yí Kootaa, wuti di ñee yee tas da béeḅ rée sah deef di tooñce, daa ri biti di ñeyay wa bëeḅ. <sup>11</sup> Koope daa won tih : « *Ngènè*

*mèsú njaaliyoh.* »\* Daa ri won bal tih : « *Ngènè mèsú bëem ow.* »\* Kon bëyí bëem ow, wuti ri njaaliyaay raa sah, deef di ñeyay Kootaa. <sup>12</sup> Don yahti paḅ yin mbée don yahti won yin raa, lah hélí nuf biti Koope ay ron aattiye Kootaa na tah ow laha' aḫi ra. <sup>13</sup> Bëyí në yérmèeh, ii yérmú. Yermaande daa lukki lah solo aattiya'.

### *Yii lenke ngém*

<sup>14</sup> Koy-yaayyi yeh, ow won biti di gémpé te na teebeeh ri pagad' raa, ngémí baa lahte njiriñ a ? Ngémí baa ay rii sèmlè' è ? <sup>15</sup> Mín hen ow di koy-yaayyon filib ngémè bekaa sif te laheh líif-loo. <sup>16</sup> Ow di don na won bëyí baa bitih : « Toge mbook ! Lah bekee níi fu wun, fu ñam níi lowu may, sos sib ! » Di won bëe' unni yaa te yereh ri yee wad' díi na raa, woni baa deef lahte njiriñ a ? <sup>17</sup> Ti daaha nen, ngémí ay teye búk ii tee buu pagad', ngémí baa lahay njiriñ, saatate.

<sup>18</sup> Heeyce ow ay won biti lahte bëewí gémú Koope, lahte yi paguu yin wun. Yee nay mii wone bëyí baa ra daa ri biti rek tee : ow mínéh teeḅa' biti di gémpé Koope te deef di na pageh yin wun. Iñi wanna nay rii page ra kay daa nay teebe bitih di gémpé. <sup>19</sup> Di gémey bitih Koope yínè kut woo ? Baa yii wunte, ndaa di yúhè bitih yébitèh yè bal gémuté baaha te tíituté në níi na saaku ! <sup>20</sup> Di yúhè bitih bal di lahay af ! Caa nék mi won di yee tah ngémí tee buuy pagad' lahay njiriñ ra, hém di faha' yúh. <sup>21</sup> Di fi bëyí baa nérsèe bitih : Koope haba' caac Abraham bëyí júḅpé bee tahra' ri ri, beḅpe koohi Isaak na waay jébelí sarah sun fi tígè na hawruu ra neh a ?\* <sup>22</sup> Kon, bëyí baa otte bitih ngémí Abraham a yii wuna paḅ ri, tahidte Koope ra daa ñéerè', te yii baa tahte ngémí mitte sèk. <sup>23</sup> Yee húmú bíníyú Téerèe rè laha'te dah. Húmú bíníyú Téerèe bitih : « *Abraham gémpé Koope, te ngémí baa daa tah Koope haba'te ri bëyí júḅpé.* »\* Yii baa daa tah di na dèekúu kooji Koope.

<sup>24</sup> Leegi, don olute bitih bëe' júḅ fii Koo ra, di bëe' teyay gém kep ra, ndaa di bëe'

\* 2:8 2.8 Saame Tali Léwí 19.18 \* 2:11 2.11 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.14 \* 2:11 2.11 Saame Kolohi koyyi Israyel Ésíp 20.13 \* 2:21 2.21 Saame Dalaana 22.1-19 \* 2:23 2.23 Saame Dalaana 15.6

na paŋ yin wun ɗa. <sup>25</sup> Ti ɗaaha nen, belii tilēhē hínú Rahap ra, bekke i wolu-wolu di bëy Israyel faami somepe wa, ñéyídté wē waal kay wa heguute.\* Yii baa daa tah bal Koope haba' ri bëyí júbpé. <sup>26</sup> Faan lahay coonaa raa, ɗeef ɗi húlté. Ti ɗaaha nen, ngémí ñéerëey a pagad wun, ngémí baa lahay njiriñ, saatate.

### 3

#### *Yii lenke búk*

<sup>1</sup> Koy-yaayyi yeh, ngënë héní yēeddēh béeb. Don yúhúte bití fun fi yēeddēh yí yeh, aattiya'i fun nay luke bi bëewē béeb misik te ay yooɓ. <sup>2</sup> Yen béeb yen na pagu yii tíkēey waal, a di mín ɗii man béeb neh a ? Bëe' na won yii tíkēh waal faraah ra nék, bëyí baa ow kah-kah, te ri mín ham afi iña béeb. <sup>3</sup> Yen bekuu pēnis lakaab búk, yen héc ɗi a daa teem ɗi béeb hatni neba' yen ɗi ñee na neh a ? <sup>4</sup> Èlsíi bal gaalli gaanna kísí fē, yee yénké bití ngilaaw mi gaante daa na yeñ wa ra ! Añcaŋ, wa kúruú a duud yutuud. Bina-bina waa na béeb, bëe' nē kúd ɗí rē hécē duuda hatna neba' ri ra kep, gaala a daa teem ɗi béeb ñee hatni baaha. <sup>5</sup> Ti ɗaaha nen, yina' búk níi, mínē' won yii gaante ɗaaha.

Te ɗon yúhúte bití kii wuti yin yin, mín tam luufa béeb. <sup>6</sup> Búk man kii nen kep ! Di non faan, iñi bossa ɗúhē' nē ti kii kí kola' safara nen, kad' cérrí yen, kad' pesi yen béeb. <sup>7</sup> Ow mín ílíf rabba béeb : yee luufa, yakka, fasoh fa, a rabba kísí fē te daa ri yee lah ra, <sup>8</sup> ndaa búk ow mínéh rii ílíf. Búk wuneh, na hílséeh, te iña na ɗúh nē rē na hawa'. <sup>9</sup> Yen símúu Yíkēe Boffi yen a búk, yen yujuu ow fa Koope daa sak ɗi ti di man ɗi fi Koope nen ra a búk. <sup>10</sup> Síim a yuja' béeb ɗúhē' búgē yínē. Koy-yaayyi yeh, yii baa waray laha' ɗaaha ! <sup>11</sup> Mulii nebeh a mulii nebpe na ɗúh cula yínē è ? <sup>12</sup> Koy-yaayyi yeh, tal een na lím èlíif è ? Tal béeeñ na lím een a ? Ti ɗaaha nen, culi na ɗúhíd mulii nebeh mínéh ɗúhíd mulii nebpe.

#### *Yii lenke nufi kola' Koope na*

<sup>13</sup> Bëe' haba' afi bití ɗi bëyí ñaañce te nebpe nuf ɗon na ra wa ? Bëyí ñaañce cépíre' afi cépíree paŋ iñi wunte, pesi pesi wunte. Don ay teebee bití ɗon ñaañute ɗaaha. <sup>14</sup> Ndaa, yaha bití ɗon bëewí pesuu eeñja' ow, fahiru affi wa kep yin wun raa, ngënë ɗemíi bití ɗon ñaañute, te ngënë kēe'íi kaaf ka ! <sup>15</sup> Ñaañadi baa kolaay Koope na, ɗi non iñi èldúnē, ɗi pagad ow kep te kola' Seytaane na. <sup>16</sup> Tígí lahte bëewí eeñjuu ow, fahiru affi wa kep yin wun ra, tígí daa dara ii naa ñee waal, henay yii hente bos. <sup>17</sup> Ñaañada kola' Koope na ra nék, ladila' keeñ ow ladiloo níi woc, bëe' lah jaamma a moroommi, ɗi sos, neɓ wonid, ɗi naa'-keeñ níi naa', ɗi líif a pagad wun, ɗi banti génentélé' bëewē, banti hen bëyí nē poos fii poos filoon. <sup>18</sup> Bëewē na sohu jaamma hanndal ki bëewē te paguu ri a jaamma ra, jaammaa sohu wa baa ra, pesi júbpé daa nay naa púlée.

### 4

#### *Yii lenke iñi èldúnē*

<sup>1</sup> Haa' ya a íñē' yē filib fon haala' yih ? Wa haala' faha'i pesi nebi na woy faannon neh nagajek a ? <sup>2</sup> Don na fahuu lah yin ɗon lēhíh yaa, ɗon kēe'íih nē sah hap ow húl. Don na bosu íl yin ow, ɗon míníh rii lah. Hen ɗaa raa nék ɗon íñee, ɗon haa'ee filib fon. Don míníh lah yee fahuu ɗon ɗa, ndah ɗon ɗaguy ri Koope ! <sup>3</sup> Te wuti ɗon ɗaŋ Koope raa sah, ɗon líilíh dara, ndah ɗee na ɗaguu ɗon ɗa etay. Don ɗaguu yii nay neble peson kep ! <sup>4</sup> Don yégúy Koope ! Don yíih bití bëyí pokoh iñi èldúnē, bëyí baa kaa'ohi Koope a ? Kon, yúhí bití bëyí fí faha' pokoh iñi èldúnē, bëyí baa hente kaa'ohi Koope. <sup>5</sup> Ngënë hēbíi bití iña bíníyú Téerēe rē bíníyú pētíh ee ! Bíníyúte filib Téerēe bitih : « Koope fiira'te yen, fiira'te coonaa fa bek ɗi yen ɗa, te faha' bití yen tíkún nuffi yen ɗii na kut. » <sup>6</sup> Ndaa kaa'eeh bití ɗi onte yen mali mitte sēk ndée bíníyúte bití bal : « Koope ñéerëey a bëewē na gaan-gaanluu ra, ɗi ona' bëewē cépírú affi

\* 2:25 2.25 Saame Yosuwe 2.1-21 \* 4:6 4.6 Saame Léeh yē 3.34

*wa ra mal.* »<sup>7</sup> Kon, ñéyí yee faha' Koope ra ! Hée'íi Seytaane, dī ay ron wuloh !<sup>8</sup> Lébíi Koope, dī ay ron leboh ! Don fi bakaaroh ya, bēēñjii bakaadon ! Don fa lahuu nuf ana ra, hēsí keeññon !<sup>9</sup> Pésí pes sáfúñíí ! Fégí don hawoh ! Yennon yíssēe looy, sosi keeññon yíssēh sáfúñ. <sup>10</sup> Cépírí affon fii Yíkēe, dī ay ron báyíí.

### *Yii lenke heefa'*

<sup>11</sup> Koy-yaayyi yeh, ngēnē wēnēntíi bos sun fon. Bēyí won bos sun fi moroomi mbée heef ri, dēef dī won bosa sun fi kootii Koope te ri heef Kootaa. Bēyí heef Kootaa nék, dēef dī aattiya' ri aattiyoo, dī ñeyay yee won Kootaa ra. <sup>12</sup> Koope kut daa yera' Kootaa, Koope kut daa na aattiya', Koope kut daa mín sēmlē' ow, Koope kut daa mín sanjku ow. Don fa na heefu moroommon yaa ra nék, don homuu bití daa ron i wah sah ?

### *Yii lenke gaan-gaanloh*

<sup>13</sup> Leegi nék, síkíríi sē' don fa na wonu bití woteh mbée kēy, don ay pay gini man nañam, don baana-baana dín fē níi hen kíil, don lah hélíis dē. <sup>14</sup> Don yúhú yin kēy fēn ē ? Don yíih bití peson man maal nen kep a ? Maal laha' wahtu dēe rek, dī yíppí gēt. <sup>15</sup> Don kay, don wafti wonun bití don ay pes, don pañ yii man nañam, hém neba' Yíkēe. <sup>16</sup> Ndaa, tígē homuu don bee ra, don tasuu gaan-gaanloh gaan-gaanloo a wonni dēmííííí don na, te gaan-gaanloh ti daa nen wuneh. <sup>17</sup> Kon bēyí yúh yii wunte te pageh ri, dēef dī bakaadte.

## 5

### *Saak a yíkēe yí alalla*

<sup>1</sup> Leegi nék, don fi yíkēe yí alalla síkíríi sē' ! Fégí, don hawoh ndah sáfúñ fē nay keene sun fon da ! <sup>2</sup> Alal mon yahte, búuββēn maasse, <sup>3</sup> úríssēn a tiññi hélííssēn homaakke te homaagi baa daa teeβa' bití don homuy kaah te ri ay ron sanjku ti di na muuyula' kíi gaawa nen. Don homute don na garu alal, te ildúnē

túkkítē níi wocce. <sup>4</sup> Don kaa'uute yínlí bēewē légáyírú rēn meeyyon da, te hēlsē warun don waa yíníl koon da daa teeβa' níi lante bití don homuy kaah. Bēewē légáyírú rēn yaa ra fogute, te Koo-Yíkēe Kélfíi gaana kelohte wa. <sup>5</sup> Don pesuu caakla' a neb feey fi beh, don na yefaluu ti júrí suu hawu hawo nen. <sup>6</sup> Don daanute bēewí júbútē, don hawute wa húl te wa hēcēntúuy a don.

### *Yii lenke nimili Yíkēe*

<sup>7</sup> Koy-yaayyi yeh, lah híinndíi níi yíin nimili Yíkēe. Don olute dēe na híinndē' línēh sehe íña nay rii lece meeyi ra maan ? Te añcañ, dī ay seh mulaa nay dēbēe tap Koo feey níi yee nay míllēe rē paay, dī anti lec. <sup>8</sup> Kon don fi yaa bal, lah mújí don ham híin, nimili Yíkēe wullilay.

<sup>9</sup> Don fi koy-yaayyi yeh, ngēnē cēpítíi hanndal kon toñeh Koope ay ron daane. Aattiyoha aa saañ haale ra aa sah faf !

<sup>10</sup> Koy-yaayyi yeh, yonente ya na húmú wonu di tii Koo-Yíkēe rē deyute coono ndaa mújútē. Kon, lah mēdí ti wa nen.

<sup>11</sup> Don yúhútē bití bēewē nē mújú coono yi wa ra, yen dēekúu wē « sos-keeñni yeh ». Don keluute dēe mújē' Yop coono fi ra a tígē míllúu bani Koo-Yíkēe rē maan ? Don olute dēe naa'a' Koo-Yíkēe keeñ a dēe baaha' ri ra maan\* ?

<sup>12</sup> Koy-yaayyi yeh, yee lukki lah solo ra nék daa ri bitih : ngēnē ēñíi ! Ngēnē ēñíi níi don cap sun-Koo mbée feey fi beh. Yaha bití don ay wone « íi » rēe, wēní « íi » kut don teem daaha. Yaha bití don ay wone « ēe-ēe' » rēe, wēní « ēe-ēe' » kut don teem daaha. Ngēnē ēñíi añohi mín díi man bēeb ! Hen daa raa, don ii daanu fayuu.

<sup>13</sup> Bēe' hom coono don na ra daga ! Bēe' lah sos-keeñ don na ra labda Koope kañaa ! <sup>14</sup> Bēe' jér don na ra dēekrēe njíttíi jañaa, wa leef dī díw di tii Yíkēe, dagíí dī. <sup>15</sup> Dañi manna' dah, ñéerēe a ngēm rek sēmlēe jérdē, Yíkēe cēgíí dī cot. Yaha bití dī bakaadte raa, Koo-Yíkēe baal ri. <sup>16</sup> Kon, wēní bakaadon hanndal

\* **5:11** 5.11 Saame Téeríi Yop : Yop húmú bēyí caakke alal. Koope yerisse Seytaane na yakka alal mi, happe koyya níi íña laha' ri ra bēeb d'umpé tak, antee tik sodte ri jérí misikke, faana bēeb paasse. Ndaa taheh dī yeris ngémí, hampe Koope na híin níi míllē' lah sos-keeñ.

kon, don dagiranta' ndín, don wah këlëŋ.  
Daŋi bëyí júbpé hom laha' doole. <sup>17</sup> Éelí  
húmú ow ti yen nen ndaa daga' ri biti  
Koo banti toɓ híinté daŋi ra, muluɓ taway  
feey fa níi hente kíil éeyë a caan. <sup>18</sup> Filoon  
fi baaha di daŋke biti Koo dalaat toɓ,  
bacala lasse, gañcaha paalte níi meeyya  
nonte.

<sup>19</sup> Koy-yaayyi yeh, ow di don na hel  
waali, ow kay habra' ri wëegísíɗ dí kaaf  
ka raa, <sup>20</sup> bëe' wëegísíɗ dí kaaf ka baa  
ra hela nuf biti bëyí habra' bakaaroh  
wëegísíɗ dí waala wun da, deef di  
sëmlé'té rí kúl kë te ri ay tah bakaaroha  
baalu bakaaf caak.

## Téerëe débpi bíní Peer ra Kúnsëe

Yee daa unna débpi bíní Peer ra. Di bíní wë kerceenni dékú ginni iippi non Aasi. Kerceenna bíní rí yee ra húmú moklu moklo di yee gémú wë Yéesú-Kiristaa Yíkëe nē rē (3.14-17). Peer bíní wë unni yee woni wa biti wa ham ngémē híin, wa múñ coono fa dañ wa ra, nda wa bok ndamee ke di fi Yéesú na ac fayu ra (5.10). Di wonte wa dee wadti man pesi wa bee henluy wa bëewí nēnih bëewí Koope leegi, wa nonute heeda tansu ra (2.9-10 ; 4.2-3).

Di wonte wa :

- yii lenke mújē waayid yen Koope ra (1.8-12),
- yii lenke pesad kerceen filib bëewē nēnih bëewí Koope ra (2.11-17),
- yii lenke coono fa ñee Kiristaa ra (2.21-25),
- yii lenke di wadti pesuun yaal a belebi (3.1-7),
- yii lenke ñañi Kiristaa kúl kē (3.18-22),
- yii lenke lof pesad (4.1-6),
- a yii lenke di wadti pesaa ow a moroomi (4.7-11).

Bëyi fi ñañi téerii bee béeb ay ot biti balaa tígē teem ngém ow ra olu, bëe' ay ñee misik. Di ñee misik di ham híin ní lúsēenē rēe nék, di ii rii réecciyēh.

### Wodoha

<sup>1</sup> Koy-yaayyi yeh, don fi bëewē Koope tanis wa ra, don fi doha-ndéemmē tasaaruu ginna na wonuu Ponto, Galasi, Kapados, Aasi a Bitíní rē, so' mi Peer apootari Yéesú-Kiristaa, daa mi na wodoh ron. <sup>2</sup> Koo Boffa daa tanis don ti di húmú maaña' ri ri faha' nen. Ruuhi tahte don henute bëewí, nda don ñee yee won Yéesú-Kiristaa ra ndín, ñif mi bukut don. Koope hēpē rēn mal, on don jaamma !

### Mújē waayid yen Koope ra

<sup>3</sup> Yen sím Koope, di fi boffi Yéesú-Kiristaa Yíkii yen ! Di naa'i keñi, di onte yen pes has bee këllē' rí Yéesú búudé

rē. Daaha, yen lahute yaakaari mínēh dúm, <sup>4</sup> yen na sehaaluu ña yefid Koope bëewí rē. Daa wa ña mínēh yah ra, yee na sisíbéeh rē, yee hena' has faraah ra. Koope yefidte ron wa ín sun. <sup>5</sup> Di ñeya' gémē gémú ron ra, di na níid don a doolii nda don múc, te yii baa ay yúhúu yiin nay dúmé pesa ra.

<sup>6</sup> Ña yefid don Yíkēe yaa ra daa tah keeñon sos. Tígē homuu don bee ra kep, wuti coono fi mín dii man béeb tah don ñee mok yutuud' daa sah, keeñon sos. <sup>7</sup> Úris sah na yah, ndaa balaa ow yúh biti di kah-kah, di ay ñee kii. Ti daaha nen, ngémēn luka' ri úris lah solo níi, balaa ow yúh biti di kah-kah, don ay ñee misik. Hen daa raa, yiin nay nimile Yéesú-Kiristaa ra, don ay yeeliyoh kañ, ndam a béyid. <sup>8</sup> Don fahuute ri te don oluy ri, don gémuté dii na te don oluy ri doom. Yii baa daa tah don lah sosi keñi gaani ow yéeh daa teem, <sup>9</sup> ndah don homute liili yee na saamu don ngémēn dē : daa ri mújí rēn.

<sup>10</sup> Merees, yonente ya húmú saamute yúhí yii lenke mújí baa níi saam, te wa húmú léhinuté bëewē mala nay ron one Koope ra. <sup>11</sup> Ruuhi Kiristaa húmú waa na, teebepe wa biti di fi Kiristaa ay ñee coono, te ri lah ndam filoon fi baaha. Yii baa daa tah wa fi yonente ya saam níi saam yúhí wahtaa a dee nay lahee ñnyaa ra. <sup>12</sup> Koope teebepe yonente ya biti ña na wonu wa ra húmú yullay wa fi yaaha na, wa yulid don na. Waariyoh yi Uni Neba komute ron wonni yaa leegi, te wa wonuu ri doolii Ruuh-Pesen fa kola' sun-Koo ra. Malaaka ya sah fahuute yúhí wē níi faha'.

### Koope dēekē' lan

<sup>13</sup> Don lahute mali na seh ron sun-Koo yiin nay nimile Yéesú-Kiristaa raa kay, kon kēlíi affon don yeel, don tík yaakaaron béeb nē. <sup>14</sup> Ñéyi yee naha' Koope ra, ti di na ñeya' koy yee nah ri boffi ra, don yeris ña húmú neba' ron merees na húmú yíih rēn rē. <sup>15</sup> Yii pañ don béeb lah lédí nē ti di lada' Koope fa dēek dēn dē nen, <sup>16</sup> ndah Koope won filib

Téerëe tih : « *Héní bëewí ladute, ndah so' mi lante.* »✧

17 Bee don homute daŋ da, don hom wonuu Koope Baap te daa ri na aattiya' ow fi ow béeb di iña paŋ di ra, te ri na lúukíréeh ow. Kon yee talluu ron pesa feey fa don haneel na bee ra, pesadon teebaa neeha neehu ron ri ra. 18 Don yúhruté affon dee tosa' ri ron pesada lahay njiriñ koruu ron caacon da maan ? Di tosaay ron a yii ay yahe yaho ti tiinj héliis mbée úris nen. 19 Èe-èe' ! Don sèmlúu a ñif mi cèllúuy a dara, ñif mi Kiristaa fa lahay dara yii wonun sun fi ti har fi lahay síkkè nen ra. 20 Koope daa tanis ri, tíkké rí yii baaha balaa ri sak èldúnè, te ri cépidté rí feey fa nda bëewè yúh rí jamanu ya míllè' yee ra, ndah don. 21 Don ñee'uu dñi na don gémuté Koope fa kélid' dí búudé, onte ri ndam ra. Ngémèn a yaakaaron, don tikúu wè Koope na daaha.

22 Don bukutuute ndah don ñéerúuté a kaaf ka. Yii baa daa tah don faha' koy-yaayyon filib ngémè faha' kah-kah. Kon, fèhéntii hanndal kon ní fahanta' di keeñnon béeb. 23 Yúhí biti unni Koope tahte don límèetuté. Ow neh daa límèet dèn, ndah ow man tal gañcahi ay húlè húlè nen. Unni Koope nék, man tal gañcahi ii húlè nen. Di ee pes da te ay home na faraah. 24 Ndah bíníyuté Téerëe bitih :

« *Ow béeb man gaawa nen, ndami man capussi gaaw fa meeyya nen : gaawa súhè' súhèe, capus yooka' yookoo.* »

25 Unni Yíkèe nék ay home na faraah. »✧

Te unni yaa daa Uni Neba húmú waariyu ron ra.

## 2

1 Hém unni Koope tahte don límèetuté rëe kay, kon yii hente bos béeb héguí rí, don hegoh fel, paŋ yii bokaay a yee na wonu ron ra, iñaan a won yin bos sun ow. 2 Di na sesa' baaker ðabi miis mi yaafi daa kah-kah fa ra, sésii síkírehí unni Koope daaha, ndah daa wa kah-kah fa.

Don pesa' na raa, don ay oof te don ay múc. 3 Nagajek, bíníyuté Téerëe bitih : « *Don d'íkísúuté Yíkèe, don olute dee neba' ri ra !* »✧ Don pesuu yii baa neh a ?

*Tígè yípèh faam fa ra a faam fa*

4 Èyí Yéésú-Yíkèe nè, di fa daa la'a na pes habuu bëewè biti lahay njiriñ, ndaa daa ri bee Koope tanis di otte biti di la'i lahte njiriñ ra. 5 Don fi yaa ðal neni tabahi faam fa nay déké Ruuh-Peseŋ ra ti la' yi na pesu nen. Hen daa raa, don ay hen goomali seeyoh yi jébélú Koope, don yed' di sarahi neba'te ri di nay ron rii nahee Ruuha, yi ay ñee'ee Yéésú-Kiristaa na. 6 Ndah bíníyuté Téerëe bitih :

« *Èlsú !  
Mee yíp la' Siyoŋ ra,  
la'i nay habe faam fa,  
la'i daa mi tanis di,  
la'i lahte njiriñ,  
bèyí fí gém dñi na,  
fii mèsí sopoh.* »✧

7 Kon don fa gémú rë, béyri affon sun, ndaa yaha bëewè gémúy rë rëe, bíníyuté bitih :

« *La'a habuu tabahoh ya biti lahay njiriñ ra,  
daa míllè' ham lasa.* »✧

8 Lahte tígí bíníyuté biti ðal :

« *Di la'i na kabina',  
la'i gaani na kéendè'.* »✧

Don ot bëewí yaa kabinoh, biti wa kaa'uute ñeyi unni Koope, te nagajek, Koope daa faha' ri daaha waa na.

9 Ndaa don, don daa heeda tansu ra, seeyoh yi Buura, heeda jébélú Koope ra, bëewí Koope. Di tanis don nda don mín waare iñi éemíle' yè paŋ di ra, di fa dèek dèn, dúhídté rën ñúusè kúdté rën niñee ke ri hen saw ra. 10 Don húmú bëewí neh merees, ndaa woteh don bëewí ; naa'i keeñ Koope don húmú békíh nè, ndaa di tahidte ron di leegi.

*Pesad' kerceen filib bëewè nènih bëewí Koope ra*

11 Don fa faha' mi ní faha' ra, don fa nènih bëy èldúnè fi bee don haneel kut waa na ra, mi daŋ don biti don moytoh

✧ 1:25 1.25 Saame Isayii 40.6-8 ✧ 2:3 2.3 Saame Kañaa ya 34.9 ✧ 2:6 2.6 Saame Isayii 28.16 ✧ 2:7 2.7 Saame Kañaa ya 118.22 ✧ 2:8 2.8 Saame Isayii 8.14

faha'i pesi-neba na yuloh yahi nuffon ti mbëri na faha' kéendí moroomi nen ra. <sup>12</sup> Lah pésií wun leelii bëewë nëníh bëewí Koope ra ; don hena' ri daaha raa wuti wa tik don yin bos, won biti don i pagoh bos raa sah, wa ay ot biti don pagu yin wun, wa kañ Koope yiin nay ri waa feeñiyee ra.

<sup>13</sup> Af Yíkëe taha don on kélfë yë cér : maanam buur fa daa ílíf bëy gina béeb rë, <sup>14</sup> a gëernëerrë buur wol wa daani pagoh yi bossa a bëyí fí pañ yin wun wa gérém rí rë. <sup>15</sup> Nagajek, Koope faha' biti don pagun yin wun don téy búkkí bëewë yíih yin ra, yee na wëníh wonad ow ra. <sup>16</sup> Koope onte ron don lahuute affon. Kon lah pésií pesi bëyí daa laha' afi. Di filib baaha béeb nék, baa banay tah don dap bos don na. Don súrgë Koope na, kon lah pésií daaha. <sup>17</sup> Lah ëní bëewë béeb cér, don faha' koy-yaayyon filib ngémë, don neeh Koope, don on buuri gina cér.

### *Coono fa ñee Kiristaa ra*

<sup>18</sup> Don fi súrgë yë, lah ñéyí woni bëewë në légyírúu ron ra, don on wa cér. Wa wun keeñ te wa baah, wa sohoor béeb, lah ëní wë cér. <sup>19</sup> Ndée nagajek, don múñ súfúñ fí waray don ndah Koope raa, baa yin wun. <sup>20</sup> Don tooñ ní don labaa don múñ dí rëe nék, don sehu laasi bih na ? Ndaa hena biti don pagun yin wun don labaa don múñ dí rëe, baa yii wunte íllí Koope. <sup>21</sup> Koope dëekë' dën baaha, ndah Kiristaa ñeete coono af don, nda don yíid yee pañ ri baa ra, don ñee kotti. <sup>22</sup> Di mësëy bakaad, fel mësëy dúh búgë.\* <sup>23</sup> Soluu ri bín fë rë, dí yíllëey ; mokluu ri ra, dí gapaay yíllëh. Di yerisse béeb ya' Koope fa aattiya'i júbpé rë. <sup>24</sup> Homa' ri sun fi kurwaha\* ra, dí a faanañ fí séfëhté bakaadí yen, nda yen bisë' a bakaad yen pesi júbpé. Gaañ-gaañni Kiristaa daa pay yen. <sup>25</sup> Don húmú madu harri múuyú múuyë nen, ndaa don nimilirute níiréhée ké ron na tooppitoh ron ra.

\* **2:22** 2.22 Saame Isayii 53.9 \* **2:24** 2.24 kurwaha :Di gerek, bíníyú deh : kilik. Téerëe won tih : bëyí fí yéñké biti na hawu ri húl rë keru sun kilik, bëyí baa alkohte. Saame Nérsí Kootaa 21.22-23. \* **3:12** 3.12 Saame Kañaa ya 34.13-17

## 3

### *Di wadti pesuun beleb a yaali*

<sup>1</sup> Don fi belebba bal, ëní yaallon cér ! Hen daa wa ot don pagee ri daaha raa, wuti deef wa gémúy unni Koope merees raa, yii baa ay tah wa ay gém te don ii waa won dara : <sup>2</sup> wa ot tilédën lan a dee koruu ron ní koroh raa rek, wocce ! <sup>3</sup> Ngënë mēkí wunaaloh don múukée garan, don pokee takkaayyi úrissën, don bekee búubbí píisë kofeelte. <sup>4</sup> Wunon kay homa filib keeññon, don teey don sos. Wuni baa homa' na faraah. Baa daa yee lah solo íllí Koope ra. <sup>5</sup> Belebba húmú gémú filoon tikuté yaakaari wa ya' Koope ra, húmú teebuu wuni wa daaha. Wa húmú onute yaalli wa cér, <sup>6</sup> ti di húmú ona' Saara Abraham cér, na dëekë' rí nijaay ra nen. Don ay hen koyyi Saara biti don page yin wun te don néehíh në dara.

<sup>7</sup> Don fi yaalla nék, lah kúrí belebbon don homa' wun, don yúh biti doni wa maduy. Ëní wë cér, ndah pesa na dúméh nay ron one Koope ra, wadte wa bal. Héní rí daaha nda Koope banti kaa' danñon.

### *Ow nebpi paga wun*

<sup>8</sup> Kon sëyíi nuf yínë, don bok keeñ ; fëhëntíi filib fon ti i koy-yaay nen don naa'anta' keeñ, don cépid affon fíi moroommon. <sup>9</sup> Bëyí pañ don yin bos mbée sol ron, ngënë yíllí. Don kay, lah dëgírí rí biti Koope barkel ri, ndah Koope dëekë' rën baaha. Hen daa raa, Koope barkel ron. <sup>10</sup> Ndée bíníyúté Téerëe bitih :

« Bëyí fí faha' lah keeñi sosse,  
lah jaamma pesi,  
wadtee moytoh won bos,  
fel banti dúh búgë.

<sup>11</sup> Bëyí baa wadtee hegoh bos.  
Di wadti paga yin wun,  
wadti dékëe saam jaamma.

<sup>12</sup> Íllí Yíkëe yípëh sun fi bëewë júbú rë,  
dí kúníssé nufi na síkírëh danñi wa ;

*Yíkëe bota' bëewë na pagu bos ða botoo.*

»✧

<sup>13</sup> Daa nay ron pagu yin bos biti ðon saamuun paŋ wun kep ? <sup>14</sup> Wuti ðon ñee mok koon ndah biti ðon pagu yii júbpé rëe sah, ðon ay lah sos-keññ. Ngënë néehí bëewí kayya, ngënë sídíi yin. <sup>15</sup> Don kay, békí affon biti kep Kiristaa daa Yíkëen. Cëgii faraah ðon mín lof bëyí meel ðon yee tah ðon tik yaakaaron Yíkëe në rë. <sup>16</sup> Don yahti rii lof raa nék, lah pëgii rí a teey, ðon on ði cér. Lah sëyíi nufi lante, nda bëewë na yahu tii yon af pesadi wunon Kiristaa na ra sopoh wonni wa. <sup>17</sup> Ow mokluun paŋ yin wun, te ðeefa Koope fahaa ri ðaaha raa, daa gén biti ði mokluun paŋ yin bos.

### *Baŋi Kiristaa kúl kë*

<sup>18</sup> Di fi Kiristaa, af bakaadfi yen tahte ði ñeete mok, te mogi baa ri moka' waal yínë, teempe waali yínii baaha faw ; ði fa júb ðë tahte húl ndah yen fa júbúy rë nda ri kúdf yen Koope na. Faana daa hawu húl, ndaa Ruuh-Peseŋ këlídté rí, ði na pes. <sup>19</sup> Doolii Ruuhi baa nék daa tah ði pay waare coonaa ya húmú kasu ra. <sup>20</sup> Daa wa bëewë húmú ñéerúuy a Koope jamanaa na húmú yugusa' Nowe gaala ra, te ðeef ði fi Koope múñélté wë, na seh. Bëewë húmú múcú mulii mbënë më rë húmú caakuy, wa húmú ow peeye daa haalu gaala. <sup>21</sup> Baa daa maanam bëtsée ké yen woteh ; mulii bëtsí baa wonay biti hosse sísíbf fë faanni yen dé', iti fi bëtsë daa ri biti yen pokoh Koope na a nufi lante\*. Bëtsë múcël yen múcëlë ndah kolohi Yéésú-Kiristaa búudé, <sup>22</sup> ði fa saañ sun-Koo tookke hëbís Koope, hompe ya'i ñamaa fi ra. Malaaka ya, mbíneeffí lahu un a yii lahte doole sun bëeb onute ri cér.

## 4

### *Lof pesad'*

<sup>1</sup> Koy-yaayyi yeh, hém faan Kiristaa daa ñee coono raa, tëhí ñee coono ti Kiristaa nen ; ndah bëyí faana híssí ñee coono, woca'te a bakaad. <sup>2</sup> Kon tígë homuu ðon bee ra kep, yee talluu ron peson

ða wafti hena yee faha' Koope ra ndaa fah pes-neb neh. <sup>3</sup> Pesee ke ron filoon bëeb, na húmú dékúu ðon paŋ yii neba' bëewë nëníh bëewí Koope ra doyte ðon na leegi : ðon húmú pesuu pagad' bos a fah pes-neb, mani, mbumbaay níi ðon dúmélúté mbumbaay. Don na yúulúu ala bal, pagadi sëpíré'í bah. <sup>4</sup> Woteh fee Koo bee nék, bëewë nëníh bëewí Koope ra éemuté di yee wocuu ron a wa di pesadi bos misigi baa ra, wa na solu ron. <sup>5</sup> Ndaa wani Koope fa caŋ aattiya'i bëewë na pesu a yee húlú rë ay naa teeya'. <sup>6</sup> Yii baa daa tah Uni Neba waariyu sah bëewë húlú rë. Wa aattiyuu iña pagu wa bee na húmú pesuu wa feey ra naam ti bëewë bëeb nen, ndaa af Ruuha tahte wa pesuu ti di na pesa' Koope nen.

### *Di wafti pesaa ow a moroomi*

<sup>7</sup> Eldúnë dúmpé níi wocce. Kon téeyí ðon yeel, nda ðon mín ðaŋ Koope. <sup>8</sup> Yee lukki lah solo ra bëeb nék, daa ri biti ðon fahanta' hanndal kon di keeññon, ndah faha' ow daa na múur bakaad caak. <sup>9</sup> Kúnsírentíi illí faammon, banti ñéerë' a capitoh. <sup>10</sup> Ow fi ow ðon na bëeb, habraa moroomi di yee on ðon Koope ra. Hen ðaaha raa, ðeef iñi bokuuy ya on ðon Koope ra bëeb, ðon kúrúte wë kúrí wunte. <sup>11</sup> Bëyí fi yúhté biti ay wone wono, beka woni baa waarii unni Koope ; bëyí ay habree ow, pagaa ri a mín-mínë déjéen dí Koope ra. Hen ðaaha raa, bëewë ñeya' Yéésú-Kiristaa na kañ Koope di iña bëeb, ði fa laha' ndam a doole dee níi kiri fi kiri ra ! Démíin !

### *Ow nebpi ñeya coono fi Kiristaa*

<sup>12</sup> Don fa faha' mi níi faha' ra, coono fi misiga homuu ron ra banay tah affon kúnëh níi ðon won biti yii baa waray ðon kat. <sup>13</sup> Keeññon kay wafti sosa soso biti ðon bok a Kiristaa coono. Hen daa raa, yiin nay rii teebe bëewë bëeb ndami ra, keeññon sos níi sos. <sup>14</sup> Af Kiristaa tah ðon solu raa, ðon lahute sos-keññ ndah Ruuhi Koope, ði fi Ruuha lah ndam ra ee ðon na. <sup>15</sup> Coono fon banay ñeya' biti ðon hawun ow húl, mbée biti ðon lohun loho,

\* **3:21** 3.21 iti fi bëtsë daa ri biti yen pokoh Koope na a nufi lante :Lahte bëewí habuu ri ðeh : iti fi bëtsí baa daa ri biti yen ðaŋ Koope ði on yen nufi lante.



don pagun yin bos, mbée don haalun yii waal fon ínih nē. <sup>16</sup> Ndaa hena henu ron kerceen ra daa taha don hom coono raa, ngēnē sēpíi nē ; don warun naa kañ Koope kaño di yee nonuu ron Kiristaa na ra.

<sup>17</sup> Wahtaa nay dale aattiya'a ra lahte, te ay débúu yen fi bëy Faam Koope na. Daluun yen na raa nék, lah bëewē yēŋké biti gémúy Uni Nebi Koope raa, ay made díh waa na ? <sup>18</sup> Ndah bíníyúté Téerēe bitih :

« *Hém mújí bēe' júb dē daa misik raa, lah bakaaroha na, dí fa kaañ Koope ra raa, ay made díh ?* »<sup>☆</sup>

<sup>19</sup> Kon, bëewē Koope daa faha' biti wa ñee coono ra, pagun wun rek saye, wa tik pesi wa ya' Koope fa daa sak wa ra, dí fa yii won dí béeb dí paŋ ri ra.

## 5

### *Njüttí jaŋaa*

<sup>1</sup> Bëewē homu filiḅ fon te wa i njít jaŋi ra, so' mi won don na, so' fa njít jaŋi ti don nen ra. So' mi tíkké íllí sē' coono fi Kiristaa ngēey te may non ndamee ke ri nay teebuu ra. So' mi won don tee : <sup>2</sup> tēppítíi yuba déŋéen dēn Koope ra. Yéelí nē, don ban díi paga' biti don túuyú rí túuyē, pēgí rí don núhē' rí keeññon, dee faha' ri Koope ra. Ngēnē pēgíi rí biti don ay naa saame alal, pēgíi rí a sawoor. <sup>3</sup> Ngēnē mēklí bëewē déŋéenu don da. Don kay, wa wadti yíirún don na ! <sup>4</sup> Hen daa raa, yiin nay nimile kélfii níirēh yē rē, don beku baane-ndam, bi ay hene has faraah.

### *Ow nebpi cépirē afi cépirē, ham ngémē*

<sup>5</sup> Don fi tunka nék, lah ení bëewē bahayu ron ra cér. Don béeb nék, cépirí affon hanndal kon, ndah bíníyúté Téerēe bitih : « *Koope ñéerēey a bëewē na gaan-gaanluu ra, dí ona' bëewē cépirú affi wa ra mal.* »<sup>☆</sup> <sup>6</sup> Kon, cépirí affon fii Koope fi Sērndēŋē, nda wahtaa lah raa, dí béyíd

don. <sup>7</sup> Héli ñna na sídúu don da béeb ya'i, daa ri na tooppitoh don.

<sup>8</sup> Téeyí don yeel ! Seytaane, kaa'ohon ee yídēelēh rē, man gaynde fi na híigēh, na boorsoh bëyí ñama ri nen. <sup>9</sup> Hēbí ngémē híin don haa' a dí fi Seytaane, don yúh biti koy-yaayyon filiḅ ngémē homu feey fa ra béeb ñeyuu coono daaha. <sup>10</sup> Don lísúu hom coono kaah, ndaa Koope fa na ona' béeb rē dēekké don don haal ndamee ke ri na dúmēh rē, af biti don nonu Yeesú-Kiristaa na. Tasse yutuud dí ay ron baatti yugus, habra' ron, on don doole, tik don don caga' a kotti híinté. <sup>11</sup> Koope laha doole dee níi kiri fi kirih ! Démíin !

### *Takoha*

<sup>12</sup> Silaas\* fa haba' mi koy-yaafi pokohte Kiristaa na ra daa habra' so' bínii don koy unni yeh. Bedda'i ron a woni ron biti mali Koope kaah te don ham na híin, daa tah mi bíní ron unni yeh. <sup>13</sup> Bëy Babilonna† dee nonu jaŋaa ra, yee Koope tanis wa ti di tansa' ri ron nen ra, a Marka fa haba' mi koy kah-kah soo na ra na woduu ron. <sup>14</sup> Wēdēntíi hanndal kon níi wodanta‡.

Koope ona ron fa nonu Kiristaa na ra béeb jaamma !

☆ 4:18 4.18 Saame Léeh yē 11.31 ☆ 5:5 5.5 Saame Léeh yē 3.34 \* 5:12 5.12 Silaas :Di gerek bíníyú deh : Silwee. Daa ri tii yínii Silaas. † 5:13 5.13 Babilon :Rom daa na léehúu dah. ‡ 5:14 5.14 Di baahi bëewé yaaha, wa yahti wodoh bëewé mboko yi wa mbée bëewé meeru wa raa, wa fēenu wē fēenē.

## Téerëe débpi bíní Saŋ ra Kúnsëe

Saŋ fa na suu yen wonee bee ra, daa ri Saŋ fa non bëewí iniilla bíníyú Uni Nebi Yéesú-Kiristaa ra. Di bíníyilté un éeyé kay, yulidte wa bëewí bokuuy. Bee déb dë nék, bëewé dī bíní wë unna ra capuy. Bee ñee na ra, bíníyú bëy íl jaŋi hom filiḅ gin, dī wona'te jaŋii baaha yaa-ow. Bee millë' rë, bíníyú bëyí hínú Gayus. Di fi Gayus fi baa nék daa na húmú habra' koy-yaayya filiḅ ngémë, níi luka' yee ri yéeh wë rë sah, ndah gémë gém dī rë.

Jamanii Saŋ bín fë, lahte bëewí húmú kaa'uute biti Yéesú-Kiristaa acce feey hente ow. Wa tikuté wonute biti bal yii neḅa' ow mín paŋ, Koope ii rii haba' yin.

Yii baa daa tah Saŋ bíní bëewé gémú Kiristaa na ra, na baat waa teeḅ wa daa Yéesú, na won wa biti wa pokoh kaaf ka.

Di wonte wa :

- yii lenke tilë' niiñ (1 Saŋ 1.7, 2.9-11),
- yii lenke túuyë'í hasa (1 Saŋ 2.3-8),
- yii lenke kaa'ohi Yéesú-Kiristaa (1 Saŋ 2.18-23),
- yii lenke di waḁti pesuun koyyi Koope (1 Saŋ 2.28 níi 3.3),
- yii lenke di waḁti fahaa ow koy-yaafi filiḅ ngémë (1 Saŋ 3.11-18),
- yii lenke dee faha' Koope ow ra (1 Saŋ 4.7-21),
- yii lenke di nay faasuu pesi ëldúnë (1 Saŋ 5.1-5),
- yii lenke iña seedeyiru Yéesú-Kiristaa ra (1 Saŋ 5.6-12),
- yii lenke pesa na dúmëh rë (1 Saŋ 5.13-21),
- yii lenke kaaf ka a fahanta' (2 Saŋ 1.4-11),
- yii lenke pesa'i Gayus kaaf ka (3 Saŋ 1.1-6),
- a yii lenke di madu Joteref a Démétiríyús (3 Saŋ 1.9-12).

Bëyí fí jaŋi téerii bee béëḅ ay yúh di nay rii tilée filiḅ ëldúnë fí beh, a di nay rii pesee a moroomi.

*Una na ona' pes ḁa*

<sup>1</sup> Koy-yaayyi yeh, mi bíní ron unni yee teeḅi ḁon yii lenke Una na ona' pesa ra. Dalaana, Una húmú në. Fun keluute ri filoon fe, fun tikuté rí íl ngëey, fun yeelute ri te ya' yi fun tikéhté sun fi.

<sup>2</sup> Pesi baa feeñiyohite, fun olute ri. Fun homu seedeyidi, fun na wonu yii lenke pesee na dúmëh baa ra. Di húmú hëbís Boffa, te ri feeñiyohite fun. <sup>3</sup> Yee olu fun, fun keluute ri ra, fun homu woni ḁon fi yaa ri, hen ḁaa raa, ḁon non fun na yen hen yínë, ḁon non Boffa a Koy ka Yéesú-Kiristaa na ti di nonuu fun waa na nen. <sup>4</sup> Don ot fun bíní ron unni yeh, fun saamu biti sosi keeñni fun mit sëk.

*Tíl neḅa' niiñ*

<sup>5</sup> Una liilu fun Yéesú-Kiristaa, fun na wonu ron ri ra daa ri beh : « Koope niiñ koceec, yii ñúussé ính dīi na. » <sup>6</sup> Yen won biti yen nonu dīi na, yen anti pesuun ñúus rëe, ḁeef yen felu felo, yen ñeyuy kaaf ka. <sup>7</sup> Yen pesuun niiña ti di homa' dī fi Koope niiña nen raa nék, ḁeef yen henute yínë hanndal ki yen, ñif mi Yéesú Koohi hosse bakaadḁi yen béëḅ.

<sup>8</sup> Yen won biti yen lahuy bakaad ḁaa, ḁeef yen nofuute affi yen, yen yiih kaah. <sup>9</sup> Hena biti raa nék yen tahute biti yen bakaarute, yen dúhíd dī búkkí yen raa, yii bosí hom yen na béëḅ, Koope ay yen dīi baal, ladil yen. Koope júbpé te yii won dī béëḅ paŋ dī. <sup>10</sup> Yen won biti yen bakaaruy raa, ḁeef yen tikuté Koope feloh, te unni haalay keeñni yen.

## 2

<sup>1</sup> Don fi koyyi so', ḁon ot mi bíní ron unni yeh, nda ḁon banti bakaad. Ndaa til níi lah bëyí bakaad ḁon na raa, yen lahute bëyí nay yen layre fii Boffa : daa ri Yéesú-Kiristaa, dī fa júḅ dë. <sup>2</sup> Di fi Yéesú-Kiristaa fi baaha daa yera' afi sarah nda yen baalu bakaadḁi yen. Af yen neh kep daa tah dī yera' afi sarah, ndaa af bëewé ëldúnë béëḅ.

*Túuyë'í hasa*

<sup>3</sup> Yii bee daa teeḅ yen biti yen yúhúté Koope : ñeya ñeyu yen túuyë' yí Koope ra daa teeḅa' baaha. <sup>4</sup> Bëyí won biti yúh Koope te ḁeef dī na ñeyeh túuyë' yí rëe

nék, bëyí baa feloh, yéeh kaah. <sup>5</sup> Bëyí ñee woni Koope raa nék, ðeef faha'i bani Koope mitte sèk. Yii baa daa teeŋ yen biti yen pokuute Koope na. <sup>6</sup> Bëyí fí won biti pokohte Koope na, wadti pesaa ðee pesa' Yéésú rë.

<sup>7</sup> Don fa faha' mi níi faha' yee ra, túuyë'ë bíní mí ron bee ra has neh ; ði túuyë'í maañce, bi ðon liilute ri dalaanin. Túuyë'í baa daa una mësúu ron keloh ra. <sup>8</sup> Di filiŋ fi baaha béeb, lahte yin has filiŋ túuyë'ë bíní mí ron bee ra. Kaaf ka hom na ra feeñce Yéésú në, feeñce ðon na bal. Yee teeŋa' ri ra daa ri biti ñúusë hompe gét te níiñi kah-kah fa acce níi wocce.

<sup>9</sup> Bëyí fí won biti pesa' níiña te ðeefa faheeh tík koy-yaafee ke ri filiŋ ngémë íl, ðeef ði lís ñúusë. <sup>10</sup> Bëyí fí faha' koy-yaafee ke ri filiŋ ngémë nék, ðeef ði pesa' filiŋ níiña, te lahay yii mín ðíi bek bakaad. <sup>11</sup> Bëyí fí fahaay tík koy-yaafee ke ri filiŋ ngémë íl nék, ðeef ði aa ñúusë ; ði tilë' ñúusë, yéeh tígë në saañ ði ra, ndah ñúusë búumílté ri.

<sup>12</sup> Don fi koyyi so',  
 ðon ot mi bíní ron unni yeh,  
 biti bakaadðon baalute ron  
 ndah Yéésú-Kiristaa.  
<sup>13</sup> Don ot mi bíní ðon fi baappi yeh,  
 biti ðon yúhúté  
 bëe' húmú në dalaana níi a ðee ra.  
 Don ot mi bíní ðon fi wahambaane ya  
 a cafayyi yeh,  
 biti ðon bagute Seytaane.  
<sup>14</sup> Don ot mi bíní ðon fi tunŋi yeh,  
 biti ðon yúhúté Boffa.  
 Don ot mi bíní ðon fi baappi yeh,  
 biti ðon yúhúté  
 bëe' húmú në dalaana níi a ðee ra.  
 Don ot mi bíní ðon fi wahambaane ya  
 a cafayyi yeh,  
 biti ðon maanute filiŋ ngémë :  
 Unni Koope ee ðon na,  
 te ðon bagute Seytaane.

<sup>15</sup> Ngënë fëhíi ëldúnë níi luka' iña filiŋ. Bëyí fí faha' ëldúnë, mínéh faha' Baap-Koo, <sup>16</sup> ndah iñi ëldúnë daa wa yeh : paŋ yii bosí meela' faannon, faha' yii fu ot ði, a gaan-gaanloh af iñi feey fi beh. Te iñyaaha béeb kolaay Boffa na, wa kola' ëldúnë. <sup>17</sup> Eldúnë a iña neba' ow filiŋ ða

béeb hompe ðúm, ndaa bëyí fí paga' yii neŋ Koope ay pes faraa.

### *Kaa'ohi Yéésú-Kiristaa*

<sup>18</sup> Don fi koyyi so', yen homute millëen jamanu ! Don keluute biti kaa'ohi Kiristaa ac ayo maan ? Tígë homuu yen bee ra kep, caakke kaa'oh yi Kiristaa yi ayute. Yii baa daa teeŋ yen biti yen homute millëen jamanu. <sup>19</sup> Wa fi yaa koluu yen na, ndaa nagajek wa nënìh yen na. Wa nonun yen na koon, wa tasun yen na. Ndaa míntí hena ðaaha, nda lan biti ow yínë sah waa na noneh yen na. <sup>20</sup> Don nék, ðon liilute Ruuh-Pesëñ Bëyí selaa na, daa tah ðon béeb ðon yúh kaaf ka. <sup>21</sup> Don ot mi bíní ron nék, biti ðon yíih kaaf ka yúhë neh. Yúhë yúhú ron kaaf ka ra kay daa tah mí bíní ron ! Don yúhúté biti bal fel a kaah míníh ñéerë'.

<sup>22</sup> Kon daa feloha ? Daa ri bëe' kaa' ra, bëe' won biti Yéésú Buura Koo fal ri ra neh. Bëyí baa daa kaa'ohi Kiristaa ! Di boolla' Boffa a Koy ka béeb kaa'a'te, <sup>23</sup> ndah bëyí kaa' Koy ka, kaa'a'te Boffa, te bëyí tah Koy ka ðeef tahte Boffa bal.

<sup>24</sup> Daa tah mi won ðon tee : pëkíi iña keluu ron dalaanin ða. Don pokoh iña keluu ron dalaanin ða raa, ðon bal ðon ay pokoh Boffa a Koy ka na. <sup>25</sup> Kiristaa gappe yen biti nagajek ði ay yen on pesa na ðúméh rë.

<sup>26</sup> Bëwë na fahuu múuydí ðon ra daa tah mi bíní ron iñyeh. <sup>27</sup> Ndaa ðon nék, mi yúhté biti Ruuha liilu ron Kiristaa na ra pokohte ðon na, tahte níi sohlaay ow teeble ron. Ruuha daa na teeŋ ðon yin béeb. Di teeŋa' yii hente kaah, na yëeddëeh yii hente fel. Kon pëgí yee nah ri ron ra : hëmí ðon pokoh Kiristaa na.

### *Dee wadti pesuun koyyi Koope ra*

<sup>28</sup> Mi won ðon tee koyyi so' : hëmí ðon pokoh Kiristaa na, nda yen lëhíh dara yii síduun yen biti ri nimil. Hen ðaaha raa, yen ii húl a sopoh fíyí yiin fi baaha. <sup>29</sup> Don yúhúté biti Kiristaa júbpé, kon ðon wadtee yúh biti bëyí fí til kotti júbpé, ðeef ði koy Koope bal.

## 3

### *Koyyi Koope*

<sup>1</sup> Koy-yaayyi yeh, ëlí dfee faha' yen Boffa ra kan ! Di faha' yen fahoo nii tahte yen na dëekúu koyyi Koope, te yen koyyi bal ! Bi bëy ëldúnë yíh Koope, daa tah wa yíh yen. <sup>2</sup> Don fa faha' mi nii faha' yee ra, yen henute koyyi Koope nii wocce. Di nay yen made fayu nék, feeñiyuy yen nii lante doom, ndaa yen yúhún biti yíin nay feeñiyee Koy Koope ra, yen nay made ndah yen ay ot di man dí. <sup>3</sup> Te bëyí fí tík yaakaari yii baa Koy Koope na, bukuta' afi bukutoo, déké' lan ti di lada' dí fi Koy Koope nen.

<sup>4</sup> Bëyí fí bakaad' nék, dfeef dí kaa' ñee woni Koope, ndah bakaad' daa ri kaa' ñee woni Koope. <sup>5</sup> Don yúhúté biti Yéésú-Kiristaa ac hosi bakaad' dí yen, te dí fi baa bakaad' ính díi na. <sup>6</sup> Yii baa tahte nii bëyí fí pokohte díi na, na bakaareh ; bëyí fí déké' bakaad' nék, dfeef teeŋa'te biti olay Yéésú-Kiristaa te yéeh rí.

<sup>7</sup> Don fi koyyi so', ow ŋanay ron múuyíd ! Bëyí fí paŋ yii júbpé, dfeef bëyí baa júbpé ti di júbë' Yéésú-Kiristaa nen. <sup>8</sup> Bëe' déké' bakaad' da non bëewí Seytaane, ndah Seytaane dal bakaad' dalaanin nii a dfeh. Koy Koope nék ac yahi légéyí Seytaane !

<sup>9</sup> Bëyí fí hente koy Koope, na dékéeh bakaad' ndah yee hom Koope na ra daa hom díi na. Koope daa Boffi raa kay, dí mínéh déké' bakaad' ! <sup>10</sup> Yii bee daa na teeŋa' bëyí hen koy Koope a bee hen koy Seytaane na ra : bëyí na dékéeh paŋ yii júbpé mbée fahaay koy-yaafee ke ri fílib ngémë, noneh koyyi Koope.

#### *Ow wadti fahaa koy-yaafi fílib ngémë fahoo*

<sup>11</sup> Nagajek, una keluu d'on dalaanin ra daa ri beh : yen fahantuun hanndal ki yen. <sup>12</sup> Yen ŋanuy mada' Kayeŋ\* múk ! Di húmú non bëewí Seytaane bëempé koy-yaafi. Yi tah dí bëem dí nék ? Biti pagad' dí wuneh te yi koy-yaafa húmú júbpé daa tah dí bëem dí.

<sup>13</sup> Koy-yaayyi yeh, dara waray kún affon biti bëewë feey fi bee kaa' d'on. <sup>14</sup> Faha'a fahantuu yen da daa teeŋ yen biti yen koluute kúl kë, yen ayute pesa.

\* 3:12 3.12 Saame Dalaana 4.1-16

Bëyí fí fahaay koy-yaafee ke ri fílib ngémë, dfeef dí pokoh kúl kë. <sup>15</sup> Bëyí fí fahaay tík koy-yaafee ke ri fílib ngémë il bëeŋ, dfeef dí bëemëh ow. Te d'on yúhúté biti bëemëh ow lahay pesa na d'úmëh rë. <sup>16</sup> Yii bee daa teeŋ yen dee wadti fahaa ow koy-yaafi ra : Yéésú-Kiristaa yera'te ñiiní ndah yen. Kon yen warutee yera' ñiinní yen ndah koy-yaayyi yen. <sup>17</sup> Lah bëyí caakla'te anti ot koy-yaafi laheh yin, dí faaliyeeh ri raa, bëyí baa ay mínúu won biti dí faha'te Koope díh ? <sup>18</sup> Mantee d'on fi koyyi so', yen fahanta' hanndal ki yen : won a búk rek teeŋaay faha' ow ; koloh paŋ kep daa mín teeŋa' faha' ow kaah.

<sup>19</sup> Yen hena' ri daaha raa, yii baa daa nay yen teebe biti yen nonu bëy kaaf ka, te affi yen ay took biti yen home d'añ Koope. <sup>20</sup> Wuti affi yen tookay ndah pagad' dí yen raa, yen yúhún biti Koope luk yen lah yermaande, te ri yúh bëeŋ. <sup>21</sup> Don fi yee faha' mi nii faha' yee ra, affi yen took raa nék, yen ii sídë' biti yen d'age Koope. <sup>22</sup> Di ay yen on yii yen d'añ dí ri bëeŋ, ndah yen ñeyuu túuyë' yí te yen paguu yii neŋa' ri. <sup>23</sup> Yee túuy dí yen da daa ri beh : yen gém Yéésú-Kiristaa Koohi na, te yen fahanta' hanndal ki yen ti di naha' ri yen Kiristaa nen. <sup>24</sup> Bëyí fí ñee túuyë' yí Koope, dfeef bëyí baa pokohte Koope na te Koope pokohte díi na. Yii bee daa teeŋ yen biti Koope pokohte yen na : Ruuh-Peseŋ fa on dí yen da daa teeŋa' baaha.

## 4

### *Yonente yi pad' dah ya*

<sup>1</sup> Don fa faha' mi nii faha' ra, ngënë gëewí gém bëyí won d'on biti Ruuh-Peseŋ ee díi na. Lah síkíríi rí a nuf, d'on ay yúh nda Ruuhi Koope ee díi na mbée ính díi na, ndah yonente pad' dah caak tasaaruute feey fa. <sup>2</sup> Yii bee daa na teeŋa' bëyí Ruuhi Koope ee díi na : dí won biti Yéésú-Kiristaa acce hente ow raa, dfeef Ruuhi Koope aa bëyí baa na. <sup>3</sup> Ndaa bëyí fí kaa' yii baa Yéésú në, Ruuhi Koope ính bëyí baa na, bi kaa'ohi Kiristaa daa díi

na. Don húmú keluute biti kaa'ohee ke Kiristaa baa ac ayo neh a ? Tígè homuu yen bee ra kep, dī ee èldúnè nék.

<sup>4</sup> Ndaa don fi koyyi so', don nonu bëewí Koope te don bagute yonente yi padfah ya, ndah Ruuha hom don na ra luk bee hom wa fi yaa nonu bëy feey fi bee ra doole. <sup>5</sup> Wa fi yonente yi padfah ya, wa bëy feey fi beh. Yii baa tahte gonli wa béeb yulla' yii neba' bëy èldúnè te bëewè nonu èldúnè rē daa na síkirúu wē. <sup>6</sup> Yen nék, yen nonu bëewí Koope. Bëyí fí yúh Koope ay yen síkirèh ; bëyí noneh bëewí Koope ii yen síkirèh. Yii baa daa nay teebee Ruuhi Koope fa na yeñ ow kaah ra a Seytaane fa na múuyíd ow ra.

### *Di na fahuu*

<sup>7</sup> Don fa faha' mi níi faha' ra, yen fahantuun hanndal ki yen, ndah faha' kola' Koope na. Bëyí fí faha' moroomi, deef dī koy Koope te ri yúh Koope. <sup>8</sup> Bëyí fí fahaay moroomi nék, deef yéeh Koope ndah faha' ow teem Koope na. <sup>9</sup> Koope teeba' biti ri faha'te yen deh : dī cépídté Koy ka laha' ri yínè kut da feey fa, nda yen ñeya' dīi na, yen lah pesa na dúmèh rē. <sup>10</sup> Faha' gétèy beh : yen neh daa fahuu Koope faha'a gén dē. Di fi baa kay daa faha' yen faha'a gén dē, wola'te yen Koohi hawute sarah nda yen baalu bakaadfi yen.

<sup>11</sup> Don fa faha' mi níi faha' ra, Koope daa faha' yen daaha raa, yen warutee fahanta' hanndal ki yen bal. <sup>12</sup> Ow èllèy Koope ! Ndaa yen fahanta' hanndal ki yen daa, daa ri biti Koope pokohte yen na, te faha'a faha' ri yen da feeñce yen na níi mitte sèk.

<sup>13</sup> Yii bee daa teeβ yen biti yen pokuute dīi na dī pokohte yen na : ona on dī yen Ruuha ra daa teeβa' baaha. <sup>14</sup> Te fun olute, fun seedeyute biti Boffa wolte Koy ka sèmlè'í bëy èldúnè. <sup>15</sup> Bëyí fí won biti Yéésú Koy Koope, deef Koope pokohte dīi na, te dī pokohte Koope na. <sup>16</sup> Yen nék, yen yúhútè te yen gémútè biti Koope faha'te yen. Ahanjay, faha' ow teem Koope na ! Bëyí fí faha'te ow pokoh na, deef bëyí baa pokohte Koope na te Koope pokohte dīi na.

<sup>17</sup> Faha'i yen ow mit sèk rēe, yiin bis-keem, yen ay wèelíyèh affi yen, ndah deef dee pesuu yen feey fi bee ra a dee pesa' Yéésú-Kiristaa ra daa madu.

<sup>18</sup> Faha' na ñéerèeh a neeh ; faha' mit sèk rēe, bota' neeh botoo. Bëyí fí neeh, deef séentèh daan, te faha'a faha' yen Koope ra feeñay dīi na níi mitte sèk.

<sup>19</sup> Yen nék, Koope daa déβ yen faha' daa tah yen faha' bani bëewè béeb. <sup>20</sup> Bëyí fí kaa' koy-yaafee ke ri filiβ ngémè anti won biti faha'te Koope deef bëyí baa fel felo, ndah bëyí fahaay koy-yaafee ke ri tik dī il rē, mínèh faha' Koope fa dī tikèy rí il rē. <sup>21</sup> Túuyè'è helid yen Kiristaa ra daa ri beh : Bëyí fí faha' Koope wadtee faha' koy-yaafi bal.

## 5

### *Di nay faasuu pesi èldúnè*

<sup>1</sup> Koy-yaayyi yeh, bëyí fí gém biti Yéésú daa Buura Koo fal ri ra, deef bëyí baaha koy Koope ; te bëyí faha' baap deef faha'te koyyi. <sup>2</sup> Yii bee daa teeβ yen biti yen fahuute koyyi Koope : faha'a fahuu yen Koope, yen na ñeyu túuyè' yí rē daa teeβa' baaha. <sup>3</sup> Nagajek, yen faha' Koope raa daa ri biti yen ñeyuu túuyè' yí. Túuyè' yí misikay, <sup>4</sup> ndah bëyí fí hente koy Koope rek, fu faasse pesi èldúnè. Yee tah yen faas pesi èldúnè rē nék, ee ngémí yen. <sup>5</sup> Kon daa faas pesi èldúnè henay bëe' gém biti Yéésú Koy Koope ra ?

### *Iña seedeyu sun fi Yéésú-Kiristaa ra*

<sup>6</sup> Yéésú-Kiristaa daa bëe' aya' muluβ a ñif ra. Di ayay a muluβ don, ndaa dī aya' muluβ a ñif. Ruuh-Pesen seedete yii baaha, te dī fi Ruuh-Pesen daa kaaf ka. <sup>7</sup> Kon seede ya henute éeyè : <sup>8</sup> Ruuha, mulaa a ñif ma, te wa fi éeyè yè béeb daa boku una yínè. <sup>9</sup> Hém ow daa na won iña ot dī, yen gém rí rēe kay, assumaa wonni Koope neh, yee seedeyid dī Koohi ra ! <sup>10</sup> Daaha, bëyí fí gém Koy Koope na, kúdtè seedii baa dīi na ; ndaa bëyí gémèy Koope, deef yampe ri fel ndah dī gémèy yee won Koope sun fi Koohi ra. <sup>11</sup> Yee wonu ra daa ri beh : Koope onte yen pesa na dúmèh rē, te pesi baa ee Koohi na.

<sup>12</sup> Bëyí fí non Koy Koope na, lahte pesa ; bëyí fí noneh Koy ka na nék, lahay pesa.

*Pesa na dúméh rë*

<sup>13</sup> Don fa gémú Koy Koope ra, don ot mi won don unni yah, nda don yúh biti don lahute pesa na dúméh rë. <sup>14</sup> Wëerté yen biti yen daŋ yii ñéerë'té a yee faha' Koope raa, dí ay naal nufi yen na. Yii baa daa tah yen yahti daŋ Koope raa, yen na sídíih dara ! <sup>15</sup> Kon wëer yen biti dí naalte nufi yen na raa kay, yen yúhún biti rek yen ay liil yee dagu ri yen ra.

<sup>16</sup> Bëyí ot koy-yaafi filiḅ ngémë paŋ bakaadi kúréh ow safara raa, dí dagira ri, Koope ay on koy-yaafee ke ri baa pesa na dúméh rë. Baa wonuu bëyí paŋ bakaadi kúréh ow safara. Ndaa yaha bakaadi ay kúré ow safara raa, mi wonay biti bëyí baa daa nay dagiru ! <sup>17</sup> Yin bos bééḅ bakaad naam, ndaa bakaad bééḅ neh daa na kúf ow safara.

<sup>18</sup> Yen yúhúté biti bëyí fí hente koy Koope na bakaareh saye, ndah Koy ka kola' Koope na ra daa na níid dí ní Seytaane mínléh rí yin. <sup>19</sup> Yen yúhúté biti yen nonu bëewí Koope te bëy äldúníi bee Seytaane laha'te wa. <sup>20</sup> Yen yúhúté biti Koy Koope acce te daa ri on yen afa tah yen yúh Koope fi kah-kah fa ra. Yen henute yínë a Koope fi kah-kah fa af Koohi Yéesú-Kiristaa. Daa rii Koope fi kah-kah fa, daa ri pesa na dúméh rë. <sup>21</sup> Mantee don fi koyyi so', mëytíi ala ya !

<sup>13</sup> Koyyi koy-yaafee† ke ro Koope tanis ri ra bal na woduu ro.

## Téerí ana fa bíní Saŋ ra Kúnsëe (Saame : Kúnsëe 1 Saŋ)

### *Wodoha*

<sup>1</sup> So' mi njíidí jaŋaa dé', mi na wodoh do fi Belaa\* Koope tanis ro ra doni koyyu, don fa faha' mi kah-kah ra. Funi af so' neh kep daa fahuu ron, ndaa bëewë yúhú kaah ra bëeβ fahuute ron, <sup>2</sup> ndah kaaf ka ee yen na te ri ay home na faraah.

<sup>3</sup> Koo Boffa a Yéesú-Kiristaa Koy Boffa ay yen líh mal, teeβ yen naa'-keeñ, on yen jaamma yen fa na pesuu filib kaaf ka ñéerë' a fahanta' ra.

### *Kaaf ka a fahanta'*

<sup>4</sup> Keeñ so' sosse ní sos ola' mi biti filib fi koyyu, lahte na yi pesuu kaah ti di túuyë' rí yen Boffa nen. <sup>5</sup> Leegi daa mi na daŋ do yii bee Yaa ow : yen bokun bëeβ yen fahanta' hanndal ki yen. Yee bíní mí rë baa ra nék dī túuyë' has neh ; dī bee liilu yen dalaanin da. <sup>6</sup> Fahanta', daa ri pesa' túuyë' yí Koope, te túuyë'ë yoodu don dalaanin da naha' biti don pesuun fahanta'.

<sup>7</sup> Don ot mi won don yii bah, biti i feloh caak tasaaruute feey fa, wa kaa'uute biti Yéesú-Kiristaa acce hente ow. Wa fi yaa i feloh, wa kaa'oh yi Kiristaa. <sup>8</sup> Kéli affon toñeh don ay ñake iña légyú yen da. Don waɗti lilun waafon liilo ní mit sək !

<sup>9</sup> Bëyí fí pokaay yëeddë' yí Kiristaa ñeya yin kay raa, noneh Koope na. Bëyí fí pokoh yëeddë' yí nék, non Boffa a Koy ka na. <sup>10</sup> Ow ac don na yëeddi ron yin kay raa nék, ngënë hëbí rí faamon, ngënë tëhí dīi na sah, <sup>11</sup> ndah bëyí tah dīi na deef habra'te ri iñi bossa na paŋ ri ra.

### *Takanta'a*

<sup>12</sup> Lahte iñi caakki mi mín don waa won koon, ndaa daa mi fahaay waa bíní kéet. Mi lahte yaakaari biti may ac ginon, yen olanta' yen won, hen daa raa keeññi yen bok sos ní sos.

\* **1:1** 1.1 Belaa :Belaa na wonuu dee ra, bëewë habuu ri biti dī jaŋii hom filib gin. Koyya daa wa bëy ilí jaŋii baaha. † **1:13** 1.13 Koyyi koy-yaafee na wonuu dee ra daa wa bëy ilí jaŋaa non Saŋ ra.

## Téerí éeyë fë bíní Saŋ ra Kúnsëe (Saame : Kúnsëe 1 Saŋ)

### *Wodoha*

<sup>1</sup> So' mi njiidí jaŋaa, daa mi na wodoh do fi Gayus fa faha' mi kah-kah ra. <sup>2</sup> Kooja, daa mi na dagid do nda yii koloh fuu paŋ béeb Koo ñéerë' nē, faanu sos lah jaamma, ti di laha' keeñu jaamma Koope na ra nen.

<sup>3</sup> Lahte i ow di koy-yaayya filiḅ ngémë ayute, bílluté sè' dee haba' fu kaaf ka te fu pesa' ri ra. Keeñ so' sosse yii baaha níi sos. <sup>4</sup> Lahay yii lukki sosil keeñ so' bee mi kelohte biti koyyi so' pesuu kaah toŋ ra.

### *Pesa'i Gayus kaaf ka*

<sup>5</sup> Kooja, fu paŋke béeb fu hompe fa na habra' koy-yaayya filiḅ ngémë, níi luka' yee fu yéeh wë rë sah. Yii baa daa teeḅa' biti fu gémpé. <sup>6</sup> Wa seedeyute dee faha' fu ow ra fii bëy ílí jaŋii fun. So' mi daŋ ro biti fu baat waa habra' habra'i neḅa'te Koope, wa lúsíḁ waali wa. <sup>7</sup> Wa fi yaa nagajek, wa koluu légyírí Yéesú-Kiristaa, kaa'uute tah yin ya' bëyí noneh bëewí Koope. <sup>8</sup> Kon wadte yen biti yen habra' mani bëewí yah. Hen daa raa yen bal, yen bok légyë nay tahe kaaf ka baatti líiwëlsë' rë.

### *Di man Joteref*

<sup>9</sup> So' mi kéyrë'té bëy jaŋii ron un, ndaa bi faha' Joteref kéllëh, kaa'a'te kelohi woni fun fi njiittí jaŋaa. <sup>10</sup> Mi ac daa raa, may won iñi bossa paŋ dī ra, dī fa na yakka tii yi yen na felid yen da. Teyay baaha doŋ : dī kaa'a'te koy-yaayya na waariyu ra haal faami, kadda'te bëewí kayya fahuu waa kúḁ faammi wa ra, líkké wa fi bëewí yaaha jaŋaa.

<sup>11</sup> Mantee kooja, ngana mëllë' pagad bos, lah mëllëe pagad wun. Bëyí fī paga' wun, non bëewí Koope ; bëyí fī paga' bos nék yéeh Koope.

<sup>12</sup> Di fi Démétíríyús nék, bëewë béeb seedeyute biti dī paga' wun, pesadi kaaf

ka homa' ri ra sah teeḅa'te ri. Fun fi yee sah fun seedeyirute ri, te fu yúhté biti fun wonuu kaah.

### *Takanta'a*

<sup>13</sup> Lahte iñi caakki mi mín don waa won koon, ndaa daa mi fahaay waa bíní kéet.

<sup>14</sup> Mi lahte yaakaari biti len mi olaat ro yen won.

<sup>15</sup> Koope ona ro jaamma ! Kooyya dee na woduu ro. Wodiid fun kooyye ke yen daaha, ow fi ow waa na béeb di tiyi a símíi.



## Téerëe bíní Yúf rë Kúnsëe

Yee daa unna bíní Yúf rë. Unna nék helay ow, wa bíníyú ílí janjii ow yéeh rí, te wa na sampi mada' a yee hom filib uni ana fa bíní Peer ra.

Unna won sun fi yëeddëh yí padfah ya, wa fa kaañu Koope te fahuu pes-neb kep yaa haalu filib fi bëy ílí janjaa ra. Daaha, filib unna, Yúf teebpe bëy ílí janjaa dee nay kéendëe Koope neebi sun fi bëewí yaa ra, ti di húmú paga' ri bëy Sodom a Gomoor ra nen.

Di wonte wa fi bëy ílí janjaa biti bal, wa ham ngémë híin, wa d'age Koope faraah, wa habra' bëewë yíih yee nay waa gémë rë.

Bëyí fí janjii téeríi bee béeb ay ot biti unna diŋke naam, ndaa wa mín bedda' ow, nda bëe' baatti ham ngémí.

### Wodoha

<sup>1</sup> Don fa dëek Baap-Koo ra, so' mi Yúf súrgíi Yéesú-Kiristaa, so' mi koy-yaafi Saak, daa mi na wodoh ron. Baap-Koo faha'te ron don fa yefru Yéesú-Kiristaa ra. <sup>2</sup> Koope teeba ron naa'i-keeñi mínéh dúm, hëp rën jaamma, faha' ron faha'i mínéh dúm !

### Yii lenke yëeddëh yí padfah ya na

<sup>3</sup> Don fa faha' mi níi faha' yee ra, mi húmú sawoorte bíníi ron yii lenke mújë boku yen ra lool. Ndaa lahte yii tahte leegi mi mínéh ron banti bíní, mi cagoh ron, don haa' don ham ngémë on Koope bëewí rë híin. Ngémí baa daa ri bee ona' ri waal yínë kut teempe waali yíníi baa faw ra. <sup>4</sup> Ndah lahte bëewí kaañute Koope haalute filib fon ndaŋka, na wonu biti mali Koope tahte ow mín paŋ yii bosi neba' ri béeb. Wa kaa'uute yúhí Yéesú-Kiristaa, dí fa kut daa Kélfíi yen a Yíkíi yen dá. Húmú maañutee bíníyú Téerëe biti Koope ay daan wa fi bëewí bossi yah.

<sup>5</sup> Yee nay mi ron wone bee ra, don yúhúté rí níi lante naam, ndaa mi faha'

biti rek mí nérís rën dí. Nérsíi biti Koo-Yíkëe húmú sëmlë'té bëewí d'uhídté wë Ésíp. Filoon fi baaha, dí happe yee kaa'uu gém díi na waa na ra húl. <sup>6</sup> Nérsíi bal yee kat malaaka ya húmú heefu sañsaña yed' wa Koope ra níi wa koluute tígë húmú tíkú wë rë. Koope hampe wa pokalsa'te, bekke wa tígí ñúussé túd yeffe wa na níi yiin bisi gaana nay rii aattiyee ëldúnë rë. <sup>7</sup> Nérsíi bal yee húmú kat bëy Sodom a bëy Gomoor a ginna húmú hatní baaha ra. Wa húmú pesuu bos ti malaaka yi yaa nen, wa húmú saamute fanoh a i mbínéeffí bokuuy a wa.✧ Tígë homuu wa bee ra, wa daanute bekute kí kí në yíméh níi kiri fi kiri ra. Baa daa teeb bëewë yee nay kate bëyí paga' bos ra.

<sup>8</sup> Bëewë haalu filib fon yaa ra madu ti bëy ginni yaa nen kep. Wa níbúu íñi saku sako, wa ñeye pagadfi bossa na sobeyil faanni wa ra, faaliyuuy Koope anti sole mbínéeffë sun. <sup>9</sup> Añcaŋ Misel a faanaŋ fi, dí fa daa kélfíi malaaka ya ra sah, húmú poo'uu bani Seytaane filoon di yii lenke búudé fí Mëyíis rë, dí kaañay sol Seytaane. Di won dí wono rek tih : « Yíkëe démpí bëp afu ! » <sup>10</sup> Ndaa, bëewë haalu filib fon yaa ra soluu yii wa yíih rí. Yee yúhú wë rë, wa yúhúu wë yúhéd' raß, wa na níbíh, te íñyaa daa nay tahe wa saŋku. <sup>11</sup> Wa torohute ndah wa ñeyu kotti Kayeŋ✧ ; wa helute waala wun dá ndah hélíis, ti di na húmú paga' ri Baalam✧ nen ; wa tíkúu Koope af ti di húmú tikë' Kore Koope af nen. Yii baa daa tah wa saŋkuyute ti Kore✧ nen. <sup>12</sup> Ayi wa ndaje ílí janjaa koma' gace, ndah wa yípíruu yípíree hécé fíi yí wë te në sëpíih në dara. Wa madu nérrí lahay muluß ngilaaw ma na kúf wë nen. Wa kilikki na líméh koy ! Wuti wahtii wa lah raa sah, wa líméh koy ! Hen dáa raa, wa lecuu tal-tal ka, wa húlë' yínë faw. <sup>13</sup> Bëewë haalu filib fon yaa ra madu a mboowaanni gaanna kísí fë nen. Íñi sëpíre' yë na pagu wa ra mada' a lossa na bet mboowaanna tíñ kísí fë rë nen. Wa madu a hulla na hëmíh ílý yínë rë nen. Hulli yah, Koope helidte wa tík

✧ 1:7 1.7 Saame Dalaana 19.1-25 ✧ 1:11 1.11 Saame Dalaana 4.1-16 ✧ 1:11 1.11 Saame Kíní Bëy Israyel 22.1-35 ; 31.16 ✧ 1:11 1.11 Saame Kíní Bëy Israyel 16.1-35

tígè lukki ñúus dë, wa hom daaha faw.

<sup>14</sup> Henok<sup>✧</sup> fa non jamanii paana fa dala'te Aadama ra húmú maañcee won yii lenke bëewí yaa na won tih : « Síkiríi ! Yíkëe ac ayo a malaaka yi sela yi, yi caakute ní caak, <sup>15</sup> dī aattiya' bëewë béeb. Di ay daan bëewë tíkúu rí af ra béeb ndah pagadfi kaañ-Koope ya béeb na paguu wa a kaañ-Koo ra. Wa fi bakaaroh ya kaañu Koope yaa ra, Koope ay waa daan ndah solla solu wa ri ra béeb bal. » <sup>16</sup> Wa fi bëewí yah, keeñni wa déké' haay, wa dékúu wonaaloh. Wa fahuu pes-neb, nebute búk, te wa laas ow deef séentúu në yin.

<sup>17</sup> Don fa faha' mi ní faha' yee ra nék, nérsíi unna húmú wonu apootarri Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen filoon da. <sup>18</sup> Wa húmú wonu ron tih : « Míllëen jamanu, ay lah bëewí ay ayee ñaawla' te wa ay pesee fah pes-neb ndah kaañ-Koo. » <sup>19</sup> Wa fi yaa daa daralsuu koy-yaayya filib ngémë. Wa níbúu íñi ëldúnë kep, Ruuhi Koope íníh waa na. <sup>20</sup> Ndaa, don fi yee faha' mi ní faha' yee ra, pëgí béeb don pokoh yee gémú ron te kola' Koope na ra, don saye. Lah dëgí Koope faraah, Ruuh-Pesen bedda' ron na. <sup>21</sup> Pëkíi faha'a faha' ron Koope ra, don sehe Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen, dī fa nay yen teebe naa'-keeñ biti wahtaa lah, on yen pesa na dúméh rë.

<sup>22</sup> Lah yérmí bëewë lahu nuf ana yee nay waa gémé rë, don habra' wa. <sup>23</sup> Lahte na yi fi yúhté biti pagadfi wa saañ waa beke san̄ku. Kon, fúulí wë në. Yaa aa na nék, lah yérmí wë, ndaa lah héli nuf waa na. Ngënë lébí sah yii daa wa lahuu ri ní luka' búubbée ké wë sobe ndah pagadfi bossi wa ra.

<sup>24-25</sup> Koope laha ndam, dī fa daa mín don kaa' keen bakaad, cëgíd dën fii dī fa líif a ndam ra, don lëhíh síkkë, keeñnon sos. Di fi Koope, dī fa yínë kut da, dī fa ñeya' Yéésú-Kiristaa Yíkíi yen na sëmlë'té yen da laha ndam, lah doole, katan a sañ-sañ dala'te bín fë, a dee ní kiri fi kirih ! Démíin !

✧ 1:14 1.14 Saame Dalaana 5.18-24

## Téeríi feeñiyoha bíní Saŋ ra Kúnsëe

Téeríi beh, Saŋ daa bíní rí. Di won tih : iña won dī na ra béeb, dī tikké ílí nē te kelohte wa a nufi. Di wonte bití bal Ruuhi Koope daa cép sun fi, dī na an waa bíní.

Jamanaa na waariya' ri deef buuri Rom na mokil kerceenna bín fē mokli misikke ra, dī habute kúrúte gin filíβ muluβ hínú Patmos, helute dín fē. Homa' ri daaha ra, Ruuha cépē' sun fi na, dī na bíní iña feeñal ri Yéésú te dūhē' Koope na ra. Unna bíní rí rē, yulid' wa íl jaŋi paana dī Aasi ti di wona' ri ri Yéésú filíβ feeñiyoha feeñiyoh ri ri ra. Di wonte :

- yii lenke dee yeeliya' Yéésú ndam ra (5.6-14),
- yii lenke Har fa yera' Koope sarah ra, dī fi Yéésú (7.9-17),
- a yii lenke aattiya'i Koope a bēewē béeb (20.11-15).

Bēyí fí jaŋi téeríi bee béeb ay ot bití iña wonu filíβ ra saamu toñi yen fi kerceenna nda yii mín yen daβ béeb, yen ham ngémí yen híin ndah bēyí fí ham nū dúmēenē rēe, tiyi ay bíníyú filíβ téeríi pesa na dúméh rē.

### *Iña feeñal Yéésú Saŋ da*

<sup>1</sup> Téeríi bee ëmbē iña feeñal Yéésú-Kiristaa te kola' Koope na ra, teebi súrgē yí yee na saañ lahe te wulay wulay ra. Yéésú nék wol malaakii Saŋ na, Saŋ fa súrgíi rē, teebi baaha. <sup>2</sup> Di fi Saŋ nék seede seede dee bití iña ot dī ra béeb Unni Koope, te ri wonte bití Yéésú-Kiristaa seedete ri. <sup>3</sup> Kon bēyí jaŋi téeríi bee a bēyí síkírēh rí béeb te tik dī nufi, ay lah sos-keeñ ndah iña wonu filíβ ra len lah.

### *Unna bíníyú jaŋi yi paana ya ra*

<sup>4</sup> So' mi Saŋ, daa mi bíní dōn fi bēy íllí jaŋi yi paana ya deyi Aasi unni yeh

\* **1:5** 1.5 múcēlté yen bakaadfi yen a ñif mi :Bēewē húmú ñeyaatu unni yee bín fē wora'i wa bēewē rē, lahte na yi húmú bíníyú yii beh : hosse bakaadfi yen a ñif mi. † **1:8** 1.8 Daa mi Alfaa daa mi Omegaa :Alfaa daa koy una déβ di gerek ra, omegaa daa millē'. Iti fi wa tígí dee daa ri bitih : Koope daa déβ te daa ri millē', mbée daa ri dalaana te daa ri dúmēenē.

: Koope fa húmú nē, ee na, te ac ayo ra líhē rēn mal, on dōn jaamma ! Ruuh yi paana yi, yee hom fíi ñaani nguur ki ra líhún rēn mal, on dōn jaamma ! <sup>5</sup> Yéésú-Kiristaa, dī fi seedii kah-kah fa déβpí koloh búudé rē, te ri buuri buurra feey fa ra líhē rēn mal, on dōn jaamma !

Kiristaa faha'te yen te ri múcēlté yen bakaadfi yen a ñif mi\*. <sup>6</sup> Di paŋke níi yen henute bēewí nonu Nguur ki Koope, yen henute seeyoh yi Koope, dī fi Boffi. Di laha ndam, dī lahe doole dee níi kiri fi kirih ! Démiin !

<sup>7</sup> Èlsíi, dī ee ac da, ñéerē'té a nérrē ! Bēewē béeb ay ríi ot níi luka' bēewē jabu ri ra. Bēewē feey fa béeb ay foŋ, hawoh af ri. Ahaŋkay ! Démiin !

<sup>8</sup> Koo-Yíkēe won tih : « Daa mi Alfaa daa mi Omegaa†, daa mi húmú nē, mi ee na, te mi ac ayo, so' fa mín béeb rē. »

### *Feeñiyohi Yéésú a Saŋ*

<sup>9</sup> Daa mi koy-yaafon Saŋ fa bok a dōn, yen henute yínē Yéésú nē rē di coono, nguur a múñ. Mi húmú kúrú kúrē gina na wonuu Patmos hom filíβ kísí fē rē mi betute daaha, af waaraa na waare mi Unni Koope ra a yee na seedeyid' mi Yéésú rē. <sup>10</sup> Bisi Yíkēe ín, Ruuh-Peseŋ haalte so', mi kelohte un dōfohte filoon so' saleet man kúlúβ kí na lúuβ nen won tih : <sup>11</sup> « Bíníyé iña ot fu ra, fu kéyrē' wē bēy íllí jaŋi yi paana yi yeh : bi Efes, Simirne, Pergaam, Catiir, Sardes, Filadelfi a bi Lawodise. »

<sup>12</sup> So' mi heeltōh oli bēe' na won soo na ra, mi ot lampa úris paana. <sup>13</sup> Lahte mbínéefí mada' a ow húmú leelii lampa ya, bekoh sabidoor, pokohte geñu úris kinohi. <sup>14</sup> Fen fa afa naa' dūr, naa' ti lékít nen, íllē na ñah ti kii nen ; <sup>15</sup> kotta man pērēmí teyute, séewísúté níi lante, moosute níi na tiriñ nen, una man dī na tiila' mboowaanna kísí fē nen. <sup>16</sup> Di hampe hul paana ya'i ñamaa fi, jépílí laha' kañaa ana yi dahasute na dūh búgē. Kanama man ndiŋ-ndiŋ na' nen taac.

17 Ola' mi ri ra, mi yíppée keen kotta ti húlíd nen. Di tíkké ya'i ñamaa fi sun fi so' tígí daaha, won so' tih : « Ngana tíit ! Daa mi d'éb te daa mi millé'. 18 Daa mi bée' na pes da. Mi húmú húlté, ndaa mi ee pes da ee, te may pese peso faraah. Daa mi lah sañ-sañ sun fi kúl kè a sun fi gin bëewë húlú rë. 19 Kon bíníyé iña ot fu ra : yee lah yee ra a yee na ac fayu ra béeb. 20 Síkirée mi won iti fi hulli paana ya ot fu ya'i ñamaa fi so' ra, a iti fi lampa yi úríssí paana ya : hulli paana ya daa malaaka yi jañi yi paana ya, te lampa yi paana ya daa jañi yi paana ya. »

## 2

### *Unna bíníyú yulid bëy ílí jañii Efes ra*

1 Bëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii jañii Efes fu won bëewë tih : so' mi bée' ham hulli paana ya ya'i ñamaa fi so', ma na til hanndal ki lampa yi paana yi úríssë rë, mi won tee : 2 so' mi otte yee pagu ron ra, légéyí ron, a míní múñën. Mi yúhté bití d'on míníh dék a bëyí bosse. Bëewë nê wonu bití wa i apootar te wa apootar neh ra, d'on semantaluute wa níi d'on yúhúté bití wa i feloh. 3 Don lahute múñ : af so' tahte d'on ñeyute coono, te d'on yed'duuy. 4 Di filib yaaha béeb nék, so' mi otte yin d'on na : di húmú fahuu d'on so' d'ébëenë daal, henlay daaha ! 5 Èlsíi di daluu ron wun a dee millúu ron ra, d'on lof pesad d'on nimil di na húmú pesuu ron merees nen. Henay bah, may ac mi pah lampaa mi kélíd dí tígè hom dí ra. 6 Di filib yaaha béeb nék, mi otte yii neba'te so' d'on na : d'on wonuy yin iña na pagu bëewí Nikol ra dalaa ti so' nen.

7 « Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Pesen bëy ílí jañaa ra. Bëewë nay bage ra, may waa on wa ñam na di koyyi kilka na ona' pes hom filib meey Koope ra. »

### *Unna bíníyú yulid bëy ílí jañii Simirne ra*

8 Bëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii jañii Simirne fu won bëewë tih : so' mi bée' d'éb te daa mi millé' rë, so' fa húmú húl mi nimilte ma na pes da, mi won tee

: 9 so' mi otte sáfúñ fon a ñagon, añcan d'on lahute kat ! Mi kelohte iñi bossa na wonu bëewë sun fi ron ra, bëewë na damuu bití wa i yëwúf, wa bëewí Koope, d'eeffa kaah neh. Wa goomal bëewí Seytaane don ! 10 Yee na sayu ron sáfúñé rë, ngënë néehí yin na. Síkiríi, Seytaane ay bekroh i ow d'on na kasu olsohi ron, d'on moklu níi hen waal sabboo. Hëbí híin níi húlën. May ron bek baanii ndami pesa na d'úméh rë.

11 « Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Pesen bëy ílí jañaa ra. Bëewë nay bage ra ii ñee húlí ana fa. »

### *Unna bíníyú yulid bëy ílí jañii Pergaam ra*

12 Bëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii jañii Pergaam fu won bëewë tih : so' mi bée' laha' jépíle laha' kaaña ya ana ya dahasu ra, mi won tee : 13 so' mi yúh tígè dékú ron ra. Don dékú tígè yípè' Seytaane nguur ki ra, kaa'eeh d'on habute soo na híin. Don taasuuy bití d'on gémúté sè', níi luka' na húmú hawu Antipaas, dí fa húmú seede kah-kah soo na, húl ginon ra, gina dék Seytaane ra. 14 Di filib yaaha béeb nék, mi otte yin d'on na : lahte bëewí ewu filib fon ñeyuu iña yëeddë' Baalam ra, Baalam fa húmú bek Balak nuf na fíir bëy Israyel, tah wa ñame bo' yúul, wa na njaaliyuu ra.\* 15 Lahte bëewí ewu filib fon bal ñeyuu iña na yëeddúu bëewí Nikol ra. 16 Kon léfi pesad, henay baa mi ac ayo waalli yee mi haa' bëewí yaa a jépíle na d'úh búk sè' rë.

17 « Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Pesen bëy ílí jañaa ra. Bëewë nay bage ra, may waa naa on maana\* d'apoh ra, mi yed' wa la'i naa'i bíníyú tii hasi ow yéeh rí henay bée' nay rii liile ra. »

### *Unna bíníyú yulid bëy ílí jañii Catiir ra*

18 Bëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii jañii Catiir fu won bëewë tih : so' mi Koy Koope, so' fa íllí sè' na ñah ti kii nen te kottí so' man pèrémí moosu mooso níi na tiriñ nen ra, mi won tee : 19 so' mi otte yee pagu ron ra : dee fahuu ron ow ra, dee gémúu ron so' ra, iñi wunna na pagiru

\* 2:14 2.14 Saame Kíní bëy Israyel 25.1-2 ; 31.16 wa luufa ra. Tikki fi maan daa : « Yee yi bal ! »

\* 2:17 2.17 maan :daa ñama on Koope bëy Israyel homuu

ron morommon ra a míní múñën. Mi otte biti dee sawooruu ron légéyé leegi ra luk bee débéenë. <sup>20</sup> Di filib yaaha béeb nék, so' mi otte yin don na : don yedfute belaa na wonuu Sesabel tik afi yonente ra, na múuyídf súrgë yí së'. Daa ri bek wa njaaliyoh a ñam bo' yúul. <sup>21</sup> Añcañ mi onte ri, mi yerisse heeyce dí lof pesaf, ndaa dí kaa'a'te yeris njaaliyoh. <sup>22</sup> Síkirée ! May rii fénídf, dí hen misikídf ; te bëewë fanuu a ri ra, may waa tik coono fi misikke hém wa lofuy pesadi bosa na bek wa belaa ra. <sup>23</sup> Mii teem daa kep, may hap koyyi belaa húl, hen daa raa bëy ílí jañaa béeb yúh biti yii hom nuf a yii hom keeñ ow béeb, so' mi yúh rí ; te yii pañ ow don na béeb, may ri rii yíníl. <sup>24</sup> Don fi bëy Catiir nék, don fa bekuy affon iñi bossi yaa na yeeddúu yaa ra, te don yooduy yee na wonuu bëewë “iñi lakoh yi Seytaane” ra, mi won don tee : mi tikëy ron yin kay. <sup>25</sup> Mi won don biti kep don ham yee habu ron ra híin níi mi nimil.

<sup>26-28</sup> « Bëewë nay page yee faha' mi ra níi millëenë rë, bëewí yaa daa bagu. May wa yed sañ-sañ kola' mi Baaso' na ra, mi tik wë sun fi heetti kayya wa kúdf wë kúrí híinté, wa dakaya' wa ti yaadf nen.✧ May waa yed hula na niiiñ hagam da bal. <sup>29</sup> Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Pesen bëy ílí jañaa ra. »

### 3

*Unna bíníyú yulídf bëy ílí jañii Sardes ra*

<sup>1</sup> Bëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii jañii Sardes fu won bëewë tih : so' mi bëe' kúdf Ruuh yi paana yi Koope a hulli paana ya ra, mi won tee : mi otte yee pagu ron ra : bëewë habuu biti don homu pes deef don húlúte. <sup>2</sup> Kon yúuníi don ham yee na waay húl don na ra híin, toñeh don ñak dí faf, ndée mi otte biti iñi wanna pagu ron ra tasa'te fii Koope. <sup>3</sup> Nérsíi iña húmú yeeddú don a dee húmú keluu ron Unni Koope ra ; hëbí në te don lof pesaf. Don yúunúuy, so' may ac bis don ii yéñ, mi beetti ron ti lohoh nen. <sup>4</sup> Di filib

yaaha béeb, i ow ewu filib fon Sardes dee sísíbilúy búubbí wë. Wa fi yah, funi wa ay ñéerë' bani búubbí naa' yi wa, ndah wa mitu ri mito.

<sup>5</sup> « Bëewë nay bage ra ay bekee búub naa' ti daa nen. Mii nís tii yi wa téerëe bíníyú tii yi bëewë nay haale pesa na dúméh rë, mi won fii Baaso' a fii malaaka ya biti wa nonu soo na.

<sup>6</sup> « Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Pesen bëy ílí jañaa ra. »

*Unna bíníyú yulídf bëy ílí jañii Filadelfi ra*

<sup>7</sup> Bëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii jañii Filadelfi fu won bëewë tih : so' mi bëyí selaa te daa mi kaaf ka ra, so' fa ham céebíi Dawit buura, mi kúnís deë ow mínéh téy, te mi téy deë ow mínéh kúnís rë, mi won tee : <sup>8</sup> so' mi otte yee pagu ron ra. Mi yúhté biti don lahuy doole níi, ndaa don habute unni so' híin, don kaa'uute súgëhí së'. Síkiríi ! Mi kúnísídté ron íl fíiyën abah, bi fí yúhté biti ow mínéh ríi won. <sup>9</sup> Bëewë nonu goomal bëewí Seytaane ra nék, feloh yi yaa damuu biti wa i yëwúdf, wa bëewí Koope te deefa kaah neh ra, may pañ níi wa ac yek fíiyën, wa yúh biti mi faha'te ron. <sup>10</sup> Hém don daa habu unni so' híin ti di naha' mi ri nen, wahtaa nay mii cépíré loola öldúnë béeb olsohi bëewë feey fa ra, so' bal may ron sëmlé'. <sup>11</sup> Mi lej nimil, hëbí yee habu ron ra híin toñeh ow ay aye beb baanii ndamon.

<sup>12</sup> « Bëewë nay bage ra, may waa yíp filib Faam fi gaani Koope fi so' ti cip nen, te wa ii naa koloh ta'. May bíní tii Koope fi so' sun fi wa, mi bíní tii gin Koope fi so' na bal, gini baa daa Yerusalem fi hasa kola' sun, Koope fi so' cépídf dí feey ra. May bíní tii hasi so' sun fi wa bal.

<sup>13</sup> « Bëyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Pesen bëy ílí jañaa ra. »

*Unna bíníyú yulídf bëy ílí jañii Lawodise ra*

<sup>14</sup> Bëe' wonil so' tih : « Bíníyé malaakii jañii Lawodise fu won bëewë tih : so' mi bëe' në wonuu Démíin deë, so' mi seedii kah-kah fa mit wëelíyëh rë, so' fa iña sak Koope ra béeb ñeya' soo na ra, mi

won tee : <sup>15</sup> so' mi otte yee pagu ron ra. Don madu muluβ nen : don sosuuy don woyuy. Don sosa' mbée don woy koon daa nay géné ! <sup>16</sup> Ndaa don sosuuy don woyuy, don homu leelaa te yii baa ay tah may ron hok feey ! <sup>17</sup> Don habuu affon biti don lahute yin, iñon béeb ee tíl rē, don ñakuy dara ; don anutee yiih dee mokuu ron a dee súfúñúu ron ra ! Don i ñékíd, don i búumíd te don lahuy yii bekun don faannon ! <sup>18</sup> Yee nay mi ron wone ra daa ri biti ndék tee, don ac don lom úrís kah-kah soo na, don caak yin. Don lomaaloh yéré naa' bal don bekoh, don banilti hen faan holoŋ fii béewē don sopoh. Don saamaloh kilki ay paye illēn, don yeel. <sup>19</sup> Mi hom wona' affi béewē faha' mi ra mi tík wē waal. Kon kēlíi, don lof pesad. <sup>20</sup> Síkiríi, mee canke ílí faam fa ra ma na laβ ílē ; béyí keloh un so' te kúnsíd sē', may haal faami, funi bok loon.

<sup>21</sup> « Béewē nay bage ra, may waa yeris wa took hēbís sē' ñaani nguur ki so' ti bee bage' mi, mi payte mi tookke a Baaso' ñaani nguur ki ra nen.

<sup>22</sup> « Béyí lah nuf, kelaa yee won Ruuh-Pesen béy ílí jaŋaa ra. »

## 4

### *Koope a ñaani nguur ki*

<sup>1</sup> Filoon fi baaha, lahaatte yii feeñiyoh te so' : Hom homo nji mi otte íl kúnsēhté sun-Koo. Una na húmú won soo na man kúlúβ kí na lúuβ nen ra won so' tih : « Lawe dee mi teeb do yee wad' naa tikhē rē. » <sup>2</sup> Dee a deh, Ruuha haalte so', mi otte ñaan nguur sun-Koo daaha ow tookke sun. <sup>3</sup> Bēe' na tak ti la'i miriñ luum a hilil nen. Kud' ki Koo na tak ti la'i na miriñ nen bal, gíiwte ñaani nguur ka. <sup>4</sup> Ñaan sabay ana a ñaan iniil (24) kay gíiwuté ñaani nguur ka, yi fí yúhté biti baha sabay ana a baha iniilli (24) bekuu búuβ naa', bekuute baane úrís daa tooku sun. <sup>5</sup> Lahte héléyí dofa' ñaani nguur ka ñéerē'té a i un a pilliŋŋi na tiil. Lampa paana na njaaroh fiyí, daa wa Ruuh yi paana yi Koope. <sup>6</sup> Yii manti kisi, helen ti pilaatu nen hompe fii ñaana. Mbíneeffi iniilli faanni wa béeb líiffé íl ow, homute leelaa gíiwuté ñaana. <sup>7</sup> Bee déb dē man gaynde nen, bee tikhē

nē rē man yuuh fana nen, bee ñee na ra kúd kanam ow, bee míllē' rē man njaan fi hom pún nen. <sup>8</sup> Mbíneeffi iniilla, bina-bina waa na béeb lahte paβ pēenē yí líiffé íl. Wa dékúu yeek na' a elek wone tih : « Fu pesen ! Fu pesen ! Fu pesen do fi Yíkēe, Koope fa mín béeb rē, do fa húmú nē, fu ee na, te fu ac ayo ra. »

<sup>9</sup> Wahtii homuun mbíneeffi iniilla kañe, wa béyré, wa símé bēe' took ñaani nguur ka na pes faraa ra, <sup>10</sup> baha yi sabay ana a iniilla (24) yek fii bēe' took ñaana ra, jaamiyee bēe' na pes faraa ra, wa bet baane yi wa fii ñaana wone tih :

<sup>11</sup> « Yíkēe Koope fi fun, daa fu yeeliyoh ndam, daa fu mit béyíd, daa fu yeeliyoh doole di yee saka' fu iña béeb rē.

Daa fu faha' ri, daa tah wa hen. »

## 5

### *Téerēe ya' Har fi Koo*

<sup>1</sup> Filoon fi baaha, mi otte téeríi túlúñú túlúñē hompe ya'i ñamaa fi bēe' took sun fi ñaani nguur ka ra ; hatinna béeb ana bíníyuté, di antee túlúñú síitdúté sondeel, leewute leew paana. <sup>2</sup> Mi otte malaakii mitte, béyídté uni sun won tih : « Daa yeeliyoh kécisi leewwa, kúnis téerēe ? » <sup>3</sup> Ndaa sun-Koo neh, feey fa neh, filiβ feey fa neh, lahay béyí mín kúnis téerēe, olsoh yee filiβ. <sup>4</sup> Ola' mi biti lahay béyí yeeliyohte kúnis téerēe olsoh yee filiβ ra, mi looyte looyi misikke. <sup>5</sup> Ow di baha ya won so' tígí daaha tih : « Ngana looy yaal ! Ole, gaynde fa tali Yudaa, sédí Dawit daa baŋ ; di nay kécisé leewwi paana ya, kúnis téerēe. »

<sup>6</sup> Filoon fi baaha, mi otte Har canke leeli ñaani nguur ka, mbíneeffi iniilla a baha ya gíiwuté rí. Har fa man oolu oolo nen, lahte wic paana a íl paana yi daa Ruuh yi paana yi Koope, yee wolu feey fa béeb rē. <sup>7</sup> Har fa acce beβpe téerēe ya'i ñamaa fi bēe' took ñaana ra. <sup>8</sup> Beya' ri téerēe rē, mbíneeffi iniilla a baha yi sabay ana a iniilla (24) yípútée

yek fiyí. Ow fi ow waa na béeb hampe koraa a i annda úris yi líiffé a cuuraay. Cuuraayi yaa nam daa maanam danji béewí Koope. <sup>9</sup> Wa na anuu yeek yeekaa has tabuu tih :

« Daa fu yeeliyoh beyi téerée,  
daa fu yeeliyoh kécísí leewwa.  
Daa fu húmú hawu sarah,  
ñif mu tosidte Koope ow,  
béewí koluu talla béeb,  
wonadfa béeb,  
heetta béeb,  
ginna béeb.

<sup>10</sup> Fu tahte wa nonute Nguur ki Koope wa henute heet seeyoh yi Koope fi fun, wa hen buur feey fa béeb. »

<sup>11</sup> Mi homilte maa yeel, mi keloh i un malaaka caak giúwuté ñaani nguur ka, mbíneeffé a baha ya. Wa madu pep feey nen caak, <sup>12</sup> béyruté unni wa sun na yeeku, tabuu tih :

« Har fa húmú hawu sarah ra  
yeeliyohte doole,  
yeeliyohte alal,  
yeeliyohte hereñ a katan,  
yeeliyohte béyídf,  
yeeliyohte ndam a kañ ! »

<sup>13</sup> Mi keliilte mbíneeffé béeb : yee sun neh, yee feey fa neh, yee filiḅ feey fa neh, yee filiḅ kísí fē neh ; mbíneeffé éldúné béeb na yeeku, tabuu tih :

« 'Bée' took ñaani nguur ka ra a Har fa  
daa ron mitu kañ,  
daa ron mitu béyídf,  
daa ron yeeliyuu ndam,  
daa ron yeeliyuu sañ-sañ dee níi kiri fi  
kirih ! »

<sup>14</sup> Mbíneeffí iniilla tabuu : « Démíin !  
» Baha ya na yeku na jaamiyuu rek.

## 6

### *Har fa kécíssé téerée*

<sup>1</sup> Homilte níi mi ot Har fa kécíssé leewa déb dē, mi kelohte un mbíneef yínē di mbíneeffí iniilla dofohte ti pilliñ nen won tih : « Aye ! » <sup>2</sup> Mi hen deh, mi ot pēnís naa', bēe' yaagoh ri ra hampe hēl kas, dī yerute baane bagoh, saañce a ndam, saañ bagaat.

<sup>3</sup> Har fa kécíssé leewi ana fa, mi kelohte mbíneefí ana fa fonke won tih : « Aye ! »

<sup>4</sup> Pēnís kay yíppée dūh, luum cuy ti yuy kii nen ; bēe' yaagoh ri ra yerute sañ-sañ dī lík jaamma feey fa, bēewē bēemēntée filiḅ fi wa. Di yeru jépílí gaante !

<sup>5</sup> Har fa kécíssé leewi éeyē fē, mi kelohte mbíneefí éeyē fē fonke won tih : « Aye ! » Mi henil deh, mi ot pēnís kay yíppée dūh, dī súul ; bēe' yaagoh ri ra hampe peeseyaa. <sup>6</sup> Mi kelohte yin ti un nen dofohte leeli mbíneeffí iniilla na won tih : « Kílē súuné yínē daa ganjarma légéy ow bis múlgús, kílē bēsí éeyē daa ganjarma légéy ow bis múlgús, yii lenke dúulēenē a bēeñē nék, ngana leḅ na ! »

<sup>7</sup> Har fa kécíssé leewi iniil fa, mi kelohte un mbíneeffí iniil fa won tih : « Aye ! » <sup>8</sup> Mi olilte pēnís kay yíppée dūh, dī hilil ; bēe' yaagoh ri ra dēekúu kúl kē, gin bēewē húlú rē ñeete filooni. Wa onute sañ-sañ sun fi hatin yínē di hatinni iniilla feey fa, wa hap bēewē dékú nē rē béeb húl a jépíl, a yaab, a jér bos a rabbi sohoorute.

<sup>9</sup> Har fa kécíssé leewi iip fa, mi otte i coonaa fēgērēh fí tígē na hawruu ra, coonaa yi bēewē húmú bēemú ndah Unni Koope a yee húmú waariyuu wa Unna bēewē rē. <sup>10</sup> Coonaa ya na fogu sun wonu tih : « Koo-Yíkēe, dō fa sela te daa fu kaaf ka ra, fu seh yi aattiya'i bēewē feey, fu yillídf fun di yee kéendúu wē ñif mi fun feey ra ? » <sup>11</sup> Tígí daaha, ow fi ow waa na béeb yerute sabidoor naa', wa wonute biti wa sehaaloh yutuud níi koy-yaayyi wa, bēewē wani wa húmú boku légéy rē hawu húl ti wa nen paay, ac mitsídf wa.

<sup>12</sup> Mi henil deh, mi ot Har fa kécísilté leewi pēenē fē, feey fa yíppée hégíyēh hégíyēhí misikke ; na'a súulté kúk ti bílēs nen, di teem céyín fē béeb lumpe cuy ti ñif nen ; <sup>13</sup> hulla sun na keen feey ti koy eenni hililli ngilaaw gaan hégíy tala nen. <sup>14</sup> Sun-Koo hente fur saañce ti téeríi túlúñú túlúñē nen ; danja a ginna kísí fē béeb dofute ílíyyē húmú wē rē. <sup>15</sup> Buurra feey fa, njíttē, kélfē yí soldaarra, yíkēe yí alalla, jammaarra, ñamma a bēewē lahuu affi wa ra, bēewē béeb na dapuu filiḅ killa, na lakuu la' yi gaanna danja, <sup>16</sup> wa na wonu danja a la' yi gaanna tih : « Bēpí sun fi fun, don dap fun fun lakoh íllí bēe' took ñaani nguur ka ra,

fun wuloh haayi keeñ Har fa, <sup>17</sup> ndah bisi gaana lahte, bisa haaya' keeñi nii haay ra ! Daa nay naa múcé ? »

## 7

### *Bëewë tinnúú rë*

<sup>1</sup> Filoon fi baaha, mi otte malaaka iniil cagute hatinni iniilla feey fa, fútúté ngilaaw ma na haala' ílíyyí iniilla ra, kaa' ri laß sun fi feey fa, sun fi kísí fë a sun fi kilikka. <sup>2</sup> Mi otte malaaka kay ßal, bi kola' waal púlëen na' na ac. 'Di kúdté tiñ ñaasaa, bee Koope fa na pes ða hom tinnúú' rí rë, béyídté uni sun na won malaaka yi iniilla yeru sañ-sañi yahun wa feey fa a kísí fë rë tih : <sup>3</sup> « Bëyít, cëgí ! Ngënë lébí feey fa, ngënë lébí kísí fë, te ngënë lébí kilikka te deefa yen ñeesíh súrgë yí Koope púk, yen tinnúú' wë. » <sup>4</sup> Tígí daaha, mi kelohte ðee teyu bëewë ñaasu púk tinnúúuté rë : wa henute ow júnúú tíméer a ow júnúú sabay iniil a ow júnúú iniil (144.000). Tal fi tal di talli sabboo a ana ya Israyel béeb, ow júnúú sabboo a ow júnúú ana tinnúúuté (12.000) : <sup>5</sup> ow júnúú sabboo a ow júnúú ana di tali Yudaa ; ow júnúú sabboo a ow júnúú ana (12.000) di tali Ruben ; ow júnúú sabboo a ow júnúú ana (12.000) di tali Gaat ; <sup>6</sup> ow júnúú sabboo a ow júnúú ana (12.000) di tali Aseer ; ow júnúú sabboo a ow júnúú ana (12.000) di tali Neftali ; ow júnúú sabboo a ow júnúú ana (12.000) di tali Manase ; <sup>7</sup> ow júnúú sabboo a ow júnúú ana (12.000) di tali Simewon ; ow júnúú sabboo a ow júnúú ana (12.000) di tali Léwí ; ow júnúú sabboo a ow júnúú ana (12.000) di tali Isakaar ; <sup>8</sup> ow júnúú sabboo a ow júnúú ana (12.000) di tali Sabulon ; ow júnúú sabboo a ow júnúú ana (12.000) di tali Suseef ; ow júnúú sabboo a ow júnúú ana (12.000) di tali Bensame.

### *Bëewë bekuu búubí naa' ya ra*

<sup>9</sup> Filoon fi baaha, mi otte dúukéli bëewí ow yéeh ðee teyu wa ra caak, dúukéli bëewí d'uhúu ginna béeb, talla béeb, heetta béeb a wonad'ða béeb. Wa cagute fii ñaani Nguur ka, fii Har fa yera' Koope

sarah ra, bekuute búub naa', habute soor-soor ya' yi wa. <sup>10</sup> Wa béyruté unni wa sun na wonu tih :

« Múc kola' Koope fi yen na, ði fa took ñaani Nguur ka ra, múc kola' Har fa yera' ri sarah ra ! »

<sup>11</sup> Malaaka ya béeb giúwuté ñaani Nguur ka, giúwuté baha ya a mbíneeffi iniilla, yedduute líhúuté kíp feey fii ñaana na jaamiyuu Koope <sup>12</sup> na wonu tih :

« Ahañkay ! Koope fi yen daa mit kañ, daa ri yeeliyoh ndam, daa ri yeeliyoh hereñ, daa ri mit sím, daa ri mit béyíð, daa ri yeeliyoh doole a katan dee nii kiri fi kirih !

Démiin ! »

<sup>13</sup> Ow di baha ya meelte so' won tih : « Bëewí yee béeb bekuu búub naa' ra, fu yúh daa wa i wa a tígë koluu wa ra a ? » <sup>14</sup> So' mi won ði tih : « Daa fu gisa' so' na kat bahaa ! » Di won so' tígí daaha tih : « Yee daa bëewë ñeyu mogi misiga ra ; wa hosu búubbí wë hoso, wa bukutu wa bukuto a ñif mi Har fa yera' Koope sarah ra nii naa'te. <sup>15</sup> Yii baa daa tah wa hom fii ñaani Nguur ki Koope, wa na jaamiyuu ri na' a elek filið Faam fi gaani Koope. Bëe' took ñaani Nguur ka ra ay waa uuf. <sup>16</sup> Wa wocute yaaß a sifiroh ; na' wocce tami wa, op wocce mokli wa, <sup>17</sup> ndah Har fa yera' Koope sarah hom sun fi ñaani Nguur ka ra daa nay hene níiréhí wë, kúð wë culli mulaa na ona' pesa na d'úméh rë. Te Koope ay moos muun ma illí wë nii lan. »

## 8

### *Leewi paana fa*

<sup>1</sup> Har fa kécíssé leewi paana fa, sun-Koo hente tid' nii mitte genwal wahtu. <sup>2</sup> Mi otte malaaka yi paana ya na homu fii Koo ra ; wa yerute kúlúb paana.

<sup>3</sup> Malaaka kay acce canke hébís tígë na hawruu ra, hampe annda cuuraay, bi tíbúu úris. Di yerute cuuraay caak, yi ði ay waa yeree sarah sun fi tígë na hawruu ra fii ñaani nguur ka, ñéerë' a ðaññi bëewí Koope. <sup>4</sup> Dúukí cuuraaya hom ya'



malaakaa ra béyréhté na saañ Koope na ñéeré'té a danji bëewí Koope. <sup>5</sup> Filoon fi baaha, malaakaa toffe na kii kë sun fi tígé na hawruu ra túmpé anndaa, bette ri feey fa. Tígí daaha, pilliŋa tiilte, i un dfofohte, héléyyë takke, feey fa na hégyéh.

### *Kúlúbbë*

<sup>6</sup> Malaaka yi paana ya kúru kúlúbbí paana ya ra cagute na waayu fiisi kúlúbbë.

<sup>7</sup> Malaakaa dëb dë fiisse, i diŋ galaas a kii ñéeré' a ñif na keen feey fa : hatin yiné di hatinni éeyë yë feey fa tampe nii muuyte, hatin yiné di hatinni éeyë yí kilikka tampe nii muuyte, gaaw fi hilila béeb tampe nii muuyte bal.

<sup>8</sup> Malaakii ana fa fiisse, yin júndëŋ ti danji njaaroh kii nen betute filiḅ kisi fë, hatin yiné di hatinni éeyë yí kisi fë yisséhté ñif. <sup>9</sup> Hatin yiné di hatinni éeyë yí mbíneeffë na pesu kisi fë rë húluté, hatin yiné di hatinni éeyë yí gaalla filiḅ kisi fë yahte.

<sup>10</sup> Malaakii éeyë fë fiisse, huli gaani na kad ti njaar kii nen kola'te sun keente feey : di keen sun fi hatin yiné di hatinni éeyë yí laah ya, a culli muluḅba. <sup>11</sup> Hula wonuu Beedok. Hatin yiné di hatinni éeyë yí mulaa hente haay, te ow caak di bëewë hanu na mulaa ra húluté ndah haayi mulaa.

<sup>12</sup> Malaakii iniil fa fiisse kúlúḅ kí, hatin yiné di hatinni éeyë yí na'a labute, hatin yiné di hatinni éeyë yí céyín fë labute, hatin yiné di hatinni éeyë yí hulla labute nii hatin yiné di hatinni éeyë yí niñi wa béeb yimpé : hatin yiné di hatinni éeyë yí niñi na'a a elga béeb yimpé.

<sup>13</sup> Mi homilte maa yeel, mi kelohte njaan fi na pún sunaa-sun, una hente sun dan won tih : « Mas ! Mantee mas ! Mas bëewë feey fa nay maasee fiisi malaaka yi éeyë yë tasu fiisi kúlúbbí wë rë ! »

## 9

### *Kúlúḅ kí iip fa*

<sup>1</sup> Hompe nii malaakii iip fa fiisse kúlúḅ kí. Tígí daaha, mi otte huli kola' sun keente feey, yerute céebii ngaara mi nuñi nooda. <sup>2</sup> Di kúnissé ngaara ma, d'úukí

man d'úukëe njaar kii nen dfofohte na, na'a a deyi baa béeb ñúussé. <sup>3</sup> Lahte payyi d'úhuté d'úukëe, hasaluute feey fa béeb ; wa onute doole tawaa ti dagal nen. <sup>4</sup> Wa túuyuté biti wa banti leḅ gaaw fa feey fa, gañcaha, a kilikka ; wa túuyú yejohi bëewë púkkí wë tinnúuy a ñaasii Koope ra kut. <sup>5</sup> Wa nahuy biti wa ay waa hawe húl, wa nahu biti wa ay waa page iñi misikke nii hen céyín iip. Te yii misiga nay wa waa page ra, ay made biti dagal tap ow nen. <sup>6</sup> Waalli yaaha, bëewë ay faha' húl, wa ii rii ot ; wa ay saam kúl kë ndaa kúl kë ay waa hegee hegoo !

<sup>7</sup> Payya madu pëniḥsi cagute saañ haa' nen. Mante ti baane úris nen hompe affi wa, kanammi wa man kanam ow nen ; <sup>8</sup> fen fi wa man fen ow beleḅ nen, síssi wë man síḥ gaynde nen ; <sup>9</sup> búuḅ tiin daa húun araalli wa, yodadi paḅbi wa man yodaḍ sareetti pëniḥ caakki homu múkë na suu haa' daa na hécu wë nen. <sup>10</sup> Wa lahuu lúk, ñéeré' a suut ti dagal nen, te wa onute sañ-sañ wa mokle bëewë a lúkkëe ké wë yaa nii hen céyín iip. <sup>11</sup> Malaakii ngaara mi nuña daa buuri payya. Di hínú « Abadon » di ébrë, mbée « Apoliyon » di gerek, daa ri « bee na yah ra ».

<sup>12</sup> Daaha, loola dëb dë gétté, lool ana kay ee ayil ra.

### *Kúlúḅ kí pëenë fë*

<sup>13</sup> Malaakii pëenë fë nampee fiis kúlúḅ kí bal, mi kelohte uni kola' wicci iniilla tígí hawraa yugusuu úris hom fii Koope ra. <sup>14</sup> Una won malaakii pëenë fë kúd kúlúḅ kë rë tih : « Pëkisé malaaka yi iniilla pokalsuu hëbís Efarat, laahi gaana ra. » <sup>15</sup> Daaha, malaaka yi iniilla pëkísuté. Daa wa malaaka ya húmú waayḍu kiilí baa koon ḍa, di céyín fi bah, bisi baa a wahtii baa koon ḍa kep, wa hap hatni yínee di hatinni éeyë yí bëewë feey fa ra. <sup>16</sup> Goomali soldarra yaaguu pëniḥsi ñéerúu a wa ra henute ow miliyon tíméer ana (200.000.000). Dee teyu wa ra, mi wonuu ri ḍaaha. <sup>17</sup> Yii leñke pëniḥsi a soldarra nék, wa feeñiyuu so' ḍeh : wa bekuu búuḅ tiin luum cuy ti yuy kii nen, yi tappe búlëh ti sun-Koo nen, mbaasaante ti pëndël

tuutaabi d'úukísírú d'úukísírë nen ; wa fi pënissë nék, affi wa man af gaynde nen, búkkí wë na d'úh kii, d'úukëe a géll-kii. <sup>18</sup> Daaha, hatin yinë di hatinni éeyë yí b'ëewë húlúté loolli éeyë yí yah : kii kë, d'úukëe a géllë d'úh búkkí pënissë rë. <sup>19</sup> Doolii pënissë d'úhë' búkkë ndaa na d'úh në lúkkí wë bal, ndah lúkkí wë man goŋ nen te kúdté af. Te wa mokluu b'ëewë a affi yaaha.

<sup>20</sup> Di filib yaaha b'ëeb nék, b'ëewë fúsú loolli yaa ra kaa'uute lofisoŋ di iña yugusuu wa a ya' yi wa ra. Wa habute na jaamiyuu ala ya, a ala yi tíbúu úrís, tiin héliis, p'ërem, yee peluu la' a kilik ra : ala yi na élih, na kélih te na tilih. <sup>21</sup> Wa kaa'uute woc b'ëemëntë', pagadfi luunni wa, paŋ yii tappe njaaliyoh b'ëeb, a loh.

## 10

### *Malaakaa a téerü yutuuda*

<sup>1</sup> Mi henil ðeh, mi otte malaakii mitte kola'te sun na cép, lambohte nér, kud ki Koope hompe afa ; kanama man na' nen, kotta man cíp kii nen. <sup>2</sup> Di hampe téeré yutuud, bi kúnsúté ya'i, tíkké kodi ñamaa fi sun fi kisi fë, kodi sugu fa hompe sun fi feey fa. <sup>3</sup> Di b'eyídté uni sun na ðaañjoh ti gaynde fi na foŋ nen. Una na lús, pilliŋŋi paana ya na tiil. <sup>4</sup> So' mi saañ bini yee won pilliŋŋa ra koon, mi kelohte un kola'te sun won so' tih : « Yee won pilliŋŋi paana ya ra banay d'úh búkú, te ngana bini ! »

<sup>5</sup> Tígí daaha, malaakaa ot mi caŋke sun fi kisi fë a sun fi feey fa ra, b'eyídté ya'i ñamaa fi sun, <sup>6</sup> na aňoh di tii Koope fa na pes faraah, sak sun, sakke feey, sakke kisi fë a iña hom filib fi wa b'ëeb rë, won tih : « Leegi seha doyte ! <sup>7</sup> Malaakii paana fa fiise kúlúb kë rek, Koope page yee nufi, ti di húmú wona' ri súrgë yí, yonente ya ra nen. »

<sup>8</sup> Filoon fi baaha, una na húmú keloh mi d'úhë' sun ra wonil so' tih : « Paye fu beb téerëe kúnsú hom ya' malaakaa caŋ sun fi kisi fë a feey fa ra. » <sup>9</sup> Mi lebohte malaakaa mi meelte ri téerëe, di won so' tih : « Beye fu ñam, ay made kúum nen neb búkú ndaa lah lowu raa ay haay dé' ! » <sup>10</sup> Mi tahte téerëe ya' malaakaa, mi

ñampe ri. Di man kúum nen neb búk sé', ndaa hona' mi ri ra, loo so' b'ëeb na haaya'.

<sup>11</sup> Tígí daaha, mi wonu tih : « Fu wadtee waareyaat di tii Koope yii lenke heet caak, gin caak, wonad caak a buur caak. »

## 11

### *Seede yi ana ya*

<sup>1</sup> Filoon fi baaha, mi yerute duud b'ëhëer, bi saamu nataa, una won so' tih : « Paye fu nat Faam fi gaani Koope a tígë na hawruu ra, fu kín b'ëewë në jaamiyuu filib ra. <sup>2</sup> Ndaa ngana nat baylii éssi Faam fi gaana, ndah di yedduute b'ëewë nënih b'ëewi Koope ra. B'ëewi yaa nay togisee Yerusalem gini selaa nii hen céyín sabay iniil a céyín ana (42). <sup>3</sup> So' may wol seede yi ana yi so', wa ay bekee saaku ti jétid' nen, wa léhín unni so' nii hen bis júnni a bis tíméer ana a bis sabay p'ëenë (1.260). » <sup>4</sup> Seede yi ana ya daa talli éliiffi ana ya a lampa yi ana ya hom fii Yikii éldúnë rë. <sup>5</sup> B'eyí fi nar waa paŋ yin bos, kii nay d'úhé búkkí wë muuyil kaa'oh yi wa. Ahaŋkay, b'eyí nar waa paŋ yin bos rek ay húlée ðaaha. <sup>6</sup> Wa lahute sañ-sañ wa téy sun-Koo, Koo banti toŋ wahtaa nay waa léhinee unni kola' Koope na ra. Wa lahute sañ-sañ wa yidís mulubba ñif, wahtii neba' wa wa cépid' loolli caakki bokaay feey fa.

<sup>7</sup> Wa woc seedii wa raa, raba nay d'úhé ngaara mi nuŋa ra ay wa yejoh, baŋ wa, hap wa húl. <sup>8</sup> Búudé yí wë ay tase kéemí gini gaana s'eedduu « Sodom » mbée « Ésip », tígë daayuu Yikii wë kurwah ra. <sup>9</sup> Ay hen yii mit bis éeyë a caan, búudé yí wë ay home daaha, heetta b'ëeb, talla b'ëeb, wonadfa b'ëeb a ginna b'ëeb ole wa, kaa' biti wa hacu. <sup>10</sup> Keeñni b'ëewë feey fa ay sos di húlë húlú wë rë, wa ay yeranta' kuun ndah yonente yi ana yi yaa moklute wa.

<sup>11</sup> Ndaa filoon fi b'issi éeyë yë a caan fa, Koo wolte coonaa, bekke ri búudé yí yonente yi ana ya, wa koluute. B'ëewë olu wa ra b'ëeb tíitú tíitë nii tíit ! <sup>12</sup> Yonente yi ana ya koluute uni b'eyrëhté kola'te sun

won wa tih : « Lëwí sun dee d'on ! » Tígí daaha, lahte néri húunté wë, wa na lawu sun, kaa'oh yi wa na tíkú íllí wë në ngëey. <sup>13</sup> Dee a d'eh, feey fa hégíyëhté hégíyëhí misikke ; hatin yínë di hatinni sabboo yi gina bëppé, ow júní paana (7.000) tíkké húlúté në. Bëewë múcú në rë tíituté, wa na kañu Koope fa sun.

<sup>14</sup> Daaha, looli ana fa gétté, éeyë fë leñ ac !

### *Kúlúb kí paana fa*

<sup>15</sup> Malaakii paana fa fiisse kúlúb kí, lahte unni béyrëhté keltuute sun-Koo na won tih : « Nguur ki ëldúnë ee ya' Yíkíi yen leegi a ya' Buura d'i fal ri ra, te ii naa koloh ta' ! » <sup>16</sup> Tígí daaha, baha yi sabay ana a baha yi iniilla (24) tooku ñaanni nguur ki wa hëbís Koope ra yedduute lihúuté kíp feey na jaamiyuu Koope <sup>17</sup> na wonu tih :

« Koo-Yíkëe fë mín bééß rë  
do fa ee na te fu húmú në rë,  
fun na símú rë di yee míllë' fuu cañ  
fu bebpe dooluu fu yíppé nguur ku ra.

<sup>18</sup> Heetta húmú dee na haayluu,  
ndaa daa fu haayloh woteh.  
Wahtaa nay fuu aattiyee bëewë húlú rë  
lahte,  
wahtaa nay fuu waafe súrgë yú,  
wa fa yonente yu ra,  
wahtaa nay fuu waafe bëewú,  
wa fa bëewë neehu ro ra,  
wa yahun ow gaan mbée baadoole bééß  
daa ri wahtaa nay fuu d'akayee bëewë rë,  
bëewë yahu ëldúnë rë. »

<sup>19</sup> Tígí daaha, Faam fi gaani Koope sun kúnsëhté, wahandii Kootaa feeñce filiñ. Héléyyë tiilte, i un na won, pilliñna na faad, feey fa na hégíyëh, d'i na bacal i d'iñ galaas.

## 12

### *Bëyi belaa a niñkinañka fa*

<sup>1</sup> Filoon fi baaha, lahte yii éemíllë'té feeñyohte sun : yaa ow beleß, d'i bekoh na'a, céyín fë hompe kotti feey, baanii laha' hul sabboo a hul ana hompe afa. <sup>2</sup> Belaa húmú loo. Bi ham lowa nék, d'i na fon ndah misik.

<sup>3</sup> Tígí daaha, yin kay feeñiyaatte sun : niñkinañka gaan, luum cuy, bi laha' af paana a wic sabboo. Affi paana ya bééß bekute baane-buur. <sup>4</sup> Hatin yínë di hatinni éeyë yí hulla sun bééß lúk niñkinañka fa padte wa, lasse wa feey fa. Di fi niñkinañka fa nék, hompe fii belaa na saañ bëslé rë na woh biti d'i bësiil rëe ndín, d'i ñam baakera. <sup>5</sup> Belaa bësiilté, lahte koy yaal. Koy ki yaali baa daa ri bee nay kúré heetta bééß kúrí híinté rë. Bi hom niñkinañka fa na seh, límúu kúkëyë, d'i yíppé pahu kúrúte hompe hëbís Koope a ñaani nguur ki. <sup>6</sup> Di fi belaa nék, hegohte saañce luufin, d'eeff Koope liltee rii saamid' tígí homa ri daaha, d'i tooppituu níi hen bis júní a bis tímëer ana a bis sabay pëenë (1.260).

<sup>7</sup> Tígí daaha, haa'a takke sun-Koo : malaakii gaana na wonuu Misel ra a këewí na haa'uu a niñkinañka fa a këewí. <sup>8</sup> Misel a këewí bagute niñkinañka fa a këewí. Baguu niñkinañka fa a këewí rë, wa d'ëmlíh sun-Koo. <sup>9</sup> Punñal mi niñkinañka fa líkúte. Di fi gon fee kíllë na húmú wonuu tuumaloh mbée Seytaane ra, d'i fa na húmú nafa' bëy ëldúnë bééß rë líkúte betute feey, bani këewí.

<sup>10</sup> Mi yíppé keloh uni béyrëhté kola'te sun-Koo won tih :  
« Wahtu múc lahte leegi,  
wahtaa teeba' Koope fi yen doolii ra,  
wahtaa teeba' ri nguur ki ra,  
wahtaa haala' sañ-sañ ya' Buura d'i fal  
ri ra lahte leegi,  
ndah tuumalohi koy-yaayya filiñ ngémë  
líkúte betute feey,  
d'i fa na húmú tuumal wa na' a elek fii  
Koope fi yen ra.

<sup>11</sup> Koy-yaayya daa míllúu rii bañ,  
daa míllúu rii bañ yúfëhë yúfëh ñif mi  
Har fa ra,  
Har fa yera' Koope sarah ra,  
a di yee seedeyuu wa Unni Koope ra.  
Wa húmú kaa'uuy na dara pesi wa,  
kaa'uuy na dara níi húl d'eeff wa na sah.

<sup>12</sup> Mi won tee bal :  
bíyíi bëy sun-Koo,  
bíyíi d'on fa dékú në rë !  
Ndaa mas d'on fi bëy feey fa,  
mas d'on fi bëy kísi fë,

ndah Seytaane céppé don na a ñaṅ, céppé don na a ñaṅ ndah dī yúhté bitī dī talla yutuud' d'úmél. »

<sup>13</sup> Ola' niṅkinaṅka fa bitī dī betu feey fa ra, dī yampe na boorsoh belaa húmú lah koy yaal baa ra. <sup>14</sup> Ndaa belaa saamdute paḅ ana ti paḅ dúut nen, yi nay rii kúré tígè saamid' dī Koope luufin, dī hom daaha tooppituu níi hen kíil éeyè a caan, wuloh niṅkinaṅka\* fa. <sup>15</sup> Niṅkinaṅka fa púussé muluḅ caak ti húlbí na bas nen filoon belaa, na faha' bitī mulaa pah ri. <sup>16</sup> Ndaa feey fa hílippé belaa, haanḅe, hante mulaa púus niṅkinaṅka fa ra bééḅ. <sup>17</sup> Bi haay keen' niṅkinaṅka fa belaa níi haay, dī saanḅe yejohi koyyi kay yi, yee na ñeyu túuyè' yí Koope ra te dékúu seedayidi Yéésú rē.

<sup>18</sup> Kola' niṅkinaṅka fa dah, dī payte caṅke búk kísi na seh.

## 13

### *Rabbi ana ya*

<sup>1</sup> Filoon fi baaha, mi otte raḅ d'úhté kísi fē. Di lahte af paana a wic sabboo. Baane-buur sabboo hompe wicca ; tii yi soluu Koope bíníyúté affa. <sup>2</sup> Raba ot mi ra man baade nen, kotta man kot raba na wonuu úrsè rē nen, búgè man búk gaynde nen. Niṅkinaṅka fa déṅéenté rí doolii a nguur ki, onte ri sañ-sañi gaante. <sup>3</sup> Af yínè di affi raba gaañohte gaañoḅi misigi fí yúhté bitī man ay rii hap húl nen, ndaa gaaña yíppée wah. Bēewè feey fa bééḅ éémúté, wa ñeyute tal raba. <sup>4</sup> Wa bééḅ na jaamiyuu niṅkinaṅka fa di yee ona' ri raba sañ-sañ ra. Wa na jaamiyuu raba bal na wonu tih : « Bee raḅ lahay man kan ! Daa mín d'íi tíkè' af ? »

<sup>5</sup> Di fi raba onute bitī dī gaan gaanloh dī sole Koope ; dī ay homee sañ-sañi baaha níi hen céyín sabay iniil a céyín ana (42). <sup>6</sup> Daaha, dī yampe na sol Koope, na won yin bos sun fi tiyi, sun fi tígè dék d'í rē a sun fi bēewè dékú sun da. <sup>7</sup> Di onute sañ-sañi haa'aa ri bēewí Koope dī baṅ wa ; dī onute sañ-sañ sun fi bēewè bééḅ : talla bééḅ, heetta bééḅ, wonad'fa bééḅ, a ginna bééḅ. <sup>8</sup> Bēewè feey fa

bééḅ ay jaamiyee ri : bēewè tiyi wa bíníyúy dalaani pesa filib téerèe bíníyú tii yi bēewè nay haale pesa na d'úméh rē, téerèe ké Har fa yera' Koope sarah hawute húl rē.

<sup>9</sup> Bēyí lah nuf, kelaa na ! <sup>10</sup> Bēyí Koope won bitī ay habu ñaam, ii fús ; bēyí Koope won bitī nék ay húlée jépíl, ay húlée nè. Yii baa daa tah bēewí Koope warutee múñ, wa ham ngémè.

<sup>11</sup> Filoon fi baaha, mi olilte raḅ kay na d'úh feey. Di laha' wic ana man wic koy har nen, ndaa ri wona' wonad' niṅkinaṅka. <sup>12</sup> Sañ-sañi laha' raba déḅ d'è bééḅ, dī laha' ri te ri paga' ri hēbísí, anti túuyé feey fa a bēewè feey fa bééḅ jaamiyohi dī fi raba déḅ húmú gaañoḅ gaañoḅi misiga níi wahte ra. <sup>13</sup> Di fi rabi ana fa paṅke i kimtaan gaan ; dī na kala' njaar kíi sun-Koo, cépíd' dī feey illí bēewè bééḅ. <sup>14</sup> Daaha, dī hompe na nofa' bēewè feey fa kimtaanna na paṅ dī ra fíi raba déḅ d'è. Di luk waa nah yugus netli raba déḅ d'è húmú gaañoḅ a jépílè, te míll'è'tée koloh ra. <sup>15</sup> Di fi rabi ana fa onute sañ-sañi bekaa ri netli raba déḅ d'è coonaa dī pes níi wone ndín, hawroh bēewè nay kaa'ee jaamiyohi netla ra húl. <sup>16</sup> Di túuycé bēewè bééḅ samd'u tinnée ya' ñamaa mbée púk : ow gaan mbée baadoole, yíkèe alal mbée ñékíd', fu laha' afu mbée fu ñaam bééḅ fay tinnéduu. <sup>17</sup> Ow waray lom mbée yaay te laheh tinnéde'í bah : tinnéde'è, dī tii raba mbée síifèrè ñéerè' a tiya ra.

<sup>18</sup> Tígí dee nék, meela' ñaañ : bēyí fí hereñ raa, fay mín kíi síifèrí raba, ndah síifèrè ñéerè'té a tii ow, te daa ri beh : tímèer pēenè a sabay pēenè a pēenè (666).

## 14

### *Yeekii bēewè tosu ra*

<sup>1</sup> Mi homilte maa yeel, mi otte Har fa yera' Koope sarah ra caṅke sun fi daṅi Siyoṅ, ñéerè'té a ow júnní tímèer a ow júnní sabay iniil a ow júnní iniil (144.000), yi fí yúhté bitī tii dī fi Har fa a tii Boffi daa bíníyú púkkí wè. <sup>2</sup> Mi kelohte un kola'te

\* **12:14** 12.14 niṅkinaṅka saari beh, a saar 15 : Di gerek, bíníyú deh : goṅ.

sun-Koo tiilte man pagad mboowaanna kisi nen, man hindañi bidí baa nen. Una keloh mi ra man un koraa, bee i beelú homute típ rē nen. <sup>3</sup> Bēewē homute fii ñaani nguur ka a fii mbíneeffi iniilla a baha ya, na yeeku yeekaa has. Yeekaa mínéh haal af ow kay gét nēe wa fi bēewí júnni tímēer a júnni sabay iniil a júnni iniilla (144.000) Koope tos wa feey fa ra. <sup>4</sup> Wa fi bēewí yaa daa wa yee mēsúy leb beleb níi wa sobeye ra ndah wa yíih beleb. Daa wa yee fí yúhté biti tígí ñee Har fa béeb wa ñee na ra. Bēewí yaa daa wa yee tosu filiḥ fi bēewē henute yi Koope a yi Har fa ra. Daa wa maanam iña débúu lec meeyya jébelúté Koope ra. <sup>5</sup> Fel mēsēy dúh búkkí wē, wa lahuý síkké.

### *Yii lenjke bis-kēem*

<sup>6</sup> Filoon fi baaha, mi otte malaaka kay feeñiyoh te na pún sunaa-sun. Di kúf Uni Neba na dóméh rē. Di ay rii waareye bēewē feey fa béeb : ginna béeb, talla béeb, wonadḍa béeb a heetta béeb. <sup>7</sup> Di béyídté uni sun won tih : « Néehí Koope don kañ dí, ndah wahtaa nay rii aattiyee bēewē rē lahte ! Jēmíyíi bēe' sak sun-Koo, sakke feey fa, kisi fē a culli mulubba ra ! »

<sup>8</sup> Malaaka kay feeñiyoh te filoon bee déb dē won tih : « Babilon ḍakaya'te ! Babilon fi gaana ḍakaya'te, dī fa bek heetta béeb pagadḍi bossi ra, dī fa bek wa hani guli njaaliyohi misiga homa' ri ra ! »

<sup>9</sup> Malaakii éeyē fē feeñiyoh te filoon fi ana ya déb dē, béyídté uni sun won tih : « Bēyí fí jaamiyoh raba a netli, bēyí fí lah tiiñndē'ē púkí mbēe ya'i, <sup>10</sup> dī fi bēyí baaha ay naa han bēeñi neebi Koope, yi fí yúhté biti rahay dara yiidúté guli neebi. Bēyí baa, Koope ay rii bek filiḥ kii a gél. Di ay pítípee misik ḍaaha fii malaaka yi sela ya a fii Har fa yera' Koope sarah ra. <sup>11</sup> Te dúukii kii kē nay rii tame ra ay kolee koloo faraah. Bēyí fí jaamiyoh raba a netli, bēyí fí lah tiiñndē'ē biniyú tiyi ra, na' neh elek neh, bēyí baa wocce hílsēh. »

<sup>12</sup> Yii baa daa tah bēewí Koope, yee na ñeyu túuyē' yí te gémúté Yéésú rē, warutee múñ.

<sup>13</sup> Henil dēh, mi kelohte uni kola'te sun won so' tih : « Biniyé unni yee fu won tih : "Dala'te woteh, lahute sos-keñ bēewē húlúu ngémí wē di Yíkēe nē rē ! Ruuh-Peseñ won tih : Ahañkay, wa lahute sos-keñ, leegi wa mínú hílsēh légyí misigi wa, ndah wa kúreelúuté iñi wanna pagu wa ra." »

### *Wahtu lec*

<sup>14</sup> Mi homilte maa yeel, mi otte nér naa' lahte yii tookke sun man ow nen. Yaa bekoh baane úris afi, hampe sarcii kaañce ya'i. <sup>15</sup> Malaaka kay dúhté Faam fi gaani Koope béyídté uni sun won bēe' took sun fi nérē rē tih : « Beye sarcuu fu lec, wahtaa lahte : tooka nonte gina béeb, tas lec. » <sup>16</sup> Tígí daaha, bēe' took sun fi nérē rē bebpe sarcii labpe héccé, tooka feey fa béeb lecce.

<sup>17</sup> Malaaka kay dúhté Faam fi gaana sun, dī fi baaha bal hampe sarcii kaañce ya'i.

<sup>18</sup> Malaaka kay bal, bi daa lah sañsañ sun fi kii kē dúhté tígē na hawruu ra fonjke af bee ham sarcii kaaña ra won tih : « Beye sarcuu fu lec goññi reseña meeyi bēeñē feey fa, wa nonte. » <sup>19</sup> Malaakaa bebpe sarcaa labpe héccé, lecce goññi reseña meeya feey fa, yíinté wē ndoñi neebi Koope na lopotuu ra, <sup>20</sup> goññi reseña dúhrúté gina lopotute, ñif na dúh ndoña na hót na lap níi lahte pēnís búk, na laf níi mitte kilomet tímēer éeyē (300).

## 15

### *Malaaka yi paana ya a loolla millē' rē*

<sup>1</sup> Filoon fi baaha, mi otte yin kay, yii gaante te éemílē'té sun-Koo : mi ot malaaka paana yi kúrú lool paana, loolli paana ya millē', teeḥa' Koope bēewē neebi ra. <sup>2</sup> Mi olaatte yin ti kisi fí mulaa helenj ti pilaatu nen ñeerē'té a kii. Bēewē ḥagu raba, ḥagute netli a sífērí tiyi ra cagute sun fi kisi fē na tiriñ ra, wa habute koraa yi Koope daa yed' wa wa, <sup>3</sup> wa na yeeku yeekii Mēyíis súrgii Koope a yeekii Har fa yera' Koope sarah ra na wonu tih :

« Do fi Koo-Yíkēe fē mín béeb dē,

fu gaante pagad,  
fu éemilë'té pagad.  
Do fi Buuri heetta,  
waallu júbpé,  
waallu kaah.  
<sup>4</sup> Daa kaañ roo neehéh Yíkëe ?  
Daa kaañ roo kañeh ?  
Do kep daa fu sela !  
Heetta béeb ay ac fiyú,  
heetta béeb ay ac jaamiyohu.  
Iña pañ fu ra júbpé,  
iña pañ fu ra teeba'te affi wa. »

<sup>5</sup> Filoon fi baaha, mi otte Faam fi gaani Koope, bee ëmbë taantaa na nédís bëewë bití Koope ee leeli wa ra, kúnsëhté sun-Koo. <sup>6</sup> Malaaka yi paana ya kúru loolli paana ya ra dúhuté Faam fi gaana ; wa bëkuu búub naa' peyeb, yi yugusuu piisi kofeelte, pokuute geñu úris kinoh yi wa. <sup>7</sup> Mbíneef yínë di mbíneeffi iniilla yedte malaaka yi paana ya gulunji úrissi paana ya túm neebi Koope ra ní líiffé, Koope fa na pes faraa ra. <sup>8</sup> Faam fi gaana yíppée líif a dúukëe, teeba'i ndami Koope a doolii. Te ow mínéh haal Faam fa te deefa loolli paana ya kúru malaaka ya ra labeh ní gét.

## 16

### *Gulunji paana ya*

<sup>1</sup> Filoon fi baaha, mi kelohte un béyrëhté sun kola' filiib Faam fi gaani Koope na won malaaka yi paana ya tih : « Pëyi don yiin gulunji paana ya túm neebi Koope ra feey fa ! »

<sup>2</sup> Malaakaa déb dë payte yíinté gullii feey fa. Bëewë húmú lahuu tíinndë'i raba, na jaamiyuu netli ra béeb faanni wa lenne puulli bosse te misikke.

<sup>3</sup> Malaakaa tíkëh në rë payte yíinté bii kisi fë. Mulii kisi fë yíppée yíssëh, man ñif búudé nen. Yii na pes kisi fë béeb húlté.

<sup>4</sup> Malaakii éeyë fë payte yíinté gullii laah ya a culli mulubba béeb. Mulubba béeb yíssëhté ñif. <sup>5</sup> Tígi daaha, mi kelohte un malaakaa lah sañ-sañ sun fi mulubba ra na won tih :  
« Do fa Sela ra,  
do fa júb dë,  
do fa húmú në aa',

daa fi na woteh ra,  
daana daan fu wa ra ñeete waal.  
<sup>6</sup> Fu onte bëewë han,  
bëewë kéendú ñif mi bëewú rë,  
bëewë kéendú ñif mi yonente ya ra,  
fu onte wa han.  
Fu on wa ñif wa hanute,  
te wa yeeliyuu ri ! »

<sup>7</sup> Filoon fi baaha, mi kelohte uni kola' tígë na hawruu ra na won tih :  
« Ahañkay do fi Koo-Yíkëe,  
do fa mín béeb rë,  
fu aattiya' kaah,  
te aattiya'u júbpé. »

<sup>8</sup> Malaakii iniil fa yíinté gullii sun fi na'a, na'a onute sañ-sañ fetlohte na bërëb bëewë. <sup>9</sup> Na'a tampe bëewë tami misikke, wa na solu Koope fa na cépid loolla a sañ-sañi ra. Bëewë kaa'uute lof pesad, kaa'uute kañi Koope.

<sup>10</sup> Malaakii iip fa yíinté gullii sun fi ñaani nguur ki raba, nguur ki yíppée ñúus túd. Bëewë na pataayuu misik,  
<sup>11</sup> wa na solu Koope fa sun di misiga homuu wa a puulla faanni wa ra, wa kaa'uute súugëh pagaddi bossi wa.

<sup>12</sup> Malaakii pëenë fë yíinté gullii filiib laahi gaana na wonuu Éfarat ra, mulaa filiib síinçé, helid buurra koluu púlëen na' ra waal. <sup>13</sup> Filoon fi baaha, mi otte yébitëh éeyë yí madu mbook nen : yínë dúhté në búk ninñinañka fa, kay dúhté búk raba, lahte bi dúhë' búk yonentii paddah fa. <sup>14</sup> Wa yébitëh yí Seytaane daa wol wa, yi na hoñuu pañ kimtaan. Wa na payu buurra feey fa béeb, négirée wë nda wa waay haa'a nay lahe bisi gaani Koope fa mín béeb rë.

<sup>15</sup> Yíkëe won tih : « Síkirée, so' may ac mi beetti ron ti lohoh nen ! Bëyi nee'ay, yeffe búubi kaa' bití tilë' faan holon toñeh ay sopee, bëyi baa lahte sos-keen. »

<sup>16</sup> Daaha, yébitëh yë négirúuté buurra íliy, tígë në wonuu Armagedon ra di ébrë.

<sup>17</sup> Malaakii paana fa hasalte gullii sun, un béyrëhté sun dúhë' Faam fi gaana, kola' ñaani nguur ka won tih : « Iña béeb paama'te ! » <sup>18</sup> Tígi daaha, héléyyë a i un a pilliñña ñéerë'té a hégíyëhí feey fi misikke takke. Hégíyëhí feey fa misikke misigi fi yúhté bití lëhírëy hena' ow pot

ëldúnë níi a baaha. <sup>19</sup> Gini gaana lecsa'te éeyë, ginni heetta feey fa béeb bëppé. Koope halay Babilon, Babilon fi gaana : dī hëndídté rí nē gulii, gulii neebi misigi ! <sup>20</sup> Ginna hom filiḅ kísí fē rē béeb sooyce, ow mínléh olil dan. <sup>21</sup> Diḅḅi galaassi gúussé kola'te sun na toḅ sun fi bëewë. Bëewë na solu Koope di yee na toḅa' ri dīḅ galaas ra, ndah yee lah ra misikke níi misik.

## 17

### *Tilëhi gaana*

<sup>1</sup> Filoon fi baaha, malaaka di malaaka ya habu gulunḅi paana ya ya' yi wa ra acce won so' tih : « Aye mi teeb ḁo daana na saañ keene sun fi belii tilëhi gaana ra, daa ri gini gaana hom búk laah yi caakka ra. <sup>2</sup> Buurra feey fa fanuute a ri, te bëewë hanute na gulii njaaliyohi níi maniyute. »

<sup>3</sup> Ruuh-Peseḅ haalte so', malaakaa yippée sēe kúḁ luufin. Dee a ḁeh, mi otte ow beleḅ yaagohte raḅ lum cuy bi faana béeb bíníyú tii yi soluu Koope. Raba kúḁté af paana a wic sabboo. <sup>4</sup> Belaa bekoh yéré yi kofeelte ot, lum cuy, pokohte takkaay úris a jamaa, a feme. Di hampe gulunḅ úris ya' i, bi líiffé pagadḁ bos, a sobii njaaliyohi. <sup>5</sup> Tiyi léehúu léehēe bíníyúté púgē. Tiya daa ri beh : « Babilon fi gaana, yaafi tilëh yē a iñi bossa feey fa. » <sup>6</sup> Mi otte biti belaa han ñif mi bëewí Koope níi dī manite, ñif mi bëewë hawu húl af yee seedeyuu wa Yéesú rē.

Ola' mi di man dī, af so' kúnëhté. <sup>7</sup> Malaakaa won so' tígí daaha tih : « Afu kúnëh yi ḁeeha ? Síkirëh sē', may roo teeb iti fi belii beh, a iti fi raba kúḁ dī, laha' affi paana ya a wicci sabboo ya ra. <sup>8</sup> Raba ot fu bee ra húmú yéelíḁ, ndaa ri peslay. Di leḅ ḁúhé ngaara mi nuḅa, ndaa dī saañ sanḁkuye sanḁkuyo. Te bëewë feey fa tii yi wa íníh téerēe bíníyú tii yi bëewë nay haale pesa na ḁúméh rē dala'te dalaani pesa ra, wa fi yaa nay éémé biti wa ot raba. Ndée nagajek, raba húmú yéelíḁ, ndaa peslay, te ri ay nimil pes key.

<sup>9</sup> « Tígí dee nék, meela' ñaañ a hereñ : affi paana ya daa danḅi paana ya took

belaa ra. Wa buur paana ḁal. <sup>10</sup> Filiḅ fi buurri paana ya, iippa keenute, lahte bi líssí took, paana fa aay doom ; te ri ac ḁaa, toogi ii maañ. <sup>11</sup> Raba húmú yéelíḁ te peslay ra, dī fi baaha daa ri buuri peeye fa ; dī non buurri paana ya ḁal te ri saañ sanḁkuye sanḁkuyo.

<sup>12</sup> « Wicci sabboo ya ot fu ra, wa buur sabboo yi tookuy nguur doom, ndaa wa ay yeru sañ-sañi tookuun wa a raba nguur ka níi hen wahtu. <sup>13</sup> Yee níbú wē rē béeb yínē : wa yedḁ doole yi wa a sañ-sañni wa raba. <sup>14</sup> Wa ay yejoh Har fa haa', ndaa dī ay waa ḁanḅ ndah daa ri Yíkēe fē lukki gaan ḁa, daa ri Buuri buurra ; dī ay ñéerée a bëewë dī tanis wa ḁéekké wē rē, bëewë gé mú rí rē, dī ḁanḅ wa. »

<sup>15</sup> Malaakaa wonil so' tih : « Mulaa ot fu yee ra, tígē took belii tilëhē rē, wa i heet, wa dúukël i ow, wa i gin a i wonaḁ. <sup>16</sup> Wicci sabboo ya ot fu ra nék a raba, ay míllē' kaa' belii tilëhē : wa ay beḅ iña laha' ri ra béeb níi luka' yéré yē dī hen faan holoḅ, wa ñam dī, wa tam caan fa kii. <sup>17</sup> Koope daa soḁ wa nufi paguun wa yee faha' ri ra : wa négírē' sañ-sañi nguur ki wa légéyíḁ raba níi yee won Koope ra lah.

<sup>18</sup> « Belaa ot fu ra nék, daa ri gini gaana ilíf buurra feey fa ra. »

## 18

### *Looli Babilon*

<sup>1</sup> Filoon fi baaha, mi otte malaaka kay kola' sun na cép feey. Di lahte sañ-sañ gaan te ndami hawaante feey fa béeb.

<sup>2</sup> Di béyíḁté uni sun won tih : « Babilon ḁakaya'te ! Babilon fi gaana ḁakaya'te ! Di tas gin yébitëh leegi, dī tas ḁapaa yébitëh, dī tas gin yakki bossa wúníh hawidḁ ḁa, dī tas gin rabbi bossa wúníh hawidḁ ḁa. <sup>3</sup> Ginna béeb hanute na gulii njaaliyohi misiga homa' ri ra : buurra feey fa fanuute a ri te yiikoh ya lífrúté nafa yi wa, af biti bëewë míníh doylöh neb. »

<sup>4</sup> Mi keliilte un kola'te sun won tih : « Dúhí gina, ḁon fa henu heedi so' ra, toñeh ḁon ay bakaare ti wa nen, loolla na ac ḁa laḁ ḁon na. <sup>5</sup> Bakaadḁi caak caako níi lahte sun, te Koope halay pagadḁi bossi.

<sup>6</sup> Yínlí rí iña pañ dī bēewí kayya ra, yínlí rí wē ana. Éfí rí guluñ lífíd, éfí rí hani luk yee yef dī bēewí kayya ra dah ana, don yef dī han. <sup>7</sup> Tíkí rí coono, don tík dī sífúñ ti di húmú lahuu wa neβ a ndam, ndah dī húmú won nufi tih : “So' mi buur. So' mi jétíd neh te mii mēssí yúh luuy.” <sup>8</sup> Yii baa daa tah loolla waaydu ri ra ay keenee sun fi waal yínē : jérí misikke, luuy a yaab ; dī tam ní muuy. Koo-Yíkēe fē aattiya' ri ra gaante doole. »

<sup>9</sup> Buurra feey fa ñéerúu a ri njaaliyoh a yin neβ ra ay looy, te wa ay hawoh biti wa séen dūukēe biti gina tame. <sup>10</sup> Wa ay tiit ní wa cañ, wa wuloh af yee kat gina ra, wa wone tih :

« Wēey looli yaafi !

Looli yaafi kan taan !

Wahtaa yíní baa kut,

Babilon, dī fi gini gaana aattiyuute haat !

»

<sup>11</sup> Tígí daaha, yiikoh ya feey fa na looyu na capituu bal ndah ow lomlay iña na yaayu wa ra : <sup>12</sup> tiññi úrissē, tiññi hélissē, jamaa ya a feme ya ; píissí kofeella, cúuppē a píissí suwaa ya ; kilikki heeñce, bargalli kofeelte, pērēmmē, tiñña, iñi yugusuu a luk caa', a la' yi marbe ya ; <sup>13</sup> liibbi kilikki heeñce, laakkoloñña, cuuraayya a iñi heeñlaa ya béeb ; hanna, dúuléennē, múnnē a bele ya ; fañnja a harra, pēníssē a sareetta ; ñaamma a bēewē habu ra béeb, ow lomlay wa. <sup>14</sup> Ay wonu tih : « Iña na yaakaar gina koon ra béeb sooyce teempe daaha. Di ñakke alal mi a iñi wunni béeb te ri wocce oli wa ta' ! » <sup>15</sup> Yiikoh ya na húmú yaayu te caakuu yin daaha ra ay tiit ní wa cañ, wa wuloh af yee kat gina ra. Wa ay looy wa capitoh <sup>16</sup> wone tih :

« Wēey looli yaafi !

Looli yaafi kan taan !

Di fi gini gaana húmú beka'

búubbi yugusuu píisí kofeelte, a cúup luum cuy,

pokoh takkaay úrís, la'i na miriñ, a feme, <sup>17</sup> wahtaa yíní baa kut

alal mi yaa béeb hente dureet ! »

Bēewē nē kúrú gaalli gaanna kísí fē rē a bēewē sayu baaβ homu filib ra béeb, yee na légéyú filib a yee na légéyú kísí rē béeb cagute, wuluute <sup>18</sup> bee séenúu wē dūukēe gina na tam ra, na fogu wonu tih :

« Gini teemma' gini bee gaan lēhírēy kan ! » <sup>19</sup> Wa homute na túmú affi wa feey, na looyu, na capituu, na fogu wonu tih :

« Wēey looli yaafi !

Looli yaafi kan taan !

Moo yíkēe yí gaalla kísí fē

caakuu yin gini gaana ee !

Wahtaa yíní baa kut

gin hente dureet ! »

<sup>20</sup> « Kēlí don bíyēh don fa sun, yaha yah gini gaana ra ! Bíyí don fi bēewí Koope, bíyí don fi apootarra a yonente ya, ndah Koope daa aattiya' ri di iñi bossa pañ ri don ra ! »

<sup>21</sup> Tígí daaha, lahte malaakii mitte, bebpe la' gaan bette filib kísí fē na won tih : « Dee keena' la'i bee filib mulaa ra, do fi Babilon fi gini gaana fay henee daaha júmmúy, te ow ii roo ollil ta'.

<sup>22</sup> Un koraa yi na típ, un yeekoh,

un kiis a un kúlúb,

ow wocce waa keloh doo na ta' ;

bēyí hereñce yugus yin

a di mín dīi hen béeb,

ow wocce rii ot doo na ta' ;

un kud' wocutee keloh doo na ta'.

<sup>23</sup> Lampa wocce niiñ doo na ta' ;

yeekaa kílēek wocutee keloh doo na ta',

ndah yiikoh yu

daa húmú lukuu lah tii ēldúnē,

te pagadđi bonnu

kúreelēhté heetta béeb.

<sup>24</sup> Ñif mi yonente ya,

yi bēewí Koope

a yi bēewē hawu feey fa ra béeb

keena' ya' yu. »

## 19

### *Alleeluyaa !*

<sup>1</sup> Filoon fi baaha, mi kelohte uni béyrēhté man un dúukēl i ow nen, kola' sun-Koo na won tih :

« Alleeluyaa\* !

Koope fi yen daa na sēmlē',

\* **19:1** 19.1 Alleeluyaa wonad ébrē. Iti fi daa ri : njeebí Yahwee.



daa ri yeeliyoh ndam,  
daa ri yeeliyoh doole !

<sup>2</sup> Aattiya'i kaah !  
Aattiya'i júbpé !

Di keente sun fi belii tílèhí gaana,  
belii tílèhí gaana na húmú yah bëewë  
feey fa ra,  
na húmú yah bëewë feey fa a njaaliyoh yi  
ra ;

dí yíllídté súrgë yí,  
yíllídté wë ñif mee ke wa keen dfa. »

<sup>3</sup> Una tikëetté won tih :  
« Alleeluyaa !

Dúukíi gini gaana kolohte !  
Dúukíi gini gaana tamu ra kolohte faw !  
»

<sup>4</sup> Baha yi sabay ana a iniilla (24)  
a mbíneeffí iniilla yekute na jaamiyuu  
Koope fa took ñaani nguur ka ra, na wonu  
tih : « Démíin ! Alleeluyaa ! »

<sup>5</sup> Tígí daaha, un dfohte ñaani nguur  
ka na won tih :  
« Njëebí Koope fi yen don fi súrgë yí béeb

njëebí rí, don fa neehu ri ra !  
Njëebí rí, baadoole neh ow gaan neh ! »

<sup>6</sup> Mi henil deh, mi keliilte un man un  
dúukël i ow nen. Una man di na laba'  
mboowaanna kísí fë nen, man di na tiila'  
piillinj nen, na won tih :  
« Alleeluyaa !

Koo-Yíkëe fí yen fa mín béeb rë  
cëgídté nguur ki !

<sup>7</sup> Yen lahun sos-keñ  
yen bíyëh,  
yen kañ dí

ndah kilëegí Har fa lahte  
te belaa canke na seh,

<sup>8</sup> onute biti dí bekoh yéré,  
bekoh yéré yí díisúu píisí kofeelte,  
díisúu píisí na miriñ-miriñ,  
díisúu píis naa' peyeb, hente pesen. »

(Píisí kofeeli baa tee'ba' iñi júbbë pagu  
bëewí Koope ra.)

<sup>9</sup> Filoon fi baaha, malaakaa won so' tih :  
« Bíníyé yii beh : lahute sos-keñ bëewë  
gapu ñami kilëegí Har fa ra. » Di tíkké  
won tih : « Unni yaa Unni Koope sah-sah  
! »

<sup>10</sup> Mi yedfohte kotta ma na saañ  
jaamiyohí, ndaa dí won so' tih : « Bëyít  
! Ngana pañ dí ! So' mi súrgë ti do a

koy-yaayyee ke ro filib ngémë nen, yee  
na seedeyu unni Yéesú rë. Fu wadti  
jaamiyaa Koope kep, ndah iña seede  
Yéesú rë daa baat yonente ya nuf. »

### *Bëe' yaagoh pënís fí naa'a ra*

<sup>11</sup> Filoon fi baaha, mi otte sun-Koo  
kúnsëhté, pënís naa' feeñiyohite. 'Bëe'  
yaagoh ri ra wonuu Bëyí-mit-wëelíyëh a  
Kaah ; dí aattiya' júb, te júb daa tah dí  
na haa'. <sup>12</sup> Íllë na ñah ti kii nen, afa  
béeb baane-buur ! Tiyi daa ri yúh rí  
kut bíníyúté faana. <sup>13</sup> Di bekohte paltii  
líiffé a ñif ; dí hínú : « Un Koope ».

<sup>14</sup> Jammaarra sun-Koo bekuute yéré yí  
díisúu a píisí kofeelte, naa' peyeb hente  
pesen, yaaguute pënís naa', ñeyute tala.  
<sup>15</sup> Jépílí kaañce na d'uh búgë, jépílë nay  
labe ginna ra. Di ay waa kúd kúrí hínté,  
dí lopot wa ti reseñi lopotuu ndonji neebi  
misigi Koope fa mín béeb rë nen. <sup>16</sup> Yii  
bee daa bíníyú sun fi paltii a koti : « Buuri  
buurra a Yíkëe fë lukki gaan dfa. »

<sup>17</sup> Filoon fi baaha, mi otte malaaka  
canke na'a, béyídté uni sun dëekké  
yakka na njunkaanu sun-Koo ra won wa  
tih : « Èyí don tee'a' ñami ndaje mi  
Koope ! <sup>18</sup> Èyí don ñam bo' yi soldaarra,  
yi kélfë yí wë a yi buurra ; èyí don ñam  
bo' yi pëníssë a yi yíkëe yí wë, bo' yi  
bëewë béeb : bi laha' afi a yi ñaamma,  
yi baadoole ya a yi bëewí gaanna béeb. »

<sup>19</sup> Mi henil deh, mi otte raba, buurra  
feey fa a soldaarri wa tee'uute, ay yejee  
bëe' yaagoh pënís fí naa'a a soldaarri  
ra haa'. <sup>20</sup> Tígí daaha, raba a yonentii  
pad'dah fa habute. Yonentii pad'dah fi  
baa daa pañ kimtaana fii raba, múuydí  
bëewë kúru ñaasi raba faanni wa, na  
húmú jaamiyuu netli ra. Raba a yonentii  
pad'dah fa betute filib laahi géle yéelíf.  
<sup>21</sup> Soldaarri wa béeb hawute a jépílë d'uh  
búk bëe' yaagoh pënís fí naa'a ra, yakka  
béeb ñamute bo' yi wa níi beniyute.

## 20

### *Kíllí júnní (1.000) yí nguur ka*

<sup>1</sup> Filoon fi baaha, mi otte malaaka  
kola'te sun na cép feey. Di hampe céebí  
ngaara mi nuña a níh tiñki gúussé ya'i.

<sup>2</sup> Di hampe ninƙinanƙa fa, goŋ fee kíilë, tuumaloha daa Seytaane ra, pokalsa'te ri yulidte ri kíil júnñí fíi (1.000). <sup>3</sup> Malaakaa bette ri ngaara ma, kúnté rí, téycé a céebí, leewte sun nda ri banti bet heetta níi kíillí júnñí (1.000) yè mit. Bín fè rée, dī pèkísú yeddu yutuud.

<sup>4</sup> Filoon fi baaha, mi otte i ñaan nguur. Bëewë tooku na ra onute sañ-sañ aattiya'. Mi otte coonaa yi bëewë húmú hawu húl di yee húmú seedeyuu wa Yéesú rë, a di yee na húmú waariyuu wa Unni Koope ra. Daa wa bëewë húmú jaamiyuuy raba a netli ra, bëewë húmú kúrúy ñaasi raba púkkí wë mbée ya' yi wa ra. Bëewí yaa daa nimilu na pesu, tookute a Kiristaa nguur ka, na suu kíil júnñí (1.000) fíi. <sup>5</sup> Yaa daa bëewë débúu koloh búudé rë. Bëewí kayya húlú rë nék ii koloh dee níi kíil júnñí (1.000) fíi. <sup>6</sup> Lahute sos-keen bëewë débúu koloh búudé yaa ra ! Wa bëewí Koope te húlë'í ana fa mínléh wë dara. Daa wa nay hene seeyoh yi Koope a Kiristaa, wani Kiristaa hom nguur ka yulid dī kíil júnñí (1.000) fíi.

### *Daani Seytaane*

<sup>7</sup> Kíillí júnñí (1.000) yè gét dëe, Seytaane ay yeddu d'uh ngaara mi nuɗa, <sup>8</sup> dī saañ nofee heetta ginna béeb, ginna na wonuu Gok a Magok ra. Di négirë' wë wa caak níi ti peppi feey fa kísí nen, wa saañ haa'. <sup>9</sup> Wa hasluute filiɓ gina béeb, wa gíiwuté tígë homu bëewí Koope ra, gina faha' Koope ra, ndaa lahte kíi kíi kola' sun-Koo, muuyilte wa. <sup>10</sup> Te Seytaanaa nofa' wa ra betute laahi géle, tígë hom raba a yonentii pad'dah fa ra. Wa ay home daaha wa pítípée misik kíi kë, na' a elek níi kiri fi kirih.

### *Bis-këem*

<sup>11</sup> Filoon fi baaha, mi otte ñaan-nguura naa' gaan, a bëe' took sun dā. Feey fa a sun-Koo yípútée hegoh, wuluute ri, te ow ollilay wa. <sup>12</sup> Mi henil deh, mi ot bëewí gaanna a baadoole ya húlú rë béeb cagute fíi ñaana, lahte tééré yí kúnsúté. Lahaatte téerii kúnsúté kay, daa ri téerëe bíníyú tii yi bëewë nay haale pesa na

d'uméh rë. Bëewë húlú rë aattiyuu di iña pagu wa ra ti dee bíníyú rí tééré yí yaa ra nen. <sup>13</sup> Kísí fë hokke búudé yè filiɓ fi, kúl kë a gin bëewë húlú rë kúrúte yi wa bal, ow fi ow waa na béeb aattiyuu iña paɗ dī ra. <sup>14</sup> Tígí daaha, kúl kë a gin bëewë húlú rë betute filiɓ laahi kíi kë. Laahi baaha nék daa húlë'í ana fa. <sup>15</sup> Bëyí tiyi homay téerëe bíníyú tii yi bëewë nay haale pesa na d'uméh rë béeb betute filiɓ laahi kíi kë.

## 21

### *Èldúnë fi hasa*

<sup>1</sup> Filoon fi baaha, mi ot feey has a sun-Koo has. Feey fa déb dë a sun-Koo fa déb dë sooyce, kísí fë múkké në bal. <sup>2</sup> Mi hen deh, mi otte gini selaa, Yerusalem fi hasa kola'te sun na cép feey. Koope daa wol ri. Di man kíleegë yugusoh níi wunte baa saañ téebílehí yaali ra nen. <sup>3</sup> Mi kelohte un béyrëhte sun kola' ñaani nguur ka won tih : « Èlí kan ! Koope dék filiɓ fi bëewë leegi ! Di ay déké a bëewë, wa hen bëewí. Di fi Koope ay déké waa na, dī hen Koope fi wa. <sup>4</sup> Di ay moos muun ma íllí wë béeb : húl wocce, luuy d'umpé ; hawoh wocce, misik d'umpé. Iña déb dë béeb d'umpé ! »

<sup>5</sup> Tígí daaha, bëe' took ñaana ra won tih : « Olsee, mi yugusse iña béeb hente has. » Di antee tík won so' tih : « Bíníyé yii bah, ndah unni yaa wëerté te wa kaah. » <sup>6</sup> Di tíkilté won so' tih : « Iña béeb paama'te ! Daa mi Alfaa daa mi Omegaa\* , daa mi dalaana daa mi lúsëenë. Bëyí fí sifira' han, may rii on dī han di culi mulaa na ona' pesa na d'uméh rë, te mi sehay na yin. <sup>7</sup> Bëewë nay bage ra ay liil waafi baa soo na ; te may hen Koope fi wa, wa hen koyyi so'. <sup>8</sup> Neehoh ya nék, yee gémúy Yéesú rë, pagoh yi iñi bossa, bëeméh yí bëewë, yee na pagu yii tappe njaaliyoh béeb dë, luunna, bëy yúullë a feloh ya béeb ay millée laahi géle daa húlë'í ana fa ra. »

### *Yerusalem fi hasa*

\* 21:6 21.6 Daa mi Alfaa daa mi Omegaa :Alfaa daa koy una déb di gerek ra, omegaa daa millë'.

<sup>9</sup> Filoon fi baaha, malaaka di malaaka yi paana ya habu guluñji paana ya liif a loolli paana ya míllé' rë acce won so' tih : « Aye mi teeb dfo kíleegë, kíleegí Har fa. »

<sup>10</sup> Ruuh-Pesen haalte so', malaakaa kúdté sè' jibi dani utte, teebpe so' gini selaa, Yerusalem fi hasa Koope wol ri, kola' sun na cép rë. <sup>11</sup> Gina na ñah a ndami Koope ti la'i na miriñ nen ; dñi helen ti pilaatu nen, na tak wiriñ wiriñ ti jamaa hilil nen. <sup>12</sup> Di wërúte a míirí udi laha' íl sabboo a íl ana yi malaaka sabboo a malaaka ana daa na wohu wa. Sun fi íllé bíníyú tii yi talli sabboo a ana yi bëy Israyel. <sup>13</sup> Íllé dúhrúu deh míirë : íl éeyë hompe waal púlëen na', íl éeyë hompe waal yuun, íl éeyë hompe waal haalaan na', íl éeyë hompe waal feey-feey. <sup>14</sup> Míirí gina tíkëh sun la' sabboo a la' ana yi tii yi apootarri sabboo a apootarri ana yi Har fa daa bíníyú nè.

<sup>15</sup> Malaakaa na won soo na ra hampe duudf úris, bi ay natuu gina, míirë a íllë. <sup>16</sup> Gina koñ-kaare, utaa fa a hagua ka daa teyu. Malaakaa yampe na nat gina a duuda : utaa fa hente estaat† júnni sabboo a estaat júnni ana (12.000), hagua ka daaha, cagua ka daaha bal. <sup>17</sup> Di beyaatte duuda natte míirë bal : utaa ka hente sunj tímëer a sunj sabay iniil a sunj iniil (144). Di nata' daaha ti di na nata' ow nen. <sup>18</sup> Míirí gina tabahuu a jamaa, gina tabahuu a úris kah-kah, helen ti pilaatu nen. <sup>19</sup> Yii hente la'i wunte te kofeelte rek daa wunaaluu ílíyyë yípëh míirí gina ra : bee déb dë jamaa hilil ; ana fa man sun-Koo nen, wonuu safiir ; éeyë fë hilil, wonuu kalseduwaan ; iniil fa hilil na tak, wonuu émérëet ; <sup>20</sup> iip fa luum, wonuu sardonikse ; pëenë fë luum cuy, wonuu sarduwaan ; paana fa mbaasaan ti tutaab nen, wonuu kirisolit ; peeye fa hilili tappe búlëh ti kisiñ nen, wonuu béril ; payniil fa mbaasaan ti tutaab nen, wonuu topaas ; sabboo fa hilil, wonuu kirisoparaas ; sabboo a yiné fë búlëh, wonuu yasente ; sabboo a ana fa luum luumad feey tagu,

wonuu ametiste‡. <sup>21</sup> Íllí sabboo a ana ya, wa i koy suumi. Íl fi íl béeb yugusuu koy suumi yiné kut. Këemí gina nék yugusuu úris kah-kah, helen ti pilaatu nen.

<sup>22</sup> Mi olay Faam Koope gina nék, ndah dñi fi Koo-Yíkëe daa ri Faam fa, Koope fa mín béeb rë, bani Har fa. <sup>23</sup> Gina sohlaay na' sohlaay céyín niiñlaa, ndah ndami Koope daa na niiñil ri te Har fa daa lampaa. <sup>24</sup> Heetta ay tílee niiñi, te buurra feey fa ay kúdf ndami wa gina. <sup>25</sup> Íllí gina ay wërsée wërsée bisa béeb, wa ii lukki wodlu wodlo sah ndah elek wocce. <sup>26</sup> Ndami heetta a alal mi wa ay kúrú daaha. <sup>27</sup> Yin ii haal gini bah : yii sobete neh, bëyí na pan yin bos neh, bëyí na fel neh. Bëewë nay naa haale ra daa wa yee tii yi wa hom téerëe bíníyú tii yi bëewë nay haale pesa na dúmëh rë, daa ri téeríi Har fa.

## 22

<sup>1</sup> Filoon fi baaha, malaakaa teebpe so' laahi mulaa na ona' pesa na dúmëh rë, bi hente helen ti pilaatu nen, kola' ñaani Nguur ki Koope a Har fa, <sup>2</sup> na hüt këemí gina. Hanndal ki salli laaha, tal kilka na ona' pesa na dúmëh rë hompe na, bee na límé' waal sabboo a waal ana kíilë rë, lahaa céyín béeb dñi lah koy ra. Saaffa daa na pay heetta. <sup>3</sup> Alkoh wocce, ñaani Nguur ki Koope a Har fa ay home filiñ gina, súrgë yë jaamiyee ri. <sup>4</sup> Wa ay ot kanama, te tiyi ay bíníyú púkkí wë. <sup>5</sup> Elek wocce, wa ii sohliil lampii nay waa niiñle, sohluuy na'a, ndah Koo-Yíkëe ay waa niiñil, wa hom nguur ka faw.

### *Nimili Yéesú*

<sup>6</sup> Filoon fi baaha, malaakaa won so' tih : « Unni yaa wëerté te wa kaah. Koo-Yíkëe fë nè sodf yonente ya Ruuhi ra daa wol malaakii teebi súrgë yí yee na saañ lahe te wulay wulay ra. »

<sup>7</sup> Yéesú won tih : « Síkiríi ! So' may nimil te ii maañ ! Lahute sos-keñ bëewë helu nuf unnee ke Koope filiñ téeríi bee ra ! »

† 21:16 21.16 estaat :Di húmú nataa. Estaat yiné wafti hena ganjarma jaak tímëer ana (200). ‡ 21:20 21.20 Kúlëerri la' ya bíníyú dee ra, fun oluu wa dëeha, ndaa dëe man la' ya ra tasa'te lan af.

<sup>8</sup> So' mi Sañ, mi kelohte te mi otte iñyaaha. Filoon fi bee kela' mi wa mi otte wa ra nék, mi yedfohte kotti malaakaa teeb so' wa ra, ma na saañ jaamiyohi, <sup>9</sup> ndaa dī won so' tih : « Bëyít ! Ngana pañ dī ! So' mi súrgë ti fo a koy-yaayyu yonente ya, a bëyí fí helte nuf unna filiḅ téeríi bee ra nen. Fu wadti jaamiyaa Koope kep ! »

<sup>10</sup> Malaakaa baatte won tih : « Ngana dap yin unnee ke Koope filiḅ téeríi beh, ndah wahtii wa ee saañ lahe ra. <sup>11</sup> Bëyí bosse haba pañ yin bos ; bëyí sobete homaa a sobii ; bëyí júbpé haba pañ yin júḅ ; bëyí selate, súhë në. »

<sup>12</sup> Yéésú won tígí daaha tih : « Síkíríi ! So' may nimil te ii maañ, mi yíníl ow fi ow béeb yee légéy rí rë. <sup>13</sup> Daa mi Alfaa daa mi Omegaa\*, daa mi déb daa mi millë', daa mi dalaana daa mi lúsëenë. <sup>14</sup> Lahute sos-keeñ bëewë na hosu búubbi wë rë, wa ay mín ñam na koy kilka na ona' pesa na dúméh rë, wa ñeya' illë, wa haal filiḅ gina. <sup>15</sup> Bëewí bossa nék : wa fi luunna, bëewë na njaaliyuu ra, yee na bëemú ow

ra, bëy yúullë a bëewë fahuu fel te dékúu në rë homun ëssín.

<sup>16</sup> « So' mi Yéésú, daa mi wol malaakii so' teebi don fi bëy ílí jañaa iñyeh : So' mi sédí Dawit, te daa mi hula na niiñ hagam dā. »

<sup>17</sup> Ruuh-Peseñ a kílëegí Har fa wonu tih : « Aye ! »

Bëyí fí keloh uni baa rek wona : « Aye ! »

Bëyí fí sifiroh aya !

Bëyí fí faha' na mulaa na ona' pesa na dúméh rë meeluy na dara !

<sup>18</sup> So' mi Sañ, mi won a don, don fi bëewë keluu Unni Koope filiḅ téeríi bee ra béeb në : bëyí fí baat na yin, Koope ay rii baat loolla wonu filiḅ ra. <sup>19</sup> Te bëyí nís në yin, Koope ay rii nísídf wodi di koyyi kilka na ona' pesa na dúméh rë, nísídf dí tígí di gini selaa na wonuu filiḅ téeríi bee ra.

<sup>20</sup> Bëe' won biti iñyaa béeb kaah ra won tih : « Mantee : So' may nimil te ii maañ ! »

Démíin ! Aye Yéésú-Yíkëe !

<sup>21</sup> Yéésú-Yíkëe líhë rën béeb mal !

\* **22:13** 22.13 Daa mi Alfaa daa mi Omegaa :Alfaa daa koy una déb di gerek ra, omegaa daa millë'.